
Mire
várunk?

MIRE VÁRUNK?

MIRE VÁRUNK?

— A Katolikus Magyarok Vasárnapja 1984-es évkönyve —

Szerkesztette

DUNAI ÁKOS

Youngstown, Ohio
1983

Előszó

Legjobb barátom gyermekei atyjuk betegágyához hívtak egy ködös januári reggelen. Olyan kétségbeesett volt a hangjuk, hogy azonnal útnak indultam. Milyen hosszú volt az a hatvan mérföld! Hogyan megrohantak a régi emlékek! Mennyire mardosott a szomorú valóság: barátom haldoklik.

Csöndesen léptem be a betegszobába. Barátom azonnal észrevett, és láttam, hogy mondani akar valamit. Ágya fölé hajoltam; és ajakát figyelve arról próbáltam leolvasni az alig hallhatóan elsuttogott szavakat. Végül megértettem. Azt kérdezte:

— Mit mondott az Úrnak a jobbján keresztre feszített lator?

— „Jézus — válaszoltam —, emlékezzél meg rólam, amikor országodba jutsz!"

Nem szólt többet, csak az ajka mozgott hangtalanul, és szeme a Megfeszítetten csüngött.

Még egyszer feloldoztam és megkentem az üdvösség olajával. Azután haza kellett jönnöm Youngstownba.

Késő este ismét felkerestem. Alig ismertem rá. Környezetével, gyermekeivel nem sokat törődött.

Megkezdtük az éjjeli virrasztást. Hajnalban mindnyájan felriadtunk, és körülálltuk az ágyát. Azt gondoltuk: elérkezett az utolsó pillanat. Ő azonban váratlanul felült, és érthetően, tisztán megkérdezte:

— Mire várunk?

A kérdés úgy meglepett, hogy semmi se jutott eszembe, amit válaszolhattam volna. Vagy csupán gyáva voltam, és nem mertem megmondani az igazat, azt, hogy az Úrra várunk. Az ő eljövetelére várunk. A meggyötört test feltámadására várunk. Az örök életre várunk. Arra várunk, ami mindannyiunk sorsa.

A temetésén bocsánatot kértem tőle gyávaságomért, azért,

hogy élete utolsó pillanatában nem válaszoltam az emberi élet legfontosabb kérdésére: Mire várunk?

Azóta sok év telt el. Amikor látom az emberek történetését, egymásba gázoló gyűlöletét, sokszor eszembe jut barátom kérdése: Mire várunk? Mi a végső célja életünknek, történetésünknek? Minden év elmúltával nehezebb vállainkon a teher, nehezebben járunk a súly alatt, és egyre nyugtalanabb a szívünk.

Mire várunk, amikor mind rövidebb az időnk, hogy egymással kibéküljünk, amikor egymásnak azt mondhatnánk: hát testvérek vagyunk, nem értitek, bocsáss meg nekem, megbocsátok neked, fogd meg a kezem, nyújtom feléd a kezem, hallod a szavam?

Az Úr már most eljönne hozzánk. Már most megtalálnánk őt embertestvéreinkben, vagy ő találna meg bennünket, ránk ismerne, átölelne. De ehhez ki kell szorítanunk szívünkből a gyűlöletet, és rá kell ébrednünk arra, hogy mindannyian egy irányba törekszünk.

A hozzánk leszálló Istengyermek a betlehemi jászolban mindannyiunk testvére, barátja, Istene. Ő a szeretet.

Rá várunk.

1983 adventjén, Krisztus-váráskor

P. Dengl Miklós OFM

vitéz DDR. JUBA FERENC (Ausztria)

Tengerre, magyar!

— Néhány szó a magyar tengeri hajózás történetéről —

Amikor a trianoni békediktátum 1920. június 4-én szentesítette a Magyar Birodalom szétroncsolását, a nemzet sírva emlegette, hogy letépték testünkről Észak-, Kelet-, Dél- és Nyugat-Magyarországot. Ez a rettenetes megállapítás azonban még mindig nem fejezte ki teljesen az irgalmatlan valóságot, mert a Szent Koronához csatolt külön testet: Fiumét a tengerparttal együtt — és magát a tengert is — elrabolták tőlünk.

A hétszeres feldarabolás után megmaradt Csonka-Magyarország államtorzóként és ájultan feküdt kárpát-medencei otthonának közepén, minden oldalról ellenségektől körülvéve.

Ellenségeinknek azonban még ez sem volt elég, mert nemzeti öntudatunkat történelmünk meghamisításával és értékeink kigúnyolásával is igyekeztek megsemmisíteni. A „szárazföldi tengerészeket" és „lovastengerészeket" idéző gúny kiválóan öl. Így adódott, hogy nemzetünknek még művelt elméi előtt is szinte ismeretlen maradt a világgazdaság egyik legjelentősebb tényezőjének, a tengerhajózásnak ismerete, és tengerhez jutási igyekezetünkön legfeljebb enyhe és leereszkedő gúnnyal mondottak semmibe vevő ítéleteket.

Az Árpádok alatt

Keresztény típusú államiságunk megalapításától kezdve szent királyaink konok igyekezettel törekedtek a tenger felé. Az Árpádoknak erre a vonzalmára utal már az a tény is, hogy Szent István nővérét Orseolo Ottó velencei dogéhoz adta nőül. Szent László 1091-ben Horvátországot csatolja a magyar koronához békés úton. Testvére, a „Szép Ilona" ugyanis az utód nélkül elhalálozott Zvonimir horvát király felesége lévén, az akkori örök-

lési jog szerint — és a legerősebb horvát párt hozzájárulásával — bátyját hívta meg a trónra.

Könyves Kálmán királyunk 1102-ben lesz Dalmácia királya. Bizánc már tudomásul veszi ezt, hiszen Szent László leányát, Piroskát a későbbi császárhoz, II. Joannes Comneniushoz adja feleségül. A görög történelemben Irene néven ismert Piroska arcképét a Megváltó mellett még ma is megcsodálhatja a vándor az isztambuli Aja-Szofiában.

Kálmán azonban Velencével is barátságot tart. Az általa elfoglalt Brindisi és Monopoli városokat Velencének adományozza. Mindezeket a tenger felé irányuló törekvéseket egy 1108-ban kiadott oklevél rögzíti, amelyben először mondják ki az adriai hajózás szabadságát. Az Adria keleti partja pedig örvend a magyar királyság kebelébe való felvételnek, mert Velence csak a fájukat viszi el tőlük, amelyre hajóépítéséhez van szüksége. (Példaképp említhetjük, hogy egy királyi sorhajó megépítése 1500-ban kétezer tölgyfa életébe került.)

Hazánk tehát tengerparti hatalom lett. Igaz, nem tengeri. Ehhez egy rendkívüli esemény teremtette meg az indítékot: Mohi.

A tatárjáráskor IV. Béla menekülni kénytelen. Hova? Természetesen saját birodalma déli részébe. Így jut a király Trau (ma Trogir) városába. Ott és Clissa sasfészkében húzza meg magát. Itt és ekkor döbben rá a tengeri hajóraj fontosságára, amely nélkül birodalmának ez a része nem védhető.

Trau városában épül meg első hajója. Nem sokkal ezután a királyi hajóraj már két gályából, öt bárkából és még két más hajóból állott. Első hajórajparancsnokának a nevét is ismerjük: Marinus. Ennek családja azonos a közismerten magyar eredetű Degli Andreis családdal.

Az Árpádok után

A magyar király hajóhada Nagy Lajos alatt növekedik számottevő erővé. A Velencével szinte évszázadok óta folyó csetepaték végét jelenti a zárai szerződés, amelyben 1358. február 18-án Velence örök időkre lemond az Adria keleti partjairól (Quarnerótól Durazzóig) a magyar korona javára. Emellett még óriási jelentősége ennek a szerződésnek, hogy 1./ először deklarálta a tengerek szabadságát, és 2./ Magyarország tengerparti és tengeri hatalom lett.

Nagy Lajos flottájának hadikikötője Raguza lett. E kis város-köztársaság saját maga kérte a magyar királytól, hogy országához tartozhassék. Nagy Lajos 1358. május 27-én adta ki

a város szabadalmi oklevelét. Ebben már a jogok mellett a város hajóépítési kötelezettségeit is szabályozta.

Ekkor érte el a királyi — a maga idejében feltétlenül modern — tengeri haderő a fénykorát. A flotta zömét ekkor már tizennégy gálya képezte, s emellett még nyolc egyéb hajó teljesített abban szolgálatot. A bölcs király egyebek közt — zsoldosként — híres tengernagyokat alkalmazott hajóraja élén, mint például Simone és Ugolino Doriát. A flotta kivonulásakor két hajó csupán az élelmiszert vitte, és a hajókon 1362-ben már orvosok is teljesítettek szolgálatot. Itt kell felemlítenünk, hogy a Doriák idején sok esetben nem velencei—génuai harcokról volt szó, hanem a magyar király flottája verekedett a velencésekkel.

E magyar hadikikötő jelentőségét rendkívül emelte az a tény, hogy 1377-ben itt született meg a világ első vesztegzár-intézete. Tudjuk jól, hogy a fertőző betegségeknek mindmáig egyik leghatásosabb megelőző intézkedése éppen a karantén.

Zára mindvégig kedvenc városa maradt a nagy királynak. A királyné, Kotromanics Erzsébet, a bosnyák vajda leánya, már csak ezért is áldozott oly sokat a városnak adott óriási ereklyetartóra, amit máig is büszkén mutogatnak a záraiak (ma Zadar). A királyné Francisco de Mediolanóval csináltatott egy 343 kilogramm súlyú ezüst koporsót Szent Simon hamvainak a befogadására, s ezt is a városnak adományozta.

Luxemburgi Zsigmond tíz éve volt már magyar király, amikor német-római császárrá választották. Sajnos, végső fokon inkább zsinati problémákkal foglalkozott, mint országával. Alatta a flotta sorvadni kezd, mind kevesebbet hallunk arról. Amíg 1444-ben, a várnai csata idején még ez a magyar királyi hajóraj tartja zár alatt Callipolinál a szorost, addig az utolsó adat már 1485-ből való, és csupán annyit mond, hogy Miklósfi András kapitány elfog három kalózhajót, amelyek a raguzai partokat fosztogatták.

Mátyás királynak már nincs módja a tengerparttal törődni, mert neki a délről mind fenyegetőbb török ellen kell fegyverkeznie. Ekkor a törökök Horvátország nagyrészét már elfoglalták. Alig telik el néhány év, nyakunkba szakadt Mohács, a magyar nagyhatalom sírja.

A török Magyarországon ül, és hadakozik a magyarokkal. 1699-ben a karlócai békében I. Lipót „magyar" király Zenggtől Carlopagóig visszakapja a magyar tengerpart egy kis részét, de azt jog szerint nem a magyar koronához csatolja, hanem jogtalanul Ausztriához. Hazánk a változatosság okából török megszállás helyett a német császár megszállása alá került. A kü-

lönbség az, hogy az éhhalál szélén tántorgó nemzet két év alatt annyi adót köteles fizetni a császárnak, mint amennyit száz év alatt volt köteles adózni a szultánnak. Ilyen körülmények között tengeri hajózásról persze szó sem lehetett.

A Habsburgok alatt

Az idők azonban haladnak, és a Habsburgok is csak rájönnek arra, hogy a tengerészkedés feltétlenül szükséges. Az uralkodói hatalom fénye elsőül Trieszt és Fiume szabadkikötőkké emelésében mutatkozik meg.

A kialakuló parányi hajórajnak „császári-királyi" az elnevezése, és tengerészeti ügyeinket a bécsi udvari kamara intézi.

Tengeri hajózásunk elsősorban Mária Terézia alatt kezd fejlődni. Fiumét Horvátországhoz, majd a magyarhű fiumeiek mindent elsöprő tiltakozása után a hozzá tartozó tengertparttal együtt a magyar Szent Koronához külön testként visszacsatolja. 1780-ban bekövetkezett haláláig azonban a német-római császári hatalom részéről annyi alkotmánysértés és közjogi huzavona következik, hogy amikor a mai szóval „háborús bűnös és agreszszor" Napóleon csapatai megszállják Fiumét és a magyar tengerpartot, a visszacsatolás még mindig nem törvényerejű. Mindennek a tetejét jelenti azonban, hogy amikor a franciáknak végül is ki kell takarodniok hazánk területéről, a német-római császári önkény Fiumét nem hozzánk, hanem Ausztriához csatolja.

A magyar tengerészet fellendülése

A fiumeiek azonban nem nyugodtak bele az 1815. évi elcsatolásukba, és olyan felfordulást rendeztek, hogy I. Ferenc végül is kénytelen volt 1822. június 1-én Fiumét és környékét a Magyar Királysághoz visszacsatolni.

Ez a szabályos kerékvágásba zökkent közjogi helyzet annyira termékenyítően hatott az egész közgazdasági és tengeri életre, hogy amíg például 1830-ban a Fiuméból kifutó hajók száma még csak 2871 volt, 1840-ben már 5264-re emelkedett. A gazdasági eredmény még szembetűnőbben mutatkozott meg a kereskedelmi mérlegben. Ez a fenti időszakban 241 000 forintról 1 495 000 forintra növekedett.

Az első magyar tengerhajózási társaság, a *Societas Navalis Hungarica* részére már szabadalom biztosította jogait, bár az igazi első magyar tengerhajózási társaság csak 1843-ban alakult meg. Az első igazi magyar tengeri hajó, a *Buda* olajfestményét 1846-ban ajándékozták a boldog fiumeiek Buda városának.

Az 1867-es kiegyezés során a nemzet visszanyerte szuverenitását, és csupán önmaga korlátozása révén teremtette meg a kapcsolatot a két birodalmi fél között: a közös uralkodót, a közös külügy-, pénzügy- és hadügyminisztériumot, amelyhez a közös haditengerészet tartozott.

Ami a magyar király haditengerészetét illeti, vissza kell térnünk az 1797. évi campoformiói békéhez, amely Velencét és Dalmáciát (utóbbit a magyar király jogán) II. Lipótnak juttatta. Dalmáciát — természetesen — Ausztriához csatolta. Velencében azonban jelentős hadikikötő és hadihajók jutottak a kezébe. Ettől kezdve az ottani *Imperiale e Reale Colleggio Militare Marittimo* nevű tiszti tanintézetben képezték ki a császári-királyi tengerészet tisztjeit. Ebben végzett a híres Tegetthoff tengernagy, a lissai győző, aki a kiegyezés után első flottaparancsnokunk lett; itt tanult Kalmár Sándor ellentengernagy, később haditengerészetünk vízrajzi intézetének parancsnoka.

Mind több magyar kezd szerepelni a tengerészetben. Velence kikötőparancsnoka sepsimartonosi Gyújtó Károly tengernagy lett. A *Frundsberg* gőzfregattot semsei Semsey Gusztáv fregattkapitány parancsnokságával küldik missziós útjára, és gróf Károlyi korvettkapitányt küldik ki a skandináv államokba, hogy megfelelő flottaparancsnokot keressen a császári-királyi haditengerészet részére.

Az ezredéves ünnepségek során a nemzet a világot bámulatba ejtő káprázatos eredményekkel mutatkozott be, és a kiállítás közönsége csodálkozással szemlélte az első igazi nyílt tengeri torpedónaszádot, amelyet Ferenczy Béla sorhajóhadnagy hozott fel a Dunán a fővárosba. Ekkor már büszkén tekinthettünk az osztrák—magyar lobogó alatt rendezett *Tegetthoff* északi-sarki expedíció eredményeire, amely 1872—1873—1874. években felfedezte a Ferenc József-földet, nevet adott a Budapest-foknak, a Simonyi-gleccsernek, a Fiume-foknak, a Zichy-földnek stb. Megkezdődött tengeri nagyhatalmunk kiépítése. Elértük, hogy a hajócsoportokban egy közös és egy osztrák hajónév mellé egy magyar név is került, mint például: Habsburg, Árpád, Babenberg, vagy Monarch, Wien, Budapest.

Hadihajóink részt vettek a kínai boxerlázadás leverésére küldött európai különítményben; a hadikikötőnk, Póla nevét viselő hadihajónk a tengertani kutatásokban tette ismertté nevét. Mérte a Vörös-tenger legnagyobb, úgynevezett Póla-mélységét, és nevét ma is homlokzatán viseli a monacói oceanográfiai intézet.

A kiegyezéssel szabad lehetőséget kapott a magyar tengeri

hajózás. Ennek eredményes munkájához azonban elsősorban megfelelő kikötőt kellett teremteni. Fiumére esett a választás, de azt bizony előbb ki kellett építeni. A terveket Hajnal Antal miniszteri osztályfőnök készítette el, és Pasqual, a marseille-i kikötő főmérnöke vizsgálta felül, majd szinte változtatás nélkül elfogadta.

A munkálatok hihetetlenül nehéznek bizonyultak. A mólókat 42 méter magasságban kellett megépíteni, a rakpartokat pedig 20 méter mélyen alapozni. A millennium idejére már 15 000 000 tonna követ építettek be, és csupán ezek a munkálatok 27 000 kilogramm színezüstbe kerültek. 1890. október 23-án befutott az első budapesti vonat; elkészült a kőolaj-kikötő. Befejezték a villamosítást. A 6,5 kilométer hosszú rakpartot ellátó sínhálózaton egyszerre 6000 vagon tudott mozogni, a tárházak pedig 13 000 vagon árut tudtak elraktározni.

1871-ben még egyetlen gőzös sem volt lajstromozva, 1904-ben viszont már kilencven gőzös viselte anyakikötőjének neveként Fiumét. 1871 és 1875 között 165 000 tonnát tett ki a forgalom 36 000 000 korona értékben, 1904-ben viszont ez a szám már 1 221 000 tonnára és 26 400 000 000 koronára emelkedett.

Kezdetben a hiányzó hajóteret az *Osztrák Lloyd* révén biztosítottuk, amelyet az osztrákokkal közös szubvencióra való tekintettel ettől kezdve *Osztrák—Magyar Lloyd*nak neveztek. A vasminiszter, Baross Gábor azonban a sok hátrány kiküszöbölése érdekében megalakította a *Magyar Királyi Adria Tengerhajózási Részvénytársaság*ot, amely a századfordulón már 150 viszonylatot tartott fenn Fiume és a világkikötők között.

Az Adria keleti partjainak személy- és áruforgalmát a *Magyar—Horvát Gőzhajózási Részvénytársaság* látta el, míg a Dunán át a Közel-Keletre irányuló árukat a *Magyar Keleti Tengerhajózási Részvénytársaság* szállította (al-dunai átrakással). Ennek a vállalatnak egy hajója, a *Kelet* hozta haza Rákóczi hamvait Törökországból 1906-ban. Ez a vállalat később Ausztráliáig terjesztette ki viszonylatait. 1914-ben már 123 hajónk járta a tengereket 235 285 bruttóregisztertonna köbtartalommal. Ehhez az elképráztató fejlődéshez a magyar állam is nagyban hozzásegített. Ezért érdemes egy pillantást vetnünk a magyar tengeri közigazgatásra.

Tengeri közigazgatási jogunkat

Trianonig — részben még azon túl is — két hatalmas jogalkotás jellemezte. Az egyik a Mária Terézia által 1774-ben kiadott úgynevezett *„Politicum edictum, azaz közjóra tzélozó rendelé-*

sek az austriai kereskedő hajókázás iránt'' című királyi rendelet. Ebben minden lényeges kérdést szabályoztak, még a tengerészek szolgálati rendjét is.

Különösen magánjogi (fuvarjog, kereskedelmi jog stb.) kérdéseket szabályzott a francia megszálláskor bevezetett *Code de Commerce*. Bár ezt a franciák kitakarodása után hatálytalanították, kiválóságára való tekintettel kiegészítő jogszabályként mégis megtartották.

A tengeri közigazgatás élén 1867-től a magyar királyi kereskedelemügyi miniszter állott mint harmadfokú hatóság. Másodfokon működött a Fiumében székelő *Magyar Királyi Tengerészeti Hatóság*. Ennek élén — mint elnök — a mindenkori magyar királyi fiumei és tengerparti kormányzó állott. E hatóság alá tartoztak a hat tengeri kerületre osztott tengermellék révkapitányságai mint elsőfokú hatóságok. Külállamokban ugyancsak elsőfokú tengerészeti hatóságként működtek a magyar királyi, illetőleg a császári és királyi konzuli hivatalok.

Ugyancsak a *Magyar Királyi Tengerészeti Hatóság* ügyelt a tengerészek képesítésére; így alá tartozott a fiumei *Magyar Királyi Tengerészeti Akadémia* is. Az 1808-tól működő tengerésztisztképző intézetünk költségeit a budapesti egyetem viselte. 1870-től ezt a kötelezettséget átvette a magyar királyi kormány, és felállította a tengerészeti akadémiát, amely világhírre tett szert.

Tengerészeti hatóságaink keretében már a múlt évszázad elején találunk szociális intézményeket, mint például a tengerészek segélyalapját, a tengerészárvákról való gondoskodást.

Az Adria tengertani kutatását mi indítottuk el 1874-ben a *Nautilus* hatósági gőzössel. Ezt a munkát 1895-ben a szintén hatósági *Deli* gőzös, később pedig a *Klotild* gőzös folytatta. A legszebb eredményeket azonban az 1913. évi első és az 1914. évi második Adria-expedíció érte el, amelyet a *Najade* hadihajónkon dr. Leidenfrost Gyula, a nagynevű oceanográfus vezetett. Az expedíció olyan óriási anyagot gyűjtött, hogy azt még a mai napig sem tudták feldolgozni.

A kivándorlás feletti ügyeletet ugyancsak tengerészeti hatóságaink látták el. A kormány és a brit *Cunard* tengerhajózási részvénytársaság közötti szerződés szerint csak az ő hajóik szállíthattak kivándorlót, és ezeken a hajókon magyar hajóorvosnak és egy magyar fedélzeti tisztnek kellett behajózva lennie. Így adódott, hogy a *Carpathia* magyar hajóorvosa, dr. Lengyel Árpád (Trianon után budapesti mentőfőorvos) látta el a modern gyógyítási elveknek megfelelően a *Titanic* hajótörötteit, 700 túlélőt.

Hajóorvosaink egyébként is sikeresen működtek. Egyedülálló teljesítményt mutatott fel a fentebb már említett Tegetthoff-expedíció hajóorvosa, dr. Vári Kepes Gyula (Trianon után magyar királyi orvosaltábornagyként ment nyugdíjba). Három évig tartó sarki télben nem veszítette el ott szerzett betegségben egyetlen emberét sem.

Dr. Gáspár Ferenc hat kötetben írta meg élettapasztalatát, amely mű a magyar tengeri irodalomnak egyik alapvető könyve lett. Dr. Bozóky Dezső is gazdagította hajózásunk irodalmát a *Szigetvár* cirkálónkon tett kelet-ázsiai útjáról szóló beszámolójával.

Haditengerészetünk

Az első világháború kitörése előtt hazánk a harmadik legnagyobb európai nagyhatalom volt. 54 000 000 lakosának az exportját 75%-ban szállították saját, magyar—osztrák hajók. Haditengerészetünk Európában a hatodik, a világon a nyolcadik helyet foglalta el. A világszerte elsőrendűnek elismert tiszti anyag az ugyancsak Fiumében települt *Császári és Királyi Haditengerészeti Akadémián* nyerte kiképzését. Haditengerészetünk állománya legnagyobbrészt a Szent Korona országaiból került ki, és így tagozódott: 34% horvát és szlovén, 20,4% magyar, 16,3% német (nyelvű), 11% cseh és tót, 3,8% lengyel, rutén és oláh. Haditengerészetünk a tőle elvárt hősiességgel és eléggé nem dicsérhető harci erényekkel látta el kötelességét, kivéve a szlávokat. Minderről számos szakmű számol be, ezért helyszűke miatt erről részletesen nem is szólunk. Egy-két eseményt azonban mégis meg kell említenünk.

Az első világháború kitörésekor velünk szemben állott az egész egyesült angol—francia Földközi-tengeri hajóraj, az olasz hadüzenettől kezdve pedig az egész intakt olasz flotta is. Ez gyakorlatilag meg is mutatkozott vizeinken. Az angol—francia hajóraj megkísérelte elzárni az otrantói szorost. Ezt a zárat azonban 1917. május 17-én az otrantói ütközet során Horthy Miklós sorhajókapitány (lobogóshajója a legendássá vált *Novara* volt) véglegesen szétverte. Ellenség többé nem is mutatkozott az Adrián.

Az első világháború kitörésekor csatahajóink kifutottak lőgyakorlatra. Az első lövések után nem lehetett többé kinyitni a harminc és feles ágyúk závárjait. A Skoda gyár (cseh!) olyan könnyen olvadó rézből öntötte a hüvelyeket, hogy azok az első lövés melegétől megolvadtak. Pillanatok alatt megszilárdultak, és

a závárok „beolvadtak". Gondolhatjuk, mi történt volna csatahajóinkkal, ha ellenséges hajóval találkoznak!

Egy másik esemény is teljesen szláv ellenséges cselekmény volt: a cattarói lázadás. Ezt általában mint szocialista vagy kommunista eseményt méltatják. Szó sincs róla! A legilletékesebb személy, Method C. Koch jugoszláv királyi tengernagy haditengerészetük lapjában, a Pomoracban 1926-ban elmondja, hogy cseh testvéreikkel együtt milyen nagyon boldogok voltak, amikor 1914-ben kitört a háború. Elmondja, hogy mennyire örvendeztek, amikor XI. számú torpedónaszádunk — csak délszláv és és cseh személyzettel! — átszökött az ellenséghez. Elmondja, hogy a cattarói lázadás is a szlávok dicső cselekedete volt Ausztria—Magyarország megsemmisítése érdekében. Az ügy érdekessége, hogy ez a Method C. Koch a háború alatt császári és királyi fregattkapitányi rangban a *Habsburg* cirkáló parancsnoka volt...

E lázadás után a horvát flottaparancsnokot, Njegovan tengernagyot leváltották, és Horthy Miklóst — mint az arra legrátermettebb vezért — ellentengernagyi rangban kinevezték a flotta parancsnokává. Alig foglalta el helyét, máris támadásra vitte a flottát a Dél-Adriára. A két sorban haladó hajóraj egyik vezérhajóját, a tengeri hajóépítésünk csúcspontját jelentő *Szent István* csatahajót egy olasz gyorsnaszád megtorpedózta és elsüllyesztette. Felettébb komoly bizonyítékok szólnak amellett, hogy e mögött is árulás húzódott meg. A több mint 900 főnyi hajótöröttet Spalatóba vitték. Ott egy óriási, nyitott szenesuszályon helyezték el szegényeket. Öt napon át feléjük sem néztek; ott állottak a szabadban élelem, ivóvíz és ruha nélkül. Minden bizonnyal emögött is szabotázs volt, hogy a flotta hangulatát felkorbácsolják.

IV. Károly parancsára nagybányai Horthy Miklós császári és királyi ellentengernagy 1918. október 31-én a flotta lobogóshajóján, a *Viribus Unitis*en bevonta lobogóját, és a flottát a király kifejezett parancsára átadta a délszláv bizottságnak.

Az 1920. június 4-i trianoni békediktátum nemzeti létünk legnagyobb csapását jelentette. Tengerpartunkat is elrabolták; minden kikötőnket, az azokba beépített óriási értékekkel; összes hajónkat: az 1917. szeptember 30-i számbavétel szerint 67 hosszújáratú és 48 parthajózású hajót, amelyek értéke körülbelül 65 000 kilogramm színaranyat tett ki. Hadiflottánk értéke körülbelül 70 000 kilogramm színaranyat tett ki.

Tengerészeink ott állottak mindentől megfosztva; munka, állás és remény nélkül. Haditengerészeink nemkülönben.

Az első parányi reménysugarat az *Atlantica Részvénytársaság* jelentette. Ennek igazgatója, Polnay Jenő megtudta, hogy tengeri hajóinkat nagyrészben Amerika vette el, és azok a Harriman család tulajdonába kerültek. Sikerült elérnie, hogy Harrimannal közösen megalakították a *Magyar—Amerikai Tengerhajózási Részvénytársaságot*. Ebbe Harriman adott hét hajót, mi pedig a személyzetet és az üzemet. Sajnos, börzei spekulációk véget vetettek ennek a gyönyörűen induló vállalkozásnak, amely *Oceana* néven működött.

A világgazdasági válság idején, a harmincas évek elején a tönkresilányított ország közgazdasága és tengerészeink munkanélkülisége mind hangosabban követelték a tengerhez jutás lehetőségét. Külkereskedelmünket újjá kellett szervezni. Ekkor alakult meg a *Magyar—Egyiptomi Kereskedelmi Részvénytársaság* ifj. Horthy Miklós vezérigazgatóval az élen. Ez a rohamos fejlődésnek induló egyiptomi és palesztínai piac szükségleteire építette számításait. Éppen ezért rendkívül hasznos lett volna egy budapest—közel-keleti, átrakás nélküli forgalom lehetősége. Mindezeknek a kívánságoknak a közös gyújtópontjában a tengeri hajózás kialakítása állott.

Így adódott, hogy a kérdés fontosságára tekintettel az 1933. március 18-i koronatanácsban maga a kormányzó adta elő a tengerhajózás kérdését. A budapest-csepeli kikötőt Kvassay, a híres vízépítő mérnök már 1916-ban 2000 tonnás tengeri hajók befogadására tervezte, tehát az alapvető fontosságú feltételek megvannak, csupán egy megfelelő hajó kialakítása szükséges, és hogy az országot megkíméljük a felesleges kiadástól, a várható hajótípussal előbb kísérleti utat kell tenni. Egyben megbízta az illetékeseket, hogy alkossák meg a megfelelő modern tengeri jogszabályokat.

A kérdés legnagyobb ismerője és szorgalmazója, vitéz Bornemisza Félix szkv. sorhajóhadnagy, ismert tengerészeti repülőnk, magyar királyi folyamőrkapitány és ifj. Horthy Miklós elérték, hogy a *Magyar—Egyiptomi Kereskedelmi Részvénytársaság* egy kis parti hajót bérelt Rotterdamban, az *Apollinaris III*-at. A hajó Lehrer Árpád szkv. sorhajóhadnagy parancsnoklásával indult — aprósága miatt külön engedéllyel — Budapestre. Bizertában tűz ütött ki a hajón, s a hajóparancsnok is tengerészhalált halt. Végül is a hajót vitéz Bornemisza Félix hozta fel Budapestre, ahonnan Kádár Ferenc hj. tengerészkapitány vitte azt vissza Rotterdamba.

A két kapitány jelentése alapján a kormány megadta az engedélyt egy tengeri hajó átépítésére, amely a Dunán is tudott

hajózni. Ezt az első, *Budapest* nevű hajót a Ganz Hajógyár építette meg, amelynek igazgatója, Scharbert Gyula szkv. tengerészfőmérnök már a *Szent István* csatahajó megépítésében is részt vett.

Így született meg a *Magyar Királyi Duna—Tengerhajózási Részvénytársaság*, röviden *DTRT*, amely az ország egyik legremekebb hasznot hajtó vállalatává lett. Gróf Széchenyi István álmai így váltak valóra: tekintettel a fiumei nemzetiségekre, ő inkább a Dunán át a kelet felé irányuló tengerhajózásunk gondolatát támagotta.

A *Budapest* 500 000 pengőbe került. Később mindegyik hajó minden évben megkereste egy testvérhajójának az építési költségeit. Budapest tengeri kikötővé vált.

Hideg fejű angol tengeri szakértők az egész világ tengeri hajótípusait tárgyaló 70 oldalas munkájukban érdemesnek tartották egy oldalt szentelni ennek a szellemi remekműnek. Az angol Lloyd Budapestet tengeri kikötőnek ismerte el, és 1937-ben bevette a tengeri kikötők lajstromába, fővárosunkba pedig Rákos Lajos hj. tengerészkapitány személyében Lloyd-ügynököt nevezett ki.

1934-ben indult első útjára a *Budapest*. 1935-ben megvették a *Duna* gőzöst. 1936-ban a *Szeged*, 1937-ben a *Tisza*, 1939-ben a *Kassa*, 1940-ben az *Ungvár* és a *Kolozsvár*, majd 1944-ben a *Komárom* készült el. Ekkor már készen volt az úgynevezett „VIII. számú" test is, és a Ganz Hajógyárban teljesen kifizetve tárolt kilenc hajó teljes anyaga. Közben azonban kis államunkra rászakadt a második világháború.

A *DTRT*-n kívül 1938-ban még hat darab hosszúlejáratú hajónk is járta a világtengereket. Ezek nagyságuk miatt soha nem jöhettek fel a Dunán. Tengeri hajóink sorsa megdöbbentően példázza nemzetünk sorsát.

1939. november 19-én Cap Maleasnál egy brit cirkáló, az *Artehusa* semleges vizeken, semleges rakományával, semleges lobogója ellenére zsákmányul ejti *Duna* gőzösünket. Mint zsákmányt Máltába küldi, ahol rakományát elrabolják az angolok, majd a hajót elengedik. Decemberben ugyanez a sors éri a *Tisza* tengerjárót.

1940. augusztus 18-án *Kelet* gőzösünk az Atlanti-óceánon felveszi a megtorpedózott brit *Clan MacPhee* gőzös hajótöröttteit, a következő napon azonban a *Kelet*et megtorpedózza és elsüllyeszti egy német tengeralattjáró. Viharos és hosszú mentőcsónak-utazás után a hajótörötteket megmenti a brit *Wellington* korvetta. Ugyanebben az évben *Nyugat* gőzösünket a Timor-

tengeren elfogja a *Kortenaer* nevű holland torpedóromboló. Zsákmányul ejti, Soerabayába viszi, ahol a hajót elkobozzák s az embereket internálják. Mindezt a nemzetközi jog ellen!

A szomorú események következtében nagy hajóink tulajdonosai kérik a Tengerészeti Hivataltól a lobogócseréhez szükséges engedélyt. Ezt meg is kapják.

A *DTRT*-hajók a Fekete- és az Azovi-tengeren küzdik végig a háborút. Az *Ungvár* 1941. november 9-én aknára fut és felrobban. 1941. január 22-én a *Kolozsvár*t egy repülőgép megtorpedózza Sulina előtt. A *Komárom*ot teljesen kész állapotban, indulása előtt egy nappal Újpesten bombákkal elsüllyesztik az amerikaiak.

Így éri meg a háború végét a még ellenségeinket is bámulatba ejtő *DTRT*. Azaz bocsánat! Egyvalaki mégis talált lenéző, ócsároló, gúnyolódó szavakat a nemzet hajózási géniuszának erre a remekművére. Egy magát megnevezni úgy látszik nem merő, tengerészszakértőink megállapításaira fittyet hányó zsurnaliszta a Kanadai Magyarság 1976. július hó 31-i számának 5. oldalán. Felvetődik a kérdés: vajon kinek az érdekében?

A második világháború után jóvátételben leadtuk minden tengeri hajónkat, a kilenc hajó tárolóanyagát, a *Kikötő Részvénytársaság* óceánjáró *Hungária*ját, kivéve a Felső-Dunára menekített három öreg hajót.

Mielőtt tanulmányunkat lezárnánk, el kell még mondanunk, hogy államfőnk, a legnagyobb magyar tengerész számkivetésben fejezte be életét. Behajózott tengerészeink 30%-a életét vesztette. Vitéz Bornemisza Félixet 1944. október 15-én fogta el ifj. Horthy Miklóssal együtt Otto Skorzeny SS-tiszt. Mindkettőjüket Mauthausenbe vitték, ahonnan csak az amerikai csapatok szabadították ki őket. Ifj. Horthy Miklós még ma is számkivetésben él. Vitéz Bornemisza hazaérkezése után még csak nem is láthatta a kikötőt. Mindenét elvettek, majd évekre deportálták. Végül is aggkorában segédmunkásként kellett dolgoznia.

A *DTRT*-nek kezdettől fogva igazgatója volt Roediger-Schluga Miklós szkv. császári és királyi sorhajóhadnagy, hj. tengerészkapitány, tengeralattjáró tiszt. Ennek a szállítmányozási lángésznek a vezetője tette a *DTRT*-t azzá, amivé az lett. Rákosi és társai alatt szenvedett kötél általi halált nemzetünknek ez a mártírja.

A *DTRT* állami felügyeletét ellátó és a *DTRT* szervezeti felépítésében, tengerésztisztjeink kiképzésében egyszerűen felbecsülhetetlen érdemeket szerzett kézdivásárhelyi Nagy Gábor császári és királyi korvettkapitány. Ennek az árva székely gyerekből

tengerészeti hivatali igazgatóvá lett tengerészünknek a reá szakadt gonosz sors miatt hazátlanul, Pakisztánban kellett önkezével véget vetnie életének.

Az e hősök és mártírok által megteremtett közlekedési remekmű, Széchenyi megvalósult álma ma is működik. A „hamu alatt izzik a parázs"-ként élő nemzet életének elviselhetőbbé tételében hajózásunk ma is komoly szerepet játszik. Ennél nagyobb dicsőség nem érhet magyar tengerészt.

Számunkra pedig szolgáljanak útmutatóul a legnagyobb magyar tengerész utolsó szavai: „Remélni kell!"

TŰZ TAMÁS (Kanada)

Confiteor

Sebesen űztél míg idáig eljutottam
karodba esem most vallok homo Dei
háborgó lélek ki házadból elfutottam
magam mögött hagytam mindent mi isteni
akkor láttam bizony hogy eltévedtem
evés-ivásban elvesztettelek
libido mámor dermesztő telek
közt ébredtem rá hogy mi ketten

még összetartozunk a jeges szélviharban
te vagy mentőövem és tuszkulánumom
félmeztelen voltam csontig fagyott nyiratlan
álltam a Léthe partján hogy majd átúszom
mit tehetsz még velem így vélekedtem
ha visszatérek béke gyermeke
s szívembe szúr a bánat tőrhegye
mit is tehetsz Atyám a mennyben

WASS ALBERT (USA)

A lópataki kísértet

Kísértetek mindig voltak. Általában olyankor jelentkeztek, amikor az emberek vétkeztek a tradíció törvényei ellen. Elpuhult, tunya utódok álmát páncélos ősök döngő léptei riasztgatták éjtszakánként ódon kastélyokban. A léhákat és dorbézolókat szigorú erkölcsű nagyasszonyok fekete szellemalakja intette mértéktartásra, s gőgös parancsolók födele alatt hajdani rabok csörgették véres láncaikat emlékeztetőül.

De ez a történet, amit ma el akarok mondani, egészen másféle kísértetről szól. Lópatakán még néhány évvel ezelőtt nem jártak kísértetek. A népek által kastélynak nevezett udvarház fönt a falu fölötti dombon maga volt a fehérre meszelt józanság. Tágas, napfényes szobáiban házias rend és derűs mértékletesség uralkodott, melyen gondos háziasszonyok keze és szigorú gazdák szeme érzett nemzedékeken keresztül. A Dobokaiak földdel bajlódó, komoly gazdaemberek voltak mindig, akik a maguk kétszáz holdnyi birtokát a földhöz nőtt ember szeretetével művelték. Amerikában még a legigénytelenebb farmernek is szűk lett volna nehány esztendő után ennyi föld, de a Dobokaiak nem Amerikában éltek, hanem Erdélyben, s így háromszáz esztendőn keresztül elég volt nekik a lankabeli anyagos szántó, a lapályi rét s a borzas csereerdő fönt a Hangásban. Nemzedékeken keresztül szerették, becsülték és gondozták a sovány és szűkmarkú földet, mely övék volt, és építgették, tágítgatták, tatarozgatták a dombra telepedett házat, melynek tornácán búzakoszorú csüngött, ebédlőjében kakukkos óra mérte az időt, s pipázójában őzagancsok és vaddisznóagyarak gyűltek távozó apák és anyák aranyrámás képei köré. Egy szorgalmas, igyekvő, de a vagyonszerzésben is mértéket tartani tudó, a szelíd gazdabölcsességet apáról fiúra örökítő család élete töltötte meg a házat, napfénnyel és olykor felhők árnyékával, ahogy az idő adta, de mindenkor a

földhöz való hűség gondjával és a közös völgyben élők iránti szeretettel. Mint minden hasonló erdélyi udvarban, a kapu éjjel-nappal tárva állt, s bárki betérhetett rajta a maga ügyes-bajos dolgával, segítséget s jó szót mindig kapott. Vasárnaponként ott álltak a tornác alatt a segítséget várók, cselédek, falusiak, szomszéd völgyekből jövők, s az öreg Dobokai hosszú szárú pipáját szíva sorra eltárgyalta velök lassú szóval, sok bólogatással a bajt, s ha orvos kellett, hát orvos volt, ha prókátor kellett, hát prókátor volt, s ha gazdatanács kellett, vagy pénzbeli segítség, hát ott volt köztük mint a falu első gazdája, és senki a tornác alól dolgavégezetlen nem távozott el vasárnaponként.

Így volt ez nemzedékek során keresztül, ősi erdélyi szokás szerint, egészen 1944 őszéig. Amíg egy napon a világtörténelem messzi idegen országból meghúzott átlóvonalai keresztülvágták Lópatakán az ősi rendet. A háború rázúdult a falura. Katonák rohanták meg a kastélyt, ablakait belőtték, ódon bútorait szétzúzták, rámentek az öreg Dobokainéra, s mikor ősz hajú Dobokai Péter a részeg népséggel szemben felesége védelmére kelt, egyszerűen lelőtték mind a kettőt, s holttestüket kihányták az ablakon.

Mikor a katonák odébbálltak, Minya bá, az öreg udvarbíró összeszedte gazdáinak testét a fal töviből, rendbe tette, fölravatalozta, eltemette s el is siratta őket szíve szerint. Közben Józsi cigány, a falu tyúktolvaja, megalakította nehány társával Lópatakán a népi demokráciát, s kihirdette, hogy a kastély s minden, ami hozzá tartozik, ezentúl az övék.

— Eridj a sújba, Józsi! — mondotta neki Minya bá. — Hova járnál lopni, ha nem lenne többé udvar? A háború az háború, de a tulajdon az tulajdon marad akkor is. Majd hazajön az úrfi, s övé lesz itt minden.

De az úrfi nem jött haza. Előbb úgy hírlett: elesett a háborúban. Aztán meg hogy hadifogságba került. Végül akadt, aki biztosan tudta, hogy idegen országban bujdosik, nyugaton. S az igazság Józsi mellé állott. A dési népbíróság Dobokai Pált távollétében halálra ítélte, és vagyonát elkobozta. A tárgyalásra Lópatakáról szállították be a hamis tanúkat. A Dobokai-birtok a nép tulajdona lett, s Minya bát nehány hétre a pincébe zárták, naponta jól megverték, s aztán kirúgták, hogy menjen, amerre a szeme lát, s tisztelje ezentúl a fölszabadulást.

A kastélyból s a csűrökből, istállókból rendre elhordtak mindent, ami elhordható volt, s maguk között már nagyban osztozkodtak a földek fölött is. Azonban a Désről kiküldött bizottság megállapította, hogy Józsi cigányt s egynehány társát kivéve valamennyi földigénylő tíz-húsz holdas kulák, s így nincs jussa a

vagyonosodáshoz. Így aztán kimérték Józsi cigánynak és társainak az „ellenállási mozgalomban kifejtett érdemeikre való tekintettel" tíz-tíz holdat, s a többit pedig kinevezték hivatalos közbirtoknak, vagy ahogy újabban mondaták: kolhoznak, és beléültettek egy Jancu Filimon nevű olténiai agronomot komisszári minőségben.

Ez a Jancu Filimon — egy borzas, fekete, olajozott képű fiatalember — beköltözött a kastélyba, és onnan uralkodott a falu fölött. Berendelte a népet szántani, vetni, kapálni, kaszálni, mikor minek volt a sora. A különbség elég szembeszökő volt az öreg Dobokai s az új népi demokrata földesúr között: Jancu Filimon ugyanis gyomlálóvassal ellátott kampósbot helyett géppisztollyal járta a gazdaságot, s a munkáért napszámot nem fizetett. Ellenben minden tennivalót „köteles munka"-ként sózott a falu nyakába, s aki nem jelent meg robotra a kitűzött napon, azt szabotázs vagy reakciós tevékenység címén félholtra verette a policájokkal.

Féltek is az emberek Jancu Filimontól, jobban, mint az eleven ördögtől. Pedig nem lehetett rossz ember, mert igen szépen tudott beszélni a szegény, agyonsanyargatott népről, kinek a vérét gonosz és kegyetlen urak szipolyozták a múltban, mostantól kezdve azonban csupa jólét és boldogság lesz a sora, mivelhogy fölszabadult. Az emberek megéljenezték ilyenkor, mert igen szépen ejtette ki azt a szót, hogy „fölszabadulás", tiszta öröm volt hallgatni, s arra gondolni, hogy hátha igaza lesz neki, s egyszer valóban bekövetkezik az az idő, amikor mindenki elmegy, aki nem tartozik oda, és nem jön helyette parancsolni senki.

Így igazodott el tehát az új világ Lópatakán, s nyáron már Jancu Filimon járta géppisztollyal a vállán az aratókat a Dobokai-birtokon, ő ült a cséplőgép mellett is, és indította az elcsépelt gabonát egyenesen be Désre, a központi raktárakba. Nehány nehézfejű ember morogni kezdett ugyan, hogy vajon a munkások részit mikor osztják már ki, de azokról kiderült, hogy mindig is reakciósok voltak, ellenségei a népnek, s így hamarosan elszállították őket az útból. A rend s a béke tehát helyreállt Lópatakán megint, és gurult is volna az idő nyikorgó szekere ezen az új kerékvágáson tovább, Isten tudja, meddig, ha váratlanul meg nem jelenik a kísértet.

Józsi cigány felesége, Ráki találkozott vele először. Karácsony hetében, keddi napon, késő este, ahogy a kopaszra tarolt kastélydombon rövidített keresztül, hogy hamarabb hazaérjen az új házba, mely ott virított a lanka végiben. Borús, fekete este volt. Hótalan, sáros december. Azelőtt az eső is esett, de es-

tefelé északi szél támadt, s a felhőket szárazra dermesztve hajtotta tova a néma dombok fölött. Csönd volt, és sötétség. A kastély súlyosan és feketén gunnyasztott a domb tetején, mint egy irdatlan koporsó, mely halottat őriz. Nehány árván ott felejtett akác fagyott gallyait babonásan zörgette a szél.

Az asszony összehúzta állán a kendőt, és sietve lépett a kérgesedő gyepen. S akkor egyszerre meglátta a kísértetet. Ott állt az egyik akácfa mellett. Csak állt mozdulatlanul. Ködös, emberformájú folt a borzongó sötétben. Szinte azt lehetett volna gondolni, hogy élő ember áll ott.

De Ráki tudta, hogy aki ott áll, az már nem él. Tudta. Érezte. Hideg borzongás szaladt végig a testén, és szeme elnyílt a rémülettől. Sikoltani szeretett volna, de csak az imádság szavai morzsolódtak a száján, és a keze magától rettent, és vetette a kereszteket.

Aztán futni kezdett. Hallotta zörögni a háta mögött a kísértet csontkezeit, és hallotta a hangot, amelyik olyan volt, mint egy sóhajtás, és mégis keresztülnyilallott minden csontján.

— Hej, Ráki, Ráki... — sóhajtott háta mögött az a hang. És még egyszer: — Hej, Ráki, Ráki...

És olyan volt éppen, Isten bizony, mint amikor szegény jó nemzetes úr, Isten nyugosztalja, ott állott a tornácon, pipával a szájában, s ő maga meg az ura dolgában jött könyörögni a tornác alá. Akkor mondotta ilyen sóhajtósan szegény jó nemzetes úr: „Hej, Ráki, Ráki, bitang nagy tolvaj az a te urad, hogy is nem féli az Istent..."

Reszketve érkezett haza Ráki cigányné azon az estén, kiverte a veríték, s a nyelve is alig mozgott. Ágyba esett nyomban. De még a dunyha alatt sem lelte helyét a szép új házban: hol a hiúban hallott valamit motozni, hol az ablak alatt. S reggelre döglötten hevert az ólban a hízó, amit karácsonyra vágni kellett volna. Estére beteg lett a tehén, s két nap alatt elpusztult az is. Így jelentkezett először a kísértet Lópatakán.

Másodiknak Mojsza Gligor látta, aki annak idején önként jelentkezett tanúnak az úrfi ellen, s a népbíróság előtt esküvel vallotta, hogy szeme láttára gyilkolt meg az úrfi három messziről jött zsidót, s a magyar csendőrökkel együtt bicskával fejtette le a bőrt a kommunistákról.

Gligor hazament, lefeküdt, s egy óra múlva már kiverte a forróság. Másnap orvosért szaladt a felesége, s harmadnapon meghalt. Egy nap s két éjszaka mind csak a kísértetről hadart, akit a kastély mellett látott állani, s aki azt kiáltotta utána a halottak hangján:

— Isten nevére hazudtál, Gligor, elviszen az ördög!

Aztán látták még többen. Egyikre röviddel azután rádőlt a fa az erdőn, és nyomorékká tette. Másiknak a gyermeke esett le a hiúból, és dadogóssá kukult. A harmadiknak lépfenében hullott el az ökre. Mindegyikkel történt valami.

Az embereket félelem fogta el, és napnyugta után messzire elkerülték a kastélyt. De még a földeket is, melyek valamikor hozzája tartoztak. Jancu Filimon, az agromon, nem győzte nevetni és szidni őket:

— Csak látnám én egyszer azt a kísértetet, beleeresztenék egy sorozatot a géppisztolyból, tudom.

De az emberek csak vetették a keresztet, ha a kísértetről volt szó, és azt mondták: a holtak nem tudnak nyugodni, s büntetik a falut. S nekik lett igazuk: a volt urasági földeken kifagytak a vetések. Sehol máshol, csak ott. A törökbúzát mind egy szálig kirágta valami féreg. Az árpa és a zab megüszkösödött. A szőlő bogyója éretlenül aszott le a gerezdekről. Sehol másutt, csak ott. A lópataki kolhoz nem adott termést azon a nyáron. A központban szabotázsról kezdtek beszélni, és bizottságot küldtek ki az agronom nyakára. A bizottság először az embereket hallgatta ki.

— Mi az oka, hogy nem volt termés?

— A kísértet — felelték az emberek, és keresztet vetettek.

— Butaság! Reakciós beszéd! — dühönögött a bizottság. — Agronom úr, feleljen: mi az oka?

— A kísértet — mondotta az agronom is, és sápadt volt, mint a fal. — Én is láttam múlt éjjel a kastélyban. Nem mese.

A biztonsági urak ököllel verték mérgükben az asztalt, és szigorú jelentést írtak a lópataki állapotokról. Másnap reggel pedig ott találták az agronomot átlőtt fejjel a kastély tornácán.

— Rálőtt a kísértetre — suttogták az emberek —, s a golyó őt magát találta!...

Elhatározták, hogy lebontják a kastélyt. Mert abban lakik a kísértet. Ne legyen hol lakjék. Kívánságukat jóváhagyta a pártközpont is: ne legyen hát többé kastély Lópatakán, mely emlékeztesse a népet arra, ami volt. Következő tavaszon hozzáfogtak a dombon álló magányos épület lebontásához.

Siettek vele, mint a gyilkosok, akik ölt embert temetnek. De aki ott munkába állt, csak két deci pálinkával a fejében merte kézbe venni a szerszámot, olyan kísérteties-szörnyen kongtak az ütésektől azok a vastag falak. Két hónap alatt lehordták az egészet. De még így is jutott idő arra, hogy az egyik legény lezuhanjon a fedélszékről, és a lábát törje, s a másikat nyomorék-

ká tegyen egy beomló falrész. Mikor aztán ezen is túlvoltak, megkönnyebbülten sóhajtott föl az egész falu:

— Nem lesz több kísértet — mondták —, nincsen többé kastély.

Pedig a kastély ott volt. Azután is. Ezt sánta Lupuj látta meg elsőnek. Ez a sánta Lupuj volt az, aki leghangosabban követelte a kastély lebontását, annyira félt a kísértettől. Minden oka megvolt rá: ő vezette rá ugyanis annak idején a katonákat a borospincére, s okozta, hogy azok berúgtak, s részegségükben végeztek az úrral s a nagyasszonnyal.

Alig három hete volt, hogy az alapzat utolsó köveit is kiásták, és eltakarították a dombról, és éppen vágni kezdték az árpákat, amikor egy este, úgy napnyugta után, sánta Lupuj a kastélydombon keresztül bicegett hazafele, kaszával a vállán, és egy szusszanásra megállt a domb tetején. Elégedetten nézett körül, és a szeme hosszasan megpihent azon az idétlen, törmelékkel borított szennyes gödrön, melynek a helyén valaha a kastély állt. És egyszerre úgy érezte, hogy a szívverése is eláll: a kastély ott volt! Ott előtte, ahol az a szemetes gödör tátongott. Ott volt, és mégsem volt ott. Látta a maga két szemével, és mégis csak levegő volt az egész, átlátszó, mint az üveg, és könnyű, mint a lebegő pára. Ott állt előtte a kastély, láthatatlanul is láthatóan, test nélkül, rettenetesen, mint a kísértetek. Egy pillanatra tisztán látta a mohos zsindelytetőt, a szélesre tárt ablakokat, a színes függönyöket, a tornácot és a virágokat előtte. Egy pillanatra hallotta tisztán a nagyasszony zsörtölődő hangját a konyha felől, és látta — igen: tisztán és elevenen látta —, amint az öreg nemzetes úr kilépett a tornácra, megszívta a pipáját, és bólogatva kérdezte:

— Há mi a, Lupuj? Mi kéne, ha vóna?

S a sánta Lupuj nagyot ordított ott a magányos dombtetőn, eldobta a kaszát, és jajveszékelve rohant a faluba.

— Váj, váj, váj! Váj a fejemnek, váj!

Vájgatására összefutott a fél falu, s iszonyodva hallgatta, hogy miket kiabál a megrettent ember. Csomókba gyűlt a nép, s babonásra meredt szemekkel nézett föl a szürkületbe vesző dombra, s egyszerre látta mind: a kastély ott kísértett a szürkület párái mögött, láthatatlanul és rettenetesen.

Nehány napra rá szekérre vetve s kötözve vitték ki az ordítozó Lupujt a faluból, és azt mondták rá, hogy megőrült. De az emberek tudták, hogy Lupujnak nem az esze ment el. Ő igazán látta a kastélyt, amit elhordtak onnan. Amit hiába hordtak el onnan. Mert ott maradt. Láthatatlanul és szörnyűségesen, és valahányszor lopva fölnéztek a csúffá tarolt dombra, érezték,

hogy onnan fentről valami láthatatlan visszanéz reájok, sötét nézéssel, mint ahogy a holtak szemgödrei néznek a gyilkosokra. És akkor már tudták mind: hiába bontották le a kastélyt. A kísértet ott maradt. Nemcsak ott maradt: megnőtt, félelmetesebb lett, rettenetesebb. Mert láthatatlan volt, és nem lehetett tenni semmit ellene.

A falura ráborult a láthatatlan kísértet árnyéka. Az emberek mogorvák lettek. Ittak. Nótaszó nem hallatszott sem a házakban, sem a mezőkön. Csak dühös kiabálás olykor a korcsma felől, amikor valakibe beleszaladt a bicska. Dögleni kezdett a majorság. Aztán a disznók. Új rendeletek jöttek, adók, beszolgáltatások. A csendőrök hetenkint elvittek valakit. Az emberek magukba keseredtek. Elhanyagolták a munkát. Elmaradtak a szántással. Aztán tova szeptember elején tűz ütött ki Bánó András szérűjén; nem lehetett tudni, hogyan keletkezett, és pernyébe borított valami három tucat házat. Köztük volt a Józsi cigányé is, és mindenkié, aki valamit is elhordott a kastélyból.

— Ebül szerzett jószág ebül vész el — mondogatták az öregek, és bólogattak.

Az emberek nem bírták tovább, és összegyűltek a papnál. A pap megimádkoztatta őket, fejükre olvasta a Bibliát is, de a kísértet ellen nem tudott kitalálni semmit. Józsi cigánynak jutott az eszébe:

— Gyerünk el Minya bához! Csak őkelme tudhat itt valamit tenni, mert ő az úr embere volt.

Minya bá kint lakott az erdőszélen, távol a falutól. Öreg volt már, és hajlott, s barázdás arcú, mint a vénemberek, akik sokat vesződtek és sokat tusakodtak. Mikor meglátta a nagy sereg embert fölfele jönni a legelőn, kiült az eresz alá, s ott várta be őket. Feketén tömöttődtek be az emberek a szűk kicsi udvarra. Minya bá végighallgatta a beszédjüket, bólogatott is hozzá, aztán gondolkodott egy keveset, majd azt mondta:

— Meg köll békülni a küsértettel. Más segítség nincsen.

— De hogyan?

— Ami vétség történt, jóvá kölletik tenni.

— De hogyan? Azzal szemben, aki meghótt?

— Azzal szemben, aki él.

— Az úrfi! — kapták föl az emberek a fejüket. — Az ám, az úrfi megvagyon még külországban valahutt!

— Írjunk neki egy levelet, emberek! — jött elő az ötlettel Gál Zsiga. — Írjuk meg abban, hogy jöjjön bátron haza, mert münk felelünk érte. S mindent, amit elhordtunk az udvartól, becsülettel visszahordunk megint, visszaadunk földet, állatot, az utolsó

baltáig mindent, s még házat is emelünk neki, újat, közös munkával!

— Ez hát! — ragyogtak föl az arcok. — Ezt köll tenni, semmi egyebet! Nosza, a levelet meg köll írni sebesen!

Fölszabadultan, boldog örömmel ömlöttek belőlük a megolvadt szavak; már kacagtak is, mint akik újra meglelték az utat az élethez. Minya bá megvárta, amíg lecsöndesültek kissé, s akkor halkan közéjük dörmögött az eresz padkájáról:

— Megálljunk, emberek, azzal a levéllel! Mert először is nem tudhassuk az úrfinak a címit. De ha tudhatnánk is, az a levél úgysem jutna el őhozzá, de tük a börtönbe annálta inkább. Meg osztán odaírhatnátok-e jó lélekkel, hogy feleltek érte, ha hazatér? Még magatokért sem, ameddig ezek itt... na jó, nem mondtam én semmit, de aki akarja, érti... — Összenéztek az emberek. A fölszabadultan mosolygó arcok elsötétedtek megint. Bizony, igaza van az öregnek. A fejek lekókadtak. — Hanem ha békességet akartok igaz lelketekkel a falu s a küsértet között, ám azt megcsinálhassuk másképpen is.

A szemek várakozva fordultak az öregember felé.

— Azt hogyan?

— Azt úgy, hogy elsősorban is csinájjatok egy nagy fakörösztöt, oszt ültessétek föl a domb tetejibe, oda éppeg, ahol a kastély állott volt. Oszt írja meg mindenki igaz lelke szerint a maga békességkötő levelét külön-külön, úgy, ahogy azt a szíve s a becsülete kívánja. S majd Mihály napkor éccaka összegyűlünk mind a körösztnél, s tüzet teszünk, nagyot, a holtak emlékezetjire, ahogyan az valamikor szokásban volt. S akkor ott mindenki odaadja a maga levelit a tűznek, s szent esküvéssel megfogadja, hogy amit abban megígért, azt be is tartja, mihelyest változik a világ, s az úrfi hazatér. Így nektek sem gyűlik meg a bajotok a levelek miatt, mert azokat csak a holtak olvassák el a tűzben, más senki. És a küsértet is megnyugszik, abban hihettek.

— Ez jó lesz — szépültek ki az emberek —, de miképpen tud majd róla az úrfi?

— A jó szándékot tük ne féltsétek, annak szárnya vagyon, akár a madárnak. Na meg aztán a küsértetnek is hagyni kell valami dógot, s ezt örömestebb is végzi majd, tudom.

Hát így is történt. Mihály napkor állott a kemény cserefa kereszt fönt a domb tetejiben a kastély helyin, s amikor kigyúltak a csillagok, szállingózni kezdtek az emberek fölfele. Minya bá már ott várta őket a kereszt töviben, mint a gazda, aki vendégeket hívott. Nagy rakás rőzsét is összehordott, föl is tornyozta, csak láng kellett már alája, egyéb semmi. Némán, tempósan

gyűltek az emberek, ünnepesre öltözötten, mint akik templomozni jöttek. Csak férfiak mind, családok fejei, ahogy illik, amikor főbenjáró dologról van szó.

Amikor együtt voltak mind, Minya bá tüzet csiholt a máglya fészke alá, s a láng belekapott a száraz szénába, sercegve pattogtatta a vékony rőzsét, s magosra szökött, mintha a csillagokat akarta volna elérni.

— No, kezdhetitek — mondotta Minya bá, és visszazökkent a kereszt alá. Az emberek lehajtott fejjel állták körül a tüzet, és borzongva érezték, hogy a sötétség mögül valaki láthatatlan figyeli őket.

Csönd volt. Csak a tűz percegett, s a csillagok remegtek halkan fönt a firmamenten.

Aztán előlépett az első ember. Ujjasa zsebéből zörgő papirost vett elő, a levelet. Nehány pillanatig a tűz fölé tartotta, és a tűz megvilágította a nehézkes, darabos írást. Az ember keze remegett. Aztán ujjai szétnyíltak, és elengedték a papirost. A levél a lángok közé hullt. Fehér fény fogta körül, és látható volt a fényben egy pillanatig az írás betűi, feketén, tisztán, mintha egy láthatatlan kéz bevéste volna őket a tűz testébe. Egy szót tisztán ki lehetett olvasni belőle, és ez a szó az Isten neve volt. S az ember mondta. Halkan, rekedten, akadozó nyelvvel, egyenesen a tűznek:

— Fogadom, hogy amit leírtam, be is tartom azt, Isten engem úgy segéljen!

Aztán sorra léptek az emberek a tűzhöz, és sorra ejtették leveleiket a lángok közé. És sorra mondták:

— Fogadom, hogy amit itt leírtam, be is tartom azt, Isten engem úgy segéljen!

És senki sem tudta, hogy mi minden volt ráírva azokra a papirosokra, és mégis mindenki, aki ott volt, tudta azt. És a tűz lánggá olvasztotta a leírt szavakat, s füstjüket fölküldte a magasságos csillagokhoz, hogy megőrizzék, ameddig világ a világ. Minya bá pedig ült a fölmeredő cserefa kereszt töviben, számolta a leveleket, s gyümölcsoltó bicskájával mindegyik után tett a botjára egy rovást.

Aztán elfogytak a levelek, és már csak egy sereg ember állt a tűz körül, némán, levett kalappal, összefogott kézzel, ahogy templomban szokás. A tűz roskadni kezdett. Harmat szitált az égből. Minya bá megszámlálta botján a rovást, és fölállt a kereszt mellől.

— Jól van — mondotta —, tük a magatokét megtettétek immár, többi az Isten dolga. S a fogadást, amit tettetek, számon

tartja a tűz meg a csillagok meg ez a kereszt, s tük emlékezni fogtok, valahányszor látjátok ezt a hármat. Most pedig legyen békesség holtak s élők között!

S valóban: egyszerre nagy-nagy békesség ereszkedett alá valahonnan, és beborította Lópatakát és Lópataka körül az egész világot. Legalábbis az emberek, akik szótlanul lefelé ballagtak a dombról, úgy érezték ezt. Könnyen lépett a lábuk, s a fejüket föltartva hordták, és nem kellett félve hátranézzenek a kopár kastélydombra. Nem volt az többé sem kopár, sem félelmetes, sem iszonyatos. Csak egy szelíd hajlású, öreg-öreg domb, tetején egy kereszttel, s a kereszt alatt egy maréknyi pislákoló parázszsal. Jóságos öreg domb, mely tanúként vigyázza e naptól fogvást a titkot, hogy Lópatakán tiszta lelkű, derék s igaz emberek élnek.

Így lett vége Lópatakán a kísértetjárásnak.

DR. VIDA ISTVÁN (Németország)

Varga páter elkésett „forradalma"

Végórái hírhozója szerint a megroppant szív nem szakadt meg. Egyenletesen lassult az utolsó ütemig, gazdájának hűen szolgálva, hogy ne kelljen végszó híján távoznia. Mit üzent utoljára? Téved, aki csattanó intelemre számít, bár lehet, hogy ilyen is hangzott a negyvennyolc órás tusa tréfálkozásai közben... Mindegy, milyen szavakkal, de hogy maga is a végsőkig bizakodva biztatott másokat, ez volt a végszava. A szeméből sugárzó mély derű és nagy mosolya. Ahogyan fohászai s légzése szelíden halkultak, megbékélten hagyta el a hiú reménykedések tájait.

Löven a flamand város neve, ahol sírba tették; ennek a nagyon-magyar jámborembernek választott nyughelye is lehetne. Nemcsak azért, mert mint tanár, életéből sok esztendőt töltött ott, és nem is csak azért, mert egyetemén utóbb annyi magyar diák töltekezett, akár valaha Krakkóban, Padovában, Wittenbergben vagy Utrechtben és Tübingenben. A löveni egyetem könyvtárában őrizték az azóta a budapesti Országos Széchenyi Könyvtárba került első magyar versnek, az Ómagyar Mária-siralom kéziratát. Azt is egy hazájából kiszakadt XIII. századi — alighanem domonkos — szerzetes írta. Benne a Fájdalmas Anya az egyszerű nép hangján úgy kesereg Fia sorsán, ahogyan hétszáz évvel utóbb a kézirat szomszédságában egy jezsuita szerzetes szólítgatja a magyar nemzetet. Varga páter a „puszták népében" vagy a „hárommillió koldusban" éppen úgy Krisztust látta szenvedni, mint a Teheránban és Jaltában újra eladott Hunnia minden tagjában. „*Csak azért tűri az Isten* — írta 1960-ban —, *hogy Krisztus sorsa teljesedjék be rajtunk.*" Valóban alkalmas alapeszmének a gyermeki hittel énekelt ősi siralom második ciklusához...

Ki volt ő, s mit jelentett? A kérdésre bizonnyal sokan keres-

nek és adnak még választ. Magam csupán azokat a képeket akarom felidézni, amiket egy nemzedékben visszahagyott. A koronatanúk s akkor ifjú harcostársak egyike vagyok, kik fénykorában vele voltak. Hallgattuk, nevettük, becsültük, szerettük és — követtük. Nem vezérünk, ébresztőnk akart lenni, agyunk pallérozója, szívünk mozgósítója. Ha száz egyéb terve dőlt is dugába, ez valóra vált. Egy gerincetört generáció minden viszontagságban megőrizte az iránytűt, melyet tőle kapott.

A nevelő és prédikátor, író és „lázító" kapcsolatai szerteágaztak: hatása horizontjában minden korú értelmiség, munkásság és parasztság helyet fogott. Szellemi fiai azonban a mi korosztályunkból származtak. Ennek a mítosztalan nemzedéknek a század harmincas éveitől a negyvenes évek közepe tájáig „a húszévesek" volt a neve. Ez éles határvonalat jelentett az úgynevezett „harmincévesek" felé, akik Gömbös miniszterelnöksége idején mint „reformnemzedék" vonultak be a kurzus sáncai mögé. Mi — már csak korunknál fogva is — nonkomformisták voltunk. Nekünk az országvezetés keresztény-nemzeti jellege máznak tűnt, a hangoztatott eszmék felháborító karikatúrájának. De hogy a karrierizmus különböző kísértései a későbbi években vagy évtizedekben se vettek rajtunk erőt — 1945-ben lettem jómagam is csak harmincéves —, s hogy meg nem vesztegethető pillantással mértük fel mindig az emberi és társadalmi valóságot, ebben Varga páter fejtágításainak oroszlánrésze volt.

Ha jól meggondolom, akadt akkoriban jónéhány tiszteletreméltó mesterünk a magyar glóbuszon, de a lelkünkhöz közel valójában csak Szabó Dezső, Györffy István, a „régi" Szekfű Gyula, néhány népi író és „a páter" férkőzött. A különféle szellemi-vallási tanműhelyből jött gondolkodó ifjúság hamar rájuk talált. Mindegyiknek megvolt a saját tábora, de egyik se vált villogó felekezetté a másikkal szemben. Mi több, az ember lépten-nyomon egy ki nem mondott, meg se kötött szövetség jelével találkozott. Hányan emlékeznek vajon még a Piarista Diákszövetségben folyt nyilvános földreform-vitára, ahol Varga páter Kovács Imrével együtt alkotott frontot egyházi jószágvezérek ellenében?

Lehet, hogy elfogult vagyok, de azóta is úgy látom, hogy azok közül a régi mesterek közül Varga páter hatása és szemhatára volt a legegyetemesebb. Miért? Nyisztor Zoltán a századunk első feléről írt magyar katolikus krónikájában Varga László megjelenését és szerepét Bangha Béla igézetes fellépéséhez hasonlítja. Majd a következő vonásait említi: „Debat-

teri készség, regényes fantázia, tősgyökeres magyar lelkület, színekben tobzódó stílus, lehengerlő, szinte vad szónoki erő, csupa tűz és lángolás az Isten országáért, a legteljesebb tudásra épített szociális érzék, s amellett egy nagy, ártatlan áldozatos lélek." Valóban így volt, de minek tulajdonítsuk, hogy egyetlen lendülettel át tudott törni az egyházi gettó falain? Sohase nyúlt volna olyan messzire és mélyre, ha nem szól a keresztény humanista hangján. Ha nem lép túl a „katolikus öntudat" pártos, kultúrharcos igéin, s ha a „világhódító kereszténység" megkopott víziója helyett nem az igazságosság és szeretet jóhírét hozza. Ez volt a titka és végzete.

Kalocsa, 1931: először hallok róla. Volt ott a jezsuiták kollégiumában egy magiszter, aki különös hangsúllyal emlegette a szegények és gyengék igazát, aztán egy vasárnap délután „úri kis kezünk", s néhányunkkal kilátogatott a helybeli földmunkás egyletbe. Hazafelé jövet arról beszélgettünk, hogy tavasztól késő őszig sok ezer kalocsai kubikos talicskájával messze országrészekben robotol, pajtában alszik, hogy valamiképp eltartsa a családját, és csak a zord munkátlan hónapokban élhet övéi közt otthonában. (Akkortájt a legtöbb „úri" kisfiúnak a magyar szegénységet csupán a templomnál kéregető néhány koldus jelentette.) Arról is szó esett, milyen szemmel nézhet vajon az a sok szegény ember a szép tágas érseki meg káptalani palotákra, és hogy mindezt így képzelte-e az Ács Fia?

Sokat beszélgettünk ilyenről máskor is. Egyszer azt mondta ez a magiszter, hogy a híres Haynald bíboros érsek bizony jobban tette volna, ha előbb az érseki udvar tövében élő munkásemberek sorsával törődik, mielőtt a jezsuitáknak Kalocsán csillagvizsgálót alapít. Diákszívünk erősen vonzódott ugyan a csillagdához, de a lelkiismeretünk helyeselt. Akkor már volt fogalmunk a szociális kérdésről és a társadalmi helyzetről is. Így hát unszoltuk őt, hogy valamit tenni kéne, s akkor elárulta nekünk: ezt tekinti életcéljának, erre készül föl minden maradék idejében. Ő tehát ott lesz — mondta —, ahol az ég dörög, de valahol a szerzetesi létra felsőbb fokán áll egy menetkész ifjú páter, aki hamarosan porondra lép, Vargának hívják, s a marsallbot őt illeti. Ez a nevelőtanár, aki előttünk „a nagy eljövendőt" sejtette, Kerkai Jenő volt, a KALOT későbbi megalkotója.

Nemhogy marsallbotot, de még karmesterpálcát sem igényelt magának a páter. Mészáros Lőrinc jó utóda lehetett volna, ha nem tartja Dózsát — mint minden forradalmárt — tragikus kontárnak. Így új Kapisztránként sietett a nép közé, olda-

lán Hunyadi János helyett Teleki Pállal, néhány halni kész hadnagy és vegyes érdekű szurkoló kíséretében. Ám botja mégis volt, magával hozott s vele nőtt mesebéli bot, amely a népdal szerint kivirágzik, mert ez a dolga. De ne vágjunk elébe a képeknek!

Pesten 1933—1936 között a Kongót választottam anyakikötőnek, ladikommal azonban bejártam az akkori politikai és társadalmi élet csaknem minden partját. A Kongó (szabályos nevén Egyetemi Mária-kongregáció) tűnt a legtisztább vízű öblönek. Néhány évvel előbb valóságos kis szociális műhelyt helyezett üzembe e régies keretek közt a jezsuita Páter Tornyos, akit akkoriban máshova vezényelt rendje. A műhely azonban tovább virágzott, az elindult egyetemisták rendszeresen jártak a budapesti banlieu egyik híres telepére, a Kiserdőbe szociális és kultúrmunkát végezni, közben pedig megszakítás nélkül folytatták minden felsőbb vezetés nélkül társadalomgazdasági szemináriumukat. (Magyarországon egyébként ez vot Újpest után a második úgynevezett Settlement-munka, amelyhez hasonló Sárospatakon létesült később. A Szegedi Fiatalok Settlementje inkább cégér volt, nem valóság.)

Mondanom sem kell, hogy elég magányosak voltunk. A hivatalos társasági katolicizmus beltenyészete nem is nagyon tudott rólunk, igaz, nekünk nem hiányzott. A kereszténységszocialisták reménytelenül ellaposodtak. A marxizmust zsákutcának tekintettük, amelyet jobbára a nagy eurázsiai birodalom akarata éltet, hisz tudományosan rég lezárt fejezet. A „népiek" túl irodalminak s elméletinek tűnt. Néhány rokoncsillagra figyeltünk időnkint.

Az egyik a már említett sárospataki kollégium falumunkája volt, Újszászy Kálmán vezényletével. A másik az akkor még szlovenszkói Prohászkások mozgalma, amelynek a szíve Kassán, Pfeiffer Miklós kanonok csupakönyv házikójában dobogott. Folyóiratuk, az Új Élet, együtt a berkeinkből sarjadt Korunk Szavával (később Új Kor), sok tekintetben közel állt hozzánk. Egy erőteljes hang — Közi Horváth Józsefé — Győr felől melegítette lelkünket. A legtöbb várakozással azonban Szeged felé hallgatóztunk, ahol Varga páter végre akcióba lépett, megalakította a Szolidarista Klubnak elnevezett fórumot, és kibontotta a „világboldogító kereszténység" alapelveit. Erről a körről, szabad szelleméről s izgalmas vitáiról legendák keringtek.

Első személyes találkozásunkra pontosan emlékszem, ami-

kor 1936 nyarának végén a fővárosba jött. Pillanatig se kételkedtünk, hogy ez az ember valami újat s lényegeset jelent. Úgy lépett a Kongó hétpróbás körébe, mint egy tünemény: vidáman, fölénnyel sziporkázva, nagy gondolati és szóbőséggel, szívét-lelkét tárva ki. A kérdés-felelet módszerét kedvelte, a részvevők rávezetését a tézisre. Sajátos sallangjai hamarosan közszájon forogtak. „Világos?" — kérdezte százszor is, mert mindennek világosnak kellett lennie. „Értik már, urak?" — ismételte, amíg az utolsó réveteg pillantást föl nem oldotta, s ki nem mondhatta eszmecseréink végszavát: „Mert erről van szó!"

Tíz esztendőn át vezette e szavak utánozhatatlan muzsikájával a főiskolások, munkások és bárkicsodák tanfolyamait, eszmélkedéseit. Ritkán látszott fáradtnak; unottnak sohasem.

Ennek az évnek késő őszén álltam be mint hivatásos munkatárs a budapesti katolikus munkásegyletek, az EMSZO kiépítésébe mint annak első mindenese, vagyis titkárja. Búcsút vettem a Kongótól, ha nem is a kongósoktól, akik közül sokan jöttek később is önként segítgetni, és különösen nem Varga pátertől, aki a munkások közé bármikor eljött, ha hívták. Az első bemutatás után pedig lavinaként jöttek a meghívások. Azt hiszem, hogy Budafok—Csepel—Újpest—Csillaghegy munkáscsoportjainak köszönhette, hogy aránylag gyorsan kiismerte magát a nagyváros bonyolult térképén. Jól mondja Nyisztor: „mindig mindenre kapható" volt, persze ha használni tudott.

Az EMSZO közben szoros kapcsolatba lépett a KALOT-tal. Néhány évvel később közösen életre hívták a Hivatásszervezetet, amely hármas tagozódású volt, mint az ipari, agrár és értelmiségi dolgozók szakszervezete, sőt: harcos érdekvédelmi szövetsége. 1941 végén aztán, felvidéki barátainkkal kiegészülve, a Magyar Szociális Népmozgalom gyűjtőnevet választottuk. Varga páter mindezeket a fejezeteket szorgalmazta, személyes ügyének vette, s úgy közlekedett az országos hálózat csomópontján, mint a saját családjában. A mozgalmi gettón túllépni azonban éppúgy szívügye volt, mint a szűk hitbuzgalmi kereteket tágítani. Legszebb hódítása az volt, amikor Teleki Pált — már miniszterelnöksége idején — a földreform gondolatának megnyerte. A Fiatal Magyarság nemzetpolitikai klubjában tartott előadást, amelyen Teleki is részt vett, és — bár híve volt a helyesebb földbirtok-elosztásnak — nem tudta osztani Varga egyetemes földreform-eszméjét. A vita jócskán kiéleződött, végső kimeneteléről aztán a páter ekként számolt be:

„És akkor egy szó jutott eszembe, s azt kérdeztem Telekitől:

— Hát olyan képtelen követelés azt kívánni, hogy ebben az

országban minden parasztcsaládnak legyen homesteadje?

Teleki először némán rám meredt, majd azt válaszolta:

— Homesteadje? Nem, ennek valóban meg kell lenni!"

„Látják, urak — tette hozzá magunk között —, mindent el lehet fogadtatni, azt is, ami helyes, csak el kell találni a megfelelő szót."

Hogyan fogalmazott, mik voltak a főgondolatai? Hitt a „megfelelő szó"-ban, de szerette is. A szavak ízét élvezte, ezért volt inkább írói, mint szónoki alkat.

„Szavak, csodálatos szavak" — dalolja Juhász Gyula, a költő, aki annyira hitt a verbális kegyelem nagy erejében. Azt hiszem, a páter azért is szeretett négyszemközt parttalanul monologizálni, mert folyton a bevilágító és megváltó kifejezést kereste, akár egy lángoló racionalista. Tőle való a mozgalmak első nemzetpolitikai programja, a Magyar Cél. Ő foglalta így címbe az „erkölcsi forradalom" követelményeit. De messzire kalandozhatnánk, ha azt akarnók fejtegetni, milyen gondolatsorokat fedtek olyan formulái, mint „a szabadság és tekintély összhangja", „a szociális népállam" vagy a „magyar béke a Kárpát-medencében".

A szószéken se tudott másként beszélni, mint irodalmian, és cikkeiben vagy gyűlések dobogóin is prédikátor maradt. Hogyan is foglalható össze mindenek veleje, amiért izzott és kiáltozott? Az Evangélium szellemében átrendezett és megújult ország? A Biblia tisztaságához visszataláló kereszténység? Mindkettőt egyszerre akarta, férfiszenvedéllyel s gyermeki reménynyel. A keresztények botránya a legszörnyűbb, mert megszűntek a föld sava lenni. Hová lett a szeretet vallása? Azé a tisztességes szereteté, amelynek minimuma az igazságosság. Az út Istenhez felebarátainkon keresztül vezet — ezt a végítélet indokolásából világosan tudjuk. (Tessék csak utánanézni, uraim!) Mert ebben áll a kereszténység lényege. (Idézőjel nélkül is az ő kifejezéseit használom.) Új rend kell, igen, de új rend nincs új emberek nélkül. Ezért csak egyetlen forradalomnak van értelme, annak az erkölcsi forradalomnak, amelyet ki-ki magán kezd, s amely személyes felelősséget támaszt embertársaink sorsáért. Mert mit ér a legjobb képviselő vagy bizalmi, ha pénzzel és hatalommal meg lehet vesztegetni? — tette föl a kérdést munkások előtt mindig újra, hogy az egyéni becsület és társadalmi rendszer összefüggéseit ábrázolja. Végezetül egyik parafrázisát idézem, amelyet Jézus szavaiból alkotott, mintegy summázni akarva történetfilozófiáját: Ha nem eszitek az Emberfiának testét,

egymás testét fogjátok enni, s ha nem isszátok az ő vérét, egymás vérét fogjátok inni...

Alapélménye a magyar proletár volt, akivel annyit találkozott ifjabb éveiben a szegedi tanyavilágban. A tizennégy éves falusi gyerek, aki életében cukrot még nem látott, az elhagyott, árva szegénynép Szőregen, Kétegyházán vagy a Kiskunságban. Belgiumban, még fiatal teológus korában, sokszor átlépte a klastrom küszöbét, hogy megismerje a hazától messzeszakadt magyar bányászok életét s gondolatait. A nincstelenek követének érezte magát, olyan írástudónak, aki testi-lelki sorsukért felelős. A marxistákkal ritkán hadakozott, s akkor se főleg azért, mert ateisták és egyházellenesek voltak. Ezt a „keresztények botránya" miatt érthetőnek tartotta. Irányzatukat azért vetette el, mert az szükségképp állami szuperkapitalizmushoz vezet, ami nemcsak a kizsákmányolást növeli, de önkényuralmával a szabadságot is elnyeli. Márpedig a szabadsághoz — akár a kenyérhez — mindenkinek jussa van.

Tény, hogy abban az évtizedben, amit a történelemtől nagy terveihez kapott, létéről és szándékáról az ország többsége tudomást szerzett. Voltak, akik túl elméletinek tartották, némelyek álmodozónak — sőt: dilettánsnak is —, de azt ezek se vonták kétségbe, hogy világító és perzselő tüzet gyújtott a magyar világban. Az egyénisége tette. Száguldásában sok mindenre nem ügyelt maga körül, de nagy vész idején még praktikus is tudott lenni. 1944 őszén például megkérdeztem, nem tudna-e menlevelet szerezni egy több mint kétszáz főnyi zsidó munkásszázad tagjainak. Három nap múlva hozta a kész okmányt a pápai követségtől. Egy bérharc tárgyalóasztalánál valószínűleg használhatatlan lett volna. Sok évvel később Nagy Töhötöm könyvében (Jezsuiták és szabadkőművesek) meglepődve olvastam, hogy a páter milyen kézitusával vívta ki a rend provinciálisánál a nagykapornaki béresek emberibb lakásait. Ezt a hírt azonban utóbb maga Varga helyesbítette: a bérescsaládok új lakásaikat egy a Magyar Kultúrába írt vezércikkének köszönhették.

Ezt érteni kell. Mindig a világszínpadon érezte magát, hol közepén, hol csak egyik zugában. Onnan küldte s oda várta a bizonyságot, a lenyűgöző jelet, hegyek mozdulását, népek föltámadását. Nem gyürkőzni, bekeríteni, partot mosni, hanem az igazat drámaian megkiáltani. Jó húsz évvel azután, hogy Magyarországon lezárult a korszak, amikor Varga páter neve és reménye növekvő visszhangra talált, így ír:

„Ha nem jön az összeomlás, és Teleki hosszabb ideig kor-

mányon marad, tíz éven belül győzött volna mozgalmunk a nagybirtokkal és nagytőkével szemben, mert annyira gyarapodott híveink száma a felsőbb körökben is."

Minden igaz próféta kettővel van eljegyezve: hittel és kudarccal. Úgy sejtem, amikor ezt és a Magyar titok című iratát fogalmazta (1960), bizton tudhatta, hogy a jó és a nemes a világban ha nem is leigázva, de rejtőzve él.

Közéleti reménykedéssel eszerint már Teleki halálakor felhagyott. Valószínű, hogy akkor még nem látta olyan világosan, mint később a kellő távlatból. Jól emlékszem egy kora tavaszi vasárnapra a negyvenes évek legvégén. Százhúsz egykori hadnagya gyűlt össze egynapos rekollekcióra a Manrézában, hogy szavát újra hallja. Ha valaha azt hirdette: „vétkeznek, akik imádkoznak, amikor cselekedni kell", most merőben mást hangoztatott: „Vannak idők, amikor mindenáron cselekedni akarni haszontalan vállalkozás." A lisieux-i Teréz nővér kis útját emlegette, az egyéni tanúságtevést s a fogyhatatlan hivő reményt. Az erkölcsi forradalom tehát visszavonult az egyesek személyes szférájába. (Ebben a korban a praktikusok bizonyultak naivabbnak, ha áldozatuk nem is vonható kétségbe.)

Varga páter rendjét nemsokára feloszlatták, ő maga szombathelyi szűkebb hazájában tanárkodott még pár évig, aztán Nyugatra menekült. Exodus; azt hiszem, ez volt az első halála. „Nem akartam Nyugatra jönni — írta 1973-ban is egy levelében —, mivel azt reméltem, hátha megtűrnek valami kertészetben, ahol kapálva, gyomlálva csöndben imádkoztam volna. Ők azonban még ezt sem engedték."

Alig múlt ötven, amikor futnia kellett. Húsz éve volt még. Erről keveset tudok. Egyszer kiálthatott még nagyot szerelmetes népéhez: 1956. november 4-én, vasárnap reggel a Szabad Európa Rádió hullámhosszán mint az istentisztelet szónoka. Soha ekkora hallgatósága nem volt, hisz ezekben a hetekben az egész ország odafülelt. Kívül szovjet páncélosok dübörgése hallatszott, míg hangja a rádión át sírt, vádolt és könyörgött, mint ama Mária-siralom: „Kegyelmezzetek Fiamnak!"

Reménye akkor se hagyta cserben. Ha nagy ritkán egy-egy kósza hír hozzánk tévedt, elképedtünk vakmerő bizodalmán. Mikor aztán magam is a szülőhazán kívülre szorultam, egy tiszteletreméltó hadastyán, a még mindig friss szellemű Varga Laci bácsi legendájával találkoztam. Ő a „szent" és javíthatatlan öregúr, aki azt képzeli, hogy a világ nagyjainak egyéb gondjuk sincs, mint a magyar nép bánatával foglalatoskodni.

Azóta elolvastam a Magyar titok című könyvét is. (Milyen kísértő cím lehetne: A Magyar Céltól a Magyar titokig!) Elolvastam, és írójának hite előtt alázattal meghajoltam. Magyari István sárvári prédikátor hajdani értekezésének ellenpárja. Ő az „országokban való sok romlásoknak okairól" elmélkedett, Varga meg az ország bajainak értelmét s hasznát akarta értelmezni. Ki tudná őket mindenestül elfogadni vagy megcáfolni? Minden van benne: Pázmány mondatai, Arany szimbolikája, Vörösmarty gyötrődései, Chesterton, Heidegger és Bernanos, sőt: még ponyvaízű méz és ecet is. A szótlan Isten harsonáját fújja, a kozmikus rend csillagait szórja... A „meglepetés törvényét" kell ismerni, akkor „a képlet egyszerű". A válság ledönti a vasfüggönyt, de a legfontosabb addig is, hogy „a magyar most leszámol az álmokkal", amelyek annyi bajt hoztak történelmébe. A Nagyasszony tartotta meg eddig is, hisz emberi számítással államiságának rég nem lenne már híre-hamva sem. Most fedezi föl igazán a magyar, milyen szerencse kereszténynek lenni, s mihelyt ez megragadja, teremti máris az új tavaszt. Mert „óriások leszünk, vagy senkik".

Sokan azt súgták, hogy Laci bácsi lemaradt; én úgy látom, inkább megmaradt annak, aminek egy ország nevezte: Varga páternek.

Utolsó korszakát átható eszméje is ebben a de profundisban olvasható. „Kötelező nekünk a jövőnkbe vetett bizalom, s azért hirdetjük és hisszük, hogy hazánk ismét föltámad. Figyeljük a világ eseményeit, és keressük azt, ami nekünk ígéretes. A hazának és magunknak is tartozunk azzal, hogy nem engedjük magunkat letörni a balsors által, sőt: ezt még a javunkra is fordítjuk. Különböztessük meg egymástól a politikai és az isteni reményt. Az idő már nekünk dolgozik."

Ne vessük ezeket a szavakat a magyar valóság s a világhelyzet bonyolultságával egybe, csodáljuk inkább bennük a végtelen gyermeki reményt. Ennek a töretlen gyermekségnek rangja van. Hogy mondja Gabriel Marcel? „Az egyetlen igazi remény olyasmire irányul, amire nincsen befolyásunk." (A többi csak „reménykedés".) S hogy vigasztalt Deák Ferenc? „Tudok én küzdeni, barátaim, reménytelenül is." Ebben a józanságban szintén „isteni remény" parázslott.

Varga páter öröksége tehát — hogy egyik régi szavával éljek — nem hőscincéreknek való. Gyűlölet s harag nélkül kell bízni az emberiségben és a jóságban, még ha oly ritkán (vagy ebben az árnyékvilágban biztos nem) jut általános érvényre. A mindennapok keskeny ösvényén kell vizsgázni, nap nap után, óra-

ról órára. Hivő reménnyel vagy rezignált kedéllyel, mindegy, de emberségesen és a lelkünket föl nem adva.

Sokat tűnődtem: hová sorolható a páter? Tömörkény szívével szerette a célszerű szögényembört, Ady és Szabó Dezső pátoszával pörölt érte, Pázmány bölcsességével támaszkodott egyházára, és Széchenyi józanságát hívta szakadatlan. Folytassuk? Úgy kapaszkodott Istenbe, mint a Névtelen Karmelita; Jézust és a hazáját úgy szerette, mint a löveni Mária-siralom költője... Sokszor idézte Babitsot, aki egyszer imigyen festette meg az igaz írástudó képét: olyan, mint a világítótorony viharzó tengeren; fényt szór, egyébre mindvégig képtelen, míg az orkán le nem dönti.

SZIKSZAY LÁSZLÓ (Németország)

Kerék a kátyúban...

Ha a szekérkerék kátyúba kerül, az ember tehetetlen dühében káromkodik, szidja a lovát, szekerét, esőt, pocsolyát. Ugyanígy egynémely román emigráns újságíró — ha kifogy az érvekből, illetve ellenérvekből — a magyar üggyel kapcsolatban a húszas, harmincas évekből ismert bukaresti zsurnalisztikai hangnemet próbál exportálni. Primitív, otromba kifejezésekkel szidják a magyarokat. Ezzel ugyan nekünk kárt nem tesznek, csak magukat tennék nevetségessé, ha rajtuk kívül valaki még elolvasná írásaikat. Az otthoni sajtót még figyelik a külföldi újságírók, de az emigráns sajtóval nemigen törődnek az idegenek.

A magyar emigráns újságok nemigen szólnak a román emigrációról, pedig a román emigránsok élénk figyelemmel kísérnek minden magyar emigráns mozdulatot, és a maguk módján reagálnak is reá.

A románok Erdély, Besszarábia, Bukovina és Dél-Dobrudzsa ügyében természetesen tökéletesen egységesek. A Ceausescu-féle nemzetiségüldözés (nemcsak a magyarüldözés!) kérdésében már megoszlanak a vélemények. Egyrészük — a tájékozottabb és intelligensebb rész — helyteleníti a mai Románia kisebbségellenes politikáját (Curentul, München 5929. szám). Természetesen nem a magyarok iránti szimpátiából, hanem inkább attól tartva — joggal —, hogy ezzel a magyarok, illetve a magyar „revizionizmus" malmára hajtják a vizet. Olyasféle véleményt is lehet kiolvasni a sorok közt, hogy Románia integritása kevésbé volna veszélyeztetve azzal, ha megszüntetnék a kisebbségellenes iskola- és telepítéspolitikát. Sőt: helyzete erősödnék, mert ezzel a magyarok legsúlyosabb érveit szüntetnék meg, s kifognák vitorláikból a szelet.

A román emigránsok másik része — akik ugyancsak élesen kommunistaellenesek — vadul védi Ceausescut a kisebbségül-

dözésben, remélve, hogy majd örökölnek tőle egy felszabadult, nemzeti, homogén Nagy-Romániát, kisebbségi gondok nélkül. Ahogy Kemal Atatürk örökölte a szultánoktól Török-Örményországot — örmények nélkül.

Néhány épületes idézet az oláhul nem tudóknak: *„A magyarok* (Erdélyért) *ugatnak, mint a veszett kutyák a holdra."* *„Krokodilkönnyeket hullatva abszurd és abszolút idióta követeléseket támasztanak Ceausescuval szemben."* *„Erdély sohasem volt a magyaroké, azt ők csak bitorolták egy évezreden át."* *„Amikor a magyar hordák elindultak Európa felé, a románok már Erdélyben szállásoltak."* *„Úgy látszik, a magyarok elfelejtették, milyen kegyetlenül végezték ki Horeát és Closcát ideáljaikért. Kik voltak a magyarok közül románok által kerékbe törve?"* *„Vannak-e a magyarországi románoknak ma ugyanolyan privilégiumaik, mint az erdélyi magyaroknak?"* (Curentul Romanesc, Hamilton, 65—77. számok.)

Egy F. Wesner nevű magyarországi sváb rövid cikke került kerülő úton, a Der Donauschwabéból németből románra fordítva a Münchenben megjelenő Curentul 5929. számába. Kiragadok belőle két jellemző mondatot: *„A magyarok a háború után kiüldözték svábjaikat, a románok nem."* *„Az erdélyi szászok, akik már 48-ban harcoltak a magyarok ellen, a medgyesi szász nemzetgyűlésen 1919-ben önként csatlakoztak Nagy-Romániához, de a magyarországi svábokat nem kérdezte senki."* Újra és újra: *„magyarosítás"* és *„revizionizmus"*.

Egyet még a sok közül: *„A magyaroknak nincs joguk krokodilkönnyeket hullatni Ceausescu üzelmeiért, mert a háború végén a kommunista kártyát játszották meg minden vonalon."* Szóval éppen azok vádolják a magyarokat „kommunista kártyajátékkal", akiknek egy úgynevezett Tudor Vladimirescu divíziójuk volt, akik 1944. augusztus 23-án összecimboráltak a bolsevikokkal, akik galádul hátba támadták szövetségeseiket, akik arcul csapták a bolsevizmus elleni harcban elesett 450 000 testvérüket, hogy aztán még 170 000 emberüket áldozzák fel arra, hogy a bolsevikokat segítsék minél mélyebbre hatolni Magyarországba, illetve Európába. Ezek vádolják „kommunista kártyajátékkal" azokat a magyarokat, akik mint állam és nemzet az egyedüliek voltak, akik kitarottak végig a bolsevizmus elleni harcban. Ha a magyarok is megjátszották volna a „kommunista kártyát" — egyszerre az oláhokkal —, akkor a vasfüggöny most valahol a Rajnán volna. Ezért aztán a kommunisták iszonyatos bosszút álltak, tömegesen akasztottak, gyilkoltak, börtönöztek, deportáltak, éppen azért, mert nem voltunk hajlandók

„kommunista kártyát" játszani, mint az oláhok. A Nagyvárad, Kolozsvár, Bukarest és Konstanca máháljaiból előkerült, és pártfunkcionáriusokká meg „secusokká" lett gyászmagyarok aránylag nem voltak többen a románoknál két és félszer, gyalázatosabbak voltak saját nemzetükbeliekkel, nehogy részrehajlással vagy sovinizmussal vádoltassanak. Ezt a bőrömön tapasztaltam.

Úgy tudom, Európa keleten az Uralig tart. Márpedig a Volga és a Káma folyók vidéke az Uralon innen, tehát Európában leledzik. Ott jött létre az ősfinnugor nép úgy 4000—5000 éve, melyből aztán a magyar kivált. Tehát a magyarok nem indultak Európába „hordákban", hanem Európában születtek. Az ázsiai elem is Európában csatlakozott hozzájuk, amikor még sem vlach, sem rumén nem létezett sem Erdélyben, sem másutt.

Ha egy ezredéves birtoklás „bitorlásnak" neveztetik, akkor nincs a földön nemzet, mely ma jogosan élne hazájában. Még az amerikai indiánok sem, mert az évezredek folyamán ők is kilökdösték egymást szállásaikról.

Horeát és Closcát nem a magyarok, hanem maga II. József császár ítélte a kornak megfelelően kerékbetörésre. S nem „ideáljaikért", hanem iszonyatos vadságaikért, mellyel nemcsak a kúriák lakóit és cselédeit (köztük néhány románt is!) gyilkoltak le, hanem még negyven magyar falu lakóit, férfit, asszonyt, gyermeket... Mert hát, ugye, ők is a császár alattvalói voltak. Ugye, milyen olcsón lehet magyargyűlöletet szítani?

Hogy hány magyart törtek kerékbe az oláhok? Nem lehet tudni. Néhány emberségesebb gaztettet azonban feljegyzett a krónika, például hogyan hajigáltak magyar gyermekeket az égő házak tüzébe Horea megvadult mócai 1784-ben, vagy miképpen nyúztak meg embereket elevenen negyven faluban. Zalatnán és Nagyenyeden 1848-ban Axente Sever eleven emberek karját és lábát fűrészeltette le, aztán hagyta őket békésen elvérezni. Maniu vitéz „volontar"-jai 1944 őszén már egyenesen szelídek voltak. Nem törtek ők kerékbe senkit. Ők csak magyar fejeket vágtak le fejszével a csutakon Szárazajtán. Köbölkuton és Fülpösön pedig — asszonyok és férfiak mellett — ellenséges érzelmű gyermekeket is lőttek agyon éjjel, álmukban, az ablakon keresztül. Hogy a „secu" kerék nélkül szokta eltüntetni az eltüntetendőket, az már szóra sem érdemes.

„Privilégiumok"? Igen, én tudok a magyarországi románok néhány kisebb privilégiumáról", amilyennel a kétszázszor több romániai magyarság nem rendelkezik, éspedig: Magyarországon a román fiatalokat nem szórják szét „munkaszerződésekkel", nem tömik meg falvait magyarokkal, nem fosztják ki

levéltáraikat, egész román gimnáziumuk — és nemcsak „sectie"-jük (részleg) — van Gyulán. Leginkább azzal vannak „privilegizálva", még a romániai románokkal szemben is, hogy békén hagyják görög katolikus egyházukat. Van-e joga a romániai románnak görög katolikus módra keresztet vetni?

A háború után a svábok kitelepítését szovjet állampolgárokká vedlett 1919-es emigránsok, Rákosi, Gerő, Farkas Mihály rendelték el egy „magyarnak" nevezett „köztársaságból", és nem a Magyar Királyságból. Ezt a gaztettet is ugye, milyen olcsón lehet azokra a királyi magyarokra hárítani, akiket ugyanazok és ugyanakkor felakasztottak, legyilkoltak, bebörtönöztek, elhurcoltak, szétszórtak a világ minden tájára. Koronájuk Amerikába került. Ugyanakkor a románok koronája az országban maradt a királyukkal és vezetőikkel együtt, mert hát, ugye, az 1944. augusztus 23-i árulást ők egységesen ütötték nyélbe. Éspedig olyan hirtelen, hogy a romániai sváboknak menekülésre sem volt módjuk, míg Magyarországról menekülhetett, aki akart, mert a magyar tovább harcolt, és nyitva tartotta a menekülés útját. E Román Királyság koronájának a csendőrei — és nem a későbbi kommunista „militia" — szedte össze az épkézláb szász és sváb férfiakat és nőket. Ó, nem azért, hogy kitelepítsék őket! Valóban nem azért! Éppen csak kényszermunkatáborba vitték őket, és átadták a bolsevikoknak, hogy a szibériai bányákban elpusztuljanak, hogy aztán akik túlélték az 5—6 éves raboskodást, még 20—30 évet várjanak az útlevélre... Nos, melyik sváb járt jobban? A bánáti vagy a baranyai?

Nemcsak a magyarországi svábokat „nem kérdezte senki" az első világháború végén, de sem a Csallóközt, sem Ungvárt, sem Szabadkát, de még az erdélyiek millióit sem. Sőt: még a szászokat sem kérdezte senki. Ők 1919-ben kérdezetlenül siettek a medgyesi nemzetgyűlésükön hódolni Nagy-Romániának. Ragyogó napfölkeltéről és elnyomó magyarokról beszéltek. Ez a ragyogó napfölkelte azonban hamarosan beborult, mert nemzetgyűlés ide, hódolat oda, az „elnyomó" magyarok királyaitól kapott és 800 évig tiszteletben tartott szász egyházi, köz- és nagyobb magánvagyont Nagy-Románia részben még akkor mir-nix-dir-nix elkobozta, illetve elföldreformozta, és szétosztotta az oláhság között. (A szászok totális kifosztása 1944—45-ben következett be az akkor még mindig királyi Románia által.) Amikor ezért a szászok megdöbbenésüket és csalódottságukat fejezték ki, sajtóröhej futott végig Nagy-Románián, Octavian Gogával, a költővel és későbbi miniszterelnökkel az élen. Mindezeken kívül hová akartak volna tartozni a magyarországi svábok, ha megkér-

dezték volna őket? Mert Burgenlandot megkérdezték... Sopront is...

„Magyarosítás". Röder Vilmos tábornok, volt vezérkari főnökhöz, valamint Werth Henrik, a honvéd vezérkar volt főnökéhez hasonlóan sok törzstiszt, tiszt és tiszthelyettes vallotta, hogy ők nem német származásúak, hanem németek. Kinek származott valaha Magyarországon hátránya abból, ha idegen neve, nyelve, nemzetisége volt? Mialatt a magyarok javában „magyarosítottak", azalatt Balázsfalván, Szebenben és Brassóban lerakták a román kultúra alapjait. Scoala Ardeleana... Mialatt a magyarok „magyarosítottak", elolálhosodott a Mezőség, a Szilágyság, a Küküllő- és a Marosmente. Ezeréves „magyarosítás" után román többséggel kapta meg Nagy-Románia Erdélyt. Irigykedhetnek a skótok és az írek...

Ide kívánkozik egy epizód, ami nem elszigetelt eset. Több hasonlóról tudok. Besztercétől délre 18 kilométerre van egy kicsi, valamikor szász falu, Dürrbach, ma Dipsa. Közvetlenül az ellenséges megszállás után, 1944 őszén egy oláh pópa a szomszédos Nagyidáról „stranát", szentélyt barkácsolt a falu 600 éves szász templomába deszka- és kartondarabokból. Miután nagy adag tömjénfüsttel kikergette belőle a „diavolul lutherant", a lutheránus ördögöt, „botezálásra", keresztelésre betereltette a falu szászait azzal a fenyegetéssel, hogy aki nem keresztelkedik meg ortodox oláhul, azt elviszik Szibériába. Így a dürrbachi szászok oláhokká váltak a saját 600 éves templomukban... Igen, ez Erdélyben történt, a huszadik század közepén, és nem a XV. században Boszniában, a török beütés után. A kérdés magától jön: volt-e valaha ehhez az oláhosításhoz hasonló magyarosítás is?

„Revizionizmus". Román felfogás szerint létezik egy galád, alávaló revizionizmus, melyet a magyarok űznek nyugat felől Erdély felé. Ennek pedig ellenáll a románok karakán, hazafias „antirevizionizmusa". A kerék pontosan 180 fokban kelet felé, Besszarábia felé fordult. Ott pedig rögvest románná, karakánná és hazafiassá válik a „revizionizmus", melynek ellenáll a behemót muszka-bolsevik galáddá és aljassá vált „antirevizionizmusa". Ezt a két ügyet ne merje senki így egyszerűen egy kalap alá venni, mert azonnal felszisszennek, mint a darázscsípésre, és csúnyán szitkozódnak. Pedig csak az ellenérv hiányzik. Kátyúban a kerék...

Legyünk már egyszer tisztában ennek a „revizionizmusnak" a fogalmával is! Senki nevében nem beszélek, de nem hiszem, hogy valaki is közülünk nyíltan vagy titokban az évezredes ha-

tárok visszaállítását akarná, s azt az ellenséges embertömeget koronánk fennhatósága alá szándékoznék hozni. Viszont Trianonban kétszázszor több magyart löktek Románia „belügyébe", mint ahány román maradt magyar állampolgár. Minden feltétel és védelem nélkül, amit a románok szorgalmasan ki is használnak, lévén ez nekik „belügyük". Ebbe aztán senki bele ne szóljon!

Nos, mi pontosan ebbe a „belügybe", a kétszáz az egyhez való elosztásba nem egyeztünk bele soha.

Az akkori magyar képviselőház azzal ratifikálta Trianont kényszerből, hogy az átmeneti és ideiglenes. Nem volt hátsó gondolat, nem döftük *„orvul Románia hátába a kést 1940-ben"* (Curentul Romanesc, Hamilton, 67. szám). 1920 és 1945 között félárbocon voltak a zászlóink.

Nem rejtettük véka alá, nyíltan vallottuk és valljuk: mindent megteszünk annak érdekében, hogy a kétszázszor több magyar ki legyen ragadva Románia „belügyéből". Autonómia, föderáció vagy elosztás egy az egyhez, és nem a trianoni egy a kétszázhoz.

Ha ez revizionizmusnak neveztetik, akkor igenis revizionisták vagyunk.

NEGYEDI SZABÓ MARGIT (USA)

Karácsonyi emlékezés

Emlékszel-e még az első karácsonyra,
Midőn lejött hozzánk az angyal a mennyből?
Nem is tudod talán, mely égi táj felől
Kerub hárfájának zengő dalát hozta.
Hajlékunk tájékát karácsonyfa-gyertya
Ragyogó lángjával mind megaranyozta.

Szívünk bús fészkébe hófehér szárnyával
Csodák országából béke galambja szállt,
Mire a múlt évek minden sötét árnya
Aranyharmatlepte liliommezővé vált.

Éltünk minden útját karácsonyfa-gyertya
Édes melegével végig beragyogta.
Angyali hárfának zengő ezüst húrját
Vak idők rozsdája eddig meg nem fogta.

Maradj itt, ne hagyj el, maradj köztünk végig,
Fehér galambszárnyon mennyből eljött angyal!
Szívünkbe fogadtunk hajnali hasadással,
Szívünkbe marasztunk deresedő hajjal.
Karácsonyfánk végső lángja ha ellobban,
Együtt menjünk veled, mennybe szálló angyal...

OBSERVATOR (Németország)

Zöldülj már, te megnyesett fa!

— A magyar egyház helyzetéről —

Az elmúlt tizenkét hónap eseményeire tekintek vissza. Nem illik, de mégis egy viccel kezdem el ezt a nem éppen vidám visszapillantást:

Washingtonban történt. Szovjet és amerikai diplomaták sofőrjei időtöltésből versenyeznek. Az amerikai óriási fölénnyel győzött. A hírt másnap közölték a Pravdában is: „Hajmeresztő autóverseny! Míg az szovjet sofőr a második helyen végzett, az amerikai csak utolsó előttinek futott be." Lám, mire képes az ügyes szóforgatás!

Sajnos, így van ez a magyar egyház életében is, strukturális és személyi vonalon egyaránt: a vergődést eredményes versenyfutásnak kell színlelni, nagyokat kell nevetni és tapsolni hozzá.

Az semmit sem használ a szomorú ügynek, ha a fonák dolgokat egyszerűen tudomásul vesszük, vagy tekintettel vagyunk a korszellem hamis magatartására: ami kellemetlen, arról ne is beszéljünk!

A keresztség szentsége által mindannyian Krisztus titokzatos testének, az Egyháznak lettünk tagjai. Amikor az egyik testrész beteg, a többi is megérzi, különösen akkor, amikor a bénulás tünetei már nemcsak mikroszkópon keresztül, hanem egyszerű tapintással is észlelhetők. A szimulálást az egészséges test észre sem veszi, hanem elfelejti.

A pápa irányt mutat a magyar püspököknek

Kétségtelen: II. János Pál világosan látja a magyar egyház helyzetét: a betegség tüneteit, valamint a tennivalót, hogy talpra álljon. Ennek minden magyar örül, s köszönetet mond érte.

1982. október 7-én a pápa közös kihallgatáson fogadta a Vatikánban a magyar püspöki kart az ötévenként kötelező „ad limina" látogatás során. Ilyenkor örömről és szorongásról egyaránt beszélnek. A pápa beszédében kifejezte örömét a magyar nép vallásossága és a Szentszékhez való töretlen ragaszkodása felett. Aggódott a nehézségek miatt, de egyben reménykedett is, hogy a magyar egyház életében jelentkező súlyos problémák megoldást nyernek.

Az Egyház legfőbb pásztora így állította fel a gondok és tennivalók fontossági sorrendjét:

1. A hitoktatás problémája;
2. a bázisközösségek;
3. a családok zilált helyzete;
4. testvéri kapcsolat a püspökök és a papok között.

Az elmúlt esztendő folyamán több fiatal káplánnal és munkába beleőszült idős pappal beszéltem. Véleményük szerint a pápa által felállított sorrend tökéletesen megegyezik a magyar papság felfogásával. Ez nem véletlen. A magyar papok a hívekkel együtt átélik a megkülönböztetések sorozatát, a pápa pedig a magyar egyház ütőerén tartja a kezét, és érzi a ritmuszavart.

A hitoktatás kérdése

Ez a problémák idegközpontja. A keresztény élethez hozzátartozik, hogy a hit élményét az Egyház tagjai — különböző életkörülmények között — rendszerbe foglalva, komoly tanulással, a modern pedagógia vívmányait bekapcsolva megértsék és megéljék. A hittant nem lehet pillanatok alatt elsajátítani. Sikeres író vagy neves matematikus is csak az lehet, aki rendszeresen, kitartóan és öntudatosan foglalkozik kedvenc tárgyával.

A hit tanánál ennél sokkal nemesebb célra törekszünk. Biztos, hogy az első hitoktatók a szülők és a családi környezet. Ettől függetlenül az Egyház közösségének is joga van ifjúságát úgy nevelni, hogy az eljusson a keresztény nagykorúságra. Amíg az Isten—hit—Egyház élményét át tudjuk élni, sok egyéni munkára, belső vívódásra és hősiességre van szükség. A keresztény közösség nem tud létezni, ha tagjai a gyermekkorban nem kapnak kellő alapot, és a serdülő évek nehézségein nem jutnak el a keresztény nagykorúság érett hitéhez.

Mit akar az Egyház a hitoktatással? Azt, hogy a keresztény ember életének minden szakaszában a hit szerint tudjon élni. Ebben a férfias kereszténységben az ateista kommunizmus óriási ellenséget és erőt sejt. Mindent elkövet, hogy ezt gyengít-

se vagy csírájában elfojtsa. Ezért folyik a harc hazánkban is már évek óta.

Négy figyelemre méltó pontot kell megvizsgálni, hogy ennek az ádáz harcnak a következményét tisztán láthassuk:

1. Az iskolai és templomi hitoktatás nehézségei;
2. a papi utánpótlás helyzete;
3. a teológiai levelező tanfolyam;
4. a bázisközösségek.

1. Az iskolai és a templomi hitoktatás nehézségei

A hittanórákra való beiratkozásra minden lehetőség megvan. Az Új Ember 1983. június 19-i számának első oldalán olvashatjuk: „A hittanbeiratások az 1983—84. tanévre az általános iskolákban és a gimnáziumokban június 27-én (hétfőn) délután 14—18 óráig, és június 28-án (kedden) délelőtt 8—13 óráig lesznek. A tanulót vallásoktatásra abban az iskolában kell beiratni, amelyben a rendes beiratást végezték. A beiratást az egyik szülő, illetve gyám az iskola igazgatója vagy a beiratást végző pedagógus előtt szóban, meg nem jelenés esetén írásban kérheti."

Az elmúlt évtizedek alatt a megfélemlítés olyan mély nyomokat hagyott maga után, hogy sok helyen senkit sem iratnak be iskolai hittanra. Ha valaki mégis bátorságot vesz, és beiratja gyermekét a hittanórára, mindenképpen számolnia kell azzal, hogy a pártfunkcionáriusok nyomást gyakorolnak a szülőkre, a pedagógusok pedig a gyermekekre. A munkahely biztosítása, az előléptetés lehetősége, a tanulók magasabb iskolába jutása, a magaviseleti jegy lerontása, előnyös iskolai étkeztetés, ingyenes nyaralótáborok stb. terén könnyen lehet a szülőket és a tanulókat „jobb belátásra" bírni. Az eredmény az, hogy a budapesti iskolákban és az ország többi gimnáziumában iskolai hitoktatás nincs. Az általános iskolákban a hitoktatás változó: a hagyományosan katolikus falvakban van kis létszámú iskolai hittan, a kevésbé vallásos falvakban vagy a szórvány jellegű vidékeken nincs iskolai hitoktatás.

A templomi hitoktatásnak is vannak buktatói:

A hitoktató lelkészeknek az állam által megadott hitoktatási engedélyt minden iskolaév végén vissza kell adni, és a következőre újból meg kell kérni. Erről tanúskodnak a püspökségek ide vonatkozó felhívásai. Eredményes hitoktatók sok esetben nem kapnak új engedélyt. Ilyenkor a püspök elhelyezi és a lehető legnagyobb passzivitásra inti őket.

A templomi hitoktatáson részvevő iskolásokat, azok szüleit a rendszer éppen úgy nyomás alá tudja helyezni, mint az iskolai hittan esetén.

A hitoktatás több helyen — időhiány miatt — szombat délután vagy vasárnap délelőtt van. Az ötnapos iskolai oktatás — szabad szombat — és a hitoktatással egyidőben tartandó kötelező iskolai foglalkozások szintén nehezítik a hittanóra megtartását.

A mesterséges korlátok között tartott hitoktatás eredménye az, hogy a tanulók az elsőáldozás, de legkésőbb a bérmálkozás után csaknem kivétel nélkül elmaradnak a hittanórákról, a templomból, és ezzel hitéletük lezárul. A további felsőbbfokú hitoktatás lehetőségét a katolikus fiataloknak csak egy maroknyi töredéke használja ki.

Ennek a súlyos problémának a következményeit a magyarországi lelkészkedő papság is érzi. Az Új Ember 1983. március 6-i számában Kipke Tamás *Kevesebb mint egy százalék* címmel mintegy lelki szükségállapotot hirdet meg, annak minden következményével: „A mai egyház a tegnapból él, a holnap egyházát pedig ma ültetjük. Amennyire szeretjük egyházunkat, amely majd túlél bennünket, annyira törődünk ifjúságával."

Ezekkel a magyar katolikus sajtóban ritkán olvasható szavakkal vezették be Budapesten 1983 januárjában a Központi Szemináriumban tartott továbbképző teológiai előadásokat. Idézték II. János Pál pápának 1980 húsvétján a magyar egyházhoz írt levelét, amelynek egyik mondata arra buzdítja a papokat, hogy a hitoktatás előzzön meg minden más tevékenységet, és váljék szenvedélyévé a papságnak. Az Új Ember cikke „elfelejti" lehozni a pápai buzdítást, amely határozottan kijelenti, hogy az első hitoktatók maguk a püspökök.

Felvázolták a 15—20 év körüli korosztály állapotrajzát. Íme, néhány adat:

A 19 éven aluli leányok 55%-a a házasságkötés előtt már terhes. A közülük elválók 30%-a erre a tényre vezeti vissza a házasság megromlását.

Az igazságügyminisztérium 1977-es vizsgálata szerint a fiatalkorú bűnelkövetők 67,4%-a a családban él.

Az 1981-es szűrővizsgálatok szerint Budapesten alig van iskola, ipari tanulóintézet, ahol ne fordult volna elő kábítószerviszszaélés vagy alkoholizálás.

A teológiai továbbképzőn az ifjúsággal foglalkozó lelkipásztorok felmérték, hány 15—20 éves fiatalt ér el ma pasztorációjával a katolikus egyház. Adataik tartalmazzák az egyházi isko-

lák és a papnevelő intézetek növendékeit is. A száraz közlés katasztrofális tényre mutat rá. A magyar katolikus egyház az említett fiataloknak csak 0,98%-át tudja pasztorális síkon elérni. Lehet-e ez a maroknyi fiatal az Egyház szebb jövőjének a záloga? Csak abban az esetben, ha a mustármag növekedését és a kovász erejét a jövőben nem zavarnák...

2. A papi utánpótlás helyzete

A magyarországi katolikus papság nagyobb része (a 45—75 évesek) még abban az időben követte hivatását, amit Kipke Tamás „tegnap"-nak nevez. Óriási előnye a magyar egyházmegyéknek, hogy a szerzetesek szétszórása után számos rendi pap állt be lelkipásztori szolgálatba. Ezzel a „keretbe állással" gyakorlatilag a hívekkel foglalkozó papság száma nemcsak számban, hanem minőségben is megerősödött.

Mindez harminc esztendővel ezelőtt történt. Tehát a legfiatalabb, keretben dolgozó szerzetes is ma már 55—60 év körül van. A statisztika szerint a magyar papság átlagéletkora 63 év fölött van. A besegítő szerzetesek — sekrestyések, harangozók, kántorok és a nővérekből lett házvezetőnők — szintén nyugdíjazás előtt vannak. Nem számít már kivételnek, ha egy pap három — sőt: több — plébániát lát el. Az is gyakori eset, hogy a nap terhét viselő fiatal papok szíve a munkában megszakad. A kiérkező gyászjelentések világosan bizonyítják ezt a megállapítást. Tisztelettel és nagyrabecsüléssel kell gondolnunk minden magyar papra, akik legtöbbször — nagyon mostoha körülmények között — hivatásuk magaslatán állnak, és dolgoznak a lelkek üdvösségéért.

Azokat a magyar fiatalokat sem felejthetjük el, akik a sok negatívum ellenére vállalják a papi hivatás nehéz feladatát. Sajnos, túl kevesen vannak. A magyar szemináriumok konganak az ürességtől. Nem egy olyan egyházmegyéről tudunk, ahol nem volt elsőéves teológus, vagy csak egy-kettő jelentkezett. Az sem megy már ritkaságszámba, ha a püspöki székhelyek dómjaiban nincs papszentelés, vagy csak mutatóba akad néhány. Az utánpótlás alacsony száma miatt már évek óta képtelenség betölteni a halálozás vagy nyugdíjazás következtében megüresedett helyeket. A már közhelynek számító szellemes mondás: „több püspök van Magyarországon, mint káplán", lassan valóság lehet.

A tragikus tények ellenére a magyar püspöki kar szóvivői a nyugati sajtót és a közvéleményt ezen a téren tudatosan félrevezetik. Ezt bizonyítja a német katolikus hírügynökség, a KNA 1982. december 19-i száma. Budapesti közlésre hivatkozva azt

írja: „Növekszik a teológusok száma a budapesti Központi Szemináriumban." A növendékek számát 45 főben állapítja meg. Azt természetesen nem közölte a híradás, hogy a papnövendékek számát ebben a szemináriumban — központi rendelkezésre! — a többi öt magyar szeminárium rovására töltötték fel. Arról sem tudósít a közlemény, hogy Szegeden, ahol a szegedi—csanádi és nagyváradi egyházmegyék csonka részének, valamint a váci és veszprémi egyházmegyék növendékei tanulnak, az 1982—83-as akadémiai évben a létszám csak 22 volt. A többi egyházmegye teológusainak száma is lényegesen a tíz esztendővel ezelőtti létszám alatt van. Olyan tehát ez a közlés, mint a bevezetőben említett verseny közlése a Pravdában.

A papi hivatások csökkenése világjelenség. Azonban téves megállapítás lenne, ha valaki azt mondaná: így van ez a Nyugaton, Magyarország sem lehet kivétel. Ott is folyamatban van egy társadalmi átalakulás, aminek egyik következménye a hivatások visszaesése.

Miért nincs ez így Lengyelországban, Jugoszláviában, Csehszlovákiában és Erdélyben? Az ottani lehetőségek sem végtelenek, mégis elvitathatatlan büszkeségük a papi hivatások rekordnak számító növekvése. Az említett országok közül kettőben bevezették a létszámcsökkentést. Magyarországon effélére nincs szükség...

Lékai bíboros, esztergomi érsek attól fél, hogy a számos bírálat gyöngíti a magyar egyház helyzetét. Inkább szimpatizálókat toboroz, és védi „a kis lépések egyházpolitikáját". Ha azonban megfigyeljük az eredményeket, könnyen meg lehet állapítani, hogy a lépések eddig előre egy, hátrafelé tíz arányban érvényesültek. Az általa elért eredmények — az esztergomi Keresztény Múzeum bővítése, az új budapesti öregotthon és a leányfalusi lelkigyakorlatos ház — egy közepes nyugati egyházmegye fejlődésének évi átlagát sem érik el. A magyar egyház egyelőre még nem múzeumi emléktárgy vagy öregotthon béna lakója.

Nem akarjuk Lékai bíborost jobban gyengíteni. Inkább rámutatunk arra a megalázó bánásmódra és tervre, amelyet a rendszer kegyurai az Állami Egyházügyi Hivatalon keresztül minden magyar püspök számára kötelezővé tesznek.

A régi marxista célkitűzést, az Egyház teljes felszámolását, eddig még senki nem vonta vissza. A kommunista stratégiában a megoldáshoz alap kell. Ehhez a szomorú feladathoz statisztálnak az aranylánccal a rendszer igájába fogott püspökök, és tehetetlenül nézik, hogyan züllik szét a magyar család, hogyan lesz gerinctelen a magyar ifjúság, és hogyan lesz papta-

lanítva a magyar egyház. Ha ez így tart, nemcsak a jó keresztények, de a becsületes honpolgárok is hiányozni fognak.

3. A teológiai levelező tanfolyam

Több nyugati országban már évekkel ezelőtt rájöttek, hogy az alap- és felsőfokú hitoktatás után szükség van a kereső hívek részére teológiai tanfolyamokat indítani. Ilyen továbbképzést több profán tudomány elsajátítására is indítottak. A levelező tanfolyam nem ismeretlen már hazánkban sem. Sok, egyetemről kirekesztett fiatal végezte el a levelező tanfolyam segítségével tanulmányait.

Magyarországon az első teológiai levelező tanfolyam Szegeden indult a hetvenes évek elején. A csanádi püspök kezdeményezésére, az ottani teológiai tanárok bevonásával kezdődött el a munka. A részvevők kerestek, többet akartak hittanból tudni, mint az átlagkeresztények. Évek hosszú során nívós munka folyt. Nem egy tanár véleménye szerint olyan magas szinten volt több végzett levelező tudása, hogy képzettségük alapján nyugodtan pappá lehetett volna szentelni őket.

Sajnos, ennek a kötetlen formában történő képzésnek hamar vége lett. A levelező tanfolyamot Budapestre, a Katolikus Akadémiára költöztették, hogy „komolyabb" oktatással az egész országra kiterjesszék a lehetőséget. Egyben megszületett az első megszorítás is. A tanfolyamra jelentkezőkkel aláírattak egy nyilatkozatot, miszerint a harmadik tanulmányi év befejezése után nem tartanak igényt semmiféle egyházi szolgálatra. Később ez elmaradt, de a felvételhez megkövetelik a munkahelyi beleegyezést. A rendszer őrei még ma is teljes névsort kapnak a tanfolyam részvevőiről. Előfordult, hogy az egyik levelezőt főnöke a szokásos hétköznapi üdvözlés helyett dicsértessékkel köszöntötte, s azt is közölte vele, hogy a házikápolnát majd a mosdóban rendezik be számára.

Ennek ellenére több száz, különböző korosztálybeli katolikus végezte és végzi a teológiai továbbképzést.

Nem sokat kell gondolkozni ahhoz, hogy rájöjjünk: ez a kezdeményezés igen komolyan segíthetne a paphiányon.

Lékai bíboros a KNA 1982. október 19-i 439. számában beszámolt a teológiai levelező tanfolyamról. Már előtte hangsúlyozta, hogy a végzett levelezők a török idők után szükségessé vált licenciátusok szerepét örökölték, s ott dolgoznak majd, ahová pap nem jut. Ez azonban egyőlre álom marad, mert ilyenről Magyarországon senki sem hallott, hacsak akkor nem, ha a kurzust kántorok, sekrestyések — legtöbbször kereten kívül rekedt szerze-

tesek — végezték el. Nagyon sok kis lépésre van még szükség, hogy a licenciátusi gondolat megvalósuljon. A kezdeményezés azonban mégis dicséretre méltó.

Sokan kifogásolják, hogy az ország legtávolabbi vidékeiről is Budapestre kell felutazni a kollokviumokra. De hát Budapesten az ellenőrzés teljes, ezért kellett Szegedről áthelyezni a teológiai levelező tanfolyam központját a fővárosba...

4. A bázisközösségek

Tévedés lenne párhuzamot vonni a magyarországi és a külföldi bázisközösségek között. A lehetőségek és az igények különböző természetűek. A „felszabadulás" előtti időben hazánkban a bázisközösségekre nem helyeztek olyan hangsúlyt, mint napjainkban. Akkoriban minden katolikus megtalálta a lehetőséget, hogy képzettségének és igényének megfelelően annyit apostolkodjék, amennyi kielégítette. A Szívgárda, a cserkészet, a KALOT, a KALÁSZ, a Credo, a Regnum Marianum-mozgalom, az oltáregyletek és a rózsafüzértársulatok több százezer hivőt soroltak tagjaik közé.

A mélyebbet igénylők, a többet keresők ma már nem találják meg a nevezett hitbuzgalmi köröket, legfeljebb csak azt, amit a templomban, hivatalos keretek között gyakorolhatnak. Az eredmény az a szomorú kép lett, amit egy békepap plébános tanácsával lehet valamennyire jellemezni, aki azt ajánlotta káplánjának: „Tisztelendő úr, ne csináljon semmit, mert ha egyszer csinálhatnánk valamit, akkor nem csinálhatunk semmit."

Ennek a tanácsnak a szellemében 10—20 esztendő alatt több templom, kápolna és paplak került romos állapotba. Az új plébános nem győz kapkodni, hogy az épületeket rendbe hozza. Ki látja azokat a károkat, amelyeket a fent említett magatartás a lelkekben okozott? Ki ítélheti el nyugodt lelkiismerettel azokat a papokat és híveket, akik lelki megújulást akarnak? Ki vethet rájuk követ, ha magánházban vagy kiránduláson gyülekeznek, mert a szálláson nem kaptak helyet? Vagy bírósági eljárást érdemelnek-e, ha az elmélkedési szöveget és a továbbképző hittananyagot hivatalos lehetőség híján más úton sokszorosítják? El lehet ítélni őket azért, ha majd nem a drága leányfalusi lelkigyakorlatos házba mennek lelki feltöltésre — ahol nevüket és címüket, mint a hotelvendégekét, a hatóság ellenőrizheti —, hanem másutt jönnek össze?

Ha a magyarországi bázisközösségekről van szó, elsőnek Bulányi György piarista atya neve kerül felszínre. Már egyetemista korában foglalkozott az úgynevezett „szellemi arisztok-

ratákkal". A háború után meggyőződésévé lett, hogy a magyar egyház csak akkor maradhat fenn, ha bázisközösségek fejlesztik és adják tovább a jó hírt.

Apostoli lelkülete miatt börtönbe került. A börtönévek alatt nem tört meg: kiszabadulása után mindent újrakezdett. Csoportokat szervezett nemcsak a fővárosban, hanem vidéken is.

Több magyarországi teológián tanultak olyanok, akik az ő pártfogását élvezték. Ma már minden teológusnak írásban kell nyilatkoznia, hogy nem bulányista. Csoportjának igen szigorú belső szabályzata van. A teológiai továbbképzés és a közösségi élet szelleme eleven valóság csoportjaiban. Határozottan előírják, hogy az anyagi javakat meg kell osztani, és ezért nem ritkaság, hogy a fizetések 7%-át közös kasszába adják. Amelyik családban az anyagi lehetőségek jók, ott szorgalmazzák a több gyermeket.

Tény, hogy — éppen a püspökök egyoldalú elkötelezettsége miatt — Bulányi páter élesen szembekerült a hierarchiával. Teológiai nézetei miatt is nehézségei támadtak; magyar egyházi szakértőkből álló bizottság kérdéseire kellett felelnie. Válaszát írásban nyújtotta be, de egyben elküldte Rómába is, az illetékes helyre. Onnét pedig elítélő nyilatkozat vagy kijelentés nem érkezett.

Mozgalmának tagjai mély, értékes lelki munkát végeznek, s az átlagnál jóval behatóbban elemzik a Szentírást. Elmélkedésük élményeit írásba is foglalják — ez lényeges eltérés a többi bázisközösséghez viszonyítva. A másik különbség pedig abban áll, hogy szükség esetén — akár állami, akár egyházi hatóságról van szó — vállalják a nyílt szembehelyezkedést is. A legtöbb bázisközösség hallgatag lavírozással megpróbálja elkerülni a kenyértörést.

Bulányi György mozgalma nem olyan erős, hogy akkora fontosságot kellene tulajdonítani neki, mint ahogy azt a magyarországi katolikus sajtóban olvassuk. Állami nyomásra a hivatalos egyházi szervek — Lékai bíborossal az élen — gyakran jelentettek meg cikkeket a mozgalomról, s erre a külföldi sajtó is felfigyelt. Magyarországi szakértők szerint az állam különösképpen azért ellenzi Bulányi mozgalmát, mert a fegyveres katonai szolgálat megtagadását bizonyos feltételek mellett lehetségesnek tartja. Követői arra hivatkoznak: nem hiányzik belőlük a hazafias érzés, de arra nem hajlandók, hogy szovjet érdekeket fegyveresen védjenek.

Az eddigiek után megállapítható: a rezsim mindent elkövet annak érdekében, hogy a piarista atyát elhallgattassa. Tanúk

bizonyítják, hogy Miklós Imre, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke azt mondta az egyik magyar püspöknek, amikor 1982-ben a főpásztorok „ad limina" látogatásra indultak: „Haza se jöjjenek, ha Bulányit nem ítélik el Rómában!"

A tévtanok elítélésével Rómában óvatosak. Bulányinál vitatottabb papokat sem ítéltek el. Poggi érsek, a Vatikán rendkívüli ügyekkel megbízott követe sem vitt magával 1983 májusában Budapestre Bulányi atya elítéléséről szóló pápai levelet. Csupán az Egyházzal való egységet kihangsúlyozó buzdítást tették közzé.

Az is tény, hogy a sajtó megismertette Bulányi atya személyét és mozgalmát nemcsak az országgal, hanem a külfölddel is. Ezért vette az atya magának a bátorságot, hogy az Új Ember szerkesztőségének megköszönje a kiváló ingyenes propagandát.

A bulányizmusnak még biztosan sokáig lesznek követői. Az is lehet, hogy hazai módra megrendszabályozzák őket. Kár volna, mert ezzel a magyar egyház egy részét kimondottan földalatti tevékenységre kényszerítenék.

A különféle magyar bázisközösségeknek az említett csoporton kívül számos válfaja van. Ezeket a csoportokat komoly felkészültséggel rendelkező papok vezetik. Nem minden esetben állnak szemben a plébánossal vagy a püspökkel, hanem az egyházközségnek és az egyházmegyének szerves részeit alkotják. Természetszerűleg a hazai értelemben vett rázós tevékenységeket (lelkigyakorlatok, hétvégi összejövetelek, sajtótermékek terjesztése) csak kellő óvatossággal lehet kifejteni. Az állam fél a keresztény jellegű mozgalmaktól, ha azok túlnőnek a templom keretein. Csehszlovákiában ezt már úgy nevezik, hogy az Egyház földalatti tevékenysége. Sajnos, ez már nálunk is megvan, különösen ott, ahol a kényszer erre rávitte a kereső katolikusokat. Pedig nagy kár fiatalokat a föld alá kényszeríteni. Az meg egyenesen nagy baj lenne, ha a szórványjellegű Bulányi-csoportra ráütnének, és a csapás a többséget alkotó, mindeddig nehézségek nélkül működő közösségeket érintené. Biztosan jobb lenne, ha minden hivő megtalálná az Egyházban azt a helyet, amelyet nyugodtan otthonának nevezhet. Ez esetben az egység jegyében tényleg virágzó kereszténység alakulhatna ki Magyarországon. Mert így nem mondhatunk mást, mint azt, hogy Bulányi hozzáállása nem megfelelő, a püspökök magatartása pedig helytelen.

Testvéri kapcsolat a püspökök és a papok között

Sokáig emlékezetében él minden magyar püspöknek az a nagy élmény, amikor 1982 őszén az „ad limina" látogatás alkalmával II. János Pál egy szerény ebédre is meghívta őket. A pápa nemcsak a rövidre szabott kihallgatáson, hivatalos hangon, hanem fehér asztal mellett is beszélni akar a világ püspökeivel. Aki már ült a pápai asztalnál, érezhette, hogy nem a felszolgált étel a fontos, hanem a társalgás felemelő hangulata. A látogató püspökök kitüntetése és megbecsülése ez, de egyben méltányos is, hiszen ők Szent Péter utódjának legelső munkatársai.

A katekizmusban úgy tanultuk, hogy a pápa és a püspökök után a többi segítőtárs, a papság következik. Láttuk, hogy a pápa kapcsolata a magyar püspökökkel jó. A pápai példa alapján ennek a szellemnek kellene érvényesülnie egyházmegyei szinten is. Ezért most térjünk vissza hazai tájakra! Milyen a kapcsolat Magyarországon a püspökök és a papok között?

Ha a püspöki irodák személyzetének magatartását nézzük, és az onnan írt hivatalos leveleket olvassuk, akkor azt mondhatjuk, hogy a kapcsolat „hivatalos". Otthon — akármilyen hivatal legyen is az — az ügyfélnek valamiért mindig harcolnia kell. Ez a „hivatalos" hangulat uralkodik a magyarországi püspöki irodákban is. A lelkészkedő papok, akik tulajdonképpen a püspökök megbízott munkatársai, sok esetben joggal kérdezik: érdemes-e egyáltalán személyesen elmenni a központba, nem jobb-e a postára bízni a hivatalos ügyek továbbítását?

Súlyos vád ez, még akkor is, ha csak kérdés formájában merül fel. Tulajdonképpen az életet adó hajszálerek visszafojtott zendülése ez a csendes reakció. Egyszer a törzs is megérzi majd.

Köztudomású, hogy a magyar püspökök nem nevezhetnek ki rátermett helynököt, irodaigazgatót, de még egyszerű titkárt sem. Az Állami Egyházügyi Hivatal nagyon vigyáz, hogy az egyházmegyék kormányzásába csak olyanok kerülhessenek, akik a békemozgalom elkötelezettjei. Azt is tudjuk, hogy minden püspök kinevezéséhez az állam előzetes beleegyezése szükséges. Szinte már nem találunk olyan magyar főpásztort, aki a kinevezése előtt ne „adott volna reverzálist" az államnak.

Az állam felé történt elkötelezettség a gyakorlatban is érezteti hatását. A közelmúltban külföldön maradt fiatal káplánok bizonyítják, hogy ha az állami szervek lelkiismeret-ellenes tevékenységre akarják valamelyik papot rávenni, a püspökök nem állnak ki mellettük.

A rezsim mindenről tudni akar, ami az Egyházban történik. A legkisebb egyházközség papjának életmódja vagy az ott tör-

tént legkisebb esemény sem kerülheti el a figyelmét. A hírszerzéshez emberek kellenek. Először csak tapintatosan, majd mindig határozottabb formában próbálják a kiszemelt áldozatot rábírni az együttműködésre.

Sok minden forog itt kockán. Ha valaki besúgó lesz, konfliktusba kerül önmagával. Ha az együttműködést visszautasítja, eredményes hitoktatás büntetéseként hamar áthelyezhetik másik plébániára, nőügyet „bizonyítanak" rá, vagy „ferde hajlama miatt" perbe fogják. Egy-egy ilyen ádáz támadásnak mindig a lelkipásztori munka visszaesése lesz az eredménye. Természetes lenne, hogy ilyenkor az egyházmegye püspöke megvédje vergődő papját. Nem így történik. A püspöki tanács a legtöbbször az, hogy „Ne legyen olyan érzékeny!", „Miért keresi az állammal a konfrontációt?", vagy pedig „Cselekedjék belátása szerint; nem tudok segíteni." Ezekhez a kijelentésekhez nem is kell kommentár. Önmagukért beszélnek.

Vajon hány pápai ebédre lenne szükség ahhoz, hogy a magyar püspökök minden félelmet félretéve rádöbbenjenek arra az óriási felelősségre, amit papjaik és rajtuk keresztül a hívek vezetése jelent?

* * *

Visszatérek ismertetésem címéhez. Lékai bíboros jelmondatáról van szó: „A megnyesett fa kizöldül."

Az idézet Jób könyvéből való, onnan, ahol a türelmes szenvedések embere Isten bölcsességéről és hatalmáról elmélkedik. A remény hangja olyan felemelő, hogy érdemes idézni:

„A fában mindig marad még reménység:
hogyha lenyesik is, új ágakat hajt,
zsenge hajtásai el nem maradhatnak.
És ha gyökere elvénül a földben,
és maga a törzs is elhal a talajban,
a víznek már a szaga is sarjadásra készteti,
ágakat hajt, mintha úgy ültették volna."

A fa áll a középpontban. A természet Ura három hatalmas erővel ruházta fel: ha lenyesik, kizöldül; ha elvénül a gyökér, ha elhal a törzs, az életadó víz mégis sarjadásra készteti.

Hisszük, hogy az életadó víz forrását a mindenható Isten nyitja meg. Mégis kérjük: ne várja be sem az elvénülést, sem a törzs elhalását, hanem adja ki a parancsot: Zöldülj már, te megnyesett fa!

STIRLING GYÖRGY (USA)

Légszomj

A kérdést, hogy miért jött el Magyarországról, már nagyon sokszor föltettem sorstársaimnak tizenhárom évi emigrációs életem alatt. Mivel magamról tudom, milyen nehéz volt nekivágni a nagyvilágnak, mennyi vívódás, hány álmatlan éjszaka kellett ahhoz, hogy rászánjam magam az életre szóló lépésre, és elhagyjam szülőhazámat, mindig kíváncsi vagyok, másoknál mik voltak az okok, melyek nyomán elhatározták: új életet kezdenek valahol Nyugaton. De a miértnek kettős értelme van: mi okból és — ami még az előbbinél is jobban érdekel — milyen céllal vett valaki vándorbotot a kezébe, miért lett menekült?

Az első kérdésre viszonylag gyorsan kap az ember választ. Rendszerint szabványos ez a válasz, hiszen azt már a menekülttáborban töltött első napokban megfogalmazta magában mindenki, úgy, hogy az számára a legkedvezőbb indulást biztosítsa. Az osztrák és olasz lágerek kihallgató közegeinek évtizedek alatt felgyűlt jegyzőkönyvei tanúsítják, hogy még egyetlenegy sem akadt a menedékjogért folyamodók között, aki ne politikai okokra hivatkozott volna, amikor eljövetele indítékai felől faggatta őt a kihallgató rendőrtisztviselő.

A gazdasági „menekültekre" — akik inkább érdemelnék az „illegális kivándorló" elnevezést — kár szót vesztegetni. Azok azért jöttek, hogy „föltörjenek", hogy minél hamarább jólétbe kerüljenek. S aztán — már idegen útlevéllel a zsebükben — az első adandó alkalommal hazalátogathassanak, megmutatni az otthoniaknak: mire vitték? Mivel pedig a gyors anyagi gyarapodás egyik előfeltétele a környezetbe való beilleszkedés, az „illegális kivándorlók" hamar kanadaivá, amerikaivá, ausztrállá válnak. Következésképp magyar szempontból semmit se lehet tőlük várni. A magyar problémák iránt nem érdeklődnek, a hazai viszonyokat és közállapotokat csak addig és annyiban mél-

tatják figyelemre, hogy milyen a dollár—forint átváltási árfolyama, és enyhébben vagy szigorúbban bírálják-e el a ferihegyi vámosok a Pesten vásárolt herendi porcelánokat?

Akik azonban nemcsak pillanatnyi előnyökért mondták magukat a kezdet kezdetén politikai menekülteknek, hanem valóban politikai okok miatt vállalták a hazátlanságot — a fizikai értelemben vett hazátlanságot —, és később is igényt tartanak a „politikai emigráns" megkülönböztetésre, azoknak ezzel együtt bizonyos kötelezettségeket is vállalniok kell. S e kötelezettségek nem mindig kényelmesek. Gyakran járnak lemondással, de bizonyos fokú áldozatvállalást mindenképpen jelentenek. Részvételt az emigrációs közösségi életben, nemcsak passzívan, de kinek-kinek tehetségéhez és adottságaihoz képest aktívan is. És a kötelezettségek legfontosabbika: le kell mondani a turistamagyarkodásról...

Ésszerűtlen, teljesíthetetlenül magas követelmények? Túlzóan aszketikus, az emberi természettel ellenkező álláspont? Inkább az egyetlen erkölcsileg elfogadható és logikus álláspont. Világunkban persze meg kell szokni manapság, hogy nem az erkölcs, hanem a napi előnyök és érdekek irányítják az emberek életét, és legtöbben idegenkedve hallgatják az ilyen beszédet. Minek idejét múlta dolgokról beszélni? Felejtsük el, ami rossz volt, keressük otthon azt, ami változott, és ne élezzük, hanem tompítsuk az ellentéteket. Fölösleges szélmalomharc, amivel egyesek töltik az idejüket, és csak arra jó, hogy elmérgesítse a helyzetet.

Akik így vélekednek, nem veszik tudomásul — nem akarják tudomásul venni —, hogy a politikai emigráció állandó harcban, ideológiai harcban áll a hazai rezsimmel. Aki politikai meggondolás alapján elmenekül egy rendszerből, az a dolgok logikája szerint automatikusan a barikád másik oldalára kerül. Távozásával — lábával — szavazván a rendszer ellen, azt az erkölcsi feladatot is magára vállalja, hogy a rendelkezésére álló keretek között — szóban, írásban, a meggyőzés, a felvilágosítás, a propaganda, a tájékoztatás fegyvereivel — küzd a hazájában a hatalmat gyakorló (bitorló) kormány ellen. A mindenkori emigrációk példája nem hagyhat kétséget afelől, mit jelent a barikád innenső oldalán lenni. Rákóczi, Kossuth vagy éppen az első kommün után nyugatra menekült kommunisták is eszerint éltek hazájuktól távol, és soha egyikükben sem merült föl annak még a gondolata sem, hogy valamiféle hidat építsenek ahhoz a rendszerhez, amelyik elől eljöttek.

De hivatkozhatnék a hitlerizmus elől elmenekült németor-

szági zsidókra is, akik közül egy se akadt, aki — afölötti lelkesedésében, hogy Hitler megszüntette a munkanélküliséget, grandiózus lakótelepeket, utakat épített, és az előző évekhez viszonyítva bizonyos fokú jólétet teremtett Németországban — közeledett volna a náci párt propagandaszerveihez, és, mondjuk, Göbbels jóindulatából német tudósokat, írókat, költőket, tehát szellemi értéket képviselő előadókat invitált volna Amerikába.

Mert lényegében most ez történik: aki a hazai helyzettel csak valamelyest is ismerős, az tudja, hogy a mai Magyarországról senki sem utazhat külföldre szerepelni a párt illetékes szerveinek hozzájárulása, jóváhagyása és áldása nélkül.

E sorok írója, aki — ellentétben az évtizedek óta emigrációban élőkkel — nagyon is belülről ismeri a kommunista rendszert (és mert ennek aljasságait már harmincegynéhány esztendővel ezelőtt igyekezett leleplezni, több mint két évtizedig „bűnhődött", részben börtönben, részben — ezt követően — „szabad embernek" csúfolt másodrendű állampolgárként), más szemmel nézi az emigráció és a hazaiak viszonyát. Volt alkalma kiismerni a rendszer körmönfont és áttételes propagandatrükkjeit, a mindig az érdekeinek megfelelő és azok hasznát szolgáló taktikázás tekervényes útjait, a kommunista gondolkozás normális és becsületes észjárással nehezen követhető logikáját. A kommunista rendszerben semmi sincs ok nélkül, semmi sem történik — és nem is történhet — felsőbb meggondolás nélkül: a diktatúrában minden alá van rendelve úgynevezett magasabb szempontoknak.

Mindig felzaklat, ha olyanok akarnak meggyőzni a Kádár-világ előnyös változásairól, akik 1945-ben, 1948-ban vagy 1956-ban szaladtak neki a nagyvilágnak, és egyetlen percet se éltek a kommunizmusban, sem a Rákosi-féle terrorkommunizmusban, sem annak Kádár-féle rafináltabb változatában. Esetleg éltek — két-három hétig, amikor amerikai útlevéllel es dollárokkal a zsebükben rokonlátogatásra hazautaztak, és élvezték a messziről jött vendégnek kijáró gondoskodást. A magyar ember mindig híres volt vendégszeretetéről és büszkeségéről. Még egyetlen otthonjárttal sem találkoztam, akinek a rokonok panaszkodtak volna, és ne rakták volna elé a legjobb falatokat, mégha OTP-kölcsönt vettek is föl előtte, utána pedig hetekig zsíros kenyeret ettek. A magyar ember nem szereti sajnáltatni magát, és inkább mindig többet mutat, mint ami a valóság.

Ennek az optikai csalódásnak sokan áldozatul esnek olyanok, akik csak néhány hétre kukkantanak be a vasfüggöny mögé. Mert egy ilyen bekukkantás nem azonos az ott éléssel. Mit

tud meg a látogató a munkahelyi gyötrelmekről, az örökös gyanakvásról és ellenőrzésekről, a párt és a szakszervezet basáskodásáról, a megaláztatásokról, a fontosabb ügyekből való ki rekesztettség érzéséről, a protekcionizmusról, a kiváltságos osztály vérlázító önkényeskedéseiről, az elmélet és gyakorlat állandó ellentmondásairól, az egész társadalmat jellemző belső feszültségről, a szüntelen alakoskodásról, a színészkedésről, amire mindenki rákényszerül, ha élni, létezni akar, de ami évtizedek alatt aláássa a jellemet, és az önbecsülés rovására megy, hogy előbb-utóbb a „minden mindegy" apátiájába torkoljon, vagy alkoholizmusba vezessen. A reménytelenség, a kilátástalanság, az ilyen-olyan korlátok és kötöttségek szövevénye megöli az ambíciókat, és ki az, aki elégedettnek, kiegyensúlyozottnak érezheti magát, ha csak máról holnapra élhet, és nem gondolkodhat távlatokban, nem lát jövőt, holnapot. A rendszer alapja a besúgás, egymás megfigyelése, megfigyeltetése és természetesen denunciálása. A cél az, hogy senki se érezhesse magát biztonságban soha, egyetlen pillanatra sem, és ne vehessen lélegzetet teli tüdőből, felszabadultan. Levegő — és szabadság — nélkül pedig huzamosabb ideig nem lehet élni.

* * *

A kérdésre, melyet írásom elején föltettem, tulajdonképpen ezekkel adtam meg a választ. Mindezt persze nehéz megértenie annak, aki sohasem próbálta. Hogy milyen érzés az oxigénhiány, a légszomj, azt hiába magyarázzák annak, aki még soha nem szenvedett tőle.

Mindig kedveltem a magas hegyi túrákról szóló könyveket, útleírásokat. Sokat olvastam már arról, milyen az, amikor négyötezer méter magasban fogyni kezd az oxigén, minden mozdulat nehezebbé válik, és a tüdő kapkodva szedi a levegőt. De amit tudok, csak elmélet. Nálam sokkalta többet tudnak azok a hegyilakók, akik egész életüket a hegyek között töltik, és állandó kísérői a csúcsokra törő expedícióknak. Ők tapasztalatból tudják, mi az a légszomj, és azt is tudják, meddig lehet bírni kevés oxigénnel. Vajon ép ésszel vehetne-e bátorságot bárki, hogy vitába szálljon ezzel a hegyivezetővel, és előadást tartson neki arról, hogy nem is olyan veszedelmes az oxigénhiány: abban is lehet élni, csak alkalmazkodni kell hozzá...

Mégis szép számmal vannak olyanok az emigrációban, akik leállnak vitatkozni a hegyivezetővel. Fogalmuk sincs, mi a légszomj, de vitatkoznak. Vitatják azt, hogy a mai Magyarországon — minden látszatjavulás és gazdasági fejlődés ellenére — még ma sincsenek igazán emberhez méltó feltételek, és amit ők ott-

hon két-háromhetes hazalátogatás alatt látnak, az csak a felszín.

A magyar társadalom belső egyensúlya már a hatvanas évek végén kezdett megbomlani, amikor az egész nemzetet az egységes ellenállás tartásába összekovácsoló terrorkommunizmus megszűnésével Kádárék ügyes taktikával lazítottak a gyeplőn, és gazdasági engedmények politikai reformok nélküli adagolásával hozzákezdtek a magyar társadalom megosztásához.

Azok, akik az első adandó alkalommal kereket oldottak, vagy esetleg később, 1948-ban, 1956-ban hagyták el az országot, szóval ezek a kockázatot soha nem vállalt széplelkek nemcsak arról szeretnék meggyőzni az emigrációt, hogy legyünk elnézőek a hazai kommunistákkal szemben, de azt is sugalmazzák — sőt: példájukkal mutatják —, hogy adjunk teljes bocsánatot azoknak, a kommunistáknak, akik hosszabb-rövidebb otthoni működés után valamilyen — legtöbbször homályos — okból az addig általuk szünet nélkül szidalmazott és ócsárolt szabad világba tették át székhelyüket.

A magam részéről nem tudok hinni egyetlen volt kommunista megtérésében sem, és ha esetleg mégis elképzelhetőnek tartom, hogy közülük egy-kettőben őszinte a kiábrándulás, azoknak viszont értelmi képességeit van alapos okom kétségbe vonni. Mert vajon micsoda értelmi — és erkölcsi — fokon állhat az, aki egyetlen percig is hinni tudott a kommunizmusban, és képes volt a lenini tanok hívéül szegődni anélkül, hogy észrevette volna az azokban rejlő ellentmondásokat, és nem rettent vissza a szovjet-oroszországi gyakorlati tapasztalatok, a végrehajtás során elkövetett embertelenségek hírein sem.

A kiábrándult, megtért kommunisták legtöbbje annak idején, a párt szolgálatában maga is hozzájárult a magyar nép szenvedéseihez. Mint mindenki, aki tolta a kommunizmus szekerét. Hadd mondjak el egy személyes élményt, amin bárki lemérheti, mennyire igaz, amit állítok.

1952-t írtunk, az ország a Rákosi-terror legsötétebb hónapjait élte. Sok száz sorstársammal együtt a márianosztrai országos büntetésvégrehajtási intézet lakója voltam. Az egyik ávós briganti azzal tette magát hírhedtté a rabok előtt, hogy okkal, ok nélkül maga elé rendelte őket, és a börtönirodában őrzött irataik alapján rég lezárt ügyüket firtatta, provokatív kérdéseket tett föl, és ha a válasz nem tetszett neki, egy-két pofon is hamar elcsattant.

Egy nyirkos novemberi reggelen szólított ki a zárkából a smasszer, és a volt kolostorépület második emeletén lévő börtönirodához kísért, ahol különszobában ült az ávós. Fogalmam sem

volt, hová vezetnek, csak akkor láttam, mikor már kinyílt az ajtó, és a smasszer odalökött az íróasztala mögött trónoló hatalmasság elé. Az alacsony, zömök, henteslegény külsejű kékparolis unottan lapozgatott az előtte fekvő iratokban, föl sem nézett. Vigyázzállásba merevedve álltam előtte. Hosszú percek teltek el, mire rám mordult:

Neve? — Megmondtam, mire rám emelte savószínű szemét, és azt kérdezte: — Tudja, miért hívattam?

— Nem tudom — feleltem, és igyekeztem nyugalmat erőltetni magamra.

— Ezért! — rántott ki a fiókjából hirtelen mozdulattal egy Szabad Népet, és meglobogtatta az orrom előtt. Nagyon értetlenül nézhettem rá, mert dühbe gurult. — Ne bámuljon rám olyan bután, maga rohadt fasiszta! — ordította. — Nem volt maga mindig ilyen jámbor! Itt olvasom az ítéletében, hogy újságíró volt, és hazug cikkekkel rágalmazta a népi demokráciát, félrevezette a magyar népet. Még az amerikaiaknak is adott hamis híreket, hogy a kapitalisták újságjai is rágalmazhassanak minket. Mondja, nem szégyelli magát, maga hazaáruló szemét?!

A kérdésre választ sem várva egy fokkal halkabban folytatta, mint aki most nem a hatalmát és hangerejét, hanem jólértesültségét és okosságát akarná fitogtatni. Fölkapta a Szabad Népet, és elém tartotta a vezércikket. Mohón néztem, mert akkor már évek óta nem láttam újságot. Az ávós tompe újjával a cikk közepére bökött:

— Ezt olvassa, de hangosan, hogy én is halljam! — parancsolta.

A cikk a koreai háborúról szólt, az ott elkövetett amerikai kegyetlenségekről.

— „Nincs olyan elvetemült bűn, amitől az amerikaiak viszszariadnának. Elképzelhetetlenül gyalázatos, alávaló módszerekkel folytatják a háborút Koreában az amerikai barbárok. Ki akarják pusztítani a népet azokon a területeken, amelyeket képtelenek megszerezni maguknak, és ki akarják pusztítani a népet ott is, ahová beteszik a lábukat. Emlékezetes a szincsoni vérfürdő. Ebben a koreai városban az amerikai megszállás alatt 35 583 embert gyilkoltak le az amerikai megszállók és bérenceik. Az amerikaiak a háborút kizárólag a védtelenek ellen viselik, asszonyok, gyermekek és aggastyánok ellen. Az égre kiáltanak az amerikai bűnök. Rettenetes bosszút kell állni ezért a galádságért!"

— Folytassa csak, folytassa! — rikácsolta az ávós. — Olvassa csak tovább, mit ír Méray elvtárs a maga barátairól!

Újra belekezdtem az olvasásba. A félelemtől megbicsaklott a hangom, de nem lehetett ellenkezni.

— „Tanuljunk Korea példájából mérhetetlenül gyűlölni a népek szabadságának és békéjének ellenségét. Ne áltassa magát senki. Korea sorsa az a sors, amit az amerikai imperialisták a mi városainknak és falvainknak, a mi asszonyainknak és gyerekeinknek szánnak. Ha betehetnék lábukat a mi földünkre, vajon mi okunk lenne feltételezni, hogy velünk jobbak lennének, mint a koreaiakkal? Egy árnyalattal sem lennének jobbak. Mi se legyünk hát irgalmasak irántuk, mint amilyen irgalmatlanok ők a népekkel, a mi népünkkel szemben is."

Ismét bekezdés végére értem. Felpillantottam, s meglepődve láttam, hogy az ávós arcán valami önelégült vigyorgás ült, és szeme fürkészve tapadt az arcomra.

— Na, mit szól ehhez, maga jómadár? — kérdezte, s közben felállt. Elém lépett, és vaskos mutatóujjával az orrom előtt hadonászott. — Lássa, így kell újságot írni! Tanulhatna a Méray elvtárstól. — Röhögött, és kikapta kezemből a Szabad Népet. Ujjával a cikk egy másik pontjára bökött: — Ezt még olvassa! — mutatott a piros ceruzával aláhúzott sorokra.

— „Spellman bíboros — betűztem tovább a Méray-cikket — a koreai hadszíntérről hazatérve elmondotta, hogy az amerikaiak a fogságukban lévő kínai hadifoglyok százainak bőrére kommunistaellenes jelszavakat tetoválnak. A bíborba öltözött banditának persze tetszik ez a gyalázatosság."

Éreztem, hogy elcsuklik a hangom ilyen bődületes hazugság láttán. Az ávós is észrevette, és a dühtől kivörösödve támadt rám:

— Mi az, talán nem tetszik? — Átcsapott tegezésbe. — Talán nem mered olvasni a csuhás disznóságait? Félsz, hogy az igazság megakad a torkodon? — Egyre jobban belelovalta magát a méregbe. S hogy nem feleltem, de nem is folytattam az olvasást, csak tartottam magam előtt a Szabad Népet, még jobban fölbőszítette. — Nem felelsz, te tróger? Nem akarsz tanulni Méray elvtárstól? — Már valósággal tajtékzott, ahogy ordította: — Majd én megtanítlak olvasni! — Kikapta kezemből az újságot, és az összecsavart Szabad Néppel kezdte csépelni a fejemet, az arcomat, ahol ért, és közben magából kikelve, valósággal hisztérikusan kiáltozta: — Majd én beléd verem az igazságot! A kommunista igazságot! Méray elvtárs igazságát!

Eleredt az orrom vére, a szám pedig kirepedt a kemény újságtekercs csapásai alatt. Lassan hátráltam az ütések elől, s ami-

kor egy utolsó rúgással kipenderített az ajtón, nekiszédültem a fehérre meszelt folyosófalnak.

Ilyesmit nem lehet elfelejteni. Én sem felejtettem el. És akkor, ott a börtönné alakított márianosztrai kolostor hideg boltíves folyosóján, miközben a daróczubbony ujjával próbáltam elállítani a szám vérzését, ott megfogadtam, hogy ezekért a pofonokért még megfizetek valakinek. Megfizetek a kommunistáknak, akik itt rohasztanak évekig a börtönben, s ráadásul még a propagandájuk is rajtam csattan. Lehet, hogy ez nem keresztényi gondolkodás — morfondíroztam magamban, amíg lépkedtem a smasszer előtt vissza az „emzé"-re (MZ — magánzárka osztály) —, de a megbocsátás gyakran egyenlő az elfelejtéssel, és ezeket a Rákosi-gazemberségeket nem lehet, nem szabad elfelejteni.

És azt is megfogadtam ott a sivár folyosón, miközben földagadt képemet tapogattam, hogy ugyanazokat az eszközöket fogom használni — ha még egyszer papírhoz és írógéphez segít az Isten —, amit a kommunisták használnak: a propaganda eszközeit. Mert mindenkit azzal a fegyverrel lehet legyőzni, amit ellenünk használ. Az érzelmeket, szenvedélyeket fölkorbácsoló, indulatokra ható, tényeket célzatosan — és hatásosan — csoportosító zsurnalisztikai módszerekkel hatástalan a higgadt, a tárgyilagossághoz még az érzések elfojtása révén is ragaszkodó „klasszikus" újságírói stílus. Az ellenséget saját eszközeivel kell megsemmisíteni — tüzeltem magam már az „emzé" fatreppnijén kopogva a zárkám felé —, és majd én megmutatom Méray elvtársnak, hogy hol lakik a magyarok Istene...

* * *

Mióta jogrend van a világon, bizonyos idő után minden bűn elévül. Az egyetlen kivétel századunkban született: a második világháborúban „az emberiség ellen" elkövetett bűnök soha nem évülnek el, azokért mindig, még most is, négy évtized után is — és ha még élnek a tettesek, és még lesz, aki elfogja őket, később is — felelősségre lehet vonni a tetteseket. Mármint azokat, akik kegyetlenkedtek a zsidókkal, vagy üldözték őket. A zsidók elleni bűnökre nincs bocsánat. Az egész amerikai igazságszolgáltatás a jogi precedensekre épül. Itt is van tehát precedens: ha az egyik szélsőség atrocitásaira nincs bocsánat, akkor ne legyen, nem lehet, nem szabad megbocsátani a kommunisták bűneit sem. Egyetlen kommunistával szemben sem lehet elnézést tanúsítani: a Méray-félékkel szemben semmiképpen sem.

Még akkor sem, ha Méray — és több hasonszőrű társa — ma mint „politikai menekült" itt él köztünk, és bűnbánó arccal beszél múltjáról.

Ne kívánjon senki tárgyilagosságot, abban az értelemben, hogy enyhültebb lélekkel ítéljük meg a kommunisták tetteit, amiért most kesztyűsebb kézzel bánnak népünkkel, és jót is tettek: gazdasági javulást engedélyeztek, építettek, fejlesztették az országot. A fű a zsarnokságban is nő, és a fejlődés sokkalta nagyobb lenne, ha nem a kommunisták az urak ma otthon. Ez az egyik. S a másik: kívánt-e valaha valaki tárgyilagosságot a zsidóktól? Kívánták-e valaha az üldözöttektől, hogy elismerjék azokat a letagadhatatlan pozitívumokat, melyek a hitlerizmus első éveit jellemezték — a negatívumok mellett? Ugye, soha? Miért éppen a kommunizmus üldözöttjeitől kívánják, hogy a kevés pozitívum kedvéért, amit a kommunizmus felmutathat, nézze el, bocsássa meg a milliónyi negatívumot? És miért kívánják éppen tőlünk, hogy tárgyilagosak legyünk?

Kik kívánják ezt tőlünk? Többségükben olyanok, akiknek maguknak is vaj van a fején, vagy akik maguk soha nem éltek a kommunizmusban, és nem is tudják elképzelni, milyen az oxigénhiány, micsoda érzés örökké légszomjjal küszködni.

Akik próbálták ezt, nem is akarnak, nem is képesek tárgyilagosak lenni. Sőt: nem is szabad tárgyilagosaknak lenniök.

A politikai emigráció feladata, hogy szóval, írással, cselekedettel mindent elkövessen a hazai hatalombitorló rendszer céljainak, szándékainak akadályozására.

Mi vagyunk a rezsim egyetlen cselekvőképes ellenzéke, és amit az otthoniak nem tehetnek meg: mi nyíltan szembenállhatunk a rezsimmel. Következésképpen az jó nekünk, ami a rendszernek rossz. Nem a magyar népnek, hanem a rendszernek. És mindent támogatnunk, helyeselnünk, pártfogolnunk kell, ami a rendszernek árt.

Az emigráció kötelessége: minden lehető módon keresztezni a hazai kormány útjait, meghiúsítani terveit, nyugtalanítani, ahogy csak lehet, mert azzal is gyöngítjük hatalmát, és megrövidítjük életét.

Ez az én hitvallásom, és ha valaki nekem szögezi az első sorokban föltett kérdést: miért jöttem el Magyarországról, ez rá a válaszom.

SÓ BERNÁT (Ausztrália)

Már megint választunk...

Miért? Azért, mert a kormányon lévő politikai pártunk megint nem várta meg a mandátum végét. Miniszterelnökünk a hasára csapott, és tudtunkra adta, hogy hat hét múlva újra gyakorolhatjuk demokratikus választójogunkat. Erre mondja a magyar közmondás, hogy jóból is megárt a sok.

Amikor felcseperedtem annyira, hogy a társadalom bevett a szavazóképes kort elért felnőttek csoportjába, akkor Európa még romokban hevert, bár a füst és a korom már eloszlóban volt. Végre elkövetkezett a nagy nap, első politikai választásom napja. És akkor, emlékszem, ott álltam szavazóképes korommal, kicsit keserű szájízzel, és csalódottan néztem körül, mert rájöttem, hogy engem kihagytak a játékból. Technikailag egyszerűen intéztek el, mert nem adtak szavazócédulát. Helyette kaptam egy listát, melyen tizenöt tiltó pont volt felsorolva, alatta pedig rövid utasítás állt, mely megmagyarázta, hogy ha a tizenöt pontból valamelyik rám vonatkozik, akkor annak alapján nem szavazhatok. Akkorra már kicsit megnyugodtam. Rájöttem: kár volt izgulnom, mert kisült, hogy a tizenöt pontból rám három is vonatkozott. Hogy hivatalosabb legyen, erről írásban is értesítettek.

De nem sokkal ezután nagyot fordult velem a világ, és Bibliával a kezemben egy másik ország hű polgárává esküdtem fel. Azóta bezzeg egymást érik életemben a választások, melyek előtt csupán egy fenyegető figyelmeztetést kapok: ha nem szavazok, megbüntetnek.

Emlékszem, vadonatúj politikai választójogom érvénybe lépése után legelőször abban a fontos ügyben kellett itt véleményt adnom, hogy este tíz óráig tarthassanak-e nyitva a kocsmák, vagy továbbra is hatkor becsukassanak, mint azelőtt. Sajnálattal közlöm, hogy meggyőződésem az első szavazáson csú-

fosan megbukott. Ahogy ma Pesten mondanák: lebőgtem. Győztek az antialkoholisták, a metodisták és az üdvhadsereg, akik a kocsmapultoknak támaszkodó ivóktól perselyeztek.

Szóval a szavazás eredményeként a kocsmák továbbra is este hatkor húzták le a redőnyüket.

No nem baj, mindenesetre büszke voltam rá, hogy ilyen lényeges ügyben az én véleményemre is kíváncsiak voltak. Nyolc évvel később viszont már ugyanebben az ügyben nem kérdeztek meg senkit, hanem egyszerűen kijelentették, hogy jövő héttől kezdve pedig a kocsmák este tízig nyitva tarthatnak.

Bevallom, ettől kezdve kicsit gyanakvó vagyok. Hitem valamelyest megrendült a dolgok őszinteségében, no de nem baj, mert szavazásban azóta sem szűkölködünk. Szavazunk a központi parlament alsó- és felsőházára, és ha ennek izgalmai lecsillapodtak, akkor a New South Wales-i parlament mindkét házára.

Ház van bőven, így átlagban minden másfél évre jut egy választás, amikor nemcsak választhatok, hanem — mint említettem — ellenkező esetben meg is büntethetnek, akárcsak tilos parkolásért. De mindezek tetejében nemcsak választhatunk, hanem *választhatók* is vagyunk. Ez viszont, úgy érzem, legfeljebb csak melldübbesztő büszkeségünket növelheti, mert ettől, ugyebár, nemigen kell tartanunk...

Persze tudok egy országról, ahol nincsenek politikai alsó- és felsőházak, és az egész választási hercehurca ott sokkal egyszerűbben folyik le. Nem akarom az országot megnevezni, mert nem szeretném, ha egyesek azzal vádolnának, hogy politizálok. (Bár akik ezzel vádolnának, azok is mind politizálnak, de nem baj.) Szóval tőlünk keletre van egy ország, ahol mindenki szavazhat, csak éppen választani nem lehet. Illetve rosszul mondom, mert választási lehetőség is van. Ugyanis minden szavazó polgár szabadon eldöntheti magában, hogy bedobja a szavazócédulát az urnába, vagy nem dobja be. Így a kormány rendszerint 99,99 százalékos többséggel győz. És kérdezheti valaki: akkor honnan adódik mégis a 0,01 százalékos ellenvélemény? Nagyon egyszerű. Néhányan ugyanis nem dobják be a szavazócédulát. Mert bátor emberek állítólag ott is vannak...

Különös dolog a politika, és főleg ez az egész választás. Az alma példájával szeretem szimbolizálni.

Vannak országok, ahol szavazáskor a polgárok elé tesznek két almát, hogy válasszanak, de már kívülről lehet látni, hogy belül mindkét alma rothadt.

Máshol két egészségesnek látszó piros almából lehet válasz-

tani, s csak később, a felvágás után derül ki, hogy a választott piros alma is rothadt belül.

De van aztán olyan ország is, ahol *egyetlen* rothadt almát tesznek a polgár orra elé, és azt kérik tőle, hogy válasszon.

De azt már az olvasó fantáziájára bízom, hogy kitalálja: melyik ez az ország?...

MÓZSI FERENC (USA)

Új kesergő

(valahányszor hallom e szót
szabadság
könnybelábad a szemem
elérzékenyedem)

szeretem hazám
nem tőle szöktem
környezetem űzött
sorsomért jöttem

szegény kicsi
Magyarország
a népek tengerében elvész

csupán egy parányi sziget
a hengerpolitikában
lesz-e valaha boldog
igazán szabad a föld
és rajta a nép a magyar
(csak ha az acsarkodó agyar
közelsége megszűnik)

volt nagyságunkat
már csak legendák fémjelzik
(h)ősapáink tetteit
nyüszítő ükunokák
fogyunk lassan
keveredünk
vándorlunk

mindig új hazát keresve
új hullám ez
nemsokára többen leszünk
az Újvilágban
mint az Óhazában

nomád szittya harcos
kinek íját a Nagy Faltól
Szent Gallenig keserülték
gyenge népek
hol leszünk újra épek
Attila hunjai hajtottak
Csaba magyarjai
Álmos Árpád hét vezérek
büszkeségek

honfoglalás
de kinek ha megtartani
a hazát magunknak nem tudtuk
szlávtól tanultunk szolgaságot
kik mindig szabadon szaladtunk
Géza már érezte
István már vérezte
az új állam szükségét
erre kérte keresztként
a királyi jelvényt koronát
magyarság sorspecsétjét
harcos Szent László
könyvek királya Kálmán
törvények bírája
szlávot elhárítva
német felhő alatt
mongol-tatár szakadt
Béla az új honalapító
bölcs városszaporító
utána torzsalkodás
a legnagyobb népbitó
András arany ágacska
utolsó Árpád-házi király

szegény nép rád mi vár
trónharc mint mindig
Anjou-uralom Károly Róbert

lengyel szövetség véres háborúk
kis Nagy Lajos újabb viszály
Zsigmond király
vészfelhő oszmán-török
Buda felé hömpölyög
Hunyadi még tartóztatja
jó volt a kereszt
de aztán csak ereszt
belvillongás

végre egy nagy király
ki a népért kiáll
az igazságos Mátyás
kinek halálával
hal az igazság
az ország melyet erősnek hagyott
(t)örök kézre kerül megingott
másfél század letaposták lábad
magyarság úri hanyagság
Dózsa néped éled nem feledi széked
a tüzest török rágja labanc marja
kuruc hangya csak csípni tud
török fut Thököly után a nép
csupán osztrák uralom alá terül

Eger vára Dobó háza
Zrínyi álma mind fáma
Erdély remény rejtély
Rákóczi fejedelem
bukásodon keseredem
oda a nagy lehetőség
magas tandíj vérlecke-bőség
osztrák uralom Habsburg-vigalom
közben harc a magyar nyelvért
felvilágosodott korszak hozott reformok
Széchenyi és Kossuth az új út
mely szabadságharchoz vezet

vérbe fagyott dalok
ó rossz túlerő
meghalt szabadság
kiszabott egyezés zabhegyezés
technikai zendülés lefölözött ország

mikor magyar lehetett volna
Magyarország
vesztett oldal orosz bordal
énekelték felszab a dúlás
de csak (el cs)iga alá tényszerült
f-újból az ország hát szabadság az
melyre szuronyok vigyáznak?
gyenge gyermek badarország
56-ban újabb hibák
magunkra hagyott a világ
elvéreztünk valamit végeztünk
saját levegőt éheztünk

harapófogóban folyik tovább
a kényszer élet melyből éledj
nem kéred érted félek
bátran vallom nem ámítok
szeretem hazám szülőanyám
de élni akarok értetek
értitek?

nem szöktem
jövőmért jöttem
új kesergőt írok
sorsodért sírok

(halott himnuszt hallok
kései siratót új Mária-siralmat
rab szabadság lánc szolgaság
piros vakság sárba taposott arany
Magyarország

mi lesz veled nemzetem?)

FÜRY LAJOS (USA)

Az igazolás

1945. május 7-e volt, amikor a nemzetiszínű zászlókkal fellobogózott vonat megérkezett a magyar határra.

Még meg sem állt a szerelvény, máris sokan leugráltak, és leborultak a sínek melletti sárga kavicsokra; könnyeztek, hangosan zokogtak, és csókolgatták a kavicsos földet. Az őröket azonban mindez nem hatotta meg, és káromkodva visszakergettek mindenkit.

Másodszor is elkezdték énekelni a Himnuszt, de a „nyújts feléje védő kart"-nál tovább nem jutottak. A fegyveres őrök közrefogtak minden vagont. Előbb csak elhalkult az ének, aztán már csak alig egy-két ember énekelt, de azok is hirtelen elhallgattak, amikor rájuk förmedtek.

Semmi látható eredménye nem volt az ökölbe szorított kezű üdvözléseknek, a magasra emelt vörös párttagsági igazolványoknak, amelyeket egy Lenzen nevű hamburgi német menekült pártvezetőtől a hazatelepülés előtt titokban sokan beszereztek.

Dermesztő döbbenet szállta meg a szerelvény négyszázegynéhány magyar visszatelepülőjét. Pöcking óta, hogy elindult a hazatelepülő vonat, szorongó érzésekkel gondoltak arra: milyen lesz a viszontlátás és a fogadás a határon. Sokan készültek is erre. Különféle igazolványokat szereztek be; jegyzőkönyvekkel és tanúkkal igazolt írásokkal bizonygatták, hogy ki milyen ellenálló volt, mennyire szabotálta a háborút, és hány zsidót mentett ki a nyilasok kezéből. Sokan nagy hatású beszédeket mormoltak és tanultak egész úton. Némelyikük hangosan, a kezével hadonászva szavalta igazoló beszédét: „Kedves magyar elvtársak, a ti segítségetekkel végre visszajöttünk felszabadult, édes hazánk drága földjére, hogy veletek együtt, vállvetve felépítsük

azt, amit a tébolyult náci hordák és nyilas briganti csatlósaik gyönyörű hazánkban elpusztítottak."

Valaki nagyot köpött, de a beszédet csak mondta egészen Hegyeshalomig. Ott aztán a torkán rekedt.

Közöny és gyűlölet áradt feléjük.

Kétfelé választották a szerelvényt. A férfiakat Kaposvárra vitték; az asszonyok és a gyermekek mehettek haza.

A raktárból átalakított nagy teremben egymás mellé tolt asztalok, nagy könyvek és papiroshalmazok közt ült az igazoló bizottság. Odakint, túl az üveghíjas ablakokon, meleg tavaszi napsütésben táncolt a por a levegőben.

— Hogy hívják?

Alázatosan, bátortalanul felelt:

— Szerény Tamás...

A kérdező böffentette a kérdéseket:

— Foglalkozása?

Megint nagyon halkan és bátortalanul válaszolt, mintha valami halálos bűncselekmény vádlottja lenne.

— Esztéta, kritikus, műbíráló, kérem szépen...

A zörgős papírra gépelt névsoron végigfutó tömzsi, piszkos, fekete körmű ujj hirtelen megállt, és a vörös, hunyorgó szem sunyítva felnézett.

— Mit gondol maga, hogy hol van? Azt hiszi, hogy még mindig a maguk rendszere uralkodik? Jegyezze meg magának, hogy az urak Magyarországának vége van! Itt most már egészen más élet van! Érti? És jó lesz, ha ezt minél előbb megtanulja, és majd valami tisztességes munkát végez, és segít felépíteni az országot, amit a bandájukkal kiraboltak és elpusztítottak.

Az asztalok előtt sorban álló emberek behúzott nyakkal, szinte derékig hajolva figyeltek, hogy mi lesz. A dermedt csendben még a tollak sercegését is hallani lehetett.

Sokáig forgatta a gépelt listákat, aztán egy nagy, vaskos kötet lapjait nyálazgatva böngészett. A piszkos körmű tanácstalan volt. Átment a másik asztalhoz, és egy szemüveges embertől kérdezett valamit majdnem súgva.

A szemüveges — görbe hátú, mint egy rosszul sikerült violinkulcs — összehúzta a szemöldökét, és intett Szerénynek, hogy álljon az ő asztala elé.

— Na, lássuk csak, Szerény testvér, hogy van-e valami szerénykedni való! Szóval maga, Szerény testvér, azt állítja, hogy műbíráló és kritikus? Ha szabadna kérdeznem, hol gyakorolta ezt a foglalkozást? Mert, ugyebár, valamelyik lapnál volt alkalmazásban, ha nem tévedek, igaz, Szerény testvér? No, mondja

csak bátran, azért nem akasztjuk fel mindjárt. Tehát melyik nyilas lapnál volt?

Mint az áldozat húsába maró, vérittas vércse, vijjogva, gurgulázó, kárörvendő nevetéssel, szinte kéjelegve beszélt.

— Én, kérem szépen, csak irodalmi és művészeti szaklapoknál dolgoztam. Legutóbb például az Új Időknél, a Nyugatnál, a Magyar Múzsánál.

A szemüveges továbbra is kéjsóváran nevetett, és közben — mintegy a jóakaratát bizonygatva — bólogatott a fejével.

— Hát ez nem is hangzik olyan rosszul, feltéve, hogy az igazat mondja, Szerény testvér. Mert, ugye, megszoktuk már azt, hogy a Nyugatról hazatért derék testvéreink még a vezérüket is megtagadják; nemcsak a lovas tengerészt, hanem még a nemzetvezető testvért is. Hát szóval én elfogadom azt, hogy a felsorolt lapoknál dolgozott, de ha egyszer más valami is kiderül — mert egyszer minden titok kiderül —, tudja, hogy mi lesz akkor, Szerény testvér?

Kezével a nyakára mutatott, mintha az inggallérja szorítaná, és gúnyosan fintorgott hozzá.

Szerény Tamás Budapesten az ideiglenes papírjaival elment a Sajtókamara igazoló bizottságához. Ott is tele volt az épület. Néhány régi ismerős újságíró kolléga gyorsan elfordította a fejét. Az igazoló asztal előtt megdöbbenve hőkölt vissza. Az asztalnál egykori borbélya ült, és vigyorgott rá.

— Alászolgája, szerkesztő úr, hogy és mint teccik lenni? Hogy teccik szeretni ezt a mi világunkat?

A borbély kezében listák és gépelt papírok voltak.

— Mi járatban teccik lenni a szerkesztő úrnak? Igazolás? Hehe, hát azért nem kell úgy megijedni; szerkesztő úr nem volt egy rossz ember. Majd én segítek egy kicsit...

Szerény ránézett.

— Maga nem borbély, Fabing úr?

— Borbély? Az csak voltam a régi világban. Tudja jól, szerkesztő úr, hogy mindig írással foglalkoztam, csak az az átkos Horthy-rendszer nem engedett érvényesülni, mert szegény borbély voltam. Most aztán a felszabadulás óta csakis irodalommal foglalkozom. Hehe, emlékszik még, szerkesztő úr, amikor beretváltam, és előhúztam a tükrös asztal fiókjából a legújabb költeményem, és kértem, hogy hallgassa meg. Milyen unalommal hallgatta akkor, és azt mondta, hogy gyerekes próbálkozás. Pedig az a vers nem is volt olyan rossz, ugye, szerkesztő úr? Csakhogy magának én mindössze borbély voltam, aki csak arra jó, hogy egy pengőért megberetváljam, és alázatosan hajlongva,

ruháját lesöprűzve, majdnem kezet csókoljak a nagy megtiszteltetésért és persze a borravalóért is, mert meg kell hagyni, a szerkesztő úr mindig gáláns kuncsaft volt, és soha nem volt sóher. Tudja, hogy már két díjat is nyertem, és a költeményeimet az újságok első oldalán közlik, a rádióban felolvassák? Élköltő vagyok, érti, akire maga azt mondta, hogy tehetségtelen... No, azért nem olyan nagy baj, mert végeredményben a szerkesztő úr nem volt rossz ember, csak hát a rendszer, amiben éltünk... Na, adja csak ide azokat a papírokat! Vagy várjon csak! Inkább jöjjön velem a másik szobába!

Kinyitotta a nagy, szárnyas, fehér ajtót, ami előtt behúzott nyakú, félénk embercsoport állt.

Az előszobában munkásruhás, rossz külsejű férfiak és nők cigarettáztak, üvegből ittak, és vitáztak félig katonaruhás, kopaszra nyírt fejű munkaszolgálatosokkal.

A következő ajtó mögött már csak egy szemüveges lány és egy furcsa, bárgyú tekintetű ember ült a mennyezetet bámulva.

— Bors elvtárs, egy ismerőst hoztam. Régi jó cimborám, költő és kritikus. Igen szeretném, ha soron kívül elintézné... Én jótállok érte.

Bors elvtárs nagy, barokk íróasztal mögött terebélyesedett, és egy ceruzával a fülét piszkálta. A szája szélén kicsordult a nyál ettől a nagy, bizseregtető élvezettől. Bamba tekintettel nézte Fabingot és Szerényt, aztán zavartalanul törölte a sárga fülzsíros ceruzát az asztalon fekvő papirosba. Valamit rákapart az igazolvány aljára, amire Fabing előzőleg már ráírta, hogy melyik bizottság és mennyire igazolta.

Már indultak kifele, amikor Bors elvtárs rekedt hangon böffentette:

— Maraggy...

Fabing közelebb hajolt, és kérdően nézett rá.

— Parancsolsz valamit, Bors elvtárs?

Bors megvetően intett a kezével Fabing felé, és Szerényre mutatott. Fabing azt gondolta, hogy valami baj van a pártfogoltjával, és védeni akarta.

— Bors elvtárs, én ismerem jól ezt az embert, valamikor...

Bors ráförmedt:

— Kuss! Ez az ember nekem fog dolgozni. Mehecc!

Bors elvtárs a fiókból pálinkásüveget vett elő, és jól meghúzta, aztán újságpapirosból valami véres hurkafélét kezdett el majszolni. Az étel szétmaszatolódott nemcsak a szája körül, hanem az egész arcán. Odvas, ritka fogát a körmével kezdte piszkálni.

Erről a mozdulatáról ráismert Szerény.

Ez az ember volt Bors János, a félhülye piaci költő, aki ott ült mindig a Vásárcsarnok bejáratánál, télen-nyáron mezítláb, és kézinyomdával kinyomott, néhány soros költeményeit árulta és énekelte hangosan, közben pálinkás petróleumot ivott.

— Te még nem ismersz engem, vagy igen? Annál jobb. Én vagyok Bors János, a költő. Az élköltő. A párt költője. A legnagyobb kitüntetést is megkaptam már. Azelőtt a temetőben, a családi sírboltokban aludtam, és a költeményeimmel koldultam, mert az ilyen magamfajta ember nem volt szalonképes. Ugye, kutya bitang, mi nem köllöttünk? Megvetettetek, mint a rühes kutyát...

Az ordításra beszaladt néhány ember, de Bors elvtárs kiküldte őket.

— Most az én időm is elérkezett, és most te fogsz nekem dolgozni, ha akarsz. Én megcsinálom neked azt, hogy kapsz mindent de itt leszel állandóan mellettem, és csinálod, amit mondok. Érted? Akarod?

Szerény hallgatott.

— Na, mit vársz? Akarsz a Gyűjtőbe menni? Mert oda vitetlek! Vagy azt hiszed, hogy kapsz valahol munkát? Mehecc törmeléket takarítani, itt meg finom szobában, íróasztalnál ülsz, enni is kapsz, meg lakást is utaltatok ki. Na?

Szerény bólintott.

— Na! Látod, így már jobb. Énnekem sok szép elgondolásom van, és te azokat fogod megírni. Én elmondom neked, és te semmi mást nem csinálsz, csak megírod, és aztán nekem felolvasod. Érted? Akarsz inni egy kis rumot? Nem szereted? Majd megszokod. Jobb, mint a petróleum.

Így kezdődött.

Igazolták, lakást kapott, jegyeket, ruhát, élelmiszert és olyan igazolványt, amivel félelem nélkül járkálhatott az utcán. Mindezért néhány verset kellett csak írnia. A versek primitívek voltak, de ragaszkodni kellett Bors elvtárs elgondolásaihoz.

Bors elvtársnak igen tetszettek a versek, amikor felolvasta őket, és másnap büszkén mutogatta a lapokban Bors János aláírással megjelent verseket.

A legtöbb verset Bors saját élményeiről íratta.

— Azt írd meg, hogy volt egy mezítlábas költő, akinek olyan szaga volt, mint az ázott kutyának, akinek bárcás volt az anyja, és egy omlott kriptában aludt. Egy kis játéknyomda gumibetűiből verseket rakosgatott össze néhány koldusfillérért az

uraknak és az úri dámáknak a szórakozására az átkos Horthy-rendszerben...

E költemény megjelenése után újabb magas irodalmi díjra ajánlották, és repülőgépen két hétre Moszkvába vitték.

Egyik reggel Bors János szobájában Fabing elvtárs fogadta Szerény Tamást.

— Szomorú hírt kell közölnöm magával, Szerény elvtárs. Az éjjel a rendőrség elvitte Bors elvtársat. Az egyik pesterzsébeti asszonynak megvoltak a költeményei, és tudja azt, hogy a száznegyven költemény között volt néhány Szűz Máriához és Horthyhoz írt vallásos és hazafias meg háborús uszító vers is. Mit szól hozzá, Szerény elvtárs? Még nagy szerencse, hogy idejében leleplezték, és nem lett nagyobb botrány. Így most aztán én ülök Bors elvtárs helyére, mert, azt hiszem ő már többet ide vissza nem jön. Magát azonban nagyon sajnálom, Szerény elvtárs, maga mindig rendes ember volt. — Egészen suttogva folytatta: — Adok magának egy írást, elmehet vele Szombathelyig, aztán ott lépjen majd olajra, mert lehet, hogy néhány óra múlva már magáért jönnek, és elviszik mint Bors elvtárs belső munkatársát. Tehát ne sokat törje a kobakját, hanem induljon minél előbb. Odakint biztos jó dolga lesz. Ajnározni fogják, és majd meglátja, micsoda pompás pozíciót fog kapni valahol. Ott is akad majd egy Bors elvtárs, akinek átírja a gondolatait, megfésüli a közönség számára, és majd díjat nyernek... Hehe... De azért ha eccer én is maga után megyek, el ne felejcse, hogy Fabing segített magán...

Őszbe hajlott már a nyár, amikor a vonat vitte Szerény Tamást nyugat felé...

DR. MIHÁLYI GILBERT (USA)

Jézus az első szandinista forradalmár?

Az Egyesült Államok egyre veszélyesebbé váló problémája az ország szomszédságában, Közép-Amerikában fejlődik ki. Ennek egyik gócpontja az egyre jobban moszkvai és havannai befolyás alá kerülő nicaraguai baloldali szandinista forradalom. A kis Nicaragua lakosságának nagy többsége egyszerű, vallásos ember. Hitük mélységeit nemigen értik, nincsen alapos hittani képzettségük, de népi vallásosságukban csüngenek Jézuson és a Madonnán, valamint hisznek az Egyház tanításában.

A szandinisták, akiknek uralmuk megerősítésére elengedhetetlen, hogy a kommunizmussal ellenkező és a baloldalhoz csatlakozni nem akaró nép széles rétegeit megnyerjék maguknak, jól tudják, hogy ezekhez a tömegekhez Jézuson és Márián keresztül tudnak a legjobban hozzáférkőzni. Ezért igyekeznek például Jézust mindenáron meghamisítani és a saját maguk képére átalakítani. Ez ugyan nem a legelső ilyen eset a történelemben, és nem is az utolsó.

JÉZUS MEGHAMISÍTÁSA

José Miranda *A kommunizmus a Bibliában* című könyvében legújabban arra a minden tekintetben utolsó szerepre vállalkozott, hogy Jézust meghamisítsa. E szerencsétlen törekvése során olyasmiket állít, hogy „Jézus az első szandinista", valamint hogy „Jézus öntudatos kommunista volt". Ezek után már nem is kell csodálkozni azon a tételén, hogy az a keresztény, aki nem kommunista, botránya Jézusnak, botránya korunknak és a kereszténységnek.

Hogy hihetővé tegye hihetetlen állításait, a Bibliát is átírja. Miranda szerint Jézus nem mondhatta Pilátus előtt, hogy

„országom nem e világból való"; ez csak a teológusok elferdített fordítása, akik a hívek figyelmét valamiféle jövőbeli paradicsomra akarják irányítani.

De ha már egyszer Miranda elkezdte meghazudtolni kétezer évnek Jézusról alkotott felfogását, tovább is kellett mennie. Ezért úgy érvel, hogy Jézus igazából kommunista volt, s ezért parancsolta meg, hogy a szegényeknek viseljük gondjukat. Júdás az apostoli közösség pénztárosa volt, és ő adott kinekkinek szüksége szerint. De hogyan is lehet Jézus parancsát követni — okoskodik tovább az önkijelölt Jézus-magyarázó —, ha a termelés eszközei magánkézben vannak, és a kapitalista tulajdonosnak gyümölcsöznek? Itt már, látszik, teljesen a marxizmus vizein úszik a szerző. Jézusról szóló könyve nem egyéb, mint marxista förmedvény.

A szóban forgó kötetet a Maryknoll katolikus missziós rend Orbis Books elnevezésű kiadója jelentette meg. Aki ismeri korunk baloldali forradalmi akcióit, az tudja, hogy ez a kiadó is azok közé tartozik, akik az említett baloldali forradalmi akciókat támogatják és kiadványaikkal elterjedésüket elősegítik. Egyenesen tragédia, hogy egy katolikus missziós rend marxista vonalon akarja szolgálni a társadalmi igazságosságot.

Mielőtt tovább mennénk, még csak annyit: ki és mi a szandinista? Egyszerűen: nicaraguai forradalmárok, akik évekkel ezelőtt elűzték Anastasio Somoza jobboldali diktátort, és most a helyébe marxista szellemű diktatúrát akarnak felállítani. Nevüket a népi hőstől, Augusto César Sandinótól kapták, aki a húszas és harmincas években az amerikai befolyás és az első Somoza ellen harcolt. (Ez az első Somoza negyvennégy évre biztosította családja nicaraguai egyeduralmát.) A szandinisták tehát a múltban gyökereztetik magukat, hogy forradalmuk népi jogosultságát bizonyítsák: mai forradalmukkal immár fél évszázad követeléseit valósítják meg, már ami az amerikai befolyás megtörését és Somoza elűzését illeti.

Ezek után nézzük, hogy Jézus politikai forradalmár volt-e, ahogy Miranda állítja. Hogy a kérdést jobban megértsük, először ismerkedjünk meg Palesztínának, Jézus hazájának korabeli politikai helyzetével.

JÚDEA ELNYOMÁSÁNAK ÉS A FELSZABADÍTÓ MESSIÁS VÁRÁSÁNAK POLITIKAI FESZÜLTSÉGE

Jézus politikailag igen feszült és felette zaklatott korban élt. Kr. e. 63-ban ugyanis Júdea elvesztette függetlenségét, és Kr. u. 6-ban a rómaiak mint birodalmi provinciát bekebelezték.

Az új római tartományt császári helytartó kormányozta — Poncius Pilátus 23 és 36 között —, és a júdeaiak adófizetésre voltak kötelezve.

A vezető réteg, a zsidó papi osztály, a szadduceusok — mivel az elnyomó meghagyta a nép és a Templom feletti autonómiáját — megalkudtak Rómával. A nép ellenben gyűlölte a hódítót, és hőn várta a római rabiga alól felszabadító Messiást, az új Dávid érkezését. Gyakran tűntek fel itt-ott álmessiások, akik zendülést szítottak és felkelést szerveztek, de ezeket könnyen leverték. Ezeket a gerillákat, partizánokat zelótáknak nevezték. A Róma-ellenes hangulat egyre mélyült, és az adófizetés megtagadása egyik kifejezése volt a nemzeti ellenállásnak.

Jézus ebbe a Messiást váró, politikailag izzó korba született bele. A néptömeg rajongással hallgatta és követte. Az volt a kívánságuk, hogy Jézus álljon a római elnyomás elleni felszabadító mozgalom élére, vívja ki a függetlenséget, és Zsidóországban létesítsen önálló földi birodalmat.

Hogyan viselkedett Jézus e politikai viszontagságok közepette, és mennyire vállalta a nemzeti szabadságra vágyó kortársai által neki kijelölt és szinte ráerőszakolt szerepet?

Mielőtt azonban tovább vizsgálnánk a kérdést, megjegyezzük, hogy Jézus után e helyi forradalmi mozgalmak egységesítése megtörtént, és 66-ban nyílt háború tört ki Róma ellen. Titus vezetésével azonban az elnyomó leverte a szabadságharcot; 70-ben Jeruzsálemet a Templommal együtt elpusztította. Zsidóország megszűnt, és a zsidók világgá széledtek. Akiket elfogtak, azokat Titus rabszíjra fűzve háborús zsákmányként vitte magával Rómába. Titus diadalíve még ma is ott áll a városban, és emlékeztet Róma önkényére.

JÉZUS NEM HAJLANDÓ FÖLDI FÜGGETLENSÉGI VEZÉR LENNI

Jézus magatartását, kilétének értelmezését az Evangéliumok tartalmazzák. Ezért az Újszövetségi Szentírást vesszük kezünkbe, hogy választ találjunk erre a fontos kérdésre: kinek, minek mutatta, jelentette ki magát Jézus?

1. Az Újszövetségből világos, hogy Jézus sohasem nevezte magát Messiásnak. A szentírásmagyarázók azt hiszik, hogy Jézus tartózkodó volt; nem azért, mintha nem lett volna tudatában messiási mivoltának, hanem azért, mert tudta, hogy a nép s még tanítványai is — Simon a zelóták közé tartozott — nacionalista értelemben magyarázzák. Ezt pedig mindenáron el akarta kerülni. Egyetlenegyszer azonban mégis Messiásnak

nevezi magát, de akkor is úgy, hogy jóváhagyja Kaifás főpap kérdését. Ez úgy történt, hogy Jézust elfogatása után a főpaphoz vitték, ahol a főtanács mint bíróság ült össze. A Jézus ellen valló tanúk maguk közt sem tudtak megegyezni vádaskodásukban, Jézus pedig a főpap kérdésére egyszerűen nem is válaszolt: mélyen hallgatott. Ekkor kérdezte meg tőle Kaifás: „Te vagy a Messiás, az áldott Isten fia?" Erre Jézus megszólalt, és így felelt: „Én vagyok."

Jézus tehát a messiási hivatását nem földi, politikai, hanem vallásos vonatkozásban értette.

2. És mit kell szólnunk a Jeruzsálembe való királyi bevonulásához? Ez nem messiási küldetésének nyilvános és ünnepélyes megvallása?

Tény az, hogy az egész esemény nem vonta magára a római katonaság figyelmét mint valami rendbontó felkelés, lázadásjellegű esemény, s így nem is vonult ki annak megakadályozására. Vagyis maguk a megszállók nem láttak benne semmi jelentős politikai megmozdulást. Természetesen figyelhettek, mert felkelések gyakran történtek, s mindig készen kellett állniuk minden eshetőségre. De ebben az esetben egyáltalán nem láttak veszélyt. Lehetséges, hogy maga a néptömeg Jézusban a dávidi ország helyreállítóját látta, hiszen így üdvözölte: „Hozsanna! Áldott, aki az Úr nevében jön! Áldott atyánknak, Dávidnak elérkező országa! Hozsanna a magasságban!" János szerint pedig ezt kiáltozták: „Hozsanna! Áldott, aki az Úr nevében jön, Izrael királya!"

Jézus tehát egyáltalán nem igyekezett messiási küldetését kiemelni, mert nem akart hamis reményeket táplálni a népben.

János hozzáfűzi: „Akadt ott egy szamár. Jézus ráült. Erről mondja az Írás: ‚Ne félj, Sion leánya! Nézd csak, királyod jön, szamárcsikó hátán.'" S az evangélista még megjegyzi: „Tanítványai eleinte nem értették, de amikor Jézus megdicsőült, eszükbe jutott, hogy meg volt írva róla, úgy, amint végbement."

3. Mit árul el Jézus politikai felfogásáról a „szabad-e adót fizetni a császárnak?" kérdés? Ez ugyanis felettébb fogas kérdés volt, mert hiszen, mint már említettük, Palesztína népének egy harciasan nacionalista része egyenesen megtagadta az adófizetést a leigázó Rómának. Jézusnak itt színt kellett vallania! Ha valamikor, akkor az e kérdésre adott válaszában el kellett árulnia Rómára vonatkozó véleményét.

Jézus válasza rövid volt: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené." Ez egyáltalán nem a földi felszabadító szerepében pózoló ember válasza. Jézus tehát nem

tagadja meg sem az államot, sem a császárt. Csak bálványozásukat! Csak erőszakolt kultuszukat! Csak a politika istenítését! Csak a földi ország abszolutizálását! Egyben megkívánja Isten jogainak és érdekeinek szolgálatát. Jézus szemében Isten országa és az ember országa nem szükségszerűen ellentétes. De nem engedi „elpolitikásítani" az Istent, mintha Isten országának eljövetele Izrael földi politikai sorsától függene. Nincs teokrácia! Isten és a politika, Isten országa és az ember országa különbözik egymástól.

Jézusnak tehát nagyszerű alkalma lett volna arra, hogy fölfedje szabadságharcos mivoltát. De nem tette, mert nem volt az. Küldetésének fő célja nem politika volt, hanem Isten országának szolgálata.

4. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt az esetet, amikor Jézus kérdésére — „Hát ti kinek tartotok engem?" — Péter azt válaszolta: „Te vagy a Messiás." Az evangélista így folytatja a történetet: „Ettől fogva Jézus arra kezdte oktatni őket, hogy az Emberfiának sokat kell szenvednie; a vének, a főpapok és az írástudók elvetik és megölik, de harmadnapra feltámad. Egész nyíltan beszélt minderről."

Ezek szerint Jézus rögtön azután, hogy Péter Messiásnak jelentette ki, felfedte előttük azt, ami rá vár: a kálváriajárást. Vagyis rá akarta szoktatni apostolait, hogy messiási mivoltát ne földi, nacionalista politikai értelemben vegyék, hanem az Atya kijelölte szerepének az Isten országáért. És amikor Jézus ezt így őszintén magyarázgatta tanítványainak... de olvassuk csak, mit ír Márk evangélista: „Péter félrehívta, és szemrehányást tett neki. De ő hátrafordult, tanítványaira nézett, és korholta Pétert: ‚Takarodj előlem, sátán! Emberi módon, és nem Isten tervei szerint gondolkodol!'"

Jézus semmi módon sem fogadta el messiási mivoltának és küldetésének evilági magyarázatát. Ő többre volt hivatva. Arra, hogy végrehajtsa a bűn szolgasága alóli felszabadulást.

Lehetne folytatni Jézus életének vizsgálatát, de ennyi elég annak megértésére, hogy José Miranda meghamisítja Jézust. Mert a názáreti egyáltalán nem viselkedett politikai forradalmárként, nacionalista agitátorként. Jézust kommunistának megtenni sületlenség és tökéletlenség. Csak a pártpropagandista láthat benne szandinistát.

JÉZUS KERESZTRE FESZÍTÉSÉNEK VALLÁSI OKA VOLT, DE POLITIKAI CSOMAGOLÁSBAN

Viszont történeti tény, hogy Jézust Poncius Pilátus, Ró-

ma júdeai helytartósága alatt elítélték és keresztre feszítéssel kivégezték. Nem politikai vádak miatt tették ezt vele? Ennek teljes megértéséhez legalábbis a következőket kell fontolóra venni:

Jézus meghirdette Isten országát a szegényeknek; ez kihívta a farizeusok ellenszenvét. Együtt étkezett azokkal, akik együttműködtek a rómaiakkal; kapcsolatot tartott a nyilvános bűnösökkel a megbocsátás jegyében, s ezzel vérig sértette a zsidó főhatóságokat. Azzal, hogy kijelentette: a szombat van az emberért, és nem megfordítva; hogy az Emberfia ura a szombatnak is, a zsidó vezetőket felháborította, mert úgy magyarázták, hogy Jézus megmásítja a mózesi törvényt, és náluk is felsőbbrendűnek tartja magát.

A Templomnak a kereskedőktől való megtisztítása — amelylyel Jézus tulajdonképpen a szadduceusokat azzal vádolta, hogy kihasználják a Templomot a maguk anyagi előnyére — csak mélyítette az ellene való gyűlölködésüket. Az evangélista meg is jegyzi: „Amikor a főpapok és az írástudók értesültek erről, azon tanakodtak, hogyan tegyék el őt láb alól."

Kihallgatásakor a főpap kérdésére — „Messiás vagy-e te, az Isten fia?" — Jézus válasza ez volt: „Én vagyok." Ezt káromkodásnak vették, Isten megsértésének, amit főbűnnek tudtak be. Az evangélista így tudósít: „Mi szükségünk van még tanúkra? Hallottátok a káromlást. Mi a véleményetek? Azok egyhangúan méltónak ítélték a halálra."

Mindebből világos, hogy Jézusnak a korabeli zsidó főhatóságokkal való ellentéte vallásos természetű volt. Vallásos felháborodásukhoz járult hatalmi befolyásuk féltése, s így csak egy kiutat találtak: Jézust félre kell tenniük. De mivel Palesztína római fennhatóság alatt állt, tervük végrehajtásához szükségük volt Pilátus jóváhagyására. Ezért vallási vádjaikat úgy kellett Pilátus elé terjeszteni, hogy az belássa Jézus politikai veszélyességét. Pilátus előtt már így vádaskodtak: „félrevezeti népünket". Ezzel tudtára adták Pilátusnak, hogy Jézus vallási tanítása nem lehet közömbös a megszálló számára sem. De megtoldották hazugsággal is: „Megtiltja, hogy adót fizessünk a császárnak, és Messiás királynak mondja magát." Ezt Pilátus nem hitte el: „Semmi vétket nem találok ebben az emberben." De azok annál jobban erősítették, hogy Jézus izgat Zsidóországban. Pilátus nem volt meggyőződve a vádak igaz voltáról. Jézus megostoroztatása után újra csak azzal állt elő: „Én semmi vétket sem találok benne." De a vádaskodók nem tágítottak, és most már magát Pilátust próbálták megfélemlíteni:

„Ha elbocsátod, nem vagy a császár barátja. Mindaz, aki királlyá teszi magát, ellenszegül a császárnak." Végezetül Pilátus Jézust mint a zsidók királyát ítélte el, s ezt keresztjére is ráírta.

II. JÁNOS PÁL: IGAZSÁG JÉZUS KRISZTUSRÓL

A pueblai konferencián, 1979. január 29-én II. János Pál utasította Latin-Amerika püspökeit: ne engedjék Jézust meghamisítani, hanem hirdessék az igazi Krisztust.

José Miranda és a többiek hazugságait így ítéli el:

„Máskor úgy igyekeznek bemutatni Jézust, mint a politika elkötelezettjét, aki a római uralom és a hatalmasok ellen küzdött, beleértve az osztályharcba való belebonyolódást is. Az a felfogás, hogy Krisztus politikus, forradalmár, názáreti izgató, nem fér össze az Egyház tanításával.

Az evangéliumok világosan mutatják, hogy Jézus számára mindaz, ami megváltoztatta volna küldetését — mint Jahve szolgájáét —, kísértés volt. Nem fogadja el azok álláspontját, akik Isten dolgait politikai magatartással keverték össze. Félreérthetetlenül elveti az erőszakhoz való folyamodást. Mindenkivel közli a megtérésről szóló üzenetét, nem zárva ki még a vámosokat sem. Küldetésének perspektívája sokkal mélyebb: az egész embert magába foglaló üdvözítés az átalakító, békéltető, megbocsátó, kiengesztelő szeretet által.

Tehát az efféle újraértelmezésekkel és talán tündöklő, de törékeny és következetlen elméletekkel szemben Latin-Amerika jelen és jövő evangélizálásának az Egyház hitét kell hangoztatnia: Jézus Krisztus, Isten Igéje és Fia, emberré lesz, hogy közeledjék az emberhez, és misztériumának erejében felajánlja neki az üdvösséget, Isten nagy ajándékát."

MESKÓ LAJOS (USA)

Zombor neve

Zombor Bács-Bodrog vármegye régi székhelye; 1920 előtt körülbelül egy-egy harmadában magyar, német és szerb lakosságú volt. A szerb uralom alatt lassan a szerbek javára tolódott el ez az arány, míg végre 1945 után a svábok „fölszámolásával" a szerbek túlnyomó többségre jutottak. Pedig a város alapításában és nevében is színmagyar. A török uralom azonban névben, lakosságban is hatalmas törést hozott. Illyésházy István 1599-ben följegyzi: „Az tatár hám itt Magyarországon telelt vala minden népével *Czobor-Szent-Mihályon*, kit most az törökök *Zombor*nak hínak."

A középkorban a város is, messzi környéke is színmagyar, mint az a *Czobor-Szent-Mihály* név, melyet a város tulajdonosáról, a Bodrog megyéből eredt *Czobor* családról vett; és először az 1360-as, majd az 1390-es években szerepel.

A Magyarországon kiadott *Földrajzi nevek etimológiai szótára* fölteszi, hogy e családnév a szláv *Ctibor*ból származik, és valahogy folytatódik *Zombor*ban, a későbbi névben, amelyre már az 1400-as években van adat *Szombor* alakban.

Az alapító Czobor-ős 1360-ban *Chubor* (olvasd: Cubor) Jánosként szerepel, a város 1403-ban *Cobur*nak is (olvasd: Cobur), és így hangtan szerint egy kissé nem vág a Ctibor föltevéshez, mert egy korábbi *o*-ból nem lesz *u* a magyarban. Épp ellenkezőleg: az *u* lesz *o*-vá. Ctiborból Cibar vagy Tibar lenne ma.

Mivel a *Szumbur, Zsumbur* ősmagyar név (mai Zombor, Zsombor) több helyt is található (lásd alább!), ebből a *Czobor*t könnyen levezethetni. Minden eredeti szavunkban lévő szókezdő *c* hang *sz*-ből való, például *cipel* (vö. szepelkedik „erőlködik" tájszó), szirony: *cirom*, cirmos stb. Az ómagyar Szumbur alakból helyi változatul könnyen válhatott *Cumbur* úgy 1200 után s az

m elvesztésével *Cubur*, a családnév ómagyar alakja. (Nazális vesztésre: *un: untál: utál; tám-lál „támogat": támplál: táplál* stb.)

A helynévre ugyanakkor megmarad a Szumbur:Szombor változat, mégpedig a környék *kun nyelvű* lakosságában. Mert az 1300-as években északra, keletre Zombortól még eredeti török-kun nyelven beszélők éltek, és a török nem ismer *c* hangot. Ez a kun közvetítette szerbbe és az oszmán-törökbe a Szombor formát. A *Cobor*ból ugyanis a szerb vagy török semmiképp sem eredhet hangtanilag.

Mármost akár *Cobor* azonos *Zombor*ral, akár ez a Csanád megyei Zombor (Kis-Zombor) „csúszott át" a Bodrog megyei Zomborra (de már a XV. században), a *Zombor* és változata, a *Zsombor* jól adatolt nemzetség- és személynév az erdélyi Gyula—Zsombor nemzetségben, ahonnan a föntiek szerint talán a Czoborok is erednek. Anonymusnál e nemnek őse Tühütüm (mailag: Téteny), az István-kori Gyula és Zombor nagyapja; e kettőtől ered a Maglód-nem. 1278-ban él Zumbur-fia Lukács, az Illyésházyak őse; az 1272-ben feltűnő Zombor az Újfalussyak őse; az 1291-i Zsombor-fia Gyula a Szilvássyaké. Közrendűek közt is: 1171-ben Zumbur szolgáról van említés. Szent István anyja, Sarolt az erdélyi Gyula—Zsombor-nem leánya, akinek nagybátyjai (a Tühütüm-ivadék Zsombor unokái) *Bugha* és *Buhna*. E kettőt Szent István az erdélyi Gyulának, apjuknak lázadása után maga nevelteti, és az Alföldön, Sárköz, Észak-Bodrog megye és Csanád megye táján ad nekik birtokokat. A csanádi Kis-Zombor, a tolnai Bonyhád (előbb Buhnád, Bugha testvérétől), talán Baja is és Kun-Baja e kettőnek vagy családjának telepítései. Velük került a *Kalocsa* (régibb Kolocsa, Kolosa) név Erdélyből a Duna mellé. Alkalmasint azonos a *Kolozs*vár-beli *Kolos* (Kylus:Klus) személynévvel. Nos, Zombor is e telepítések „szórásába esik".

Zombor — legrégibb alakban *Zumbur* és *Sumbur* (mely utóbbiból Zsumbur:Zsombor lett mára) — a bolgár *zumbru* „bölény" szó átvétele, s jelzi, hogy az erdélyi Gyula-nem már szlávosodóban volt. Mert az eredeti bolgár-*török* megfelelője, amiből fordítva van a név: *bugha* „bölény, bika", becézve *bughna* „bikácska": újra föltűnik a fönti két testvér nevében. (A *bugha* állatnévképzővel: *bughlan*: *bulan*, felhangú változatban *bülen*, a mi bölényünk. A *gh*: zöngés *ch* hang, mely nálunk utóbb eltűnik vagy *j*, *v* lesz: Baja, Boja, Bajna, esetleg Bia őrzik emlékét, míg Buhna nevét a mai Bonyhád.)

Másról is beszél Zombor neve és története. A csanádi Kis-Zombor, a zempléni Mező-Zombor stb. erdélyi megfelelői a ka-

lotaszegi, udvarhelyi Zsomborok, a Szolnok-Doboka megyei Szász-Zsombor, a csíki Zsomborújfalu. Mármost hangtörténetünk tud róla, hogy Árpád korában, a honfoglalás táján két tájszólásunk volt: az egyik *sz*-ének a másikban *s (zs)* felelt meg. Utóbb e kettő keveredett, az *sz*-es többnyire győzött (kivéve szóvégen), de a *szó, szövevény* mellett máig él a *sövény*; a *szőr* mellett a *sörény*; az *ország* mellett (Halotti Beszéd: *urusság*) az *uraság*. Árpád-fia *Zsolt*, Pest megyei *Solt* egy a *Zoltán* és a korai *Zulta* névvel. A moldvai csángó máig *sz*-szel beszél (este: eszte, illetve öszte; sötét: szetét stb).

Talán más is fölvetette már: az újabb történelmi-régészeti fölfedezés, László Gyula „kettős honfoglalása" tán összefügg az ősmagyar *sz—s* kettősséggel.

Iszperik bolgár fejedelem alatt az onogurral, bolgárral 670 táján az Alföldre és Erdélybe érkezett magyarok („onogurok") *s*-sel beszélhettek. Talán *Solt* és *Zsombor* az onoguri „iszperik-magyar" alak, *Zoltán* és *Zombor* meg az „árpádi magyar". De persze lehet fordítva is; ehhez alaposabb kutatás, az *sz—s* párhuzamok pontos lokalizálása kellene, méghozzá az Árpád-kor eleji helyzetben.

Mivel *Zoltán* az Árpád család neve, föltesszük, hogy a már itt talált magyar formálta belőle a maga *Solt (Zsolt)* változatát, vagyis: a Duna menti Solt vidékén onoguri magyar élt volna, mint Erdélyben is.

Gombocz Zoltán már 1912-ben rámutatott, hogy a korábbi bolgár-török *dzs* kezdet hozzánk *dzs*-vel került át (mai *gy*), például *gyertya, gyom, gyűrű* stb.; de egy-két kétségtelen esetben *sz*-szel, például *szél, szőlő*. Illesszük ötletünkbe: a keleten maradt bolgár-török ivadék a mai csuvas; ez pedig mindig *szj* hanggal él a régi *dzs* helyén (gyertya náluk: szjurta; gyom: szjum; szél: szjil, ami a kirgizben például dzsel; szőlő-szöllő: szjirla.) Egy szó kétszer is átjött hozzánk: *gyűrű* és *szérű* (népi *szürü*) alakban, ez meg csuvasban: *szjörö* „gyűrű, körtér".

Tegyük át ezt mind történelembe! A 670 előtti keleti együttlétbe esik a *dzs* kezdetek átvétele, s e szókinccsel az onogur és az ősmagyar együtt jő a Duna-medencébe. Keleten 670 után megindul a *dzs(dz):szj* változás a keleti-bolgár: ócsuvas nyelvben; és a vele még ott élő magyarság ebből is merít. Aztán 900 után a két magyar egyesül, a szókincs egybefolyik, kicserélődik. (Ez is azt sugalmazná, hogy Árpádék nyelve *sz*-es. A moldvai csángókat így Árpádék hagyhatták el.)

Egy érdekes, mindeddig magyarázatlan eset a *sarló*é. A föltett bolgár alak *dzsarlagh* (köztörök jarlak, csuvas szjurla), de

nálunk *sz* helyett *s* van, se *gy* („onoguri"?), se *z* („árpádi"?). Talán a fentiek szerint ez kései átvételül Árpádékkal került a Dunához körülbelül *szorlagh*, szorlah alakban, s az itt talált „onoguri" magyar átvette, a maga kiejtésére módosította *sorlagh*nak, melyből már szabályos 1200-ra *sorlau* és 1300 utánra *sarló*.

Az eset tehát a *Zoltán:Zsolt* nevével azonos: újonnan behozott szót a régiek a maguk nyelvére formálnak. Ez is megerősítené az ilyetén elosztást: „árpádi" magyar: *sz*, „onoguri" magyar: *s*. Fordítva nehezebben magyarázható, úgy látszik. Mert tudott tény, hogy a dunai bolgár-török *dzs*-vel élt; vallja ezt a híres óbolgár királylista fölirata. Ottan: *dzsür* „száz" (csuvas szjör, kirgiz dzsüz, oszmán jüz); *dzsirem* „húsz" (csuvas szjirem, kirgiz dzsirmi, oszmán jirmi) a párhuzam tökéletes. Ugyanez a fölirat vallja, hogy az ősmagyar—onogur évszámításban is megvolt az állatokról nevezett tizenkét éves ciklus. (Keleten máig. 1982 például agár év, 1983 vadkan év, nemcsak a kínaiban, hanem minden turáninál.) De ez már messze vinne...

A kettős honfoglalás tétele eddig csak régész érvekre támaszkodott. A mi *Zombor*unk most nevével beleszólhat nyelvész érvekkel is a fontos fölfedezésbe.

DR. IRÁNYI LÁSZLÓ püspök (USA)

István király szentté avatásának 900. évfordulójára

István királyunk 1038. augusztus 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén költözött az örökkévalóságba. Apostoli buzgósága, a szegények és elesettek iránti jótékony szeretete és imádságos élete miatt már holta előtt szentnek tekintette népe. Az újabb történészek szerint pogányul értelmezett tisztelet volt az is, hogy halálos ágyához egy gyilkossággal megbízott pogány magyar belopódzott, hogy „föláldozza az emberfeletti hőst". Az ősök tisztelete szerint ugyanis az élemedett hős vezért — ha szellemi ereje hanyatlott — ilyen kultusz-gyilkossággal áldozták föl, hogy lelke az utódba költözzék. (E fölfogás szerint Álmos vezér is így engedte át magát a halálra a honfoglalás kezdetén, hogy újult, ifjú erővel Árpádban lendüljön neki a nagy feladatnak.)

A szent király félig ébren, mintegy még álmában is imádkozva suttogta: „Ha Isten velünk, ki ellenünk?", és a gyilkosságra készülő ijedten leejtette tőrét. A berohanó testőrök lefogták, de István megkegyelmezett neki. A merényletterv tehát elferdülve bár, de mégis a nagy tisztelet jele volt a népnek még a pogány és félpogány részéről is.

Székesfehérvárott helyezték örök nyugalomra, abban a dómban, amelyet ő emeltetett Boldogasszony tiszteletére.

Negyvenöt évvel ezután Szent László királyunk sürgette a szentté avatást, mivel a legenda szavai szerint: „insigni miraculorum gloria coruscans quievit in sepulcro", „sírjában nyugodva is kiváló csodák fényével tündökölt", főleg csodás gyógyulások sorozatával.

A magyar püspöki kar és László király egymással egyetértésben 1083-ban elhatározták a szent király „fölemeltetését".

Ez a kifejezés akkor és a korábbi századokban egyértelmű volt a szentté avatással. 1000 előtt a szentté avatás tudvalevőleg a néptől indult. (Voltaképpen ma is, hiszen a csodák, a csodás közbenjárások kikönyörgése, „a szentség híre" az, ami rábírja a Szentszéket az eljárásra.) Akkor az illető nemzet püspöki kara, engedve a hívek között már megerősödött kultusznak, oltárra emelte a vallási hőst, illetve vértanút.

Kevéssel az 1000 előtti időből, V. Gergely pápától ered az első pápai kanonizáció, Udalrik (Ulrik) ágostai püspök oltárra emelésével. Ez a szent püspök volt az, aki az ágostai (augsburgi) ütközetben 955 augusztusában a magyarok ellen a német birodalmi hadak élén harcolt, győzelemre segítve Nagy Ottó császárt. Az alázatos, jótékony lelkű püspök így nemzeti hős is volt, és közvetve a magyarság megtérését is siettette. Az augsburgi vereség után hagy föl népünk az önkiirtásra vivő céltalan kalandozásokkal, és így fordul István atyja, Géza fejedelem a kereszténység felé.

Nagy Ottó utódja, Szent Henrik bajor fejedelem (később II. Henrik német-római császár) már húgát, Gizellát adja Géza fiához, Vajkhoz, vagyis Istvánhoz, első királyunkhoz. Szent István és boldog Gizella fia pedig Szent Imre, az első magyar királyfi. (Amerikát — Emerico Vespucci, Columbus utáni második felfedezője után — végeredményben a mi Imre királyfink után nevezték el, és így a szent magyar királyfi nevét viseli.)

Az új magyar kereszténység tehát mindjárt a szentség virágoskertje lett. Az újonnan betelepült bencés rend két tagja, Szórádi Szent András és Szalkai Szent Benedek — zoborhegyi vértanúk — Szent István alatt szavukkal és vérükkel élesztik s növelik a friss magyar kereszténységet.

Gellért olasz bencést István király hívja meg Imre fia nevelőjének, majd csanádi püspöknek. Ő is vérével öntözi a magyar lelkiség palántáját, s halála után csodákkal tündököl. Így László királyunk sürgetésére István király fölemeltetésével egyszerre Imre herceget, András és Benedek remetéket, valamint Gellért vértanú püspököt is szentté emelik.

Hogy pedig a döntés annál hitelesebb legyen, a király követeket küld Rómába a pápai jóváhagyásért.

Róma ebben az időben súlyos háborús éveket lát. IV. Henrik német-római császár többször is elfoglalja a várost, és VII. Gergely pápát az Angyalvárban ostrom alá fogja, sőt: egy német püspököt II. Kelemen néven ellenpápává tesz meg. A keresztény fejedelmek többsége — Szent Lászlóval együtt — a törvényes pápa, VII. Gergely hívei.

Az ostromlott Angyalvárba sikerül bejutniuk László követeinek, és ott a szent pápa áldását és szentté avató beleegyezését adja, s szentesíti az ötös kanonizációt. István, Imre, Gellért, András és Benedek egyidejűleg kerülnek a magyar egyház szentjei közé.

Első királynénk, Gizella népi kultuszát a pápa később hagyja jóvá. Bátyját, II. Henrik német-római császárt, István királyunk sógorát III. Jenő pápa avatja szentté.

István az első, Rómától is szentté avatott király az Egyházban.

István szentté avatásával egy hányatott életű és lelkű királyunk megtérése is összefügg. Ez pedig Salamon királyunk, László unokatestvére és második elődje. (Ő sok-sok testvérharc és kudarc után Póla közelében halt meg 1095 táján, és a magyar hagyomány Boldog Salamonnak tisztelte.) Mivel Salamon német hűbérré akarta tenni Magyarországot — a német császár alá rendelve, aki neki apósa volt —, a nemzet fellázadt ellene, és kiűzte az országból. Helyette I. Géza, majd Szent László lett a király. Salamon apósa német hadaival többször is betör az országba, de vereséget szenved.

1083-ban — mondja a legenda —, amikor István sírját föl akarták nyitni, nem volt semmi erő, ami a nehéz sírkövet fel tudta volna emelni. Végül egy szent életű apáca üzenetére László király szabadon bocsátja a boldogtalan Salamont, és kibékül vele. Ekkor a sírzáró követ minden nehézség nélkül fölemelték, és a templomot csodálatos, édes illat töltötte el. „A szent király testéből olaj áradott — mondja a legenda —, amely mindennemű kórságot meggyógyított, és kifogyhatatlannak tetszett." „Eképpen a szent király jótetteiben részesültek holta után is mind a jelenlévő betegek, bármi nyavalyák sújtották is őket." A Hartvik-legenda szavai ezek. A legenda eredeti szövegét ugyanis Hartvik, Szent László püspöke, egykorú tanú írta. Az elbeszélés tehát több hitelt érdemel, mint az általában legendáknak mondott szent történetek.

Ugyanakkor találták meg a szent király jobb kezét romlatlan állapotban. „Isten csodálatos akaratából az a kéz, amely életében sohasem fáradt el az alamizsnák osztogatásában és a jótettekben, holta után is ép, romolhatatlan" — írja a Hartvik-legenda.

László király külön apátságot alapított a Szent Jobb őrizetére. A Szent Jobb ma a budai várkápolna kincse.

1983 nemcsak a megváltás szentéve. Nekünk, magyaroknak, többszörös szent emlékkel megáldott jubileumi év is.

DR. VARGA LÁSZLÓ (USA)

Megszállás

1947. október 8-án az Országgyűlés elnökének, Nagy Imrének szobájában voltam, aki arra kért, hogy ne mondjam el a nagykarácsonyszállási plébános ügyében Rajk László belügyminiszterhez bejegyzett interpellációmat. A plébánost kommunista gárdisták vasárnapi mise után súlyosan megverték.

Miközben barátságosan, de határozottan érveltünk, elnéztem a zömök, cvikkeres, tömör bajuszú házelnököt. Megéreztem emberségét és magyarságát, ami a kommunista vezetők között fehér holló volt. Miközben kitartottam az interpelláció elmondása mellett — amit később el is mondtam —, felbátorodtam, és megkérdeztem, hogy miután a békeszerződés szeptember 15-én — három hete már — életbe lépett, mikorra remélhetjük a szovjet csapatok kivonulását?

Kérdésemre csend volt a felelet.

Nagy Imre felállt, búcsúzott. Miközben a süppedő szőnyegen kifelé mentem, azon töprengtem: miért nem kaptam választ?

1983. február 10-én Washingtonban a szokásos évi amerikai—magyar megbeszélés volt. Az utóbbi években Amerika budapesti követe, Bergold úr tart érdekes, tartalmas beszámolót, és utána mind hozzá, mind a jelenlévő külügyminiszteri tisztviselőhöz kérdéseket lehet intézni.

Megvártam, amíg a kérdések zöme elhangzott, majd egy feszítő kérdést tettem fel, aminek azonban előtörténete van, és összefügg a Nagy Imre szobájában elhangzottakkal.

Az amerikai külügyminisztérium minden évben kiad egy könyvet az alábbi címen: *Az emberi jogok gyakorlata különböző országokban.* Az ideiben 850 oldalon 157 országgal foglalkoznak.

Az amerikai külügyminisztériumnak ez a munkája az emberi jogok történetében egyedülálló. Erre a hatalmas és kényes

feladatra még egyetlen kormány sem vállalkozott, így ezt a törekvést csak elismeréssel lehet nyugtázni.

Engem természetesen a magyarországi fejezet, valamint az erdélyi és felvidéki magyarsággal foglalkozó részek érdekeltek.

A magyarországi rezsim harmadszor szerepel 1980 óta, miután megkapta a legnagyobb vámkedvezményt.

Különös érdeklődéssel nyitottam ki az 1980-as kiadványt, hiszen hosszú idő óta ez volt az első hivatalos amerikai vélemény Magyarországról. Tudomásom szerint az amerikai külügyminisztérium az emberi jogok és a békeszerződés megszegése ügyében intézte utolsó jegyzékét a magyar kormányhoz, ez pedig 1949-ben volt.

A magyarországi rész gondos áttanulmányozása után úgy találtam, hogy a jó részek mellett hibák is vannak bőségesen. Itt most csak egyet említek: nem találtam azt a megállapítást, hogy Magyarország szovjet megszállás alatt van. Ez ugyan tény, de mégsincs leírva.

Azonnal írtam a külügyminiszternek, valamint az alsó- és felsőház külügyi bizottsági elnökeinek. A nyomaték kedvéért személyesen elmentem a külügyminisztériumba, és az említett két elnökhöz is. Ígéretet kaptam, hogy beadványomat tanulmányozzák.

Az erdélyi és felvidéki magyarság sérelmeit is szóvá tettem, amelyeket a kiadvány megemlít ugyan, de nem teljességükben. Különösen kifogásoltam, hogy mellőzik az erdélyi magyarság számának — 2,5 millió — a kiemelését. Pedig, fűztem hozzá, ez lényeges, hiszen az ENSZ tagjai között 49 olyan ország van, amelyeknek a lakossága nem éri el a 2,5 milliót. Tehát ez nem kisebbség, hanem önálló ország is lehet.

A következő kiadás 1981 februárjában jelent meg, és bár panaszunknak helyt adtak, a legfontosabb, a szovjet megszállás tényének megállapítása ismét hiányzott.

Tiltakoztam, személyesen eljártam, de az 1982-es kiadásból megint csak hiányzott a megszállás megállapítása. Újra írtam a külügyminiszternek, az alsó- és felsőház külügyi bizottságai elnökeinek, elmentem Washingtonba az emberi jogokkal foglalkozó osztály helyettes vezetőjéhez, és kifogásoltam: a magyarországi rész hiányos annak megállapítása nélkül, hogy Magyarország szovjet megszállás alatt van.

Az illető úriember hosszasan vitázott velem, kiemelve, hogy a magyarországi részbe belevették: az országban 60 000 szovjet katona állomásozik. A válaszom az volt, hogy egy országban idegen katonák állomásozása még nem jelent megszállást,

miképpen a Nyugat-Németországban tartózkodó amerikai katonák sem jelentik az ország megszállását. A feltétel: vajon a katonák a nép szabadon választott kormányának beleegyezésével vannak-e ott? Ez Nyugat-Németországban megvan, Magyarországon nincs.

Továbbá: a forradalom legfontosabb követelése a szovjet csapatok kivonása volt. Ez volt, és ma is ez a magyar nép akarata. Végül is abban egyeztünk meg, hogy kérésemet memorandum formájában adjam be.

Megtettem.

Az idei — 1983 februárjában megjelent — kiadványba a *szovjet megszállás* meghatározás megint nem került be, de annyit már leírtak: „Magyarországon több mint három évtizede a Szovjetunió által erőszakolt kommunista rendszer van."

Honfitársaim ezzel meg is voltak elégedve. Én nem.

Miközben ezt a politikai csatámat folytatom — és a szovjet megszállás meghatározásának hivatalos leírásától vonakodnak —, másfelé is végeztem kutatómunkát. Átnéztem az Egyesült Nemzetek közgyűlésének a magyar ügyben hozott javaslatait, határozatait, és legnagyobb meglepetésemre itt sem találtam a megszállás megállapítását. Igaz, a határozatok követelik a szovjet csapatok kivonulását, a szabad választást, de a megszállás leszögezése hiányzik.

Miközben ezen töprengtem, eszembe jutott az Európában állomásozó amerikai követek londoni értekezlete, ahol az akkori külügyminiszter, Kissinger jobb — vagy inkább bal... — keze, Sonnenfeld kioktatta az amerikai követeket, hogy Kelet-Európa jövője: organikusan beépülni a Szovjetunióba. Amerikában óriási botrány követte Sonnenfeld kijelentését, amit a Fehér Ház megtagadott, sőt: Kissinger is, aki kijelentette, hogy nem tudott róla, holott jelen volt. Az értekezlet jegyzőkönyvét a mai napig sem lehet megkapni...

Sonnenfeldnek hamarosan el kellett hagynia a külügymnisztériumot, de félő, hogy az akták ott maradtak.

Emlékezetes, hogy 1976-os elnöki kampánya során Ford elnök egyes területeket „felszabadított" a szovjet megszállás alól. Sokan ezt elszólásnak vélik. Én nem. Az elnök minden fontosabb külpolitikai kijelentését megbeszéli a külügyminiszterrel, és fordítva. Ford nem szólta el magát, hanem követte Kissinger nyakatekert tanácsát, mint ahogyan Sonnenfeld tette Londonban az „organikus beépüléssel". Ford egyszerűen fogalmazott, és kimondta Kissinger politikáját.

Irataim között kutatva megtaláltam a Szabad Európa Rádió politikájáról a hetvenes években írott cikkeimet, amikor is kifogás tárgyává tettem egy cikket, amiből kiderült, hogy annak idején a rádió politikája — nyilván Washington sugallatára — Magyarországon nem a szabadság és függetlenség elérésére irányult, hanem Hruscsov gulyáskommunizmusának megvalósítására.

Mindezek pontosan beleillenek az ENSZ-iratokba és a Sonnenfeld—Ford anyagba. Érthető, hogy ezek után, amint fentebb jeleztem, 1983. február 10-én a magyar—amerikai összejövetelen nyilvánosan feltettem a kérdést: Mi az oka annak, hogy a külügyminisztérium kiadásában megjelent könyvben hiányzik annak megállapítása, hogy Magyarország szovjet megszállás alatt van?

Kérdésemet olyan csönd követte, mint annak idején Nagy Imre házelnök szobájában. Végül a külügyminisztérium egyik magas állású tisztviselője szó szerint ezt felelte: „Nem tudom." Így hát 1983. február 10-én Washingtonban úgy éreztem magam, mint 1947. február 8-án az Országgyűlés elnökének a szobájában. Hogy Nagy Imre miért nem válaszolt, az most már világos: egy kommunista házelnök egyetlen szót sem szólhat a szovjet politikát érintő kérdésekről. Amikor Nagy Imre 1956. október 30-án megszólalt, már nem volt kommunista, hanem magyar, aki előtt hazája függetlensége és szabadsága lebegett, és nem Moszkva elnyomó politikája.

De miért nem írták le az ENSZ irataiban, vagy most Washingtonban, hogy Magyarország szovjet megszállás alatt van?

Az ok még a roosevelti aktákban van, ahol a vasfüggöny mögötti népeket „áttolták" a szovjet érdekkörbe. Ha a megszállás tényét akár Washington, akár az ENSZ határozatban kimondaná, akkor Magyarország jogilag nem lehetne az ENSZ tagja, mert „hivatalosan" is megszállás alatt van, nem független ország. Ebben az esetben a jogi lehetőség meglenne, hogy az ENSZ bármelyik tagja a megszállás alatt lévő Magyarország helyzetét a közgyűlési napirendre tűzhetné, sőt: a dekolonizációs bizottsággal is tárgyaltathatná.

Mindezek ismeretében ma már nem lep meg, hogy a magyar forradalom nem 1956. november 4-én, hanem 1956. október 26-án a Fehér Házban bukott el, amikor Eisenhower elnök kijelentette: a magyar forradalom a szélsőségekre hajlamos Szovjetunió kormányát esetleg háborúba taszítja, amitől óvakodni kell. Az elnök ezzel a megállapításával minden politikailag lehetséges és józan akcióra féket rakott.

A háborútól való félelemre semmi oka nem volt; ez, sajnos, csak az akkor már súlyos szívbeteg elnök rémlátomása volt. A külügyminisztérium szorosan követte Eisenhower elgondolását, sőt: mintha megrettent volna attól, hogy a magyar nép leveri magáról a megszállás bilincseit. Az akkori külügyminiszter, Foster Dulles, október 27-én Dallasban tartott beszédében kijelentette, hogy Washington a magyar kormányt nem tartja katonai szövetségesének. Ezt mindenki tudta, de hogy Washington szándékait illetően ne legyenek kétségek, Dulles beszédének ezt a részét Amerika akkori moszkvai követe — Bohlen — október 29-én Hruscsov, Bulganyin és Zsukov tudomására hozta.

Feigham amerikai képviselő mondotta 1960-ban a képviselőházban, hogy 1956. november 2-án Washingtonból távirat ment Titóhoz, közölve, hogy Amerika nem nézné jó szemmel, ha a Szovjetunió határán a Kremllel szemben barátságtalan kormányok működnének. A távirat érkezésekor Hruscsov és Malenkov éppen Brioniban voltak.

Eme kijelentése után azonnal írtam Feigham képviselőnek, kérve a forrást és a távirat pontos szövegét. Levelemre nem kaptam választ. A távirat után többen kutattak, de ez a mai napig sem került elő. Szerintem ez a Kreml szempontjából már nem is volt fontos. A biztatás megvolt — döntöttek.

Azonban izgató kérdés, hogy ha október 26-án Moszkvában már biztosan tudták, hogy Washingtonból szabad kezet kapnak, akkor miért indult el Hruscsov október végén Varsóba, Bukarestbe, Szófiába, Jugoszláviába megbeszélést tartani és megértésüket kérni?

Szerintem azért, mert a Kreml hazugságokhoz, félrevezetésekhez szokott; ők tudják, hogy saját nyilatkozataikban semmi vagy kevés az igazság, így nem hitték el, hogy az amerikaiak igazat mondanak. Azt gondolták: megtévesztik őket. El sem tudták képzelni, hogy Amerika kihagyja ezt a politikai lehetőséget, amit a magyar forradalom tálcán hozott. A Kreml hozzászokott, hogy minden politikai repedésbe odateszi a lábát. A magyar forradalom pedig olyan politikai rést ütött, amin az egész ENSZ Magyarországra sétálhatott volna. Miért nem mennek? — aggódhatott Hruscsov.

1956 októberében — a második világháború óta először — a Kreml elbizonytalanodott. A Góliát megdöbbent Dávid vakmerőségén. A Nyugat tapsolt a magyar fiatalság bátorságát látva, akik gálánsan haltak meg a jólétben fürdő Európáért.

A második világháború utáni történelmi megmozdulások közül a magyar forradalom nemzetközileg azért is egyedülál-

ló, mert a saját delegációja elárulta, az ENSZ hűtlen volt, és Washington is cserbenhagyta.

Részünkre a forradalom huszonhetedik évfordulóján az a legfontosabb kérdés, hogy Amerika és a nyugati hatalmak miért nem szorítják a Szovjetuniót neokolonializmusa feladására, ami éppen olyan korszerűtlen, mint ha ma Magyarországon valaki a nagybirtok visszaállítását követelné, amit elmosott az idő és a fejlődés. Miért nem mossa el a szovjet megszállást korunk dinamikus eszméje, a népek önrendelkezési joga?

Washingtonról már elmondtam a véleményemet, lássuk hát Európát és a többi demokráciát! Előtte azonban még egy megjegyzést szeretnék tenni Washingtonnal kapcsolatosan. Amerika a világ legnagyobb hatalma, amelynek nemcsak a mi életünkben, de még a következő generációk életében is irányító szerepe lesz. Eljön az idő, amikor a magyarság igényei, követelései újból a zöld asztalon lesznek. A mai panaszainknak, kifogásainknak az az értelme és jelentősége, hogy azok állandóan ott legyenek a mindenkori döntésre jogosultak asztalán. Kis nemzetek ügye csak a nemzetközi helyzet kedvező változása során oldható meg. De ekkor készen kell lenni! A készenlét lényege pedig a folyamatos munka.

Ezek után pedig nézzük, milyenek az erőviszonyok a Washingtonon kívüli demokráciákban, a Kelet és a Nyugat kapcsolatában?

Ezt pontosan lemérhetjük az 1983 februárjában és márciusában Genfben tartott vitán — az ENSZ emberi jogok bizottsága rendezte —, ahol egy rendkívüli témát „merészen" napirendre tűztek: „Az összes totalitárius eszmék és gyakorlatuk elleni védekezés, beleértve a nácizmust, fasizmust, neonácizmust és neofasizmust."

Az ENSZ fennállása óta ez volt az első alkalom, hogy a Nyugat mérlegre tegye a kommunizmus eszméjét és gyakorlatát. S mi történt? A Szovjetunió veterán delegátusa, Zorin, olyan riadót fújt a fasizmus és nácizmus minden válfaja ellen, mintha Hitler csapatai Moszkva falai alatt harcolnának. A csatlósok ugyancsak Zorin ösvényén meneteltek, természetesen a magyarországi rendszer delegátusa is.

Az Egyesült Államokat Berns képviselte, aki Zorin durva vádjaira odavágta Sztálin tömeggyilkosságait. Ez ugyan nem sok, de ezen kívül sem Amerika delegátusa, sem az angol, sem a francia, sem a német, sem a dán, sem a többi európai delegátus nem szólt egyetlen szót sem a szovjet megszállásról, a kommunista rendszer mohó terjeszkedéséről, a szocialista imperializ-

musról. Egyetlen delegátus sem bírálta a kommunista rendszert mint az emberi jogok elnyomóját, a szellemi élet béklyóba kötőjét és — ami a legfontosabb — az emberi jellem eltorzítóját. A világtörténelemben hódítók mérhetetlen bűnöket követtek már el országok, népek ellen. De az ember ellen egy sem annyit, mint a kommunista rendszer.

Amíg a politikai kriptákban — szerencsére — elföldelt fasizmust és nácizmust Zorin és a nyugati delegátusok megidézték, addig az élő, aktív ellenségről, a kommunista rendszerről a Nyugat hallgatott.

A nyugati delegátusok úgy viselkedtek, mintha Moszkva szellemi megszállása alatt élnének. Hűtlenek lettek azokhoz az eszmékhez, amiknek erejüket, jólétüket, szellemi fejlődésüket köszönhetik. Genfben nem a szabadság himnusza, hanem az óvatos ember erőtlen és színtelen megnyilatkozásai hangzottak el. Nem építő dialógus volt, hanem Zorin monológjának fóruma.

Genfben volt az évtized nagy lehetősége, hogy a demokráciák megvívják szellemi csatájukat az elnyomással, és elmondják, hogy minden, ami fejlődés és nemes, a szabadságból ered, és minden, ami kóros és rossz, az elnyomásból.

Miért hallgatott a Nyugat? Valószínűleg azért, mert úgy vélik, hogy a Szovjetunióban óriási nehézségek vannak: ötvenmillió mohamedán, ugyanannyi — ha nem több — ukrán; a bürokrácia megette a szocializmust; a fiatalok türelmetlenek, tehát nem szabad a Kremlt a szakadék szélére tolni, mert elkeseredésében olyat tehet, ami világháborúhoz vezethet. Lényegében ezt mondta Eisenhower is 1956. október 26-án.

A Kremlben viszont azért olyan arrogánsok és merészek — mint Zorin —, mert véleményük szerint Európa önmagát fogyasztja; a jóllakott ember kényelmével nézi a világot; a fiatalság annyi kábítószert fogyaszt, mint mi fiatalkorunkban fagylaltot; a terroristák aláaknázzák a demokráciákat, s béketüntetések — akármilyen céllal is menetelnek — Moszkva malmára hajtják a vizet. Nem kell tehát félni — vélik Moszkvában —, Európa halad a politikai temető felé.

Mind a két felfogásban van igazság, de alapjaiban tévesek.

Moszkva nem kezdeményez háborút, mert a Kremlben úgy vélik, hogy csak a békével győzhetnek, és egy háború — hátukban a barátságtalan Kínával — csak öngyilkosság lenne.

Ha egy világháborútól nem kell félni, akkor Moszkva miért fegyverkezik ész nélküli méretekben? Ki ellen? Saját polgáraitól nem kell félnie, és ha valaki, akkor Andropov, a titkosrendőrség főnöke tudja, hogy Amerikától sem. Kitől félnek hát?

A válasz: a bizonytalanságtól. A demokráciák működésének mértéke a népakarat. A zsarnoké az erő. Ennek nincs határa. A Kremlben talán akkor aludnának nyugodtan, ha a Szovjetunióban minden lakos mellé egy katonát tudnának állítani, a katona mögé egy besúgót, a besúgót pedig egy másik megfigyelő tartaná szemmel. De a politbüró tagjainak éjszakái még így sem lennének nyugodtak, mert ott leselkednék az aggodalom: vajon a besúgó és a megfigyelő megbízható-e, nem működnek-e együtt idegen kémekkel? A zsarnokok között a gyanú az a politikai rák, ami mindegyiküket sírba viszi. Gyógyíthatatlan!

Európa nem halad a politikai temető felé, csupán a jólétben élő ember renyheségében szenved. A politikai eszméket az anyag bősége kiszorítja a politikai piacról. Ha Európa vezetőiben előrelátás lenne, akkor megtalálnák a lehetőséget, hogy ne csak ipari termékeket, hanem a szabadság eszméit is exportálják. Csak ez vezetne a világbékéhez, mert tévedés azt hinni, hogy Moszkva megbecsüli az óvatos-gyengéket. Ami náluk hat, az a szellemileg is erős ellenfél. Sztálin félt Churchilltől, de sohasem Roosevelttől, akiben a grúz zsarnok azonnal felismerte a belpolitikai zsenit és a külpolitikai amatőrt.

A világ egy nagy békekorszak előtt állhatna, és a technika vívmányainak mesebeli fejlődésével a jólét világjelenség lehetne, ha az Egysült Államok elnöke, Európa és a Kreml — elsősorban az utóbbi — hajlandó lenne igazi együttműködésre. De ettől messze vagyunk, mert a Kremlben semmi hajlandóság nincs arra vonatkozóan, hogy felforgató és terjeszkedő tevékenységét feladja. A Nyugat pedig renyhe.

Honnan várható változás?

Szerencsére a politikai eszmék — szabadság, függetlenség — nem a diplomaták monopóliumai, sem a politikusoké, hanem azoké, akik ezt vallják, hirdetik és terjesztik. Amíg 1983-ban Genfben még mécsesként sem pislákolt a szabadság eszméje, ugyanakkor Rómából elindult II. János Pál pápa, és az emberiséget éltető eszmék egyszerre csillagfényben úsztak. Amíg Európa óvatos politikusai félénken meghúzódtak Zorin mellett, a pápa elment az elnyomottakhoz. Apostoli küldetéssel tett hitet a szabadság mellett. Nem kísérték tankok, hadsereg, katonák, fegyverek. Annál több: az igazsága melletti hit és meggyőződés. Jaruzelski mellett felvonult a katonaság, a pápa mellett a nép.

Ha az elmúlt évtizedben Európában volt lelkesedés, az Lengyelországban volt, ahol embermilliók — főleg a fiatalok — páratlan megnyilatkozása megmutatta Moszkvának — de Bonn-

nak Washingtonnak, Párizsnak és Londonnak is! —, hogy nem akarnak elnyomásban élni, és Európához tartoznak.

A pápai látogatás példát adott a Nyugat és a Kelet dialógusára is. Lehet dialógust folytatni. De a szabad világból erre csak az vállalkozzék, akinek van szellemi ereje, hite és jelleme, hogy a Kreml és csatlósainak megtévesztő manőverezéseivel szemben képviselje az igazságot. Ennek a dialógusnak van értelme, máskülönben a résztvevő a kommunista egérfogó áldozata lesz.

Miközben a Nyugat politikai eszméinek katedráján szellemi bágyadtság észlelhető, meg kell emlékezni Lengyelország másik nagy fiáról, Lech Walesáról is, akiről Amerika és Európa katedráinak okoskodó professzorai, de a hírszolgálat fontoskodói is, példát vehetnének: az eszmék terjesztéséhez a tanításhoz a tudás nem elég. Gerinc is kell hozzá, mégpedig kemény!

Gondolok a budapesti Galamb utcai fiatalokra is, akik század eleji sokszorosító gépekkel terjesztik a szabadság eszméjét, míg a rendszer modernül felfegyverzett pribékekkel szétzúzatja, kiadványaikat elkobozza, a fiatalokat megfenyegeti. Kis „szamizdat-butik"-jukat szétdúlták, bezárták. De nem a szabadságvágyat!

Meghatódva gondolok minden magyar íróra, költőre, munkásra és értelmiségire, akik az érvényesülés könnyű útja helyett a megpróbáltatást választják, és nem hajtanak térdet azok előtt, akik kézfogásra sem méltók. A jelen nem hoz nekik kétes értékű babérkoszorút, de a jövőnek ők a magjai, és ők a magyar élet oázisai, ahol az előre néző magyar fiatalság friss, üdítő forrást talál.

Moszkva, Budapest, Belgrád, Bukarest, Szófia, Prága május elsejei kötelező felvonulása a hitet vesztettek bandukolása volt, míg Lengyelországban az önkéntes milliók éneke diadalének a szabadság mellett.

A forradalom huszonhetedik évfordulóján a magyar fiatalok Varsó, Krakkó Gdansk magasságában úgy tűnnek fel, mint a szabadság nemes lovagjai, akiket semmiféle anyagi vagy hatalmi érdek nem vezetett, csak hazájuk szabadsága és függetlensége. Anyagtól mentes, eszmétől fűtött, nemes generáció.

Az emberi jogok deklarációját — amit én az emberiség szabadság-bibliájának nevezek — az ENSZ közgyűlése 1948. december 10-én fogadta el, de kihirdetése 1956. október 23-án Budapesten volt, ahol a magyar ifjak közölték a világgal, hogy nem területet akarnak, hanem teret a hazájukban. Nem sértik mások jogát, de a magukéval élni akarnak. Teljes emberek akar-

nak lenni, és nem politikai kalickában szorongani, ahol a kulcstartó enni-inni ad, de szabadon dalolni nem lehet.

A forradalom után huszonhét évvel hazám az anyagi csillogások mellett mégis szürkébb lett. Áprilisban kialudt a „Fáklyaláng", s a nemzet szótlanabb és fénytelenebb lett. Illyés a fiatalkori istentagadástól a késői töprengésen át utolsó kívánságával — amiben a katolikus egyházat kérte meg a végső istenhozzád latinul való elmondásával — hivő lett. Az ezeréves hit szavaival akart elmenni; nyilván előtte lebegtek korszakalkotó költeményének az *Egy mondat a zsarnokságról* című versnek utolsó szavai: *„mert ott áll / eleve sírodnál, ő mondja meg, ki voltál / porod is neki szolgál."* Nem! — rendelkezett a barokk homlokzatú dunántúli költő, akinek utolsó kívánsága kiállás volt magyarsága mellett is, temetése pedig magyarságának és kereszténységének megnyilatkozása.

Illyésnél voltak jobb költők, regény- és színdarabírók, eszszéisták és műfordítók, de az öt műfajban senki sem alkotott olyan átlagot, mint ő. Egyetlen költő vagy író nem élt át kilenc politikai korszakot, mint ő, és a sors senkinek sem adta meg azt a lehetőséget, ami már kegy volt: hogy a nemzet szószólója legyen, a határokon belüli és kívüli magyarságé. Intézmény lett, ami mellett a kormány eltörpült, mert a nép hangja ő volt, és nem a nemzeti érzésben megfogyatkozott párt.

A szabadság és az elnyomás közötti különbségnek számos jele van. Ezek egyike az, hogy amíg a szabadságban az írót ihlete irányítja, addig az elnyomásban a hatalom. Az ihlet távol van: száműzetésben várja visszatértét. A szabadságban az író támogatója a nép, amely szabadságszülte alkotásokat élvezhet. Az elnyomásban az író „agyontámogatója" a párt, így az olvasó fékezett műveket kap. A szabadságban az elismerést a jeles irodalmi alkotások kapják, az elnyomásban a kiválasztottak, az engedelmesek.

A hazai rendszer szívósan és ravaszul ügyködik, hogy mind a nemzeti érzés, mind a keresztény hit kiszáradjon. Ebben a tevékenységében álarcait buzgón cseréli.

Az előbbire éles példa Duray Miklósnak New Yorkban kiadott könyve, a *Kutyaszorító*, amihez Csoóri Sándor, a népben gyökeredző humanista költő írt előszót. A rendszer drákói szigorral és nemzetietlen rendelkezéssel megtiltotta, hogy Csoóri művei a következő egy évben Magyarországon megjelenhessenek, és a New York-i kiadó, Püski Sándor, egy évig nem teheti be a lábát Magyarországra.

Valószínű, hogy Csehszlovákia tiltakozott a könyv ellen.

Ez eddig rendben van. De az már nem, hogy a magyar kormány büntet, ahelyett, hogy azt felelte volna: egy Csehszlovákiában élő magyar író New Yorkban kiadott könyvéért nem felel. Ami az előszót illeti, azt Csoórival megbeszélhették volna, ami — józanul — azt jelentené, hogy nyilvánosan megdorgálják, ám titokban megszorítják a kezét. De hol vannak otthon ezek a kezek?!

Prága és Bukarest minden magyar panaszt azzal utasít vissza, hogy az beavatkozás a belügyekbe. Prágáé nem az?

A Duray-ügyben a magyar kormány egyet javasolhatott volna: járjanak utána, hogy igazak-e Duray állításai, vagy nem. Ha igen, Prágán a sor javítani. Ha nem, Duray kérjen elnézést. De Püskit és Csoórit a szocialista együttműködés nevében elmarasztalni: elmebaj.

A magyarokat Csehszlovákiában és Romániában a szocialista együttműködés jegyében el lehet nyomni; ha ezt szóvá teszik, az a szocialista együttműködés elleni cselekmény.

A század nagy hazugságai nem a szélhámosok szájából jön, hanem a politikai elnyomóktól, akik az igazságra némák, de a hazugságot özönvízként ontják.

A század sikkasztásait nem furfangos csalók követték el, hanem a képmutató politikai elnyomók, akik a nemzeti kultúrát, a nép történelmi tudatát és hitét büntetlenül elsikkasztják.

A század nagy betörései és rablásai nem a pénzre éhes alvilághoz fűződnek, hanem a politikai elnyomókhoz, akik a párt nevében betörtek az ember belsejébe, gondolat- és érzésvilágába, és mindent, amit az ember szentnek és tisztának tartott, szétzúztak, megsemmisítettek, otthagyva a rendszer névjegyét és elhasznált ideológiáját.

A század gyilkosait nem a bűnözők között találjuk, hanem a diktatúrákban, amelyek között csak a kommunista rendszerekben az elmúlt hatvan év alatt több embert gyilkoltak meg, mint a világ összes bűnözői az emberiség fennállása óta.

Korunk furcsa figurái azok a kommunisták, akik a két háború között bátran, szabadságukat és életüket áldozva küzdöttek az ő felfogásuk szerinti szabadságért és testvériségért, a hatalomban a hirdetett eszmék elnyomói, a magyar nép üldözői, kínzói, a testvériség lábbal tiprói lettek. Honnan jött a változás?

A keserű válasz: a párt. Lehet. De senkinek sincs joga büntetlenül ártatlanokat üldözni, kínozni, börtönbe vetni, életüket elvenni. Semmiféle pártnak és hatalomnak nincs joga, hogy a nemzeti érzés gyökerét elvágja, a kultúránkkal egyidős kereszténységet elerőtlenítse, és a népet hazájában politikai menekültté tegye.

Ami pedig a nemzetközi hazafiság kongó, üres szólamát illeti, ez a megjegyzésem: Nemrégiben az Egyesült Nemzetek sajtóosztályán olvastam egy hírt, miszerint az ukrán kommunista párt ifjúsági csoportja „izzó hazafias lelkesedéssel tartotta meg kongresszusát". A Szovjetunióban az „izzó hazafiság" érdem, nálunk meg még az izzás nélküli hazafias érzés is bűn.

E kettősség oka világos: a szovjet vezetők — mint minden megszálló hatalom — hosszú távon gondolkodnak, és abban reménykednek, hogy a megszállt országok ha lassan is, de mégis csak organikus részei lesznek a birodalomnak. Nincs ebben semmi új; ez olyan régi, mint a megszállások.

Miben bízhat a magyar nép, s miben bízhatunk mi?

A forradalom követelésének lényege a szovjet csapatok kivonulására összpontosult. Érthető: ez jelenti Magyarország függetlenségét, a magyar nép szabadságát. A többi már a magyar nép ügye!

Az ENSZ-határozatok lényege is ez. Mindezek megvalósításának egyetlen akadálya van: Moszkva. Tehát a magyar ügyben is csak egy lényeges munka van: a szovjet megszállás ellen küzdeni. Ezt a munkát folytatni kell. Viszont a megszállás alatt működő magyarországi rezsim bírálatánál van egy izgató kérdés, amit meg kell említenem.

Ha a rezsim Moszkva felügyelete alatt működik — márpedig ez tény —, akkor ésszerű-e a rendszert a békeszerződés, az emberi jogok deklarációja, az alkotmány, a helsinki egyezmény megsértése miatt bírálni, hiszen akaratuknak nem uraik; minden lényeges kérdésben a Kreml parancsainak végrehajtói. Ha viszont tudomásul vesszük a Kreml uralmát, és a hazai rezsim működéséről hallgatunk, ezzel nem adunk-e felmentést a cselekedeteikre? Bíráljuk-e őket? Válaszom: igen. Egyrészt azért, mert magukat függetleneknek vallják, nem ismerik be, hogy megszállás alatt kormányoznak. Ha nyilvánosan elismernék azt az egyszerű tényt, hogy Moszkva az úr, cselekvésünk eszerint módosulna. Továbbá bírálatunk azért is jogos, mert bárki álljon is akármilyen minőségben egy ország élén, a vezetéssel felelősség jár. És ha ennek a felelősségnek vannak enyhítő körülményei, ezzel olyan kötelezettség is jár, amit elhárítani nem lehet.

Naivság lenne igényelni, hogy a rendszer írjon ki szabad választást. Másnap Moszkva lakat alá tenné őket — akár börtönbe, akár politikai elmegyógyintézetbe —, hiszen ez már jól ismert módszere Andropovnak. Korunkban a politikai elmegyógyintézetek olyan kórházak, ahová a normális embereket a politikai betegek bezárják.

Azt viszont joggal követelhetjük a hazai rezsimtől, hogy a magyar ifjúság legalább olyan szabadon ünnepelhesse március 15-ét, mint ahogy azt a kommunisták tehették a Horthy-korszakban. A magyar ifjúság március 15-én tűzhesse ki a kokárdát, tehessen hitet Kossuth szabadságharca mellett, vonulhasson fel az egész országban, és ne csúfítsák el azt a történelmi napot azzal, hogy a munkásőrséggel körülkerített Nemzeti Múzeum előtt megjelenik néhány kijelölt, meghívott pártember, s ez jelenti az „ünnepséget". Az egész parádé inkább hasonlít október 6-a hangulatához, mint Kossuth, Petőfi és Jókai szelleméhez.

A rezsim vezetőitől joggal követelhetjük: adjanak lehetőséget, hogy a polgárok egyesületekben összejöhessenek, és problémáikat megbeszélhessék. A Horthy-Magyarországon legalább tízezer szabad egyesület volt — a községi olvasókörtől a szociáldemokraták szakszervezetéig —, ma pedig egy sincs! Még az Írószövetség főtitkára is azon kesereg, hogy székházukban nincs egyetlen szoba, ahol az írók — a rendszertámogatta írók — összejöhetnének.

Úgy vélem, ha a rezsim lehetőséget adna polgárainak, hogy ne a talponállókban, kocsmákban és az utcán zümmögjék el egymásnak, ami a szívükön van, akkor kevesebb mentőautó szirénázna az országban az életuntakkal, akiknél — meggyőződésem — az a döntő körülmény, hogy a bennük feszülő problémákat nem tudták elmondani, és ez felborította idegrendszerüket. Továbbá nehéz enyhítő körülményt találni arra, hogy a rendszer az erdélyi és felvidéki magyarság üldözését nem tudja Moszkvában leállítani. Szerencsére a szabad világ magyarsága ezen a téren hasznos munkát végez. Júniusban az amerikai képviselőház 219 tagja írta alá azt az amerikai külügyminiszternek szóló levelet, amiben kérik, hogy a román kormánynak nyújtandó vámkedvezmény meghosszabbításánál vegyék figyelembe a párizsi békeszerződéssel Romániához csatolt magyarok sorsát. Legjobb tudomásom szerint ez az első eset, amikor az amerikai képviselőház többsége kifejezte, hogy az erdélyi magyarság nem Románia része, hanem odacsatolták, és ugyancsak először történik meg, hogy a képviselőház többsége szót emel a magyarság elnyomása ellen.

Örülnünk kell, hogy népünk gazdaságilag kielégítően él, és az átlagos életnívó magasabb, mint a két háború között volt. Viszont az már sajnálatos, hogy a szabadságjogok átlagos gyakorlata jóval alacsonyabb.

A szocializmus megbukott, a rendszer még nem, s ez a rend-

szer idegen tollakkal ékeskedve kívánja bizonyítani a szocializmus életerejét, pedig az nincs. A szocializmus olyan, mint a kiszáradt kút: abból meríteni már nem lehet. Ami otthon rossz, az mind a szocializmus „érdeme", s ami jó, az mind a magyar nép tehetségének, kezdeményezésének, vállalkozási kedvének gyümölcse. A jobblét egyik eleme, hogy hazánk a Nyugattól eddig több mint hétbillió dollárt kapott. Nem Moszkvától, hanem a tőkés Nyugattól...

A rendszer azzal hivalkodik, hogy odahaza a szocializmus reneszánsza van. Tévedés! A kapitalizmus reneszánsza ez a szocializmus sírján.

* * *

New Yorkban lakom, de úgy érzem, otthon is élek, mert a nemzet sorskérdéseit ismerem, és az értük végzett munkában magam is részt veszek. Ezzel szemben a pártvezetők és kiváltságosok — bár villáik és luxuslakásaik vannak — nem élnek Magyarországon, mert cselekvésük — sőt: gondolatuk — otthona Moszkvában van.

Az emigráció nehéz időszakaiban egyensúlyt a befogadó országban végzett munka és a hazánkért folytatott tevékenység ad, s ebből csak egy szabad választás mozdítana ki bennünket.

KISJÓKAI ERZSÉBET (Hollandia)

Az egri remete

A kántorlakban nincs ezüst,
cirádás asztal, dús brokát,
se perzsaszőnyeg, süppedő,
de mindent béke s csend fog át.

Az iskolába boldogan
gyermekkacajt megy hallani;
örül, mint nyájnak pásztora:
ezek mind Isten rabjai.

A gyöngyvirág, mi illatos,
az ég, mi zeng, a rom, mi árny,
susog feléje egy nevet,
mely lebbenő, mint fecskeszárny.
Ezt közli híven, szüntelen,
akármit ír; a nagy titok
a szó mögött ég, s hirdeti:
lámpás vagyok, világítok.

Gond nem búsítja Gárdonyit,
mi mást örömtől messze űz.
Felette néha ott lebeg
pünkösdies, szent, lenge tűz.

És jött a perc, a sürgető,
már zúgtak égi dallamok.
Felsírt: „Ó, mondd ki, Istenem,
hogy testemnél én több vagyok!"

FIALA FERENC (Németország)

Egyszerű történet

Már csak néhány asztalnál ültek a Porte St. Martin közelében sátrat ütött kis étkezdében. Odakünn zuhogott az eső, és véget nem érő autósorok igyekeztek ismeretlen célok felé. Benn az étkezdében vágni lehetett a füstöt, és a gyöngyfüggönnyel elkülönített konyhából olcsó leves szaga áradt a helyiségbe. A bár szerepét betöltő fapult mögött álmosan bóbiskolt a patron fekete hajú felesége, és szinte automatikusan nyúlt a polcon lévő flaskó után, ha valaki pohár rumot vagy rumos feketét kért. A pult előtt három elnyűtt ruhájú ember álldogált. Olyanok voltak, mint akiket valami ismeretlen vihar sodort a fény városába, de az is lehet, hogy odahaza kasszát fúrtak vagy embert öltek, és Párizs végtelen mélységeiben akartak lemerülni és új életet kezdeni. Magyarul beszélgettek, elég hangosan, de senki sem ügyelt rájuk, mert Párizsban minden második ember valahonnan jött: Afrikából, Ázsiából, Európa keleti részének sok vihart látott végeiről. A pult előtt álló három ember, mivel magyarok voltak, politizált, vitatkozott, de anélkül, hogy ölre mentek volna egymással, mint ahogyan azt az oroszok, a szerbek vagy a horvátok csinálják.

— Kár volt eljönni hazulról — mondotta a sörtés arcú, kis termetű ember. Kitaposott teniszcipőt és valami amerikai egyetem jelvényével díszített piros inget viselt. — Én mondom, kár volt eljönnünk — tette hozzá nyomatékkal, mire a vele szemben álló csak legyintett a kezével.

— Nézd, barátom — mondotta a legyintős —, én csak egyszerű melós voltam odahaza, mégis eljöttem. Benn voltam a pártban, valami jelvényt is feltűztek a kabátomra, de azután egyszer csak azt mondtam: elég. Tudtam, nehéz lesz idekünn is, de itt legalább szidhatjuk a fekete Citroenek utasait, akár miniszter, akár valaki munkásnyúzó ül benne. De otthon?! — és megint

legyintett a kezével. Úgy látszik, ez volt a szokása, ha más véleményen volt, mint az, akivel éppen beszélgetett.

A társaság harmadik tagja pedig csak bólogatott, akármit is mondott az egyik vagy a másik.

— És mondd, pajtás, te tulajdonképpen miért is jöttél ki? — kérdezte a vörös inges. — Úgy tudom, jó állásod volt, a kutya se bántott. Se feleséged, se gyereked. Úgy éltél, mint Marci hevesen.

A kérdezett belenézett a poharába, majd csendesen azt mondta:

— A Kovács miatt...

— A Kovács miatt? — ismételte a vörös trikós. — Hát ki a fene volt az a Kovács, hogy miatta el kellett jönnöd? Megölted vagy mi a ménkűt csináltál azzal a Kováccsal?

A legyintős nem válaszolt, csak körülnézett a füstös helyiségben, s miután felfedezett egy üres asztalt, csendesen mondta:

— Hosszú története van annak. Ha akarjátok, elmesélem, de előbb üljünk le, mert egész nap dolgoztam, és fáradt vagyok.

Komótos léptekkel odamentek az üres asztalhoz, s amikor letelepedtek, három feketét kértek a pult mögött ülő borzas hajú asszonytól. A vörös inges még adag rumot is kért, mire az asszony morgott valamit a foga között.

Szótlanul szürcsölték az igazi kávét soha nem látott feketét, aztán a legyintős beszélni kezdett:

— A Kováccsal, illetve a Karcsival együtt nőttünk fel Újpesten. Az ő szülei is proletárok voltak, az enyémek is. Három pofonnal fűszerezett fekete kenyér volt az ebédünk, és hasonló a vacsoránk is. No, szóval úgy éltünk, ahogyan akkoriban éltek a külvárosok prolijai. Néha halászni mentünk a Dunára, s ha néha sikerült nagyobb halat fognunk, az már lakoma volt. Később én is meg Karcsi is egy lakatosnál, majd egy autószerelő műhelyben dolgoztunk, s akkor ismerkedtünk meg a pénzzel. A háború alatt otthon lebzseltünk. A szerelőfőnök mentesített bennünket a katonai szolgálat alól azzal a feltétellel, hogy dolgoznunk kell. A háború után beléptünk a kommunista pártba, éljeneztük Rákosit, élharcosok lettünk, és a hajtókánkon akkora vörös csillag ragyogott, mint a tenyerem. Később a Karcsi taxisofőr lett, én pedig tovább dolgoztam az államosított üzemben. Igen tetszett, hogy a régi fejesnek is velünk kellett dolgoznia egyszerű munkásként. Gondoltuk: ez a világ sora. Egyszer lenn, egyszer fenn. Igaz, hogy néha furcsának találtam az új világot, például akkor, amikor a városi tanács élére olyasvalaki került, akit még mi, újpesti proletárok sem köptünk le azelőtt. No de, gon-

doltuk, nem megy mindjárt minden, s a párt jobban tudja, hogy mit kell csinálni, mint mi.

A legyintős kiitta maradék kávéját, és újat rendelt a pult mögött ülő asszonyságtól. Közben újabb vendégek érkeztek, megnőtt a zaj, mire közelebb húzták egymáshoz a székeiket. Harmadik társuk már bóbiskolt, de a piros inges élénken figyelt a legyintős minden szavára.

— Jó-jó, ezeket én is tudom, de mi van a Karcsival, aki miatt ide kerültél, ebbe a koszos városba?

— Arra is sor kerül, várd meg a végét! — és szokásához híven megint legyintett. — Úgy történt a dolog, hogy Karcsi barátom addig pofázott a szemináriumokon meg a pártgyűléseken, amíg felfigyeltek rá, s egy szép napon behívták a minisztériumba. Ott valami fejes elé vezették, aki gratulált a bátor hangú elvtársnak, és közölte vele, hogy holnaptól kezdve ott kell dolgoznia. Áttelefonált a taxivállalatnak, és a dolog el volt intézve. Karcsi még aznap este nagy büszkén elmesélte, hogy új állást kapott, és vége a taxizásnak. Eleinte csak kisebb górékat cipelt a kocsijával vidékre, de pár hónap múlva már ő vezette a nagy hatalmú miniszter elvtárs kocsiját. Bizalmi állás volt, s ennek megfelelően szép volt a Karcsi fizetése is. Körülbelül háromszor annyit kapott, mint én. Tudod, egy házban laktunk, gyakran elsörözgettünk a sarki csehóban, és akkor bizonyos fokig mindent elmesélt.

— Hogyhogy bizonyos fokig? — kérdezte a piros inges.

— Hát úgy, hogy szigorú utasítást kapott: senkinek se mondhatja el, merre és hová vitte a miniszter elvtársat. Hogy ez miért volt titok, azt ma se tudom. Csak azt tudom, hogy mint jó párttag, Karcsi nem is beszélt ezekről az utakról. Azután kissé elidegenedtünk egymástól. Karcsi mind kevesebbet mesélt útjairól meg arról, hogy kit hová vitt, és ki volt az utas. Azt azonban mindig hangoztatta: milyen szép, hogy eltörölték a címeket; ő miniszter elvtársnak szólítja gazdáját, az meg Kovács elvtársnak őt. Arra is büszke volt, hogy útközben együtt sörözött a miniszter elvtárssal, sőt: még együtt is vacsoráztak.

A legyintős hátranézett, és két pohár sört rendelt. Azért csak kettőt, mert harmadik társuk már békésen szunyókált a sarokban. Nyilván nem érdekelte Kovács Karcsi históriája.

Lefújták a habot a sörről, és a legyintős folytatta:

— 1952 nyarán történt, hogy megint összekeveredtem a Karcsival. Amikor kérdeztem, merre járt a miniszter elvtárssal, csak hallgatott, mint a csuka. Ideges volt, és az akkor divatba jött

vodkát itta. Egyiket a másik után öntötte le a torkán. Jól van, gondoltam magamban, ha nem beszél, hát akkor nem beszél. Nem is nagyon faggattam, de éreztem, hogy valami nincs rendjén. Másnap a lépcsőházban találkoztam a feleségével, aki boldogságtól sugárzó arccal mesélte, hogy a Karcsi milyen nagy fiú lett a minisztériumban. Lefekvés előtt szólt a telefon — mert mint minisztériumi gépkocsivezető, azonnal kapott állomást —, és kérték, hogy azonnal jelentkezzen a miniszter elvtársnál. Azóta nem jött haza, mondta a Bözsi, bizonyára valami fontos útra küldték. Karcsi azonban másnap se jelentkezett, mire felmentem a Bözsihez, aki éppen valami pártszemináriumi ülésre készülődött, mert hát ő is tagja volt a pártnak. Egyenruhaféleség volt rajta, kerek tányérsapka a borzas haján, és egy csomó vörös csillagos jelvény a mellén. Az újpesti női partizánmozgalomnak volt a tagja, és lassan már maga is elhitte, hogy géppisztollyal a kezében harcolt a kommunista szabadságért. Bözsi is újpesti volt. Jól ismertem még abból az időből, amikor pincérnő volt az egyik csehóban, ahol napszámba hordta a levest a tagoknak. Géppisztoly? — nevette el magát a legyintős. — Még fakanál se volt a kezében soha, mert a haverok pléhkanalakkal öblítették magukba a lecsós szaftot, amit a Bözsi odalökött elébük. Szóval — folytatta, miután rágyújtott egy olcsó cigarettára — a Karcsival jól megértették egymást, és közösen szidták a régi világot, amit bizony lehetett is szidnunk, pláne Újpesten, ahol azok éltek, kik már Pestnek sem kellettek. Igen nagy pofája lett a Bözsinek, amikor a Karcsi otthagyta a taxizást, és bekerült a minisztériumba, ahol a fejeseket autóztatta. Mégis jobb lett volna, ha megmarad a taxija mellett, s akkor én sem ülnék most itt veletek ebben a koszos párizsi kocsmában.

— Jó — emelte a poharát a vörös trikós —, de mi lett a Karcsival, és miért ő az oka, hogy ide kerültél?

— Mondtam már, hogy várd meg a végét, mert hosszú história a Karcsié. Hol is hagytam abba? Ja, igen, szóval a Bözsi ott állt partizán egyenruhájában a tükör előtt, és háromszor is felemelte a púderos dobozát, hogy bekenje magát. De aztán mégse tette, mert ki a fene látott már púderes partizánnőt... Aztán elment a gyűlésre, én pedig leballagtam a földszintre, s akkor látom, hogy egy nagy fekete autóból kiszáll a Karcsi. De nem ám csak úgy egyedül, hanem két bőrkabátos kíséretében, akik olyanok voltak a komor pofájukkal, hogy ahol megjelentek, ott a nadrágjába szaladt a szíve annak, akiért jöttek. Tudod, nemigen beszéltek ezek az alakok. Csak azt mondták: „Jöjjön!" Nagyon kegyesek voltak, ha a „jöjjönhöz" még hozzátették: „A fogkefé-

jét is hozza magával!" Erre ugyan nem volt szükség, mert sok olyan ipsével találkoztam, aki magával vitte a fogkeféjét, és aztán pár hónap múlva fog nélkül került haza. Éreztem, hogy a Karcsi valami ferde dologba került, és mivel gyerekkori haverom volt, odamentem hozzá, és azt kérdeztem: „Hol voltál, Karcsi? A Bözsi éppen most ment el a gyűlésre." Karcsi átölelt, és suttogva mondta: „Elütöttünk egy gyereket, és rám lőcsölték." Többet nem mondhatott, mert a két bőrkabátos közrefogta a Karcsit, és elindultak a Karcsiék lakása felé. Utánuk settenkedtem, de az orrom előtt bevágták az ajtót, s csak azt hallottam, hogy odabenn bútorokat huzigálnak, szekrényeket rámolnak. Másnap reggel elvitték a Bözsit is. A két gyereket az egyik szomszéd vette magához, mert hát mit számít két gyerek akkor, amikor a szocialista állam biztonságáról van szó.

— Mi az, csak nem kémkedett a Karcsi? — kérdezte a vörös trikós.

— Fenét kémkedett! Később a Bözsi elmondta, hogy legutolsó útján, amikor a miniszter elvtárssal Nyíregyházáról visszafelé jöttek, a Karcsi elütött egy tizennégy éves leányt. Az eset Hajdúböszörményben történt, és a Karcsi pechje volt, hogy a leány apja a tanácselnök volt. Összefutott a fél falu, s majdnem agyonverték a Karcsit. Az ügyet nem lehetett elsimítani, mert úgy sipákolt a gyerek anyja, hogy Debrecenig is elhallatszott. Felvették a jegyzőkönyvet, de mivel a miniszter elvtársat vitte, továbbmehetett. Most persze megindult ellene az eljárás, de a Karcsi nem kaphat többet három évnél. A Karcsi valóban három évet kapott, de még azt se engedték meg neki, hogy hazamenjen elbúcsúzni a gyerekektől meg a Bözsitől. Később megtudtam, hogy egy kerek esztendeig magánzárkán volt, és még a smasszerekkel se beszélhetett. A Bözsi pár hónapig kapott valami pénzt, aztán az is elmaradt. A pártgyűléseken ferde szemmel néztek rá az elvtársak, úgyhogy lassan onnan is kikopott. Eleinte eljárt még dolgozgatni a két gyerek miatt, de amikor azokat elvitték valami állami gondozóba, észrevettem, hogy esténként kifestve és kivágott nyakú blúzban oson ki a házból. Újpesti lány volt, hamar kinyílt a csípája a férfiak hajlamait illetően, s mivel jó alakú lány volt, sokan megfordultak utána, és a Bözsi is visszafordult feléjük. Múltak a hónapok, és annyira híre ment a Bözsinek, hogy kizárták a pártból. Egyéb baja azonban nem történt. Aztán elmúlt az esztendő, el a másik is, és a ház lakói talán már nem is emlékeztek sem a Bözsire, sem a Kovács Karcsira. Megszokták a házak előtt álló fekete autókat, és örültek, ha nem náluk szólalt meg a csengő. Nőtt a félelem is, de azt már nem lehe-

tett megszokni. Belefúrta magát az emberek lelkébe. Először a régi urakat vitték el, azután a többit. Még az olyan nagy pofájú párttagok se voltak biztosak a másnapban, mint a Kovács Karcsi. Elég volt, ha valaki ártatlan megjegyzést tett a Rákosi elvtárs kopasz fejére. Egyik este éppen lefeküdni készültem, amikor valaki kopogtatott. Kinyitottam az ajtót, hát ki állt ott? A Karcsi. Csak annyit mondtam: „Na végre!" Behívtam; sört, bort tettem az asztalra, és a lámpa fényénél jobban megnéztem. Ugyanaz a ruha volt rajta, mint amikor utoljára láttam, csak éppen olyan büdös volt, mint amikor a ruhát évekig nem szellőztetik. Persze, hogy büdös volt, hiszen három évig gyűrődött a börtönben kapott ruhás zsákban. Szürke volt az arca, és a szeme fénytelen, mint a vakoké. Leültünk. Szalonnát, kenyeret raktam elé, és vártam, hogy beszéljen. Eleinte állandóan az ajtó felé pislogott, de aztán csak megeredt a szava, és elmesélte, amit most elmondok neked, pajtás, hogy megértsd: én, az újpesti proletárgyerek miért mosok itt Párizsban koszos kocsikat, hogy megkeressem a zabálnivalót. Szóval a Karcsi ott ült az asztalnál, és ahogyan ürítette a poharakat, mindig hangosabban mesélte el annak a bizonyos nyíregyházi útnak a históriáját. „Tudod, az úgy volt — kezdte mesélni —, hogy délután elindultunk Nyíregyházára, ahol valami óvodát avattak, és a miniszter elvtársnak kellett az avatóbeszédet mondania. El is mondta, meg is tapsolták, és utána még elbeszélgetett a szabolcsi falvakból jött rongyosokkal, akik rongyosabbak voltak, mint azelőtt. De a miniszter elvtárs megnyugtatta őket, hogy legyenek nyugodtak, mert pár esztendő múltán már beérik a Ráki elvtárs vezetése alatt dolgozó párt vetése, és olyan világ lesz, amiről addig nem is álmodtak. Az avatóünnepély után bankett is volt a tanácsháza nagytermében, ahol ismét beszélt a miniszter elvtárs, miközben sült libát meg egyéb jó falatokat tálaltak fel jó savanyú szabolcsi vinkó kíséretében. Később szilvapálinka is került az asztalra, és a miniszter elvtárs, hogy mutassa, milyen népi fából faragták, egymás után dobta le a torkán a méregerős snapszokat. Vacsora után megint csak elbeszélgetett az ugyancsak italos elvtársakkal, és mire virradatkor elindultunk, a miniszter elvtárs már úgy be volt rúgva, mint a tök."

A legyintős elhallgatott, mintha kissé kifárasztotta volna Kovács Karcsi előadásának visszakérődzése. Rágyújtott kialudt cigarettájára, és kis szünet után folytatta, pontosan idézve Karcsi szavait:

— „Amikor kimentünk a mindenféle lommal teli udvarra, a miniszter elvtárs kinyitotta az ajtót, és beült a kormány mö-

gé. Nyilván mutatni akarta, hogy mennyire bírja az italt. Háromszor is mondottam, hogy cseréljünk helyet, mert utóvégre én vagyok a sofőr, és rajtam a felelősség. Én józan voltam, egész este csak egy fröccsöt ittam, ellentétben a miniszter elvtárssal, aki már alig állt a lábán. A harmadik figyelmeztetés után valami gorombaságot vágott a fejemhez, mire nem szóltam, semmit, csak beültem mellé az ülésre. Amikor kifaroltunk az útra, majd' elvitte a kapufélfát. Az utolsó pillanatban rántottam el a dögerős kocsi kormányát, nehogy baj történjen. Aztán rákanyarodtunk az országútra, ő pedig beletaposott a gázba. Mehettünk vagy százhetvennel. Így érkeztünk meg Hajdúböszörmény alá, amikor is figyelmeztettem, hogy vegye le a lábát a gázról, mert faluba érünk, ahol csak hatvannal szabad hajtani. Mintha nem is hallotta volna. Ekkor már erősen világosodott,. Valami iskoláscsoport vágott át az utcán. A sebességmérő százhúsz kilométert mutatott. Átnyújtottam a lábam, ráléptem a fékre, de már késő volt. A csoport utolsója egy fehér ruhás kislány volt, akit elkapott az autó sárhányója, begyűrte a kocsi alá, majd jól megpörgette és kidobta az útra. Pillanatok alatt ott volt a fél falu, és kis híján majdnem agyonvertek bennünket. Pár perc múlva ott voltak a rendőrök is. Jegyzőkönyvet vettek fel, és megkérdezték, ki vezette a kocsit, aminek csak a sárhányója sérült meg. Látván a minisztert, nem csináltak nagyobb ügyet a dologból, csak kissé zavartan pislogtak, amikor megmondtam, hogy a kocsit a miniszter elvtárs vezette. Kissé furcsának találtam, hogy csak rajtam végeztek alkoholpróbát. Mielőtt továbbindultunk volna, helyet cseréltünk, én ültem a kormány mellé, és így érkeztünk meg Pestre. A minisztérium előtt megveregette a vállamat, és azt mondta, hogy ő majd elintézi ezt az apróságot, én csak menjek haza nyugodtan. Haza is mentem. Éjjel kettőkor azonban megszólalt a telefon, és utasítottak, hogy azonnal menjek a minisztériumba. Az ügyeletes őr már várt, és azonnal felvezetett egy szobába, ahol három elvtárs valami aktákba merülve órák hosszat állni hagyott. Amikor elvégezték a dolgukat, és összecsapták az aktacsomót, egyikük hozzám fordult, és megkérdezte, hogy szoktam-e ittasan vezetni, különösen olyan esetben, amikor a pártban fontos szerepet játszó valakit viszek. Természetesen nemet mondtam, és elmeséltem a dolgot úgy, ahogy az valójában megtörtént, kezdve Nyíregyházától egészen a hajdúböszörményi balesetig. Erre a két elvtárs rám bámult, és fenyegető hangon azt állította, hogy a kocsit igenis én vezettem, annak ellenére, hogy be voltam rúgva, mivel egész éjszaka ittam. Amikor tiltakoztam, az egyik kihallgató nyugodt hangon

azt válaszolta, hogy itt semmi helye a tagadásnak, és mint jó kommunista, szégyelljem magam, hogy nem merem tettemért vállalni a felelősséget. Már későre járt az idő, amikor azzal bocsátottak el, hogy gondoljam át még egyszer a dolgot. Meggondoltam, de másnap reggel értem jöttek és elvittek. Később megtudtam, hogy a zárt tárgyaláson csak a pártsajtó képviselői lehettek jelen, akik megírták, hogy Kovács Károly, büntetett előéletű sofőr Hajdúböszörményben halálra gázolt egy tizennégy éves lányt, amiért is a bíróság három évi börtönre ítélte."

— „Mondanom se kell — folytatta —, hogy az újságcikkekben egy árva szó se esett a miniszter elvtársról. Még csak azt se írták meg, hogy a Volgáját én vezettem. Mintha nem is lett volna; mintha csak úgy véletlenül kerültem volna a hajdúböszörményi útra, hogy elüssek egy gyereket. Szóval rövid volt a tárgyalás, és utána magánzárkába csuktak. Két évig senkivel nem beszélhettem, azaz hogy egyszer bevittek az irodába, ahol két nyomozó külsejű pali ült. Miután megkérdezték, hogyan érzem magam, rátértek az autó-ügyre, és felszólítottak, hogy ismét mondjam el a dolgot. Hát én elmondtam, pontosan úgy, ahogyan az történt, mire az egyik szép sima hangon, majdnem suttogva odaszólt a társának: ‚Látod, elvtárs, ez még mindig hazudik.' Erre a másik odaállt elém, és akkora pofont kevert le, hogy az apám se különbet. Pedig attól igen nagy pofonokat kaptam. Azt is mondták: nemhogy kommunista nem vagyok, de fasisztabérenc. Újabb pofonok kíséretében megkérdezték: kitől mennyit kaptam, hogy befeketítsem a párt egyik legnagyobb alakját, mármint a miniszter elvtársat, akit hónapokon át fuvaroztam. Amikor már cipónyira dagadt a fejem, kiszóltak a smasszerért, hogy vigyen vissza a zárkába. Az egyik még elém állt, és suttogó hangon mondta: ‚Remélem, megjön az eszed, mert ha nem, jöhet még rosszabb is.' Pár hónap múlva ismét bevittek az irodába, ahol szépen elmondtam annak az ellenkezőjét, ami történt. ‚Na látja — mondta, aki a jegyzőkönyvet felvette —, ezt előbb is megtehette volna.' Azután szépen aláírtam hazug vallomásomat, és utána még két cigarattát is kaptam.'"

— Ezeket mondta Karcsi, aki ott aludt nálam — folytatta a legyintős. — Ki se mert menni az utcára, csak azon töprengett, mi lehet az a bizonyos „még rosszabb", amit az első kihallgatáskor ígértek neki. A harmadik napon, amikor hazamentem a munkából, Karcsit nem találtam otthon. Megkérdeztem a lakókat, hogy nem látták-e a barátomat, de senki nem tudott semmit. A szomszéd lakó kissé furcsán nézett rám, és megkérdezte, kit rejtegetek a lakásomon. Mondtam, hogy egy régi barátom lakik

nálam, aki feljött vidékről munkát keresni. Nem törődtem tovább a dolggal, és lefeküdtem. Arra ébredtem, hogy nagyon finomar kopogtatnak az ajtón. Gondoltam, a Karcsi jött haza. Felkeltem, és kinyitottam az ajtót. Majd' elállt a lélegzetem. Ugyanaz a két sötét pofa állott ott, akik három évvel azelőtt elvitték a Karcsit. Egyikük az ajkához emelte a mutatóujját, és azt suttogta: „Öltözzön fel, és gyerünk!" A ház előtt fekete autó állt. Betuszkoltak, de hogy merre mentünk, azt már nem láthattam, mert valami büdös kendővel bekötötték a szemem. Vagy három kilométernyi út után vasrácsos ajtón mehettünk be — hallottam az ajtó nyikorgását —, aztán kiszálltunk a kocsiból. A fekete kendő még mindg rajtam volt. Egyikük megmarkolta a könyökömet, és lépcsőn le, lépcsőn fel vezetett. Imitt-amott suttogó szavakat hallottam. Végre megálltunk, és aki mögöttem jött, akkorát rúgott rajtam, hogy végigvágódtam a padlón. Levették szemeről a kendőt, és láttam, hogy egy elég nagy szobában vagyok. Az asztalok előtt három férfi állott. Még fel sem tápászkodtam, máris nekem estek. Vagy negyedóráig rúgtak, pofoztak és tapostak. Aztán csend lett. A három ember letörölte magáról az izzadságot, és rágyújtott. A főnök — mert az lehetett —, elém állt, szemen köpött, és azt kérdezte: „Miért rejtegetted a Kovács Károlyt?" Letöröltem szájam széléről a vért, s elmondottam, hogy a Kovács régi gyerekkori pajtásom, és miután nem volt hová mennie, nálam lakott, miután kikerült a börtönből. „És mit mesélt neked a Kovács, hogy miért ült?" — kérdezte a fővallató. Pillanatig magam elé néztem, és azonnal tudtam, honnét fúj a szél. Ha elmondom azt, amit a Karcsi mesélt, akkor agyonverik. Ha nem mondom el, akkor engem vernek agyon. Hogy húzzam az időt, dadogni kezdtem, mintha hülye volnék, de hiába. Hatalmas káromkodások között nekem estek, és újból kezdődött az egész. Amikor már orromból és számból csurgott a vér, a csizmás főnök felrántott a földről. „Ha nem mondod el, mit beszélt a barátod, akkor itt döglesz meg!" — ordította az arcomba. Odatámolyogtam az egyik székhez, és leültem, illetve csak leültem volna, de a széket kirúgták alólam, és megint végigzuhantam a padlón. Felrángattak, és a csizmás mellett álló alak azt mondta: „Nézd, ha nem mondod el, hogy mit beszélt a barátod, akkor ez az ember — és itt a csizmásra mutatott — úgy agyonver téged, mint a kutyát. Mert ez a szokása..." — tette hozá csendesen. Gondolkoztam, hogy mit tegyek. Tudtam és éreztem, hogy olyan helyen vagyok, ahol ha valakit agyonvernek, jön az orvos, kiállítja a bizonyítványt, miszerint az illető kihallgatás közben szívszélhűdésben meghalt. Azután a kakas sem kukorékol utána. Fél-

ni kezdtem, és tudtam, hogy az egyetlen út az életem megmentésére, ha elmondom a dolgot úgy, ahogyan azt nekem a Karcsi elmesélte. Kértem, engedjenek leülni, és beszélni kezdtem. Pontosan elmondottam mindent, úgy, ahogy nekem akkor este a nyíregyházi utat a Karcsi elmesélte. Azután csend lett a szobában, és nem hallatszott más, csak a jegyzőkönyvet vezető írógépének kattogása. Amikor felolvasták előttem, hogy írjam alá, nagyon szégyelltem magam, mert tudtam, hogy elárultam a Karcsit, gyerekkori pajtásomat és egyetlen barátomat. Miután készek lettek a jegyzőkönyvvel, egyikük lavórt és törölközőt hozott, hogy mossam le az arcomat. Üljek vissza a székre, háttal az ajtónak — parancsolta. Leültem és sírtam... Rövid idő múltán hallottam, hogy a csizmás odamegy az ajtóhoz, és kiszólt a fegyveres őrnek. Nyílt az ajtó, és a csizmás odaszólt hozzám: „Állj fel és gyere ide!" Felálltam, odamentem, és abban a pillanatban azt kívántam, hogy inkább hagytam volna magam agyonveretni. Velem szemben ott állt a Karcsi. Szeme alig látszott, annyira be volt dagadva az arca. Két kezét hátratéve nézett rám. Lépésnyire álltunk egymástól. Nagy csend költözött közénk: az árulás csendje. A csizmás felolvasta a jegyzőkönyvet, és odatartotta az aláírásomat a Karcsi orra elé. A Karcsi nem szólt semmit, csak engem nézett, de úgy, hogy szerettem volna meghalni. Aztán az őr elvezette, és azóta se láttam többé. Nem tudom, mi lett vele. Innen Párizsból érdeklődtem otthoni ismerőseimnél, de senki nem tud róla semmit. Amikor a Karcsit elvezették, a csizmás roppant barátságosan veregette meg a vállamat. „Na látod — mondta —, ezt megspórolhattad volna magadnak. — Cigarettával kínált, majd magázva folytatta: — Még volna néhány kérdésünk magához, de az ráér, ha szombaton bejön, hogy lezárjuk az ügyet. Apróság az egész. Tehát szombaton délelőtt tíz órakor..." Kiszólt az őrnek, aki levezetett a kapuhoz, s amikor az utcára léptem, akkor láttam, hogy a Pestvidéki fogházban árultam el a Karcsit.

Csend követte a legyintős előadását. A vörös inges is két könyökére támaszkodva hallgatott, a harmadik pedig a padon elnyúlva aludt. Felkeltették, fizettek, és már künn voltak az utcán, amikor újra megszólalt a legyintős:

— Még csak annyit, hogy amikor hazamentem, bepakoltam egy váltás inget, és nekivágtam a jugó határnak. Szombaton hiába várt rám a csizmás, mert akkor már odaát voltam a határon. Néha megveszem a Gare de l'Est-ten kapható magyar lapokat, és felfordul a gyomrom, ha olvasom, hogy az a bizonyos miniszter elvtárs milyen szép szavakkal beszél az emberiességről és a párt szocialista embereket nevelő munkájáról.

A legközelebbi utcasarkon elbúcsúztak egymástól, és elnyelte őket az ébredő város hajnali csendje. A legyintős felnézett az égre, ahol a felhők között még halványan ragyogtak a csillagok, de kelet felé még sötét fellegek borították az eget.

DR. MAILÁTH ISTVÁN (Brazília)

Az avarok örökösei

Eltekintve a nyugat-európai térségben megtelepedett népek egymás között lebonyolított hatalmi viszályaitól, amelyeket az európai népek családi belviszályának minősíthet a történelem, az európai kultúra sorsdöntő térsége az a terület volt, és ma is az, amelyet Közép-Európának nevezünk. Közép-Európában is — közelebbről nézve a dolgokat — a Duna völgye volt az a térség, ahol az elmúlt 2000 év során sorsdöntő viaskodások sorozata zajlott le. Ezek a küzdelmek mindig az európai keresztény kultúra megmaradásának vagy pusztulásának a tétje körül forogtak, akárcsak ma is.

Amikor a Duna völgyéről beszélünk, akkor három, egymástól hegyekkel elhatárolt medence van a szemünk előtt, amelyeket a Duna folyamvidéke köt egymással össze. Jelesen az északi vagy osztrák medence, a Kárpátok koszorújában fekvő középső vagy Kárpát-medence, és a déli vagy balkáni Duna-medence.

Az avarok birodalmának magja a Kárpát-medence volt, ezért a következőkben azoknak az eseményeknek a megvizsgálására összpontosítjuk mondanivalónkat, amelyek a Kárpát-medencében zajlottak le kereken 1200 évvel ezelőtt és azt követően.

Elöljáróban a túloldali vázlatos összefoglalás szemlélteti a Krisztus utáni első évezred népvándorlásának nagy hullámait a Kárpát-medencében:

Amint látjuk, az egymást kergető, feltűnő és eltűnő népek vándorlásának idején a Kárpát-medence térsége csak a hunok és avarok idején állt egységes politikai uralom alatt. Egyébként a Kárpát-medencei térség folyókkal és hegyekkel határolt belső területe ugyanázon időben különböző néptörzsek szállásterülete volt. A szorosan vett Felvidéken, vagyis a Kisalföldtől északra, dombokba, majd hegyekbe átváltó térségben csak a Vág fo-

lyó völgyében és Nyitra környékén tudunk történelmileg igazolt emberi településekről. A Garamtól keletre a zólyomi erdőségektől kezdve elterülő terület őserdő, és az avarok idejében még lakatlan térség volt. Ennek a területnek a benépesítése az Árpádok idején történt.

Kereken évig Kr. u.	Kárpát-medence		
	Pannónia	Felvidék Nagyalföld	Erdély
400	rómaiak	kelták markomannok szarmaták jazigok vandálok vizigótok alánok	kelták dákok rómaiak roxolánok gepidák
80	hunok	hunok	hunok gepidák
70	keleti gótok	longobárdok	gepidák
30	longobárdok	avarok	avarok gepidák
230	avarok	avarok	avarok
86	keleti frank birodalom gyepűje szlávok	Felvidéken: szlávok Nagyalföldön: bolgárok	bolgárok
896	Árpád vezérlete alatt a hét magyar törzs „második honfoglalása"		

Amint fenti összefoglalás feltünteti, a Krisztus utáni első évezred során a rómaiak kereken 400 éves jelenlétén kívül csak az avaroknak sikerült 230 évig szervezett államközösséget fenn-

tartani a Kárpát-medencében. A nagy népvándorlás egyetlen más népe sem tudott 80 évnél hosszabb ideig gyökeret verni a Kárpát-medencében, amelynek politikai egységbe fogását a magyarok valósították meg a Krisztus utáni második évezred során.

Kicsodák az avarok?

Jelenlétükről tudott a történelem, de írásos feljegyzések hiányában a Nagy Károllyal vívott harcaik után szinte nyomtalanul eltűntek a köztudatból. A szláv történelemírás ma is agyonhallgatja az avarok 230 éves uralmát, mintha nem is léteztek volna, és kiiktatva őket a köztudatból, igen jelentős, két és fél évszázados uralmuk idejére a szláv törzsek legendákból font történelmi szereplését helyettesíti be.

A XX. században végrehajtott történelmi kutatások és gazdag régészeti feltárások alapján ma már sokat tudunk az avarokról. Tudjuk, hogy két, törzsszövetségben élő népről van szó. Czeglédy Károly történészünk érdeme, hogy Perzsia határán megtalálta az egyik avar törzs nyomait. Megállapította, hogy ez a törzs hun származású volt. A másik törzsről csak annyit feltételezhetünk, hogy az is hun—mongol ivadék lehetett.

Az avarok Kr. u. 567-ben érkeztek keletről a Kárpát-medencébe, az onogur népek Volga és Dnyeszter közötti szállásterületéről, ugyanazon az útvonalon, mint kereken 200 évvel előttük a hunok. Vagyis északról és délről hatoltak be a Kárpát-medence területére. Magukkal sodorták az akkor szintén népvándorlásban lévő szláv törzseket.

Harcos lovas nép volt az avar, amely a Kárpát-medencén kívül kiterjesztette uralmát a mai Morvaország és Ausztria területére is, egészen az Enns folyóig. A Kárpát-medencében, közelebbről annak azon a részén, amelyet Erdélyként ismerünk, évszázadok óta a gepidák tanyáztak. Ezekkel az avarok szövetséges viszonyt ápoltak. A Kárpát-medencében talált népegyveleget és a magukkal sodort szlávokat viszont szolgálatukba kényszerítették. Innen származik a szlávok elnevezése, a latin *sclavi* (szolgák) szóból.

Amikor azután Nagy Károly császár hatalma csúcspontján konszolidálta a Frank Birodalmat, figyelme az avarok felé fordult. Ezek pogányok voltak, akiknek a kereszténységbe való beterelését a tűzzel-vassal térítő Károly császár élethivatásának tekintette. Közel harminc évig tartó véres harcok során 803-ban véglegesen megtörte az avar uralmat. A megmaradt avarok részben Erdély hegyei közé húzódtak vissza, ahol beolvadtak a gepidákba, részben pedig felszívódtak a szlávok különböző tör-

zseibe, részben pedig mocsaras, ingoványos területre húzódva, megőrizték népiségüket egészen a magyarok honfoglalásáig.

A szlovákokról

Divatba jött manapság, hogy történelmi múlttal nem rendelkező népek erőnek erejével őstörténelmi múltat igyekeznek kanyarítani maguk köré. A románok dákoromán származásának meseszövése közismert, és komolytalanságával megbotránkoztatja a tárgyilagos történészeket. Hasonlóan széles nyomtávú a szlovákok által kidolgozott származástan elmélete is, amelyet azonban gátlást nem ismerve terjesztenek: egymás között és kifelé is. Közismert tény, hogy a Kr. u. IX. és X. századokból nagyon kevés írásos okmánnyal rendelkezünk, ami ajtót tár a történelmi „tanok" legendákkal való eltorzítására.

Ennek a tanulmánynak az a célja, hogy az avarok örökösei közül megvizsgáljuk speciálisan a szlovák származástan elméletét, és megkérdőjelezzük annak egyik-másik, a legendák világába tartozó tételét.

A szlovákok származásáról általában három, egymásnak ellentmondó elmélet van forgalomban:

1. A csehek által képviselt változat;
2. a szlovákok által kidolgozott változat; és
3. a történelmi tények mozaikjaiból összerakott, valószínűsíthető történelmi származástan.

1. A csehek azt állítják, hogy a szlovákok tulajdonképpen csehek. A cseh—morva népközösségből, a régmúlt időben a Kis-Kárpátok keleti oldalára elvándorolt ősök leszármazottjai, akik a felvidéki hegyek völgyeiben elszaporodtak. A zárt hegyvidéken élve, idővel „elrontották" a szép cseh nyelvet. Következésképpen a mai szlovák nyelv a csehnek egy tájszólása. Ezért a csehek hivatásuknak tekintik, hogy a „történelmi" helyzet helyreállítása végett visszacsehesítsék az „elfajzott" szlovákokat.

Ez a gyenge lábon bicegő elmélet sugalmazhatta a „történész" Masaryknak azt az 1921-ből származó kijelentését, amely szerint „slovensky národ nejestvuje", vagyis hogy szlovák nemzet nem létezik.

2. A szlovákok felháborodva elutasítják a származásukról kieszelt cseh verziót. Ragaszkodnak ahhoz a tételhez, hogy a VI. század során, amikor a szláv törzsek feltűnnek Közép-Európában, a szlovákok ősei éppen olyan önálló törzs voltak, mint a csehek, morvák, horvátok vagy szerbek.

Származásukat a Nyitra vidékére települő Pribina herceg törzsére vezetik vissza, aki 825 (?) és 862 között élt.

3. A történelmi tények, antropológiai vizsgálódások és nyelvészeti összehasonlítások mozaikjaiból a szlovákok származásával kapcsolatban az alábbi adatokat sikerült összegyűjtenünk:

Az avarok elleni háborúkban a Frank Birodalom határai mentén letelepedett szláv törzsek lényeges segítséget nyújtottak Nagy Károlynak. Károly császár jutalmul hűbéri viszonylatban fejedelmi rangra emelte I. Mojmir morva törzsfőnököt.

I. Mojmir 833-ban — más források szerint 836-ban — hadra kelt a Nyitra környékén települt és valóban létező, ugyancsak szláv Pribina népe ellen. Elűzte őket Nyitra vidékéről. Pribinát, népével együtt, Jámbor Lajos, Nagy Károly fia és utódja befogadta, és az akkor a Frank Birodalomhoz tartozó Pannóniában (a mai Dunántúlon) utalt ki nekik szállásterületet, Ratbod pannóniai frank őrgróf felügyelete alatt. Pribina népét tekintik a pannóniai szlávok őseinek. Ez a tény viszont erősen ellentmond a szlovák származástan ama feltevésének, hogy a mai szlovákok — mint Szlovákia „őslakói" — a Nyitra vidéki Pribina törzsének leszármazottjai lennének. Hiszen Pribina népével Pannóniába menekült a morvák elől.

Bíborban született Konstantin császár feljegyezte, hogy „a türkök (magyarok) fejedelmei az országuk területén szétszórtan élő szlávokat az ország északi részén telepítették le".

A gepidák „todt"-nak nevezték magukat. A Kárpát-medencét elfoglaló magyarok az Erdélyben és a déli részeken talált gepidák nevét átvéve minden más nyelvű Kárpát-medencei lakost „tót"-nak tiszteltek. A szlovákok elnevezése a magyarban ma is „tót".

Jaromír Korčák: Geopolitické Základy Československa című, 1937-ben Prágában kiadott könyvének 146. oldalán elfogadja és megerősíti Ján Auerhahn etnográfus tételét, amely szerint „a *délszláv* eredetű szlovák nép többségében tipikusan dinári jellegzetességet tüntet fel".

A szláv nyelvek között kétségtelenül hasonlatosság van, ami azonban nem jelenti azt, hogy egyik szláv nyelv birtokában minden további probléma nélkül meg lehet érteni a másik szláv nyelvet. A mai szlovák nyelven viszont minden nehézség nélkül lehet társalogni a Burgenlandban élő horvátokkal. Lényegesen nagyobb a hasonlatosság a szlovák és a déli horvát nyelv között, mint az északi cseh és szlovák között. Megerősíti ezt a tapasztalatunkat Samuel Czambel, az elismerten legnagyobb szlovák nyelvész is, aki a szlovák nyelvet nem északi, hanem *délszláv nyelvnek* tekintette.

A fenti mozaikok egybevetésével sokkal inkább valószínű-

síthető a Konstantin császár korabeli feljegyzéseiből való kiindulás, amely szerint a szlovák etnikum a magyar honfoglalás utáni századokban alakult ki a Felvidéken megmaradt szláv szórványok (mint például az ottani fehér-horvátok), valamint a később délről odatelepített szláv néptöredékek egybeforradásából.

Ezt a feltevést alátámasztja Bertrand Auerbach bécsi etnológus professzor véleménye is, amely szerint Közép-Európában a szlovákok asszimiláló ereje a legnagyobb. Auerbach szerint se szeri, se száma azoknak a fejlettebb civilizációjú német, magyar és cseh-huszita közösségeknek, amelyeket a szlovákok rövid idő alatt teljesen elszlovákosítottak és magukba olvasztottak. Auerbach megállapítását megerősíti az a történelmileg igazolt megfigyelés is, amely szerint két kultúra találkozásakor az alacsonyabb kultúrszint népe törvényszerűen magába olvasztja a fejlettebb kultúrszinten élő népet.

Tudjuk azt is, hogy a honfoglaló magyarok a Vág folyó völgyében a morva határ mentén, a határ őrzésére a velük érkező segédnépeket (úzokat, besenyőket, kazárokat) és a szintén segédnépnek számító székelyeket telepítették le. IV. László királyunktól okirat maradt reánk, amelyből megtudjuk, hogy Kun László a Vág völgyében élő székelyek egy részét az erdélyi határok őrzésére telepítette át. Ezek a Vág völgyét benépesítő népek nyomtalanul felszívódtak a Konstantin császár tanúvallomása szerint az Árpádok alatt erre a vidékre telepített szlávságba.

Végső elemzésként tehát a cseh és szlovák származási vitában a szlovákoknak kell igazat adni. Szó sem lehet arról, hogy a szlovák nép a cseh népközösségből alakult volna ki. Nemcsak az ismertetett történelmi adatok, nemcsak a lényeges nyelvi különbség, hanem elsősorban az antropológiai és főleg a lélektani, vallási és erkölcsi összehasonlítás alapján szembetűnő különbség mutatkozik szlovákok és csehek között, ami ellene szól az egy tőről való származás elméletének.

Ámbár — és ezt nem mulaszthatjuk el megjegyezni — a csehekkel való együttélés eredményeként a szlovákság közéleti erkölcsi magatartása manapság feltűnő hasonlatosságot kezd mutatni a Benes inaugurálta cseh közéleti magatartás erkölcsével.

A Nyitra vidéki „őslakos" származásra vonatkozó szlovák legendát viszont erősen meg kell kérdőjelezni. Nemcsak a fentebb felsorolt érvek miatt, hanem az azokat alátámasztó alábbis felismerés alapján is. A VI. században Közép-Európába vándorló szláv törzsek nevei — mint például cseh, morva, horvát, szerb stb. — írásban szerepelnek már a IX. és X. századokban. A „szlo-

vák" elnevezés azonban erősen újkeletű. A XVIII. században fordul elő először, a szlovák nép nemzetté érésének kezdetén. Anton Bernolák rögzítette első ízben mint népi elnevezést. A mai szlovákság jelölésére Cosmas cseh író munkájában (XII. század) a szláv nemzetek között meg sem említi a szlovákokat. A XV. századi pozsonyi szójegyzék egyszerűen szlávoknak mondja őket, de gyakoriak az olyan elnevezések is, mint tót, vend, Hungari-Slavoni, Slaven, Wenden stb.

A „Nagymorva Birodalom"-ról

Ezek után érthetetlennek tűnik a szlovák történelemformálóknak az a nyilvánvaló ellentmondása, hogy egyrészt — joggal — tiltakoznak a cseh vagy morva népből való el-, illetve kiszakadás származási legendája ellen, másrészt lelkesen dicsőítik a Nagymorva Birodalom erősen eltúlzott legendáját, úgy állítva be „történelmi igényeik" ismertetését, mintha a szlovákság ősei szerepet játszottak volna a morváknak ebben a történelmi epizódjában. Vagyis mintha a szlovákok ősei morvák lettek volna. Ezért célirányosnak látszik, hogy dióhéjban ismertessük a Nagymorva Birodalom dolgát.

A Közép-Európába bevándorló északi szlávok között — amint már említettük — I. Mojmir morva fejedelemsége volt az első szláv vezetés alatt, 803 táján életre hívott államalakulat. Ez a IX. század elején, Nagy Károly jóvoltából létrejött fejedelemség a Frank Birodalom hűbéres tartozéka volt.

Kihasználva a Nagy Károly halálát követő zavarokat, felütik fejüket az elszakadási törekvések. A frank közigazgatásban elhelyezkedő szláv nemzetségfők a birodalom grófjainak és hercegeinek módjára kezdik hatalmukat gyakorolni. A frank császárok fennhatóságát színleg elismerve, önálló fejedelmi hatalom alapítására törnek, ami egyébként természetes folyamat a történelem során.

Mojmir a többi szláv nemzetségfővel Frankfurtban hódolt ugyan Nagy Károly fiának, Jámbor Lajosnak is, de amint említettük, 833 táján már morva uralom alá hódoltatta Pribina Nyitra környéki szláv tartományát, elűzve onnan Pribina népének többségét, akik Adalram salzburgi érsek révén már megkeresztelkedtek volt, szemben a még pogány morvákkal.

A morváktól nyugatra települt csehek tizennégy előkelő nemzetségfője 845-ben Regensburgban hódolt Német Lajos királynak, Nagy Károly unokájának, akinek jelenlétében meg is keresztelkedtek.

Német Lajos a csehek és Pribina pannóniai szlávjainak a

hűségét biztosítottnak véve, 846-ban erős hadsereggel indult az immár nyíltan hűtlenné vált Mojmir ellen. Megfosztotta őt fejedelmi méltóságától, és helyére unokaöccsét, Rastislavot (846—870) emelte a morva fejedelemség élére. Mojmir fiának, Svatopluknak meg kellett elégednie az egyik tartománynak — valószínűleg a Nyitra vidékének — a birtoklásával.

A morvákkal barátkozó pogány csehek — mit sem törődve társaik hűségesküjével — hátba támadták a morva földről hazatérő bajor sereget. Tízéves háborúskodás kezdődött a keleti Frank Birodalom és lázadó cseh alattvalói között, amelybe belekeveredett az összes szláv törzs, a német király védencével, Rastislavval együtt. Csak egy szláv fejedelem, a Dunántúlra menekült Pribina maradt hű királyához.

Végül is a hűbéri viszony erőszakos helyreállítása után békés fejlődés indult mind morva földön, mind Pannóniában. Ekkor indult meg a kereszténység gyors terjedése a passaui érsekség jurisdictiója alá tartozó morva földön és a salzburgi érsekséghez tartozó Pannónióban is. A békességet Német Lajos fiának, Karlmann-nak a lázadása zavarta meg, aki a bajor királyság helyreállításával bajor király akart lenni.

Karlmann szövetkezett Rastislavval, aki betört Pannóniába, és kegyetlenül pusztított a Pribinának kiutalt frank birodalmi tartományban. Német Lajos segítségére sietett Pribinának, és szövetkezve Borisz bolgár kánnal, 862-ben szétverte Rastislav seregét, majd a szövetségesek diadalmasan nyomultak be Morvaországba. Rastislav sietve hűséget fogadott, de az uralkodójához hű Pribina elesett a csatában. Utódja a pannóniai tartományban fia, Kocel (862—876) lett.

Ekkoriban jelentek meg a morvaországi szlávok között Cirill és Metód konstantinápolyi hittérítők, akik a latin rítus helyett a szláv nyelvű liturgiát igyekeztek meghonosítani a megtérítendő szlávok között, de — akkor még egységes volt az Egyház — a római pápa fennhatósága alatt. Rastislav lelkesen támogatta őket, mert — nem minden ok nélkül — a szláv liturgia bevezetésével a bajor—frank érsekektől való elszakadás, majd a kézenfekvő politikai önállósulás lebegett a szeme előtt. Ebben a feszült helyzetben Kocel is Rastislav pártjára szegődött a szláv liturgia bevezetése érdekében.

A pápa, II. Adorján (867—872) Rómába rendelte Cirillt és Metódot. Meggyőződve a Szentszék iránti engedelmességükről, Rastislavhoz, Svatoplukhoz és Kocelhez intézett bullájában engedélyezte a szláv szertartást, mert a pogány szlávság tömegeinek a megtérését remélte.

A német érsekek nem nyugodtak bele egyházmegyéik megcsonkításába, és harcra ingerelték a császárt. Rastislav — immár Kocel passzív együttműködésével — diadalt aratott a birodalmi seregen. Karlmann-nak sikerült azonban megnyernie Svatoplukot, aki tőrbe csalta nagybátyját, és kiszolgáltatta őt a frankoknak. Német Lajos elcsapta és megvakíttatta Rastislavot, helyére pedig — 870-ben — I. Svatoplukot nevezte ki morva fejedelemnek.

Karlmann azonban bizalmatlan volt Svatopluk iránt, és saját udvarában kívánta őt, túszként, tisztes fogságban tartani. Svatopluk három évig haddal ellenállt, míg végül is a forchheimi békében hűséget esküdött a császárnak, és évi adófizetésre kötelezte magát. Közel húsz évig tartó béke következett.

Közben Rómában folyt az intrika a szláv rítus engedélyezése ellen, de Adorján pápa utóda, VIII. János (872—882) a közben elhunyt Cirill helyett Metódot — szerémségi érseki címmel — Pannónia és Morávia metropolitájává nevezte ki, megerősítve a szláv szertartás engedélyezését. Metód halála után V. István pápa (885—891) újra megtiltotta a szláv liturgiát.

Svatopluk a húsz évig tartó békét tartománya konszolidálására használta fel. Fizette az adót a frank királynak, és óvakodott háborúba keveredni vele. Csupán a szomszédos szláv törzsfők egymás közötti viszályaiba és vérbosszús harcaiba avatkozott bele. Ennek során céltudatosan tartományához csatolgatta a viszálykodó törzsek területeit.

A Karoling trónviszályokból Német Lajos öccse, II. Kopasz Károly, majd Lajos fiai, III. Ifjú Lajos és III. Vastag Károly uralkodása után Karlmann fia, Arnulf ragadta magához a német királyi trónt. Svatopluk 890-ben Omuntsbergben hódolt az új királynak is, aki állítólag szabad kezet biztosított neki a csehekkel szemben. Arnulf hozzájárulásával történt-e, vagy sem, sohasem lehetett megbízhatóan tisztázni, tény az, hogy Svatopluk 890-ben leigázta a cseheket, és Bohémiát Morvaországhoz csatolva királyi hatalommal kezdett uralkodni.

Arnulf nem tűrhetvén hűbéresének túlkapásait, találkozásra hívta Svatoplukot, aki azonban óvatosan kitért a meghívás elől. Erre Arnulf 892-ben hadra kelt Svatopluk ellen. A bajor, frank és sváb hadakkal maga Arnulf támadott nyugat felől. Délről — Arnulffal hűbéri szövetségben — Kocel utódja, Braslav pannóniai herceg vezette a pannóniai sereget, míg Nyitra irányában — Arnulf hívására — az Etelközből hadra kelt magyarok egy serege támadott. Braslav és a magyarok frontján szétverték Svatopluk seregeit, de Arnulf hadait sikerült Svatopluknak

törbe csalnia és megvernie. A hadjárat ily módon pattal végződött.

Több mint valószínű, hogy Svatoplukban felmerült a független Nagymorávia és a független szláv egyház megvalósításának vágya, de 894-ben bekövetkezett halála megakadályozta a megvalósítás megkísérlését.

Svatopluk halála után megerősödött Arnulf hatalma. Ennek jeléül már 895-ben megjelent nála a morva uralmat lerázó cseh törzsfők küldöttsége a Premyslida Borivoj fiainak, Spitihnevnek és Vrastislavnak vezetésével, és hódolatukat Arnulf tudomására adva kijelentették, hogy csupán az erőszak kényszerítette őket öt évig a morva fejedelem uralmának az elismerésére és a birodalom iránti hűségük megszegésére.

A császár hűségére tért csehek elszakadásával kezdődött I. Svatopluk országának egy évtized alatt a teljes bukáshoz vezető bomlása. Fiai, II. Mojmir és II. Svatopluk szláv szokás szerint megosztoztak apjuk örökén, ami szintén hozzájárult a morva hatalom gyengítéséhez. A bukást rendszerint a magyarok honfoglalásának tulajdonítják, pedig a magyar fegyvereket alig kellett használni az önmagában szétesö, hajdan morva uralom alatt álló területek megszállásakor.

* * *

Az előszeretettel „Nagymorva Birodalom"-nak propagált, IX. századbeli morva hatalmi törekvések tárgyilagos kiértékelése során az alábbi összefoglalásra jutunk:

1. „Nagymorva Birodalom"-ról túlzás beszélni, hiszen a morva fejedelemséget — elejétől fogva felbomlásáig — hűbéri, adófizető viszony fűzte a Frank Birodalomhoz.

2. Svatopluk Moráviája a többi korai szláv közösséggel együtt nem a belső fejlődésben gyökerező politikai alakulás volt, hanem egy kimagasló uralkodó egyéniségnek idegen mintára felépített személyi alkotása.

3. A „Nagymorva Birodalom"-ról terjesztett térképek a fantázia szülemények, hiszen ezek a térképek például Pannóniát is Nagymorávia szerves részének tüntetik fel, márpedig Pannónia sohasem tartozott Morvaországhoz. Csatározások során Rastislav és Svatopluk is feldúlták Pannónia északi részeit, de azután zsákmányukkal szépen hazavonultak. A történelmi igazság az, hogy a pannóniaiak — az ott élő szláv törzsekkel egyetemben — mindig a Frank Birodalom oldalán hadakoztak a morvák ellen.

4. Amint a csehek és más szláv törzsek magatartásából is látható, Svatopluk Moráviája elsősorban a politikailag még éret-

len, államalkotásra képtelen szláv népi egyéniségben rejlő széthúzási viszálykodásoknak esett elsősorban áldozatául.

5. A mai szlovákok őseinek az égvilágon semmi közük sincsen a nagymorva mítoszhoz, hiszen a morvák elűzték Pribinát Nyitráról. Ennek a törzsnek a leszármazottjai, a pannóniai szlávok, a mai szlovákok feltételezett őseinek a magja, akik a IX. század során állandó harcban álltak a morvákkal, viszont a X. században ellenállás nélkül elfogadták a magyar államba való beépülésüket. Viszonzásul a magyarok ezer év során — együttélésük utolsó ötven évének kivételével — elűzés helyett nemcsak zavartalanul hagyták kifejlődni a szlovák etnikumot, hanem támogatták is a sajátos szlovák kultúra és nyelv kialakulását és ápolását.

Magánvélemény

Semmi értelmét nem látjuk, ha fiatal népek a régmúlt idők eseményeinek az átköltésével és meghamisításával akarnak nemzeti öntudatot formálni és jogigényeket támasztani. A legendákból font történelmi torzítással a közvéleményt formáló értelmiség veszedelmes ábrándvilágba bonyolítja saját népét, ami — baráti kapcsolatok kiépítése helyett — ellenszenvet támaszt maga ellen. Márpedig aki szelet vet, az rendszerint vihart szokott aratni...

A közép-európai népek — és par excellence a Kárpát-medencében élő népek — jövőjének a sorsát nem a múltba vesző legendák alapján fogják formálni, hanem a *jelenben* tanúsított magatartásuk szerint.

gróf DR. SOMSSICH LÁSZLÓ (USA)

Báró Lehár Antal tábornok emlékiratai

Az első világháborút követő összeomlásról, a proletárdiktatúráról, az ellenforradalomról és Károly király két restaurációs kísérletéről szóló könyv szerzője, Lehár Antal tábornok, a legbeavatottabbak egyike volt. Az egyetlen magyar tiszt, akinek tulajdonában volt a Vaskorona Rend 3. osztálya, az Arany Vitézségi Érem és a Mária Terézia Rend Lovagkeresztje, amit — a bárói címmel együtt — Károly királytól kapott meg a nagy háború utolsó évében.

Lehár Antal emlékiratait Peter Broucek osztrák történész adta ki, s a kötet a bécsi Verlag für Geschichte und Politik gondozásában jelent meg. Ezek az emlékiratok Lehár Antal naplóira támaszkodnak, melyek első ízben 1924-ben, majd 1946-ban és 1957-ben, többszörösen kiegészítve jelentek meg kéziratos formában sokszorosítva. Lehár tábornok azonban 1962. november 12-én, Oswald százados pedig 1964-ben meghalt. Ez megnehezítette az emlékiratok végleges kiadását. De a legnagyobb nehézség az volt, hogy az 1918-at követő évekről szóló eredeti naplók — és ezek alapján készült el az első, 1924-es Arbeitsexemplar, majd az 1946-ban és 1957-ben közrebocsátott kiadások — nem voltak többé fellelhetőek. Ugyanígy nyoma veszett Lehár Antal levelezésének is, Károly király második hazatérési kísérletéről pedig egészen haláláig hallgatott, és annak részleteiről sem a nyilvánosságnak, sem legszűkebb baráti körének nem volt hajlandó beszélni.

* * *

Lehár Antal 1872. február 21-én született Sopronban. Fivérével ellentétben ő a katonai pályát választotta. Az 1914-es mozgósítás után őrnagyként az orosz frontra került, ahol már ok-

tóber 21-én megkapta a Vaskorona Rend 3. osztályát. Szeptember 7-én egy lövés a bal csuklóját éri, majd néhány perc múlva egy másik lövés — közvetlen közelről — altestét találja, hogy járásában egy időre megbénítsa, és egész életére erősen korlátozza. 1915. január 1-én a hadügyminisztériumba kerül szolgálattételre. Ekkor csupán mankók segítségével tud járni. De 1916. január 10-én már újból frontszolgálatra jelentkezik. Az olasz frontra kerül. A piavei hadszakaszon olyan vitézül fedezi a tizenhatodik hadosztály 33. ezredének visszavonulását, hogy ezért június 15-én megkapja az Arany Vitézségi Érmet, 1918 augusztusában pedig a Mária Terézia Rend Lovagkeresztjét.

1918. november 14-én Lehár zárt egységben hozza vissza ezredét Szombathelyre, és amikor az „imához!" kürtjel utolsó akkordjai is elhangzanak, egyetlen szóval búcsúzik katonáitól: „Feltámadunk!"

Leszerelése után véglegesen hazatér Magyarországra. Budapestre utazik, ahol csalódás csalódás után éri. Arról ír, hogy a Szent Korona összetartó ereje mintha egyszerűen megszűnt volna, és Károly király hívei mintha eltűntek volna. Legjobb barátai sem akarnak többé a Habsburgokról tudni, s a Károly királlyal és Zita királynéval kapcsolatos leglehetetlenebb rágalmaknak adtak hitelt.

Kun Béla terroruralma alatt Lehár Bécsben él. Kun Béla — írja — kezdettől fogva a Szovjetunió segítségében bízott. Ennek ára Magyarország beolvadása lett volna a szovjet világba.

Azzal — teszi hozzá —, hogy ő személy szerint a kommunizmus ellen fordult, nem a nagybirtokost, a nagyiparost, a nagykapitalistát akarta megmenteni, hanem annak a tudata vezette, hogy a bolsevizmus győzelmének következményei Magyarországra nézve végzetesek lettek volna.

1919. április 13-án bolsevistaellenes bizottság alakult meg Bécsben, és május 5-én, gróf Károlyi Gyula vezetésével megalakult Aradon az első nemzeti kormány, mely később átkerült Szegedre.

Kun Béla 1919. augusztus 1-én megbukott. Augusztus 4-én — gróf Bethlen István kezdeményezésére — a bécsi Jockey Club egy elkülönített helyiségében történelmi ülésre kerül sor. Ezen Bethlen István, Bánffy Miklós, Zichy János, Sigray Antal, Pallavicini György, Szmrecsányi Gyula, Beniczky Ede, Lovászy Márton, Boroviczény Aladár, Gömbös Gyula és Lehár Antal vett részt. A megbeszélések az országnak katonai erővel való felszabadítására irányultak. Lehár Antal ekkor — Bethlen, Szmre-

csányi és Beniczky megbízásából — átvette az ellenforradalom katonai előkészületeinek megszervezését.

Lehár Antal november 14-én vonult be Budapestre a Báró Lehár-induló hangjai mellett. (Ennek szerzője szeretett fivére, Lehár Ferenc volt.) November 16-án kivont karddal jelentkezett — hatezer honvéd élén, a Rákóczi-induló hangjai mellett — Horthy Miklós előtt, aki fogadta a szombathelyi gyalogsági ezredtörzs tisztelgését.

Talán ezek a napok voltak Lehár Antal életének fénypontjai. A súlyosan rokkant tábornok, a három legmagasabb katonai kitüntetés tulajdonosa ott, Kelenföldön érezhette meg a magyar nép és a főváros tömegeinek háláját azokért a célokért, amiknek eléréséért életét áldozta. Mert bizony az igazság az volt: az ország megcsonkítottsága és megszállása kétségessé tette, hogy az ellenforradalom vezetői a nemzet kormányzását illetően mindenkit kielégítő megoldást találjanak.

1920. március 1-én a magyar parlament Horthy Miklóst kormányzóvá választotta. A választás eredményét — küldöttség élén — Prohászka Ottokár püspök közölte Horthy Miklóssal.

Lehár Antal minden ízében legitimista volt. Számára más államforma, mint királyság, nem létezett és nem volt elképzelhető. Ennek természetes következményeképp Károly király mindkét hazatérési kísérletében fontos szerepe volt, bár azok előkészítésében nem volt része. Emlékirataiban joggal sérelmezi, hogy ezekről előre nem tájékoztatták, pedig Károly király 1920. február 11-én, Lehárhoz intézett saját kezűleg írt levelében teljes bizalmáról biztosította, azzal fejezvén be levelét: „A jövőben is számítok bevált ragaszkodására és hűségére."

1921. március 26-án, éjjel féltizenegykor értesül Almásy Lászlótól — gróf Mikes János szombathelyi püspök titkárától —, hogy gróf Erdődy Tamás kíséretében Károly király megérkezett Szombathelyre.

A rákövetkező nap húsvétvasárnap volt. A Szombathelyre érkezett gróf Teleki Pál miniszterelnök, Vass József és gróf Sigray Antal Károly király továbbindulása előtt visszautaztak Budapestre, hogy a király útját előkészítsék.

A király és a kormányzó megbeszélései eredménytelenül végződtek. Ugyanaznap éjjel két órakor Lehár Budapestről az alábbi szövegű rejtjelezett sürgönyt kapta: „Báró Lehár ezredes, Szombathely. Kérlek, a haza érdekében igyekezz, hogy a ma éjjel Szombathelyre visszaérkező Károly királyt még az éj folyamán a határon átszállítsd. Horthy."

Ezt követően március 28-án Teleki Pál miniszterelnök rende-

letet ad ki, amely megtiltja a katonai egységek felesketését, valamint azt, hogy a király küldöttségeket vagy hivatalos személyiségeket fogadjon. A kormányzó március 30-án hadparancsot adott ki, amelyben megerősítette, hogy helyén marad, és ugyanakkor köszönetet mondott a hozzá hű katonai egységeknek.

Az uralkodó április 5-én találkozott Lehárral utoljára. Károly királyt Sigray Antal kíséri el a fehringi határállomásra. Lehár erre nem kap engedélyt.

Teleki Pál rövidesen beadja lemondását...

* * *

Károly király második hazatérési kísérletéről Lehár 1921. október 20-án, egy órával az uralkodó érkezése előtt értesül, ahelyett, hogy a megbeszéltek szerint négy nappal előtte értesítették volna.

Károly király — írja Lehár — meg volt győződve arról, hogy Briand (a francia külügyminiszter) és az antant fedezik a hazatérést. Nem így történt. Briand a magyar külügyminisztérium megkérdezésére letagadja, hogy valaha is beleegyezett volna a tervbe.

Október 23-án, vasárnap érkeztek meg Károly király csapatai — írja Lehár — Biatorbágyra, ahol szentmisét hallgattak. Károly király és az ezúttal vele lévő Zita királyné naponta jártak misére. A feltépett vasútvonalat ezalatt rendbe hozták.

Lehár Antal szerint ekkor a budapesti Károly-laktanya ezredének a vezetésében változás állott be, és az új parancsnok, báró Than Károly tábornok csapataival a kormányzó oldalára állt.

Lehár mindent egy lapra kívánt feltenni. A támadó egységek az ő parancsnoksága alatt állottak volna. Károly király azonban az első puskalövések eldördülése és az első sebesülések után elrendelte a tüzelés beszüntetését. Ez volt az egyetlen parancs — írja Lehár —, melyet ő írásban kért uralkodójától.

* * *

Életének hátralevő részét Lehár Antal emigrációban, visszavonultságban töltötte. Hazatérése csak igazoltatása árán lett volna lehetséges. Tábornoki kinevezését Károly királytól kapta, annak egyik utolsó aktusaként. Lehár Antal nem volt hajlandó kompromisszumra. A magyar legitimistáknak ezek az évek fájó időszakot jelentettek. A köztük és a kormányzó közötti kiengesztelődésre csak jóval később került sor, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy ők is pozitív és építő egységet jelentenek a nemzet életében.

Annál nagyobb veszélyt látott a legitimisták szereplésében a Szovjetunió. Csak ezzel magyarázható, hogy amikor a Szovjetunió megtudta, hogy ifj. Pallavicini György őrgróf a második világháború alatt kapcsolatban állott Ottó trónörökössel, Budapestről elhurcolta, s ma sem tudjuk, hogy hol és milyen körülmények között halt meg.

A végső kiengesztelődésre idekünn került sor. A kormányzó kereste a találkozást Ottó trónörökössel, aki — hivatkozva arra, hogy ő a fiatalabb — a portugáliai Estorilban kereste fel a kormányzót.

Lehár Antal 1926-ban Bécsben igazgatója lett a szerzők, komponisták és zeneműkiadók egyesületének. Bátyjának, Lehár Ferencnek halála után a világhírű fivér emlékének szenteli életét.

Háborús sebesülései többször kiújulnak; kórházba kerül. 1957. június 18-án még részt vesz a Mária Terézia Rend alapításának kétszázadik évfordulóján rendezett bécsi ünnepségeken. Ugyanez év november 2-án elveszti szeretett hitvesét.

Báró Lehár Antal tábornok 1962. november 12-én halt meg agyvérzésben. A gyászértesítés, melyet saját maga fogalmazott meg, ezeket a szavakat tartalmazza: „Nur ein treuer Diener seines Herren."

Csupán Urának hű szolgája.

OCSU BALAMBÉR (USA)

Meglepő felfedezések az őstörténelem terén

— Humor helyett —

Tisztelt Szerkesztő Úr!

Bár a sumérkutatásról önök ismét nagyon hallgatnak, ez egyre nagyobb gyűrűket vet az emigrációban. Pedig már százezrek vagyunk, akik híve hiszünk benne, *esküszünk rája*! Noha *én sem* tanultam nyelvészetet, de én is jól tudok magyarul, és így rögtön beláttam az egyeztetések helytálló voltát. Kár, hogy sumérológusaink csak Európában keresgélnek. Pedig ha szétnéznének befogadó új hazánk földjén, még jobb magyar— (azaz sumér—) amerikai megfeleléseket lelnének.

Íme, egy kis lista; merek fogadni, hogy Szerkesztő Úr a szokott óvatosságával nem meri közölni, pedig milyen nagy magyar *önérzetet adna* nekünk, ennélfogva bizonyos, hogy igaz tudományos megfelelések.

Massachusetts. Minden magyar rájön előbb-utóbb, oly szembeszökő. Csoda, hogy sumérkutatóink nem látják. *Messzecsúszott.* Tudniillik: az óhazától elég messzire.

Rhode Island: *Rőt-áll-lent*, „vörös bőrű indián áll lent", a parton, amikor a sumér-magyar megjött, vagyis valamikor Krisztus előtt 11 259-ben, mint az Argentínában nemrég megjelent szakkönyvből tudjuk.

Connecticut: *Kan-etikett*, „műveletlen, vad indiánok szokásainak földje", amiből kitűnik, hogy az etikett sumér szó, az angol—francia tőlünk vette.

New York: *Nyúl-Urak*, „nyúlistenek", az algonkin indiánok Nagy Nyúl-imádására vonatkozik; akárki ellenőrizheti bármely angol nyelvű lexikonból.

Buffalo: *Bú-falu*, „szomorúsággal épített telep", mert a kivándorló sumér-magyarok hazájuktól messze jutottak.

Syracuse: *Szőrehúzza*, itt nehéz téli bundájú vadakat lőttek először.

Albany: *Al-báni*, az al- (vagyis helyettes) kormányzói hely.

Rochester: *Rács Eszter*, egy első telepesről, akit Eszternek hívtak, noha az Eszter név bibliai, de tudjuk, hogy minden ilyen név sumér.

Pennsylvania: *Fenn-szilva-árnya* vagy *Benn-szilva-árnya*, „fenn a hegyekben szilvafák vagy hasonló fák árnyas tömege". A latin *silva* (erdő) és a magyar *szilva* nem véletlen találkozás. Mindenki rögtön láthatja a sumér forrást.

Philadelphia: *Filed-elfagya*. Olyan hideg volt az első telepedéskor.

Pittsburgh: *Pici-bőrke*, „kis mennyiségű bőrök-szőrök", amikkel a telepesek és indiánok kereskedtek.

Harrisburg: *Harisbőrök*. Itt különféle madarakkal (mint például a harismadár) meg bőrökkel kereskedtek.

Ohio: *Ó-hajó*. Persze a folyóra vonatkozik, ahonnan az állam a nevét vette: egy régi, ósdi hajón érkeztek ide. De azért lehet *óhajom* is; a telepes azt mondta, amikor megjött: „Ez a föld volt az én óhajom mindig!"

Cleveland: *Kül-öv-lent*, „külső nyilak vagy ívek ott lent", vagyis az erdőn kívül, lent a part mentén levő nyilazóföldek, vadászföldek.

Illinois: *Illenős*. „Illen volt a mi ősi földünk, az óhaza" — mondta a nagy magyar Alföldről ide megérkező sumér.

Chicagó: *Csík-hágó*. A csíkországi székely-sumérok itt hágtak partra.

Minnesota: *Ménes-uta*. A vadlovak, ménesek útja a prériken.

Minneapolis: *Ménje-ápolós*. Karám, ahol a méneket ápolták a lótenyésztő szittyák.

Kansas: *Kancás*, ismét a lovakról, a prériknek ezen sumérszittya állatáról. Vagy: *Kan-sas*, „turul", a sumérok szent madara. Lásd később: Emese álma, az Árpád-ház származása.

Detroit: az ősi székely *Ditró* helynév. „It van!" — mondta a székely. A sok székely név errefelé azt jelzi, hogy a sumérok erdélyi ága települt itt ősi időben, persze még Kolumbus Kristóf előtt.

Maryland: *Meri (merészli) lent* a víznél a települést. Az, hogy Mary-land angolul ma mit jelent, ne zavarjon senki komoly sumérkutatót! Persze szokásos módon az idegenek kiferdítették a

magyar-sumért, a maguk nyelvének értett szavaira (népetimológia).

Baltimore: *Balta-Mór*, egy ősi telepes, azaz Balta (Blau) Mór budapesti sumérról elnevezve.

Washington: *Vas-hintón*. Már akár a mostani fővárost nevezték így, mert benne az elnökék vashintón jártak, vagy a híres Vashintón-járó György őseinek volt ez az eredeti neve, hiszen tudjuk, hogy nagyúri nemzetség volt őkelme, és Európa uralkodó osztálya tele van sumérral.

Florida: *Folyóhida* vagy *Folyóérhida*. A latin *florida* erőltetett, mert az indiánok bizony nem beszéltek latinul.

Miami: *májamé: szívemé*. „Szívemnek megfelelő hely" — mondta az első telepítő. Szív és máj a népies nyelvben összecserélődik.

Texas: *Tök-szász*, ostoba szászok földje; azt jelezné, hogy a székely-sumérokkal már akkor szászok is jöttek volna. Ne zavarjon senkit, hogy a *szász* és *Sachs, saxon* összecseng. Az erdélyi szász neve a sumér *szállás* szóból jön, hiszen nyilván letelepedett, megszállott népről van szó. Csak később németesedtek el. De magyarázhatnók Texast *Tökszállás*ból is. A nagy pusztákon, tudjuk, a tök, dinnye vígan termik.

Dallas: *Dallos*, „jótorkú magyarok".

Fort Worth: *Forrt-Várad*. Összeforrott a népe egy várnéppé.

El Paso: *Elpászolt*. Itt elhibázták a bevándorlók.

Oklahoma: *Akla-hona*, hisz tudvalévő marhatenyésztő vidék az, tele aklok honával.

Nebraska: *Nem-rázta*, tudniillik a puha homokban a bevándorlót a szekér itt már nem rázta.

Wyoming. Olvasd: Vájóming. Cseréld ki a g betűt d betűre (egyszerű, közönséges csere, mindenki kapásbul megteheti): itt „mind vájók", bányászok laktak.

Colorado (az államnév a folyótól ered): *Kajla-rágó*, kanyargós folyó, mely belerágta magát a mélységekbe; a kanyonjait mindenki ismeri, tehát fölösleges holmi spanyol *coloratohoz* folyamodni erőltetett magyarázkodással. Ilyen spanyol szót egy szótár se mutat, csak *coloradot*, s az vöröset jelent. De a víz nem vörös, hanem zöldes.

Arizona: *Árvíz-hona*, noha kevés itt az eső, de ha jön, akkor felhőszakadással jön.

Utah. Persze ne nézd a buta angol helyesírást, hanem a kiejtést: juta: „ide eljuta a bevándorló". Egyszerű. Nyelvészkedni csak magyar ember tud igazán, mert nyelvünkben vannak meg az ősi értelmes szavak. Más nyelvekben zavaros a kiejtés,

zűrös a helyesírás, alig érthető a szó. Árvízhonában van *Fényes* (elírva: Phoenix), a napfényes város. Mily szépen érthető, minek ide magyarázkodni főnixmadarakkal és hasonló mesékkel!

New Mexico: Új-Mexikó: *Új-Metszőkő*, helyesebben *Metszettkő*, mert ez a meszákra utal, a lapos tetejű hegyekre: mintha levágták volna, olyanok.

Oregon: *Öreghon*, mert az óhazához hasonló, ezért ide nyilván a hegyes-fenyves Székelyföld fiai jöttek.

California: *Kelle-forrnia*. Olyan meleg van itt, hogy az embernek föl kellett forrnia. Ennél tisztább magyarázatot nem lehet adni. Nézd meg az angol könyveket: összevissza erőködnek, nem sikerül megmagyarázni a nevet, csak a magyarból.

Washington államba (lásd föntebb!) vashintón érkeztek. Itt van *Szopókén* (Spokane) városa (kénbányákkal?), és *Szíj-Etel* (Seattle), egy első telepes nőről elnevezve.

Idaho: *Ájdahó: Ágya-hó*, az év nagy részében havas, hóba ágyazott vidék.

Tennessee: *Tenyészi*, tudniillik a legjobb lovakat tenyészti.

Memphis: *Mén-fűz*. (Hogy kerülne ide az egyiptomi Memphis? Csak helyesírási zűrrel! Holott igazában a híres ménesek és a folyóparti füzesek magyarázzák meg a helynevet.)

Kedves sumérológus atyámfiai! Vessétek már végre tekinteteket új hazátok helyeire, s rájöttök, hogy őshazátok ez! S mivel döntő érv a sumérológiában a *magyar önérzet* nevelése s a nemzeti *haszon*, mely belőle ránk háramlik, úgy, ím, fontold meg, édes atyámfia, mily nagy hasznunk lenne belőle, ha a világ tudatosítaná: az USA (ősi, őse) őslakói mi vagyunk, jenkibb a jenkinél.

Tisztelettel:

suméri és sumákossi Ocsu Balambér de genere MU

DR. HANÁK TIBOR (Ausztria)

Érintkezési zavarok

Az utóbbi időben Magyarországon enyhült a politikai stílus, csaknem megszűntek a vagdalkozások, bár azért néha még előfordulnak övön aluli ütések, és a kritikusokat, másként gondolkodókat még ma is ellenségként kezelik, a külföldön élő politikai ellenfeleket meg olykor valami bűnszövetkezet tagjaiként emlegetik, kémeknek, ügynököknek, lakájoknak titulálják őket, belepiszkítanak az illetők múltjába, hírébe, és néha egész országokról úgy beszélnek, hogy émelyegjen tőle az újságolvasó polgár gyomra.

Vannak még érintkezési zavarok a megélénkült idegenforgalom, az anyanyelvi konferenciák, a külföldi magyaroknak szóló rádióadások, kiadványok, kiállítások és tanfolyamok ellenére is.

Nem az itt-ott felbukkanó rossz stílust, a megfélemlítő módszereket, a mai piszkálódásokat kívánom menteni, de talán önmagunk helyzetének felmérésére nem haszontalan, ha emlékezetbe idézzük, hogy volt ez rosszabbul is, nemcsak az ötvenes években, de a megszépített távoli múltban is. A hitvitázók és egyéb malasztos műfajok képviselői között igen sok goromba ember volt.

De nemcsak a reformáció és ellenreformáció, hanem a forradalom és ellenforradalom felajzott légkörében sem beszéltek különben egymásról a politikai ellenfelek, s ehhez nem is kellett a másik oldalon állni. A pártos történetírás a Tanácsköztársaság és hívei történelmének felfényezése közben elhallgatta azt a tényt, hogy milyen rossz stílusa volt a politikai irodalomnak, hogy a kommunisták a kommunistákról, a kommunisták a szociáldemokratákról, a szociáldemokraták a kommunistákról milyen otromba hangnemben írtak, hogy miket vágtak egymás fejéhez. És persze nemcsak szavakkal dobálóztak, hanem egymás becsületébe gázoltak; a szavak mögött súlyos vádak húzódtak meg.

Az 1919-es emigráció kommunista csoportjai között ádáz küzdelem folyt. Lukács György, Landler Jenő és mások kiváltak a párt központi bizottságából, és újságjukban keményen támadták Kun Bélát, Pogány Józsefet és csoportját. Maga Lukács György „nagyszájúságnak" nevezte Kun Béláék forradalmiságát. Persze a párt élén maradt (helyesebben a Moszkva által önkényesen kinevezett) vezetőség sem kesztyűs kézzel nyúlt Lukácsékhoz. A *Proletár* című, Bécsben megjelent pártlap 1921. december 1-én *Leszámolás az ellenzékkel!* című, tizenegy hasábos cikkben azzal vádolja a volt vezetőséget, a Landler—Lukács csoportot, hogy egész nap csak a kávéházakban ülnek, nem számoltak el a pénzekkel, s valóságos csődöt idéztek elő, s ezért a cikk „kártevő kalandoroknak" nevezi őket, majd így fejezi be: *„A Kommunisták Magyarországi Pártjának jövendő útja (amely nem lehet más, mint a forradalom útja!) kikerülhetetlen szükségszerűséggel a mai ellenzéki csoport politikai hulláján vezet keresztül."*

Képzelhetjük, hogy akkor miként beszéltek az ellenforradalmárokról, és mit kívántak Horthynak, ha a saját elvtársaik — köztük Lukács — politikai hulláján keresztül akarták kiépíteni programjukat!

Azon sem csodálkozhatunk, hogy a másik oldalon, de nem is az ellenség, nem Horthyék oldalán, hanem a szociáldemokraták, méghozzá a szintén bécsi emigrációba került magyar szocialisták oldalán ilyen címekkel tudósítottak a kommunista párt szakadásáról: *Bolseviki következetesség. A Proletár augusztus 18-án bányát robbantat, szeptember 1-én elítélik a robbantót; Hová lettek az elszámolatlan kommunista pénzek?; Kommunisták a Kun-pestis ellen.*

A valamivel visszafogottabb hangú napilap, a *Bécsi Magyar Újság*, mely mögött egy időben Jászi Oszkár állt, és Károlyi Mihály októberi programját vallotta magáénak, így jellemezte Lukács Györgyöt, aki nemcsak népbiztos volt 1919-ben, de megírta a kitüntetett drámatörténetet, *A lélek és formák*at, sőt: addigra már a regényelméletét is. Idézem a *Bécsi Magyar Újság* 1919. november 25-i számának *Tanúvallomás* című cikkéből: *„Évekig az ő fülledt értelmetlenségű körmondatai keltették a legkellemetlenebb feltűnést Pesten. Olyan városi és köztisztasági botrány volt Lukács Gyurka irodalmi működése, mint a Csényféle közhulladéktelep. Bosszankodtak, mulattak rajta, végre is belefulladt a köznevetségbe. Aztán ez is elmúlt, mint a zöld szamarak háromnapos legendája általában. Lukácsot elfelejtették groteszk tehetetlenségével együtt."*

Ez volt a politikai stílus, ez volt az érintkezési forma.

Göndör Ferenc szocialista hetilapja, *Az Ember* (mely később áttelepedett Amerikába), ebben az időszakban különösen éles hangot használt, és előszeretettel Gábor Andort támadta, aki egy idő múlva Berlinbe, majd Moszkvába került, és 1945 után a *Ludas Matyi* szerkesztője lett; 1953-ban halt meg. Bécsi évei alatt publikálta a jellemző című vitairatát: *Itt jön Jászi Oszkár, aki megeszi Marxot és Lenint.* Őt meg — mint mondom — Göndör Ferenc akarta lenyelni. A vele foglalkozó bármelyik cikkből lehetne jellemző sorokat idézni. 1921 decemberében zavargások törtek ki az éhező Bécsben, megrohamoztak egy-egy kávéházat, melyben állítólag üzletelők, spekulánsok, síberek találkoztak. Valószínűleg téves megfigyelések és feltételezések alapján a magyar kommunistákat is felelőssé tették a berendezések megrongálásáért, s többeket kiutasítottak az osztrák fővárosból. A kommunisták egymást, a *Proletár* a *Vörös Újságot*, a *Vörös Újság* a *Proletárt* vádolta a kiutasításért, Gábor Andor pedig, akit szintén kiutasítottak, előbb könyörögni ment ellenfeleihez, majd megtámadta az osztrák politikát, és megfenyegette Ausztriát. Göndör Ferenc így kommentálta ezt a magatartást: *„Nem lehet rá (Gábor Andorra) haragudni, inkább szelíden kényszerzubbonyba kell öltöztetni, hiszen közveszélyes őrült. A tüzes kályhát azt nem öleli meg, akiket leköpköd, azoknak a szívességét igénybe veszi, de azért mégiscsak bolond a magyar bolseviki mozgalomnak ez a marcona és inesztétikus nyálzacskója. A forradalom öregedő koraszülöttje ő, boldogtalan és málatag, pesti csatorna menti aszfaltvirág, akit nem szabad észrevenni, és nem kell Bécsből kitiltani, hiszen nem árt ő szegény senkinek se. Tessenek neki megbocsátani, ne tessenek rá haragudni, hiszen olyan szerencsétlen, olyan mindenkinél utolsóbb állatka szegény."*

Igen, így áll ez *Az Ember* című hetilap 1921. december 18-i számának 11. oldalán...

Ez már a múlté. Maradjon is az. Egészítse ki a képet a Tanácsköztársaságról és híveiről. Ma ugyan vannak még érintkezési zavarok, és nem mindig megfelelő a politikai stílus, de legalább ebben a tekintetben mégsem a felidézett múlt javára billen a mérleg.

DR. HALMOS MILÁN (USA)

Az írástudók

Régi bölcsesség, hogy a madarat tolláról, az embert barátjáról ismerhetjük meg. Úgy látszik, hogy világos századunkban — amikor minden és mindennek az ellenkezője egyaránt igaz — ez a szabály is módosításra szorul. Manapság akként hangzanék, hogy madarat tolláról, embert az ellenségeiről ismerhetünk meg; esetleg úgy is: mutasd meg ellenségeid, s megmondom, ki vagy.

Vajon puszta szójáték ez, vagy rejlik mögötte komoly tartalom? Aki figyelmesen követi a hírközlés (sajtó, rádió, televízió) évtizedes működését, az rájön, hogy nem szójáték ez semmiképpen, hanem közveszélyes igazság. Akad manapság annyira hiszékeny ember, aki ne tudná elképzelni, hogy a hírközlés ne lenne képes negyvennyolc óra leforgása alatt a kokottból szende vasárnapi iskolai tanítónőt alakítani? Vagy Gábor arkangyalból ugyanennyi idő alatt háborús bűnöst, akinek több ezer ember vére tapad a kezéhez? Keressünk néhány példát, amivel a fenti állítást alá tudjuk támasztani!

Emlékezzünk csak vissza a háború utáni esztendőkre, amikor Hitlert és Mussolinit — joggal — véres kezű diktátorokként emlegették, ugyanakkor a jó öreg Sztálin Jóska bácsi élete végéig megmaradt generalisszimusznak, jóllehet lényegesen több ember élete szárad a lelkén, mint a másik kettőnek együttvéve.

Franco örökké csak diktátorként szerepelt, míg Titót élete végéig marsallnak címezték, jóllehet magyarok, horvátok, németek — sőt: szerbek — a megmondhatói, hogy mennyivel több embert tett hidegre, mint Franco.

Ki emlékszik Battista kubai elnökre, akit a sajtó mindenkoron jobboldali diktátornak nevezett, sőt: ha emlékezetem nem csal, a náci, fasiszta jelző is kijárt neki. Akkortájt jelent meg a

színpadon Fidel Castro, akit a sajtó „a Karib-tenger George Washingtonjaként" üdvözölt. Sokáig így is szerepelt, közben azonban kinőttek a csikófogai meg az oroszlánkörmei, és jó néhány ezer honfitársa kinyírásával bebizonyította a New York-i sajtónak, hogy ő bizony nem tart rokonságot George Washingtonnal. Ettől kezdve Fidel lett a neve, sőt: alkalomadtán az irányított sajtó még presidentként is emlegette. Soha nem nevezték diktátornak, jóllehet volt ő is legalább olyan rossz fiú, mint Battista.

Az már csak igazán magától értetődő, hogy a joviálisan vigyorgó Hruscsovot, Budapest mészárosát még csak tévedésből sem nevezték diktátornak; mind neki, mind két utódjának, Brezsnyevnek és Andropovnak a „chairman" címzés mindenkoron kijár. Mindezekből azt a tanulságot lehet leszűrni, hogy a diktátor csak akkor diktátor, ha jobboldali; ha baloldali, akkor chairmantől marsallig, Fideltől generalisszimuszig bármiképpen hívhatjuk, diktátornak azonban semmi szín alatt.

E pompás módszer a belpolitika síkján is kiváló eredménnyel alkalmazható. Vannak szenátorok, akiknek szeretője gondatlanságukból vízbe fullad, szexbotrányaiktól és válásuktól visszhangzik az ország, és mégis — hála a hírközlésnek — a hiszékeny tömegek szemében továbbra is megmaradnak a nép gáncs nélküli lovagjainak.

Vannak képviselők, akik vén fejjel, államköltségen kitartott szeretőiket titkárnőként számolják el. Ha balszerencséjük van, rajtakapják, de sebaj, a hírközlés Bűnbánó Magdolnaként jeleníti meg őket, akiket a végén mindenki csak sajnál. Utána újra kezdik vitézkedésüket a jól jövedelmező politikai arénában.

Ezzel szemben akadnak elnökök, akik ugyanazokat a betyárságokat követik el, mint elődeik, őket azonban világraszóló botrány kíséretében távolítják el helyükről.

Szóval itt kétféle mértékkel mérnek. Amit szabad Jupiternek... a többit már tudjuk.

Vajon kik, miért és hogyan állanak e gigászi erejű hírközlő hatalom mögött? Élet és halál urai ők, akárcsak Caesar az arénában: akire lefordított hüvelykkel mutatnak, az halott ember; a másik életben marad.

Hatalmuk abban rejlik, hogy korlátlan mennyiségű pénz birtokában, a rádió, a televízió és az újságok révén az útjuk nyitva áll milliók gondolkodásának a befolyásolására. Ők magyarázzák meg az átlag szavazópolgárnak, hogy mi helyes, mi káros, mi az üdvözítő, mi az átkozott, ki a jó fiú, ki a rossz.

Miután ők mindent tökéletesen tudnak, mi, átlag földi halan-

dók, nélkülük semmit meg nem tudnánk érteni, ezért bízvást nevezhetjük őket a Szentírásban szereplő „írástudók" néven. Végre is ők a választottak, ismerik az írást, és nekünk, írástudatlanoknak elmondják, megmagyarázzák, hogy mit és miképpen kell érteni. Minden, az övékkel ellentétes magyarázat demokráciaellenes bűn, amelynek megbélyegzésére az „elfogult" jelző fenntartás nélkül alkalmaztatik. Gondolom, szükségtelen megjegyezni: az írástudóknak legvadabb álmukban sem jut az eszükbe, hogy esetleg ők is elfogultak lehetnek.

Ha egyszer valaki az írástudók műveleteinek felismerésében idáig eljutott, a dolga lényegesen egyszerűbb: az esetek döntő többségében az ellenkezőjét kell valószínűbbnek tartani annak, amit az írástudók világgá kürtölnek. Ha valakit módfelett felmagasztalnak, akkor óvatosság ajánlatos, sőt: még a sanda gyanú is helyénvaló a felmagasztalt személlyel kapcsolatban. Ha viszont valakit erősen dögönyöznek, gyaláznak, igyekeznek az illető puskaporát eláztatni, akkor jogos gyanú merül fel arra nézve, hogy az illető esetleg jóravaló, derék ember.

Talán akadnak még, akik emlékeznek Perez Jimenez venezuelai diktátorra, akit több mint évtizedes működés után ellenfelei államcsínnyel távolítottak el. Ide menekült, de Kennedy elnök minden további nélkül kiszolgáltatta az új venezuelai rendszernek, amely törvényszék elé állította.

Időközben az itteni hírközlés Perez Jimenezt — mint diktátort — eláztatta a sárga föld poráig.

Rég elfelejtettem az egészet, mígnem néhány hónapja hosszabb időt töltöttem Venezuelában élő barátom vendégszerető házában. Úgy véletlenségből érdeklődni kezdtem Perez Jimenez felől. Nem akarván csupán egy felvilágosítás alapján véleményt formálni, nagyszámú és különféle anyagi helyzetű ismerősnél is érdeklődtem. Valamennyien megegyeztek abban, hogy ami jó az utolsó ötven esztendőben Venezuelában történt, az majdnem mind Perez Jimenez nevéhez fűződik.

Midőn politikai ellenfelei törvény elé állították, a nép olyannyira tüntetett mellette, hogy az egész tárgyalási cirkuszt félbe kellett szakítani, és Perez Jimenezt gyorsan Spanyolországba csempészni, nehogy egy újabb forradalom ismét hatalomba ültesse.

Szóval éppen az ellenkezőjét sikerült felderítenem mindannak, amit az írástudók terjesztettek.

Néhány éve egy másik diktátornak is kitelt az esztendeje. Somozának hívták, s az írástudók hírközlése minden elképzelhető rosszat és gonoszat összehordott róla. Száműzetésben meg-

gyilkolták, és csak most derül ki apránként, hogy ellenfelei a vérbeli kommunistáktól kevéssé különböznek, a nicaraguai népnek pedig semmivel se jobb a sora most, mint Somoza idejében. Nicaragua szovjet bázissá vált. A Szovjetunió Kubának szállít fegyvert, Kuba Nicaraguának, Nicaragua pedig a környező apró közép-amerikai államocskák felforgatóinak.

Példákat lehetne hozni arról a hírzárlatról is, amivel bizonyos eseményeket vagy személyeket a hírközlés egyszerűen „elfelejtet" a közönséggel. Hiába, a széles tömegeknek csak azt és csak úgy szabad tudni és értelmezni, amit és ahogyan az írástudók magyaráznak.

Kiáltó példa erre a palesztin terroristák esete. Több mint két évtizeden át az amerikai közönség egyebet se tudott róluk, minthogy égbekiáltó terrorcselekményeket követnek el minden igaz ok nélkül. Természetes, hogy mindenki felháborodással és megvetéssel gondolt reájuk. Csak egykori „kiváló" elnökünk, Jimmy Carter alatt derült ki, hogy ezekből az istentelen terroristákból van vagy hárommillió, és nem szórakozásból követnek el terrorcselekményeket, hanem azért, mert minden egyéb kísérlet hiábavalónak bizonyult azon célból, hogy a világ figyelmét a velük szemben elkövetett igazságtalanságokra felhívják. Kiderült, hogy még a szüleiket zavarták ki őseik földjéről pusztán csak azért, hogy ott máshonnan jött idegeneknek helyet csináljanak.

Szeretném látni azt a népet, amelyikkel ilyen igazságtalanságokat milliós méretekben követnek el, és soraikból nem származnak terroristák, különösképpen akkor, amikor bajaikat az egész világ tudatlansággal és részvétlenséggel szemléli.

Elég szomorú, hogy a hazájából kidobott palesztin nép kizárólag csak a saját terroristáinak köszönheti, hogy olyan hosszú idő után a világ annyira-amennyire felfigyelt rájuk. Emlékezzünk csak vissza, hogy az amerikai feketék mi mindent követtek el az általuk igazságtalannak tartott helyzetük orvoslására...

Elég a példákból ennyi. Tanulságként levonhatjuk, hogy nemcsak a görögöknek nem szabad hinni, amikor ajándékot hoznak; nemcsak a kommunistáknak nem lehet hinni, amikor támogatást és potya előnyöket ajánlanak. Az irányított hírközlésnek, az írástudóknak sem szabad hinni, különösen akkor nem, ha valakit módfelett feldicsérnek vagy módfelett lerántanak.

VAJDA ALBERT (Németország)

Látogatás Kleptomániában

II. Lopez, Kleptománia koronázatlan királyának meghívására három napot tölthettem ebben a végtelenül érdekes országban. Festői dombok borították egykor, de a lakosság valamenynyit elhordta. Kleptománia törvényei ugyanis kimondják: „Az ország azé, aki apránként hazaviszi."

A határon a vámtisztviselők végtelen udvariassággal fogadtak. Felmutattam őfelsége meghívólevelét, amelyet ugyancsak megcsodáltak. Két nappal később az egyik fővárosi antikvárium kirakatában kínálták autogramgyűjtőknek magas árért. Elismeréssel kell szólnom arról, hogy észre sem vettem, amikor kiemelték zsebemből pénztárcámmal, zsebkésemmel és golyóstollammal együtt.

Kleptomániában ugyanis fordítottak a törvények. Ellentétben az erkölcsi világrendre épült országokkal, a kleptománoknál az a becsületes állampolgár, aki eltulajdonítja a másét. Világért sem merném azt állítani, hogy Kleptomániában lopnak. Aki ilyet mond, azt az ország lakói durvának, vulgárisnak, gorombának tartják. Szerzett jognak nevezik azt az újabbkori népszokást, hogy mindenki megszerzi azt, amit megkíván. Minden módszer megengedett, feltéve, ha az, akitől szerezni akarunk, nem ügyesebb, mint mi. Ez esetben ugyanis mire a szerezni vágyó észbekapna, már az ő zsebét, lakását, kocsiját ürítette ki a leleményesebb kleptomán.

Módomban volt kihallgatáson jelentkezni II. Lopez őfelségénél. Elnézést kértem tőle, hogy nyakkendő nélkül jelenek meg előtte, de amikor beléptem a palotába, még a nyakamon volt a Pierre Cardin-csoda, most meg nem találom. A király elnézően bólogatott. Másnap, egy kiállítás megnyitásán, örömmel láttam, hogy II. Lopez vajszínű selyemingéhez Pierre Cardin-nyakkendőt kötött.

Negyedórás beszélgetésünkön elmondta, hogy azért koronázatlan királya Kleptomániának, mert elődje, I. Lopez elhunyta után sehol sem találták a koronázási jelvényeket, beleértve a koronát is.

— Ez azonban nem számít — mondta őfelsége —, népem szeret, mert felállíttattam az OSZH-t, az Országos Szemhunyási Hivatalt, amelynek alkalmazottai szemet hunynak minden felett, amit országunk törvényei előírnak. Havonta egyszer ellenőrzi az ÁTH, az Államtisztasági Hivatal, hogy nem furakodott-e ellenség, azaz becsületes ember a dolgozók soraiba. Figyelemmel kílevíziója, mosógépe. Ezekről ugyanis feltehető, hogy nem tevékenykednek kielégítően a szerzés területén.
ehető, hogy nem tevékenykednek kielégítően a szerzés területén.

— Van, akiket „elrontó munkatáborokba" visznek. Ott megtanulják, hogyan kell két ujjal minden lehetséges tárgyat zsebből kiemelni, milyen módszerekkel jutunk középítkezésekhez kiutalt téglához és építőanyaghoz úgy, hogy saját kis otthonunk legyen belőle.

— Az elrontó táborok lakóinak jelentős része, három hónapos kiképzés után, hasznos tagja lesz társadalmunknak — magyarázta nekem a Lélekromboló Intézet főideológusa, a kínai származású Csór Csal-csen. Irodájának falán jelszavakat láttam. „Tisztességtelenség — fél egészség" — olvastam az egyikről. „Legfőbb érték az embertelenség" — nézett rám egy másik felirat. „Ki korán kel, aranyat lop" — mondta egy harmadik.

Beszéltem II. Lopez legfőbb gazdasági és politikai tanácsadójával, a moszkvai születésű Oroz Varabol tábornokkal. Civilben fogadott, és eredeti Chanel kölnivizet töltött poharamba. Természetesen vizespohárba, mert a tábornok a szovjet katonai akadémia illemtanárától pontosan megtanulta, hogy konyakot konyakospohárból, vodkát csöbörből és kölnivizet vizespohárból iszik a művelt egyén. Koccintottunk, és utána barátságosan átölelt, jobbról-balról megcsókolt. Közben hihetetlen szakértelemmel emelte ki zakóm mindkét zsebéből az előre odakészített pénztárcát és bankjegyekkel töltött borítékot. Jóakaróim ugyanis időben figyelmeztettek: Kleptomániában az a bevett szokás, hogy ha valaki meglátogat egy-egy vezető funkcionáriust, akkor lehetővé kell tennie, hogy az illető kiemelhesse zsebéből a neki szánt összeget, amelyet szaknyelven „csúszómászópénznek" neveznek.

Kleptomániai tartózkodásom alatt részt vehettem egy bírósági tárgyaláson is. A vádlottat, egy nagyvállalat főkönyvelőjét, három évi börtönbüntetésre ítélték „hűséges kezelés" vád-

jával. Az ügyész dörgedelmes szavakkal ecsetelte, micsoda veszélyeket rejt magában az ilyen eltévelyedés. A főkönyvelőre ugyanis rábizonyították, hogy tízéves munkássága alatt minden fillérről pontosan el tudott számolni.

— Ez a becsületes fráter szégyene a haladó kleptomán társasdalomnak! — harsogta az ügyész. — Példás büntetést követelek, annál is inkább, mert ha gyengék leszünk, még megélhetjük, hogy példája követőkre talál.

Kísérőm fülembe súgta:

— Ettől nem kell tartani.

Intett nekem, és az ügyész télikabátját magára kapva sietve elhagytuk a termet.

FLÓRIÁN TIBOR (USA)

Kolozsvári délután Caracasban

Ünnepet ülünk,
együtt vagyunk és emlékezünk:
milyen szép volt elhagyott életünk,
melyből, mint egy elviselt
ruhából, gépfegyvertűzben
gyorsan kibújtunk...

Fejünk felett színes kolibri
forgatja propellerét,
a levegőben áll,
minket néz,
s mi Caracas körül
a fénylő hegyeket.

Forog velünk a délután,
forognak az utcák.
Most az Óvárban vagyunk,
ismerős szavak verődnek fülünkhöz,
egy vasrácsos ablak mögül
minket figyel a múlt,
lábunk alatt énekel a járda,
arcok hullnak szemünkbe,
Mátyás szobra előtt játszik
két matrózruhás kisfiú.
Állunk, és visszatérni nem tudunk.
Fejünk fölött az arkangyal
trombitája fúj.

THIERY H. ILONA (USA)

Kanyar

„Vagy nagyon meleg van, vagy öregszem" — mormolta magában a nő, míg biciklijét tolta maga előtt lassan, dombnak fel. Az út két oldalán itt-ott szép kicsi házak fehérlettek, színes virágzó bokrokkal, sok muskátlival.

„Azt hittem, a muskátli hazai virág, s itt is mennyi van." Magához beszélt, így hamarabb telt az út, mely amúgy sem volt nagyon könnyű. Néha autó suhant el mellette; idegenek, turisták, kamaszok.

Az egész völgyet mint fénytakaró borította be a nap, még a legyek is bágyadtan zümmögtek, s itt-ott kicsi, sárgás pillangók röpködtek. Autó dudált rá; megpróbált oldalabbra húzódni, de a kocsi lassított, és valaki kiszólt:

A városba megy, asszonyom?

Megállt, visszafordult. A kocsiban Zsigmondy ült, a magyar mérnök a cementgyártól. Nemrég vehette kocsiját, azelőtt mindig biciklin látta.

— Nem, csak ide a szomszéd faluba. Ott a patika, ahol a kisfiam orvosságát megkaphatom. S néhány más apróságra is szükségem van.

— Elvigyem? Meleg van, nem lehet könnyű biciklivel. Nemrég még én is azzal jártam, hát jól emlékszem. Ezek az utak mintha mindenütt csak felfelé mennének.

— Köszönöm — felelte Komárné. — El is fogadnám, de mint említettem, egy-két olyan holmira is szükségem van, amit csak én tudok megvenni. De nagyon hálásan köszönöm — s indult tovább.

— Nézze, Komárné, szálljon fel, a biciklit is tegye fel! Elviszem a központig, s visszafelé csak könnyebb lesz. Hűvösebb is, és az út is inkább lefelé jön. Nos?

— Köszönöm. Ha nem teher...

— Már miért lenne?! Másokat is szoktam vinni. Kollégát, ismerőst... Szálljon fel!

Komárné biciklijét hátul felerősítette, beszállt, s magát legyezve hátradőlt az ülésen, arcát, karját, nyakát törölgetve zsebkendőjével. Most jóleső hideg levegő csapta meg.

— Még léghűtése is van? Remek kocsi. Hálás vagyok.

— Nem új. Egy Amerikába került barátomtól nemrég vettem át. Tudja, ők ügyesen csinálják. Megrendelik itt, átjönnek, leautózzák szabadságukat, és utána eladják. Így a kocsi új is, meg nem is, mégis nagyon boldog vagyok vele. Néha szeretném megsimogatni, mint a jó lovat. Különösen most, amikor ilyen meleg van.

— Na és télen?

— Télen befűtök. Jobb, mint akkor, amikor biciklivel jártam. Négy éve vagyok itt, három tél elég volt.

— A kisfiam már nem is egyszer póruljárt a havas úton. Nekünk ez már a hetedik telünk itt 1956 óta.

Zsigmondy lassított; kocsi jött szembe, nyitott sportkocsi. Lobogó hajú fiatalok ültek benne.

— Mondják, eleinte több magyar élt itt, de kivándoroltak. Legtöbben Amerikába, Kanadába, Svédországba. Tulajdonképpen jól tették. Ha már otthon nem lehetnek, övék a világ. Oda mennek, ahol több a pénz. Ez se hazájuk, az se.

— De ez legalább Európa. Én nem mennék el innen. Maga hogyhogy nem ment el, mérnök úr?

— Ne mérnök urazzon! Zsigmondynak hívnak; gondolom, tudja. Nem mentem el, mert közel akarok maradni a hazámhoz, családomhoz, s megvárni, míg enyhül valami. Talán bemehetek, talán kijöhetnek. Talán... álmok... Elhatározásomban az is fontos volt, hogy jól tudok németül, s így a németekkel jól megvagyok. Magyar itt alig van, s mint észrevettem, nem nagyon keresik egymást. S maga?

— Az én uram velem volt, de azután elment.

— Elment? Hova?

— Nem tudom. Talán Amerikába. Egy nővel...

— S itt hagyta a gyereket is? Úgy tudom, egy fia van.

— Igen. Lajikám. Most tizenkét éves. Amikor elment, azt mondta, majd ír, s hogy majd küld pénzt, s ne haragudjam...

— S küld?

— Azóta semmi hírem. Ez három évvel ezelőtt volt.

— Hát nem szép dolog. De három év nagy idő.

— Hogy érti?

— Kiábrándulni sok, meggazdagodni kevés.

— Meggazdagodni? — nevetett fel keserűen Komárné. — Hét év alatt még egy rendesebb lakást sem tudtam szerezni a fizetésemből.

Csend állott közéjük. Zsigmondy erősen figyelt a vezetésre. Az út fölfelé kanyargott, jobbra mellettük a völgy mindinkább mélyült. A kocsi éppen óvatosan készült megkerülni egy az utat kanyarrá kényszerítő sziklát, amikor a hegy mögül teherautó robogott elő. Túl gyorsan jött lefelé. Egy nagy csattanás, és kocsijuk máris gurult lefelé a dombon a mélybe. Recsegett, dobálta utasait, az asszony sikoltott. Egy fa állította meg a zuhanást. Azután síri csend. Az égen békésen úszott egy felhő.

* * *

Mély, fájó szédületben feküdt. Mintha víz lenne felette, amiből nem tud felmerülni; fullad, ver a szíve, fáj, minden fáj. Próbálta kinyitni a szemét, nem sikerült. Neszezést hallott.

— Mami, mami, édesanya! — A hang síróssá vált. Komár Lajika susogott a fülébe, de sehogy sem tudott rá válaszolni.

„Élek, élek!" — kiáltotta, de hangja nem hallatszott.

Komár Lajika hátradűlt székén, és öklével próbálta könnyeit visszanyomkodni. A szobában csend volt, nehéz orvosságszag, s egy széken ápolónő ült. Nagydarab, testes asszony volt. A kezében levő kötésre nézett, hogy ne lássa a szomorú gyerek elkínzott arcát.

— Édesanya, anyu, anyu! — kiáltotta Laji elkeseredetten, s odahajolt anyja fölé, egészen közel. — Édesanya, mi lesz velem? Ne hagyj itt!

Az ápolónő felállt, és megsimogatta a fiúcskát. Kinyílt az ajtó, két orvos jött be. Nézték az adatokat, tapogatták, pulzusát mérték. Lajika rémülettel leste arcukat. Az egyik orvos óvatosan injekciós tűt szúrt a beteg karjába, s föléje hajolva figyelte. Az asszony szempillája megrezzent. Mindenki föléje hajolt. Lassan kinyitotta a szemét.

— Élek — mondta halkan.

— Was sagt sie?

— Ich lebe — fordította le Lajika, s ráborult az ágy szélén lelógó kézre.

* * *

Három hét telt el.

Éjszaka volt. A tárt ablakon hűvös hegyi levegő húzódott be, kint csillagok miriádjai lepték az eget.

— Élek. Megmaradok. Úristen, köszönöm. Lajika, hol vagy? Igaz, éjszaka van. Lajika, Lajikám, ki van veled? Ki vigyáz rád, ki törődik veled, ki ad enni? Lajikám... Istenem, élek, látok. Lá-

tom az éj homályát, s az ablak előtti magas jegenyét. Már a fejem sem fáj, a kezem mozog. Itt lejjebb, itt se fáj, sőt: semmit sem érzek.

Nyomogatni kezdte a combjait. Lejjebb... Nem érzett semmit. Próbálta megmozdítani — nem sikerült.

Meghúzta a kis lámpa zsinórját. Halványkék fény gyúlt. Próbált az ágy szélébe kapaszkodva felülni, próbált előrehajolni. Nem sikerült. Végre előbb a kezével, majd egy csőrös kannával ütögetni kezdte a térdét, alsótestét. Nem érzett semmit. Felsikoltott, aztán elájult. Kezéből kiesett a csőrös edény.

Hajnalodott.

* * *

Napok teltek el, míg eszébe jutott megkérdezni, mi történt a kocsi vezetőjével, Zsigmondyval.

— Ma kelhet fel először.

— Szóval él?

— Hát persze hogy él! A lábát törte, gipszben van, de ma felkelhet. Akar üzenni valamit?

— Nem! — mondta keményen. — Nem akarok semmit!

* * *

„Miért haragszom arra az emberre? Jót akart, segíteni akart. Bár hagyott volna a biciklimmel! Úristen, a biciklim! Az is tönkrement? S az autó? Na, mindegy. Azelőtt is megvolt autó nélkül, ezután is meglesz. Ültem a kocsiban, jó hűvös volt, szemben az úton jött az a nagy teherkocsi. Robogott... nem állt meg... nekünk jött. Csattant valami, előreestem... azután már nem tudom. Úristen! Ezt a meleget! Jöjjön valaki, nyissa ki az ablakot!"

Csöngetett, kopogott. Az ápolónő berohant. Nem, nem nyithat ablakot, hideg dől be, le van gyengülve, meghűlhet.

Hideg? Őrült! Hol van még a hideg? Meleg van, augusztusban vagyunk. Süt a hold, és...

— Kedves nővér, milyen nap van ma?

— Szeptember huszadika. Fáj valamije? Adjak altatót?

Nézett maga elé. Augusztus, szeptember. „Lajikám, Lajikám..."

Kinyílt az ajtó, s mankóra támaszkodva Zsigmondy állt ott, arcát kékre festette a fény.

— Két napja készülök, és nem merek bejönni, asszonyom. Nem tudom, mit mondjak... Bocsánatot kérjek? Nem tehetek róla. Egyetlen vigaszom, reményem, hogy bebizonyosodik: nem az én hibám volt.

— Tudom. Gondolkoztam én is. Volt rá időm. Jobb lett volna, ha utamra hagy. Biciklivel jártam évek óta, s jó volt.

Elhallgatott. Nem akarta, hogy dühe, keserűsége feltörjön. Ez az ember jót akart, de tönkretette az életét. Most mi lesz?

— Nézze, asszonyom, ha maga ül egyedül egy autóban, és az úton valaki a hegynek felfelé kínlódik, maga nem ajánlotta volna fel a kocsiját?

— Miért? Maga mindenkit felszed az úton, vagy csak éppen nekem jutott ez a szerencse? — kérdezte keserűen Komárné.

— Nem mindenkit. De egy magyart... hát amellett nem megyek el, legalábbis eddig nem mentem el. Most majd elmegyek, ha megtanultam járni.

— Megtanul járni... — sziszegte. — Látom, máris jár.

— Mankóval.

— Hát én? Tudja, hogy mi bajom? Valószínűleg képtelen leszek járni. Soha többé az életben... Menjen... menjen ki, jóember, mert...

Oldalt fordult, és zokogni kezdett. A sírás mind erősbödött: keserű, vádló, hangos, panaszos, sikoltásszerű sírássá vált, s Zsigmondy még akkor is hallani vélte, amikor az emelet túlsó végén becsukódott mögötte az ajtó.

Hallani vélte órákon át, kint a kertben, amikor az ápoló kitolta, hogy néhány percre a hűvös, friss levegőn legyen. Hallotta, amikor evett, és hallani vélte az éjszaka csendjében, amikor minden altatót elnyomott lelkének dörömbölő vádja. Ezer nyitott kérdés. Itt ez a tragédia vele. Még jó, hogy a cége megértő; a kollégák emberi érdeklődése, a vezetőség megnyugtató ígérete. Nem, itt nem lesz baj. Az orvos azt mondta: lehet, hogy sántítani fog, az lehet. Megúszta a frontot, megúszta a börtönt, a forradalmat, s most itt sántul le, egy virágos mező kanyarjában. Hát sánta lesz. Ágnes akkor is szereti, s a gyerekek is. Úristen, Ágnes! Egy hete írt neki utoljára. Ágnes nincs itt. Nem látja kínzó problémáit. Nem látja a békés falut, ahol őt semmi nem érheti. Aggódik. Remeg. Naponta lesi a postást. Mi ez? Elő van írva a tragédia az ember életében? Ágnes!

Most mi lesz? Mi lesz ezzel az asszonnyal? Az orvosoktól már tudja, hogy sokáig nem tud majd járni, ha egyáltalán valaha... A szervezetétől függ, az akaraterőtől, a pénztől...

„Tegye fel a biciklijét, és szálljon be!" Micsoda őrült ötlet volt! Ágnesnek is segítenek mások... Ő is csak segíteni akart. Béna lesz. Semmit nem tud csinálni. Járni? Dolgozni sem tud. Mi lesz a fiával?

Hajnalodott, mire elnyomta a fáradtság.

* * *

Komár Laji borzongva kelt föl az ágyból. Kapkodva mosa-

kodott a konyhaasztal melletti hokedlin álló lavórból. Messze volt az ágytól a mosdóig.

„Anyu, szegény anyu! Szegény édesanya! Ó, hogy gyűlölöm azt az embert!"

Kopogtak. Gyorsan visszabújt a langyuló melegbe. Az ajtó kinyílt — hideg süvített be —, s ott állt az az ember.

— Szervusz, fiam! Te itt laksz? — kérdezte meglepve. — Ez a lakásotok?

— Mit akar itt? — ijedt meg Laji. — Maga az ördög, aki tönkretette az anyámat. Most én következem?

Felült az ágyában, és meredten nézett Zsigmondyra. Szemében ijedtség és gyűlölet váltakozott; arca eltorzult, és egész testében remegni kezdett.

Zsigmondy a botjára támaszkodott, és leült egy székre.

— Fiam, a haragodat megértem, és mint gyereknek csak annyit mondhatok: jót akartam. Majd ha felnősz, talán megérted, hogy nem mindig az történik, amit mi akarunk.

— Hagyta volna békibe' az anyámat!...

— Hagyj beszélni! — Mentem az úton a nagy, üres autóban. Mentem már százszor is; vittem mindenkit, aki megkért rá. Soknak én ajánlottam föl. Én éppen úgy ottmaradhattam volna, meg is halhattam volna. A teherkocsi jött nekem. Jövő héten lesz a tárgyalás. Eljöhetsz, meghallgathatod...

— Most mit akar tőlem? Az anyámat már nem tudja meggyógyítani!

Zsigmondy csak nézte a gyereket. A saját fiát látta, aki ilyen korú lehetett, mint Lajika.

— Hány éves vagy, fiam?

— Tizenkettő. De mit akar tőlem most? Minek jött ide?

— Nekem is van egy fiam. Gézának hívják, mint engem. Ő tizenhárom éves. És van egy kislányom is, aki kilencéves. Apa vagyok. Ember. Törődni szeretnék veled. Azért jöttem.

— Már törődött velünk. Most már hagyjon békibe'!

— Az én fiam, remélem, megértőbb gyerek, mint te vagy. De az is igaz, hogy évek óta nem láttam... csak a leveleit.

Elhallgatott.

— Majd ha az ő anyja nem lesz vele, akkor majd ő is...

— Hallgass! — kiáltott rá Zsigmondy.

Lajika elhallgatott. A csend fagyosan állt közöttük. Mély sebekből véreztek mindketten.

— Azért jöttem — szólalt meg aztán Zsigmondy —, hogy elvigyelek hozzám. Ott laksz majd velem. Az üzem egyik nagy házában lakom, elég üres. Azt hittem, a családom hamarosan jön,

de hát még várni kell. Én is egyedül vagyok, te is. Költözz be hozzám! Hely van, meleg van. Egy asszony főz, takarít. Az iskolád is közelebb van. Csak addig, amíg anyád jobban lesz, és kijöhet a kóraházból...

— Kijön?

— Egyszer kijön. Nem tudom, mikor. Talán hamar, talán később. Nem maradhat mindig a kórházban. Onnan hamarosan el kell hozni.

Lajika nézte az idegent. Nagydarab barna ember volt. Eddig csak rosszat hozott az életükbe.

— Nem megyek — mondta.

— Ahogy gondolod, fiam. Nem erőltetlek. De hidd el, hogy jobb lesz egy rendes, meleg, tiszta házban élni, mint itt. Gondolkozzál, és majd eljövök holnap.

Azzal elment.

* * *

Zsigmondy — mankója segítségével — végre betornázta merev lábát az asztal alá. Millió bizsergés futott rajta végig, és zihálva lélegzett, mintha futott volna, de végül is, mankóját a földre fektetve, megpihenhetett. Ágnesnek írt, a feleségének. Évek óta ez volt köztük az egyetlen kapcsolat: gondolataik, megérzéseik, leveleik. Intim kapcsolat az „új érában"... Mindenki egyenlő: mindenki egyenlően szenved. Tanács, gond, gyermeknevelés, ölelés, csók, hűség — levélpapíron át.

És most ez!

Kint békés eső kopogott. A föld szomjasan itta, a bokrok feléledtek, a tetők frissre mosva, a fák tárt ágaikkal nyújtóztak a szél lengésében; boldog, békés táj vajúdó emberek körül.

„Ágnesem, Egyetlenem!

Anyám helyett édes, apám helyett támasz, magányomban jövőt ígérő tünemény, de messze vagy tőlem! Lassan javulok; mankóm békésen pihen mellettem, s ha süt a nap, kibicegek, és majdnem örülni tudnék újból az életnek, ha nem nyomna agyon a probléma, amit előző leveleimben is említettem. Mit csináljak ezzel a nővel, akit tönkretettem? Fekszik az ágyában, bemenni is alig merek. A gyűlöletét alig palástolja, és nem is hibáztathatom. Mindig Rád gondolok... Ha Veled történt volna...

A fiát látogattam meg, egy hideg konyhában lakik. Valakik etetik, mint a madarakat, de meddig? Gyerek, mint a miénk, és egyedül. Se apja, és, most már, se anyja. Az emberségem azt diktálja, hogy törődnöm kell velük. Lakásuk nincs, pénzük nincs, és ezen a héten az asszonyt is kiteszik a kórházból, mert már nem tehetnek érte semmit. Ha itt lennél, tudom gondját viselnéd en-

nek a szegény gyereknek, de nélküled kell döntsek, mert nem vagy itt. Elhozom ide magamhoz. Nagy ház, hely van, elférünk. Találkozni se kell, csak éppen ellátni. Abban az otthonban, amelyik évek óta benneteket vár.

Ágnesem, kell-e ezt nekem megtenni? A templomnál mutatták egyszer, hogy ‚az is egy magyar'. Ment előttem az úton, tolta hegynek fel a biciklijét, azután láttam vérben, sikoltozva, bebónyálva, megbénulva, átkozódva, zokogva.

Az itteni hegyek ölében a völgy csodás, de az emberek hidegek, mint az acél. Nincs, aki törődjék velük. Ezért döntöttem így..."

* * *

Lajika az iskolából délután a kórházba ment. Komárné a napozóban volt. Tolószékben ült. Sápadt, vékony arcát a nap felé tartotta, keze az ölében pihent. Talán aludt. Lajika óvatosan közeledett. Anyja ránézett, szemében élet gyúlt. Halvány mosollyal nézett fiára, s a karját tárta felé.

— Édesanya — mondta a gyerek később —, tegnap nálam volt az a...

— Az a bácsi, aki felvett engem az autójára?

— Igen, az. Az a bácsi tett tönkre téged.

Az asszony szomorúan nézett rá. Amikor elindult békésen biciklijével a hegyi úton, nem tudta, hogy az élet sodrása kapja el, és nem lesz megállás. Hosszú éjszakák töprengése volt mögötte. Tanácstalanul topogott problémáiban, nem volt kihez forduljon, nem jött égi jel, és nem nézhetett előre, mert a jövő ködös volt, majdnem fekete. Ha ez a gyermek, élete egyetlen értelme nincs, ki tudja, már mit tett volna. Idegenben, hazátlanul, családtalanul, s még csak nem is dolgozhatott. Állását rég betöltötték, s a bírósági tárgyalás kimenetelétől függött a négy hónapi kezelés óriási összege. Az is csoda, hogy eddig tartották.

— Mit akart tőled?

— Azt mondta, költözzem fel hozzá, ne legyek egyedül, mert ő egy nagy házban lakik, és majd jönnek a gyerekei, de addig is ő egyedül van. És téged is oda akar vinni.

Komárné felfigyelt, arca kissé átszínesedett. Tragédiáján, béna lábán túl legnagyobb gondja volt a magára hagyott kisfiú. Hogyan fogadja el annak a segítségét, aki... A fiának jobb lesz, persze, hogy jobb lesz. Ő is nyugodtabb lesz. Csak addig, legalább addig, míg kimehet és vele lehet. Ember az is. Gyereke van. Ő is apa. Ennyit legalább törleszthet, ha már... Megszégyellte gondolatait.

— Lajikám — fogta meg a gyerek kezét —, menj, fiam, én is

nyugodtabb leszek, és amint meggyógyulok, megint együtt leszünk. Fogadd el, Lajikám! Te már nagy fiú vagy, próbáld megérteni: most nincs más választásunk.

* * *

Néhány nap múlva a tárgyalás is lezajlott, s a teherautó biztosítója kifizette a kórházi számlákat, minden költséget, és megtérítette a tönkrezúzott autó árát.

Lajika Zsigmondyval ment a tárgyalásra. Gyerekeszével még nem fogott fel mindent, de annyit ő is tudott, hogy ha „az az ember" volt a hibás, nem a másik biztosítója fizetett volna.

Amikor a tárgyalásról visszafelé Zsigmondy letette Lajit a lakásuknál, a gyerek halkan csak annyit kérdezett:

— Mikor költözhetem Géza bácsihoz? Nálunk már nagy hideg van...

Másnap munka után Zsigmondy érte ment egy kollégája autójával, amiben kényelmesen elfért a gyerek is, és mindaz a holmi, amivel a kis család rendelkezett.

— Nemsokára kocsit vehetek, és akkor azzal járunk. Jó lesz?

— De ugye arra... a kanyarba...nem megyünk...

Egy hónap múlva Zsigmondy új kocsit vett. Biciklivel mentek, de visszafelé már az új autóval érkeztek. Az úton kiránduló gyerekek énekeltek. Zsigmondy óvatosan, lassan, simán vette a kanyart. Laji némán ült. Nem nézett le a mélybe, ahol... akkor... anyu...

Amikor túl voltak rajta, titokban keresztet vetett.

* * *

Lajit az új autóval vitte Zsigmondy délután a kórházba. Amikor megállt a kórház előtt, Laji megfogta a kezét, felnézett rá.

— Géza bácsi, anyu azt üzente, hogy Géza bácsi is bejöhet.

Együtt mentek a szoba felé, de a folyosón Komárné már várta Lajit, s kezét nyújtotta Zsigmondy felé.

— Köszönöm, amit a fiamért tett, köszönöm.

— Asszonyom, eddig nem mertem megmondani, hogyan szándékozom megoldani a maga problémáját, de nem látok más kiutat. Lakás sehol nincs. Innen nemsokára elbocsátják, s akkor hova megy?

— A fiam már említette a maga tervét. Igen, hova megyek, hova megyünk? Kénytelen vagyok elfogadni a nagylelkűségét, legalábbis addig, amíg meggyógyulok. Feltéve, ha valaha is... De meg akarok gyógyulni mielőbb!

* * *

Két év telt el a baleset óta. Lajiból Lajoska lett, Komárnéból Lenke, aki már hónapok óta maga vezette a háztartást. Még

tolókocsival, de erős akarattal, női ügyességgel, szívósággal és hálával. Otthonuk volt, Lajinak segítség a nehezebb leckéknél, s a bejárónő már csak a takarításban és a Lenke körüli intimebb dolgokban segédkezett. Kezelésre jártak, néha kirándultak együtt, s esténkint, amikor Lajival kártyázott vagy zenét hallgattak, Zsigmondy ki-kiült közéjük, és Laji ilyenkor boldogan rohanta meg ezer kérdésével, apró problémájával. Néha elvitte magával horgászni, majd amikor televízió került a házba, azt is hármasban nézték végig nem egyszer, s utána Zsigmondy töprengve forgolódott ágyában.

„Családi életet élek két idegen emberrel, akikhez annyi a közöm, hogy felelősséget vállaltam értük. Már nem is idegenek — korrigálta a gondolatait. — Ismerem Laji gyöngéit. Nehéz a számtan, viszont nyelvtehetség. Indulatos, de melegszívű, ő a zárkózott bőbeszédű. Ismerem Lenke minden mozdulatát, kedvenc zenéjét, ételét; bágyadt, finom mozdulatait és örömtől színesedő arcát, amikor a fia jó jegyeket hoz. Már majdnem jobban ismerem Lenkét, mint Ágnest, az én asszonyomat, aki otthon neveli a vérünkből vér saját gyermekeinket. Leveleinek hangja hűl, s mind sűrűbben kérdezi ‚Még mindig ott van az az idegen aszszony?' Igen, még mindig itt van. Hogyan mondjam meg, hogy menjen el? Lakás nincs. A baleseti járulék kevés, munkát végezni képtelen. Hogyan tegyem ki a házból? És meddig tart ez még? És meddig bírom, meddig? Az élet nemcsak munkából és evésből áll... Az éveim rohannak... ezek a magányos, nyugtalan éjszakák... ilyenkor sohase lesz hajnal...

Talán az a járóka, amit holnap kap meg, segít, és sietteti lábának megerősödését. Szegény asszony, neki sem lehet könnyű így leélni az életét, de neki legalább ott van a fia. Az enyéim felnőnek nélkülem. Más segít a leckéjükben, játékaikban, máshoz fűzi őket a felnövekvő emberkék ezer emléke. Őket ki segíti problémáikban? Ágnes? Egyedül? Vajon egyedül? Miért hűvösek a levelei, és miért jönnek mind ritkábban? Azelőtt még kérdezte, hogy mikor megyek haza, most már azt se kérdi."

Az éjszakák kegyetlen tükrét mutatták életének. A nappal, zsúfolt teendőivel, sokkal hamarább elrepült.

Másnap beautóztak a városba, mert a járóka elkészült. Tolószékéből mindig Zsigmondy emelte ki, át az autóba, Lajoska segítségével. Ketten kellettek hozzá. Az úton boldog nevetés csendült; Lenke nagy reményekkel várta a napot, hogy lábra állhasson.

— Nem lesz könnyű, és nem lesz azonnal minden tökéletes — készítette elő az orvos. — De mindennap néhány perccel többet tud majd lépni, a lábizmok újból járni tanulnak, megerősöd-

nek, és látom én még magát, asszonyom, futni a mezőn — ugratta.

Hát most elkészült a járóka. Fémből. Erős, drága, sokat ígérő.

Utána Zsigmondy egy vendéglőhöz hajtott.

— Ezt a napot megünnepeljük, utána jöhet a járni tanulás.

A vendéglőben az ajtóhoz közeli asztalhoz tolta Laji a kocsit, ahonnan Zsigmondy a karjában emelte át Lenkét, aki átfogta a férfi nyakát, hogy könnyítse az átemelést. A vacsora kitűnő volt, s az ünnepélyes alkalom tiszteletére Lajika is ihatott egy kis bort. Reményekkel telve, jókedvűen hajtottak haza. Otthon is viccelődve emelte át Lenkét a kocsiból, s most érezte először, hogy Lenke karja nyugtalanul rándult meg, majd ijedten kapott fia keze után, aki alátolta a kocsit.

Azután megkezdődött a járópróba, de Lenke nem engedte Zsidmondyt még a közelébe sem.

— Ha már járni tudok — mondta —, akkor majd meglátja.

* * *

A szeptemberi beiratkozásnál az iskola igazgatója hivatta Zsigmondyt. A tanári szobába invitálta, konyakkal kínálta, s látszott, hogy Gruber kínlódva kerülgeti a témát. Végül megszólalt:

— Lajostól tudom, hogy az édesanyja már majdnem teljesen meggyógyult. Segítséggel ugyan, de már jár, elvégzi a háztartási munkákat... Gondolom, inkább én mondjam meg, mint ízetlen suttogás jusson el a füléhez, hogy az emberek pletykálnak...

— Pletykálnak? — csodálkozott el Zsigmondy. — Mit?

— Az emberek el nem tudják képzelni, s jómagam is nehezen, hogy két egészséges ember él egy fedél alatt több mint két éve, és abban nincs semmi érzelem, vagy hogy is mondjam...

— Ne mondja tovább! — háborodott fel Zsigmondy. — Az emberek elvárták volna, hogy ezt az asszonyt, akit véletlenül ugyan, de mégiscsak én nyomorítottam meg, kitegyem és magára hagyjam. Akkor minden bizonnyal szívtelen gazembernek tartottak volna. De mivel próbálom jóvátenni, ami történt, most becstelen Rómeónak tartanak, aki kihasznál egy nyomorék nőt. Az emberek közül senki sem nyitotta ki az ajtaját, hogy befogadja őket. Senki sem szorított egy szobácskát a házában, hogy otthont nyújtson egy gyereknek. Az ilyen emberek véleményére nem adok és nem adhatok.

— De gondolja meg, mi a helyzet...

— A helyzet? A helyzet az, hogy megfogadtam: amíg Komárné munkaképes nem lesz, gondozom, kezeltetem, eltartom. Igaza van: jobban van, már járni tanul. Nem tudom, még nem láttam. De ha ez igaz, akkor igazán itt az ideje, hogy az emberek

állást szerezzenek neki, hogy a fiával saját otthonában élhessen. Például az iskolánál is kaphatna állást. Amint hallom, többen elmentek, mert unták a falu csöndjét. És ha a fiának, aki jól tanul, jövőre ösztöndíjat is adnának, igazán joguk volna az embereknek a más életében, hogy finoman mondjam, részt venni... Egyébként az ital finom volt, köszönöm.

Nekivágott az őszi mezőnek, hogy indulatát lehűtse.

„Haza nem mehetek... de így se maradhat tovább. Hat éve nem láttam Ágnest és a gyerekeket. Hat éve nem öleltem, nem kaptam semmi örömét az életemnek. Ő kell eljöjjön... Már hallottam is egy-két esetet... lassan mégiscsak lehetővé válik a lehetetlen..."

Igen. Halálegyedül van a népes házban, és, igen, Lenke értékes, szép, és, igen, az emberek beszélnek, belekormoznak az életükbe, mert megromlott a világ, s nem hisz senki a becsületességben, tisztaságban, emberségben.

És főleg amióta Lenkét a karjában tartotta akkor ott a vendéglőben, azóta már saját magában sem bízott egészen.

* * *

Napokon át lázasan telefonált mindenfelé. Igen, már jönnek ki családtagok. Hazamenni? Olyanról nem tudtak. Főleg nem olyanról, akit 1956 a börtönből szabadított ki.

„Ágnesem — ment a levél —, hívhatsz engem haza nyugodt lélekkel? Itt a jövőm biztos, lakásunk van, s ha ti jönnétek, igazán jogom s vágyam volna a saját otthonomban a saját családommal élni. Elég volt ebből a kettétépett életből, és elég volt a kötelességteljesítésből. Valahogy minden elrendeződik. Tudom, nehéz eljönni, magukra hagyni az öregeket, de ők is valamikor elhagyták az övéiket. Tudom, nehéz elhagyni a hazát, de szabad földön magyarabbul élhetsz.

Szép hely ez, csendes, virágos, körül a hegyek, a völgyben nyugalom, csupán a kanyarok veszélyesek. Az élet kanyarjai mindig veszélyesek.. Eddig kibírtam, de nélküled már nem bírom tovább. Téged akarlak, a gyermekeimet akarom. Még néhány év, és idegen leszek nekik. Ágnes, mindent elkövetek, és te is kövess el mindent! Eddigi küldeményeimet továbbra is eljuttatom öregjeinknek. Annyi minden lehetséges lesz, ha itt lesztek velem!"

Kopogtak. Az ajtóban Lenke állt, járóka nélkül, csupán gyengén fiára támaszkodva. Kezében levél volt, ragyogott a szeme, egész testében az öröm remegett.

— Felvettek! Nézze, állásom van! A raktár nyilvántartását kell vezetnem. Ülő munka, kényelmes. És idővel egy kis la-

kást is kapok majd valamelyik üzemi házban. Arra még várnom kell, de meglesz, megígérték... Istenem, de szép nap ez a mai!

* * *

Újabb három hónap telt el kérvényekkel, költségekkel, utánjárással, telefonálással, izgalommal, míg egy nap a hivatalában megszólalt a telefon, és a vonal túlsó végén Ágnes hangját hallotta: „Itt vagyunk Bécsben mindannyian. Várunk." A többire alig emlékezett. A gyerekei hangját meg se ismerte, azok se az övét. Idegesen, bódultan dadogott.

Kint vannak, szabad földön! Amikor Ágnes hangját meghallotta, mintha átölelte volna, és közel jött volna, egészen közel hozzá. Eltűntek az évek morzsoló távlatai, s úgy érezte, szíve újból összeér szívével, s a másnapos gondok, félelmek szétfoszlanak társa duruzsolásától. Mennyi mulasztást kell behozni, mennyi elveszett évet kell bepótolni! Ott érezte Ágnest az ereiben, a vérkeringésében, látta tréfás mosolyát a Balaton parti ismerkedésükkor; hallotta sikolyát, amikor őt elvitték, és hallotta szomorú biztatását, amikor kiszabadult és szöknie kellett. Még ő biztatta: „Menj, menj, mert ameddig szabadon vagy, több a remény, hogy valamikor találkozhatunk."

És most Ágnes itt van Bécsben.

Rohant a feletteseihez, és meg is kapta a kért kétheti szabadságot. A főmérnök igazán megértő volt; Kelet-Berlinből került ide, s ő is évekig élt a családja nélkül.

* * *

Laji megkapta az ösztöndíjat, hiszen jó tanuló, érdeklődő, okos fiú volt. Zsigmondy elutazott, s Laji most bódultan járkált kedvenc dombjai között, de a kék ég, az apró fehér felhők, a mézszagú földek és a virágok ma nem nyugtatták meg. Attól félt, hogy elveszíti Géza bácsit, aki apja helyett szinte apja volt. Más lesz az életük ezentúl, más. De szorgalmasan tanul majd, már anyu miatt is, és ha ő egyszer nagy lesz, soha nem hagyja el a kisgyerekét. Szórakozottan tépdeste a virágokat, kis csokrot formált belőlük, majd leült egy bokor mögé, s az eget nézte. Vajon mi van mögötte?...

Aznap délután érkezett Zsigmondy Bécsből a családjával. Néhány napot ott töltöttek, de már mindenki várta, hogy meglássa végre azt a helyet, ahol ezentúl élnek.

Ágnes elöl ült. Géza átfogta a vállát, de a kanyarhoz közeledve elvonta a karját. Ágnes kérdően nézett rá.

— Itt nagyon kell figyeljek. Ez az a kanyar, ahol az a szörnyű baleset történt.

— Muszáj itt menni? — ijedt meg Ágnes.

— Igen, de ne félj, nagyon óvatosan hajtok. Meg is állhatok, amint túlértünk rajta. Akarod?

Ágnes bólintott. Zsigmondy simán vette a kanyart, majd oldalra húzott és megállt. Kiszálltak a kocsiból.

A mező sárga és kék virággal volt tele, s puha, zöld fűszálak ölelték őket körül.

— A virág is születik, él szeret, elhervad és meghal. Előbb megszüli gyermekeit, hogy mindig legyen virág — suttogta Ágnes.

Kis Géza Ágneske kezét megfogva előrefutott a mezőn, bele a virágok hivogató szépségébe. Egy bokornál hirtelen megálltak. Az árnyékban valaki feküdt, s a rohanásukra hirtelen felült. Nézte az ismeretleneket, akik megzavarták nyugalmát, majd mögéjük pillantott. A szeme szomorú volt, eltörölt könynyek nyomai maszatolták az arcát. Mellette a földön virágcsokor hevert.

Zsigmondy meglepve nézte.

— Ágnesem, ez Lajoska. Mit csinálsz itt, öregem? Látom, virágot szedtél.

— Igen, olyan szép itt... És anyu is nagyon szereti, de ezt... én most... — Ágnesre nézett, a szeméből feléje sugárzó meleg fényre, és a virágot odanyújtotta. — Én ezt most azért szedtem, hogy megköszönjem, hogy az utóbbi években elfelejthettem, hogy... hogy félárva vagyok...

Ágnes nézte a fiút. Már sok mindent tudott róla. Mi mindenen mehetett keresztül ez a gyerek már ilyen fiatalon! Lehajolt hozzá, átvette a virágot.

— Köszönöm, Laji, és ezentúl se leszel árva. Nézd, két testvért is hoztam neked. Majd sokat lesztek együtt. Megtanítod őket németül, megtanítod őket az itteni életre, hiszen te itt már itthon vagy.

Lassan elindultak a kocsi felé.

— Már nem lakunk messze — mondta Laji a gyerekeknek —, menjünk gyalog! Megmutatom a patakot. Az utat, ahol rövidíteni lehet, és ha akarjátok, megmutatom az iskolát... a házakat... Szép öreg templomunk van...

Ágnes és Zsigmondy beültek a kocsiba, és lassan, nagyon lassan követték őket. A dombok kontúrjai beleolvadtak a nap tüzébe, fényébe.

Az út kanyarja, életük kanyarja messzi mögöttük maradt, s csupa virág volt körülöttük minden.

HAJNAL LÁSZLÓ GÁBOR (Németország)

A szellem különítményesei — többségben

— Hogyan sodorják el az eszmét Németh László munkásságának elemzésekor? —

A rehabilitációk korát éljük. Mind több művészről mondják el, hogy tényleg tehetséges volt, s kárhoztatják azokat az esztendőket, amikor a szellemi törpék garázdálkodása mérhetetlen károkat okozott. A politikai huzavonák mesterei már a XIX. század közepén felismerték, hogy a költők harcra tüzelhetnek tömegeket, tehát ajánlatos őket megnyerni. Néhány évtizeddel később azonban Lenin elvetette a mézesmadzag-elméletet, és a kommunista ideológiára jellemző módon olyasmiket írt a Novaja Zsiznyi 1905 novemberi számában, hogy *„az irodalomnak pártirodalommá kell válni. Le a pártonkívüli irodalommal!"*

Ezen elméleti és gyakorlati követelmény jegyében aztán a második világháború után hatalmas káosz kezdődött hazánkban is, de aligha volt még egy olyan magyar író, akinek megítélésében akkora végletek csaptak volna össze, mint az történt Németh László esetében. Bélyegezték fasiztának, mások nemzetmegváltónak titulálták, vádolták szellemi kútmérgezéssel, s kikiáltották szocialistának. A róla alkotott kép annyiszor változott, hogy a deheroizálások és oltárképpé mítizálások útvesztőiben eligazodni majdnem kudarcra ítélt vállalkozás. Természetesen csak azoknak, akiknek nincs önálló véleményük, s az otthon megjelenő könyvek, tanulmányok alapján igyekeznek cipót gyúrni a morzsákból.

Meglepő, hogy mostanság mennyien próbálkoznak — másmás oldalról közelítve — vizsgálni: ki is volt valójában Németh László? A tárgyilagos elemzés vágya tiszteletreméltó törekvés,

ám az eddig publikált monográfiák mind hiányosak. Mi több, a különböző művek sem egészítik ki egymást, és ennek oka, hogy az író hatalmas szellemi földrengéseket idézett elő munkáival, magatartásával. Ez polgári demokráciában nem lenne baj, de a marxista tanokkal körbemezsgyézett Magyarországon tilos ideológizálás nélkül bárkit is felmenteni, bemutatni erényeit vagy gondolkodásának egyes torzulásait.

Kocsis Rózsa a 600 oldalnál terjedelmesebb Németh-monográfiájának előszavában határozottan kinyilvánítja, hogy Németh Lászlóról csak mint szépíróról kíván szólni. Tehát ő a politizálás indirekt mellőzésével kerüli ki a művészi vulkánok környékét is. Még a hajdani kitörések lávamezőjéhez sem közelít, attól tartva, hogy a megkövesedett pernye alatt itt-ott lángra lobbantható zsarátnokokat lelni. Így viszont megrekedt az általánosságok szintjén. Ismeretterjesztése az óvatos tanárok „legyünk túl rajta!" mentalitására emlékeztet, és ha a banalitások halmazában nagy ritkán önálló gondolatot találni, akkor is érezhető a kötelező penzum erőltetettsége s a félelem. Pedig Kocsis Rózsa rengeteget dolgozott a *Minőségeszmény Németh László szépírói műveiben* című köteten. A sok oldalra duzzasztott jegyzetek számából ítélve gondolhatnánk arra, hogy igyekezett lelkiismeretes lenni, ám abból következik gyanakvásunk is: saját véleményt nem mert nyilvánítani. Mindig másoktól citálva állapít meg valamit, és ennek következtében még a rajongása is indigószagúnak tűnik.

Csak sajnálkozhatunk azon, hogy mindössze néhány mondattal vázolja fel: milyen szellemi örökséget folytatott Németh László pályája kezdetén. Ady imádata és Szabó Dezső hatása azért nem intézhető el kurtán, mert a magyarság és fajiság gondolata hosszú időre meghatározta a fiatal Németh világképét és művészetszemléletét. Például hosszú esztendőkön át kitartott amellett, hogy az *Elsodort falu* a magyar irodalom egyik remeke. Miért kell erről hallgatni, vagy csak éppen megemlíteni felvilágosító elemzés nélkül?

Ha szigorúan a literatúra határain belül marad Kocsis Rózsa, akkor sem lett volna szükséges kigyomlálnia kötetéből olyan tényeket, hogy Némethet ugyan a *Nyugat* fedezte fel 1925-ben, amikor első díjat nyert a novellapályázaton, de első regényét, az *Emberi színjáték*ot a *Napkelet*hez vitte, s ott jelent meg 1929-ben. A némaság oka minden bizonnyal az, hogy a Tormay Cécile szerkesztette lap a jobboldali kurzus birtokában volt, s minek ilyesmivel zavarni ennyi idő múltával a marxista szellemben nevelt fiatalokat... Ám arról is hiába keresünk részleteket,

hogy Németh miért veszett össze Babitscsal 1932-ben, és miért adta ki híres folyóiratát, a *Tanút*.

Kocsis Rózsa éveken át Németh László-kollégiumot tartott az egyetemen, de éppen a lelkiismeretes pedagógus mindenre kiterjedő tájékoztatása hiányolható tanulmányaiban. Nem egymásra építve, folyamatában ismerteti az író útját; honnét és hogyan jutott el a *„minőség forradalma"* gondolatáig. Az udvarias kalap- — vagy inkább kendő- — lengetés nem oszlatja el a homályt, ellenkezőleg: a kötetet olvasva a *„selejt ellenforradalmának"* fenyegető víziói tűnnek fel. A kritika nélküli rajongás magánembereknél privát ügy, ám egy pedagógusnál, aki történetesen jövendőbeli tanárokat okít, már több, mint hiba, ha a horizontot tudatosan szűkíti. Az író egyszemélyes világnézete a művészet szabadsága, a monográfus öncélú tájékoztatása viszont félrevezetésként is értékelhető.

Persze legyünk igazságosak, hiszen a pályakép elrajzolása, a tények kilúgozása másoknál is tettenérhető: Grezsa Ferenc 1979-ben publikált *Németh László vásárhelyi korszaka* című könyve ugyan elmélyült munka, ám az idealizálás itt is bizonyítható. Vajon elhihetjük-e azt a magyarázatot, hogy amikor 1945 után tanítani ment, s aláírta a tanári esküokmányt, azzal hitet tett a szocialista pedagógia mellett. Ez naivitás. Nem tehetett mást. Szélsőségesen támadták akkoriban, felelőssé tették múltjáért, s mivel az idő tájt írta *A tanügy rendezése* című oktatási reformjavaslatát, kényszerűségből vállalta, hogy kipróbálja azt a gyakorlatban. Tervei nem vagy csak részben váltak valóra, de az akkori politikai vezetésnek mindenképpen bűne, hogy egy ilyen jelentős írót évekig hagytak vidéken porosodni. Pedig 1945 decemberében Révai József még úgy nyilatkozott a Szabad Népben, hogy a magyar értelmiség mindkét szárnyára szükségük van a kommunistáknak: arra is, amelyik Szekfű Gyulát, s arra is, amelyik Németh Lászlót követi. Lukács György viszont megtámadta, és az *Iszonyt* bírálva kijelentette: *„Néma tiltakozás az új demokrácia ellen."*

Ha elfogultságtól mentesen, az elvi kérdéseket következetesen tárgyalva adnánk ki egy Németh László-monográfiát — helyére téve a kritikai aránytévesztéseket —, a tájékozatlanságtól tétovák rögtön megértenék, miért is ez a gondos méricskélés az író megítélésében.

A *Kisebbségben* című esszé a sarkalatos pont, s ennek előzménye, hogy 1935 áprilisában Féja Géza, Illyés Gyula, Móricz Zsigmond, Németh Imre és Tamási Áron társaságában Zilahy Lajos lakásán találkozott Gömbös Gyula miniszterelnökkel. Ezt

még talán elfedték volna neki 1945 után, de a *Kisebbségben* fogalmazottak miatt antiszemitizmussal vádolták és vádolják. Lackó Miklós a *Szerep és mű* című, 1981-ben megjelent kötetében ezt nyíltan ki is mondja. Szerinte Németh László általában nem utasította el akkor a zsidóság részvételét a hazai életben, hanem csupán az irodalomban. Itt viszont megtagadott tőle minden lehetőséget.

Igaz mondatok ezek, ám nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az akkori esztendők alá voltak aknázva a jövő bizonytalanságával: 1939 tavaszán minden forrongott. Németh László nem csatlakozott a zöld ingesekhez, de veszélyérzete mégis kilökte magából a *Kisebbségben*t. Védeni akart egy kaput, csak nem tudta, merre nyílik.

Kodolányi ezt írta pamfletjéről: *„Széchenyi óta Németh László a legbátrabb s leglelkiismeretesebb gondolkodónk. Az írásaiban való gyönyörködés csak a csillagos égbolt sugárzó szépségében, vagy a virágokéban, a tájakban való elmerülés gyönyöréhez hasonlítható."* Kovács Imre így biztogatta az olvasókat: *„Aki magyarul akar látni, múltnak, jelennek, sőt: jövőnek problémáiban tájékozódni, az vegye kezébe ezt a könyvet."* Gulyás Pál értelmezése szerint Németh László *„túljutott az élet kormányozható színvakságán, átlépett az erkölcsi csapdákon, mély és híg hazafiakon. Útja a bezárkózás helyett a szellem nagyobb egységei felé vezet, olyan világkép felé, amelyben megvalósulhat Nyugat és Kelet szintézise, ahol Antigoné összetalálkozik Szent Katalinnal s Buddha Krisztussal."*

Következésképpen nem túlzás azt állítani, hogy mivel a kritikai visszhang csaknem egyöntetűen pozitív volt, Németh egy egész nemzedék közérzetét vetette papírra, mégha ezt *„az ijesztően tiszta és józan helyzetképet"* a hisztéria be is árnyékolta. Németh László nemcsak felismerte, hanem ki is mondta, hogy jobb felől a német-sváb fajtaidegenség fenyegeti a nemzetet, de balra is ugyanolyan undorral tekintett:

„Az asszimilánsok háború utáni szereplése sem hasznos nem volt, sem ártatlan: országalkotókból most lettek országbitorlók, az elakadt magyar szellem segédcsapataiból a magyar szellem elnyomói. Már az 1918-as forradalmat miattuk veszítettük el. 1918 őszén mi sem lett volna természetesebb, mint hogy a királynak a magyar hűbériség is utánamegy, s a magyar a kelet-európai paraszt-polgár államok leggazdagabbjaként igyekezzék régebbi kultúrája és kedvezőbb helyzete előnyeit kihasználni. Így is történt volna, ha zsidó forradalmárainkat kétfelé dobogó szívük s az Európa fölött kibomló nemzetközi forradalom füttyszava hisz-

tériába nem ejti. És mi történt a forradalom bukása után? A baloldaliság becsület és kenyér lett a fiatal íróknak. S hogy sokból választhasson, két magatartással is megkínálták: lehetett marxi talmudista, aki elvont okoskodással írt mindent, lehetett humanista, aki annyira emelkedett, hogy nem tud egy zsidót egy magyartól megkülönböztetni. Maguk a kínálók szezon szerint, sőt: egyidőben voltak népbiztosjelöltek és Thomas Mannok."

Találni-e ezekre a gondolatokra magyarázatot, s ha igen, mit?

Sándor Iván 1981-ben napvilágot látott *Németh László üdvtana* című, majd' 300 oldalas kötetében foglalkozik a *Kisebbségben* elemzésével. Tegyük hozzá: meglepő tárgyilagossággal. Mert való igaz, hogy az írói pálya kialakulásának első nagy traumája 1918—1919 volt, s Ady tragikus látásmódja mély nyomot vésett Németh lelkébe. Tétovázásait, szomorúságát később fokozta, hogy a harmincas évek közepén többen belemartak, még a két támogatottja, Bóka és Gál is megtámadta, a „Kert-Magyarország" elméletét Babits jobboldalinak tartotta stb. Amikor a *Tanú* folyóiratát kiadta, nagyon magányos volt, de mégis sikerült egy réteg tudatvilágát átformálni. Sándor Iván kötetének érdekessége, hogy állít, s nem mások tételeivel vitázik.

A Németh Lászlóról szóló, mostanában megjelenő monográfiák egyvalamiben hasonlatosak: egyikben sem boncolgatják Németh László 1943-ban elhangzott balatonszárszói beszédének lényegét. Nyilvánvalóan azért, mert ott kijelentette, hogy nem tudja magáévá tenni sem a nemzetiszocializmust, sem a bolsevizmust. Győzzenek akár a németek, az angolok vagy az oroszok, a magyar népre hatalmas szenvedések várnak. Látnoki képességgel jósolta meg, hogy a Szovjetunióból importált szocializmusban gyarmati sors vár a népre. Ha tehát Németh Lászlónak a két világháború közötti szerepléséből kiemeljük a Gömbös Gyulával való találkozását, a *Kisebbségben* megírását és a szárszói beszédet, máris érthető, hogy miért zavaros a róla pingált kép.

Summázatunk nem érhet véget, hogy az elvek párbajáról néhány tényt ne említsünk. Számos kötetet, tanulmányt átlapozva feltűnt, hogy az író 1956-os szerepéről nem esett szó. Illetve a Kritika 1982/3. számában interjút közöltek Mátrai László akadémikussal, aki a következőképpen vélekedett: *„Németh László volt az első — és sokáig az utolsó is —, aki az írók közül leírta, hogy ellenforradalmi veszély van. Bár akadnak, akik ezt nem ilyen jóindulatúan ítélik meg.*"

A tényeket ismerő olvasó itt megáll, és csodálkozik, hiszen a felkelés napjaiban, az Új Magyarország 1956. november 2-i

számában *Pártok és egység* című vezércikkében csupán azt jelentette ki, hogy *„a döntés nem a szocializmus, csak annak idegen formája ellen történt"*. Az Igazság 1956. november 3-i számának első oldalán megjelent írásában sem esett szó ellenforradalomról.

A mozaikokkal való játszadozás azért leplezhető le könnyedén, mert az író behódolását, a kommunizmus eszméinek teljes elfogadását igyekeznek „rábizonyítani". Szeretnék kisajátítani, mint a földeket, gyárakat, bankokat államosították parancsra. E cél érdekében elhallgatnak, megmásítanak, mint mindenki másnál tették, akik jobbról toltak baloldalra. A szeplőtelenítést úgy intézik el, hogy hivatalból kijelentik: „bűne a koré, mely szülte őt".

Eljutott-e Németh László a szocializmus elfogadásáig, vagy lelke mélyén „visszaszabódezsősödött"? Rengeteget vitatott kérdés ez, ám a róla szóló kötetek és tanulmányok nem igazi diagnózis-írások, s éppen ezért egyik monográfiát sem ítélhetjük meg másként, mint több-kevesebb kombinatív készséget tanúsító szemfényvesztések.

A *„harmadik útról"* sem beszélt senki, de 1945-től tudjuk: még két út sincs, csak egy, s pontosan ez vezet a szakadékba, hogy beteljesedjék Herder jóslata, a nemzethalál.

NYISZTOR ZOLTÁN (Olaszország)

Pásztor és nyáj

(Érdemes és érdekes volna a különböző kontinensek és népek papságának a képét megrajzolni, ahogy azt már egy cikk az Egyesült Államok papságáról tette. Íme, itt egy kép a dél-amerikai papságról, amit még annak idején Kolumbiában írtam, s ami kéziratim többszöri embertelen tisztogatása után csodálatosképpen megmaradt.)

Mennyire más és más az élet a különböző kontinensek és éghajlatok szerint, s az emberi problémák is mennyire eltérő formában jelentkeznek! S az Egyház, beledobva az életbe, mint iparkodik alkalmazkodni a környezethez, a körülményekhez, hogy misszióját teljesíthesse! Mekkora utat futott be a századok folyamán a zsinagógáktól, magánházaktól kezdve, leszállva a katakombákig, míg végre eljutott a monumentális katedrálisokig, betöltve egy egész kort, a középkort, hangjával, szellemével, művével. S milyen más utakat futott be, amikor a hatalom és dicsőség csúcspontjáról le kellett szállnia az élet árnyékába, elnéptelenedett templomaival, megfogyott papságával, szétvert nyájával, míg aztán megint visszahódította helyét a tudományban, irodalomban, sajtóban, rádióban, televízióban, hogy a végén munkássá legyen a proletárok megváltásáért.

És Dél-Amerikában, amiről ma annyi szó esik?

Ahogy összehasonlítást akartam tenni, egy furcsa emlék jutott az eszembe, aminek visszaidézése egész nevetőrohamot váltott ki bennem.

Annak idején Kolumbiában egyik jó barátom, akinek kitűnő humorérzéke van, s akit az emberi furcsaságok szerfölött érdekelnek, kivitt egy Bogotával szomszédos községbe, hogy a plébánost megismerjem.

— Furcsa egy alak, mondhatom — ismételgette útközben

ravasz mosollyal —, de érdemes megismerni. Ilyet hetedhét országban nem találsz.

— S miben áll a furcsasága és eredetisége?

— Majd meglátod...

A hely festőien szép volt, de a falu semmi különöset nem árult el. Földmíves parasztok lakták; a külszín szerint ítélve módos parasztok. A szép, kiterjedt vetések, a gazdag állatállomány, a legelők, a községháza és a templom aránylag hatalmas építménye semmi kétséget nem hagyott a község jómódja felől.

A plébános a bemutatkozáskor jó benyomást tett rám. Egyszerű, szívélyes volt, mint a parasztjai, talán ő maga is parasztgyermek, de művelt, intelligens, jó társalgó, tűz és lelkesedés az Egyházért és a lelkekért.

A társalgás igen élénk és számomra rendkívül tanulságos volt. A vidék problémamentes, patriarkális élete nyílott meg előttem. A szokásos, néha mulatságos házassági esetek, a hagyományos egyházi és népi ünnepségek, a politikai választások izgalmai, a polgármester agyafúrtsága és baklövései s a népi élet egyéb színei.

— De hát ez egy teljesen normális ember, akiben semmi kuriózumot nem tudok felfedezni.

— Pedig megvannak a maga bogarai, majd meglátod.

S a meglepetés valóban be is következett, amikor a templomba léptünk. Nagy, tágas, háromhajós templom volt, oszlopokkal, ívekkel, széles ablakokkal.

Az első benyomás, ahogy szememet végigjártattam rajta, teljesen kielégítő volt, s nem tudtam megállni, hogy elismerésemet ki ne fejezzem.

De ahogy beljebb kerültünk, s a részletek megfigyelésére is sor került, alaposan meghökkentem. Az egész templom olyan volt, mint egy túlzsúfolt múzeum, helyesebben egy szobor- és képlerakat. Tele volt aggatva régi és új, festett és nyomott, nagy és kis, négyszögű és kerek, keretezetlen és keretezett szentképekkel, szobrokkal, úgyhogy a falakon és oszlopokon, oltárokon és kiugrókon minden férőhely be volt népesítve, persze minden ízlés és válogatás nélkül.

Megzavarodva és tanácstalanul álltam ott, keresve egy szabad pontot, ahol a tekintetem megpihenhet. De minden oldalról és minden sarokból, felülről és alulról képek üldöztek. Szent férfiak és nők, szüzek és vértanúk, apostolok és püspökök, remeték és barátok, arkangyalok és kerubok, minden rend és összefüggés nélkül.

S tetejébe mindezeknek, az összes szentek tekintete fölött

magamon éreztem a plébános kíváncsi-kutató pillantását. Hogy a meglepetéstől magamhoz jöjjek, próbáltam kitérni előle, ideoda fordultam, hogy alaposan meggondoljam, mit feleljek neki, de az ő feszült, türelmetlen tekintete szinte már égetett és fojtogatott.

— Na, mit szólsz a szentek büszke panteonjához? — törte meg a csendet barátom, hogy vallomásra kényszerítsen, de hangjába némi kuncogás vegyült.

— Úgy látom egy teljes ikonográfia van itt — feleltem dadogva.

— Hát teljesnek éppen nem mondható — vetette közbe a plébános —, csak a jól ismert szentek és néhányan a kevésbé ismertek közül vannak képviselve. Még persze hiányzik elég sok, akiknek a tisztelete elterjedt, aztán még hiányoznak a legújabbak, akiket újabban avattak szentté. Mostanában ugyanis sok a szentté avatás. Nem győzök lépést tartani vele. Ugye, milyen kár?

— S hogyan jutott eszébe — feleltem kitérően —, hogy az ikonográfiában specializálja magát, s hogy a templomát egész mennyországgá alakítsa át?

— A magyarázat igen egyszerű — mondotta nem kis büszkeséggel. A híveim nagyon jók, vallásosak és áldozatkészek. Szeretik a templomukat, s azt akarják, hogy az ő templomuk legyen a legszebb a környéken. Bőségesen folynak az adományok, s mert az egyik a Kisded Jézusnak a tisztelője, a másik Szent Tádénak, az asszonyok Szent Annának, a leányok Kis Szent Teréznek, a férfiak Szent Izidornak, a legények Szent Ferencnek, a ministránsok Szent Tarzíciusnak és így tovább, hogy egyszer s mindenkorra mindenkinek eleget tegyek, összegyűjtöttem az összes legismertebb szenteket.

— De a hívek rendületlenül tovább adakoznak — folytatta ismertetését —, úgyhogy néha már nekem is fejtörést okoz, mire fordítsam az egybegyűlt pénzt. Vásároltam már ezüst gyertyatartókat, gótikus miseruhákat, egy új orgonát, amely úgy szól, mint az angyalok kórusa vagy az utolsó ítélet harsonája. Most aztán arra gondolok, hogy ha az adományok továbbra is így folynak, négy új tornyot építtetek a templomra, hogy aztán végérvényesen lemaradjon az egész környék mögöttünk — végezte magyarázatát, maga is belepirulva a vakmerő gondolatba.

— Még négy tornyot?! — kiáltott fel rémülten a barátom. — Összedűtöd a templomodat az összes szentjeiddel együtt!

Alig hagytuk el a falut, nevetésben törtünk ki mind a ketten, szabad folyást engedve az eddig visszatartott ingernek.

— Mit szólsz hozzá? — kérdezte barátom. — Nem volt igazam, hogy bogarai vannak? Jámbor, lelkes, derék pap, de bogaras az istenadta.

Útközben hazafelé, talán gondolattársítás folytán, elmesélt nekem egy másik esetet, teljesen ellenkezőjét az előbbinek.

— Van az egyházmegyénkben egy földhözragadt, nyomorult, szegény falu, ahonnan sorozatosan megszöknek a papok, mert nem tudnak megélni. Végre is beköltözött a düledező plébániába egy fiatal pap. Sovány, vékony, aszkétatípus volt, aki lemondott az élet minden kényelméről, és a legkevesebbel is beérte. De ha a maga számára nem is kívánt semmit, az Isten házát szépnek, kifogástalannak, a legszentebbhez méltónak akarta látni. Ehhez pedig pénz kellett. És itt botlott bele az új pap a legelső akadályba. A legszelídebb, legmeghatóbb szavakkal festette le a templom égető szükségleteit, apellálva az észhez és a szívhez, hivatkozva a falu becsületére és jó hírnevére. A hívek nagy megértéssel és lelkesedéssel hallgatták, bólogattak is hozzá helyeslésül és meghatottságuk jeléül, az asszonyok még el is sírták magukat, de az eredmény nem változott. A perselyben továbbra is csak öt-tíz centavosok voltak.

De nemhiába tanítják a szemináriumban, hogy a buzgóság találékony és áttör minden akadályon. A fiatal pap, aki nemrég hagyta el a szemináriumot, s még magával hordta mesterei minden szent tanácsát, gondolkodni kezdett. „Igaz, hogy a nép szegény, túlságosan szegény — elmélkedett magában —, azok a vékony földsávok, amiket a domboldalon magukénak mondhatnak, alig hozzák meg a legszükségesebbeket. És mégis: a férfiak megengedhetik maguknak néha a fényűzést, hogy elpoharazzanak, az asszonyok sem maradnak el mögöttük, s vásárolnak néha divatos holmit, a leányok pedig, ha zenészek érkeznek, majdnem megbolondulnak a zenéért és táncért." Ahogy idáig jutott töprengéseiben, a szeme felragyogott, és a szíve szinte táncra perdült. Érezte, hogy feltalálta a dolog nyitját.

„A férfiaknak nem adhatok én italt — gondolta —, hogy az italra szánt pénzből valamit lecsípjek, mert ez nem illik. Az asszonyoknak sem árulhatok én színes cafrangot, hasonló ok miatt. De miért ne használnám ki a leányok szenvedélyét a muzsika iránt, ha ebből lehet tőkét kovácsolni a templom számára?"

S hogy a fiatal pap jól tanulta meg a lelkipásztorkodástan megfelelő fejezetét a papi buzgóságról, s hogy az emberi találékonyság sem hiányzott belőle, az hamar bebizonyosodott. Felutazott a fővárosba, másodkézből vásárolt egy gramofont és egy hangszórót, az előbbit az irodában, az utóbbit a templomto-

ronyban szerelte fel, s elkezdett kívánság-hangversenyt adni, tíz centavosért lemezenként.

Az öreg torony, amely csak a harangok méltóságteljes kongásához volt hozzászokva, majdnem elájult, ahogy a rikoltozó tánczenét meghallotta, de azért nem dűlt össze. Az a néhány szúette, töredezett szent szobor, ami a templomban volt, már arra sem volt képes, hogy a fülét befogja, s a mindenható Úristen, aki egyedül tudja, miért vagyunk ilyenek, szintén nem tiltakozott.

A papnak kezdetben voltak néminemű lelkiismeret-furdalásai, különösen amikor bizonyos női hangok sikoltoztak vagy hörögtek a szerelemről, de hát a lelkiismeretről szóló teológiai fejezet nemcsak felizgatni, hanem megnyugtatni is tudja a lelkiismeretet.

Mindenesetre a centavosok lassankint bankjegyekké nőttek, a bankjegyek meg színt és számot változtattak, ami aztán lehetővé tette, hogy a templom berendezése megújuljon. Amilyen mértékben szépült és gazdagodott a templom, olyan mértékben csökkentek a pap lelkiismeret-furdalásai, s amikor végre bevonulhatott a templomba a Fatimai Szűznek egy fehér, aranyozott, új szobra, a boldogság tetőpontjára jutott, s olyan hálás maradt a zenének, hogy továbbra is rakja a lemezeket, megfeledkezvén arról, hogy a templom szükségletei már kielégítést nyertek.

* * *

Jól és sokat mulattunk mindkét eseten, de amikor elváltam barátomtól, gondolkodóba estem. Hol van és meddig terjedhet az isteni és emberi elem érintkezése? Hol vannak a határai a buzgóságnak és a bogarasságnak, a helyes használatnak és a visszaélésnek, a meghatónak és a nevetségesnek?

Miért ünnepelni a munkáspapok kalapácsát, amivel még egyetlen munkást sem térítettek meg, és miért helyteleníteni és nevetségessé tenni a gramofont és a hangszórót, amik restauráltak egy templomot, ha mindkét kísérletet ugyanaz a kiáradt buzgóság diktálja, az Isten dicsőségéért kétségbeesett buzgóság?

Éreztem, hogy gondolataim sántítanak, s hogy a feladott probléma sokkal súlyosabb, sem hogy úgy röptiben tárgyalható volna.

A következő napokon mindig újra eszembe ötlött a probléma, és nem hagyott nyugtot. Próbáltam szabadulni tőle, de nem tudtam. „Ezért vagyunk európaiak — mondottam magamnak gúnyosan —, hogy legyen problémánk, hogy kitaláljunk problémákat, és gyötörjük magunkat velük. Mint a kóbor kutya, amelyik pillanatok alatt bekapja az odavetett koncot, de órákig kínlódik egy szemétdombon talált ronggyal. Milyen boldogok lehet-

nek itteni kollégáim, akik megoldják a mindennapi élet kis plébániai problémáit, a többit átengedik a püspököknek, ezek meg az isteni Gondviselésnek."

De vajon vannak-e valóban kínos problémái ennek az országnak és népnek, következésképpen az itteni egyháznak és papoknak? Bizonyára vannak, de más természetűek, és megközelítőleg sem annyi, olyan komplikált és mérgezett, mint Európában. Mindenesetre ott kell keresni a problémákat, ahol vannak, s nem máshonnan áttelepíteni és a magunkévá tenni.

A buzgóság erőfeszítéseit a valósághoz kell mérni, s arra irányítani. Világos, hogy egy francia pap ateista és kommunista környezetben nem kezdheti azzal a lelkek visszahódítását, hogy telerakja templomát az összes szentek képeivel. Hasonlóképpen nálunk a jelenlegi körülmények között ésszerűtlen, vakmerő, őrült és abszurd gondolat volna munkászubbonyt ölteni, elmenni a legközelebbi gyárba, és irgalmatlanul kalapálni, amikor itt a munkások még nem aposztatáltak, s elég rendszeresen járnak templomba, részesülnek a szentségekben. S ha valamelyik pap francia mintára mégis megtenné, az eredmény az volna, hogy leállna a gyár, s az igazgatók, mérnökök és munkások mind azon volnának, hogy a szegény papot kigyógyítsák rögeszméjéből, s azt tanácsolnák neki, hogy önmaga és mások megszentelésére keressen más eszközöket.

Amióta az Egyház szervezete kialakult, a papok elsőrendű feladata ellátni az istentiszteletet, kiszolgáltatni a szentségeket, hittanra tanítani a gyermekeket és a felnőtteket. Miért kellene hát alacsonyabbrendűnek vagy elmaradottnak tartani azt a papot, aki ennek szenteli magát, és nem vesz kalapácsot vagy hegesztőpisztolyt a kezébe? A szokatlan, a rendkívüli persze jobban magára tereli a figyelmet, de nem csökkentheti a normális munka értékét. Tapasztalatból tudjuk mindnyájan, hogy sokkal nehezebb példásan elvégezni a rendes napi kötelességet, mint néha megkockáztatni valami rendkívülit, akár heroikus cselekedetet.

Csodálattal adózom a francia munkáspapoknak, de itt mínálunk azokat a papokat csodálom meg, akik hajnali négykor kelnek, mert a nép koránkelő, s öt óra előtt már kopogtat a templom és a plébánia ajtaján gyónásért vagy miséért. Elismerem, hogy a testi munka a gyárakban fárasztó és nem éppen tiszta, de órákig — bizonyos alkalmakkor napokig — bezárva ülni a kényelmetlen, szűk gyóntatószékben, úgyhogy a végén az embernek fáj a füle, elzsibbad keze-lába, kiszárad a nyelve, higgyék el nekem, ez se gyerekjáték! Én néha szívesen felcserélném a

gyóntatószéket vagy az irodát a fűrésszel vagy a kalapáccsal.

Az áldozat és hősiesség fokainak lemérésére szolgáló helyes mérték az élet körülményeitől és szokásaitól függ. Ebben az országban például egy falusi plébánosnak tíz-húsz tanyát kell ellátnia, amelyeknek nincs útjuk; völgyekben, hegyoldalakon, hegytetőkön állnak, s amiket erdőkön, folyókon, hegyeken át csak öszvérháton vagy csónakkal lehet megközelíteni. Szinte mindennap, ahogy a pap miséjéről hazatér, már ott várja a felnyergelt öszvér, s kezdődik — hegynek fel, völgynek le — az órákig tartó ügetés. A nap pörköli, a szél cserzi, a zápor veri a szegény papot, aki persze rosszul és későn étkezik a telepeseknél, és kimerülve, összetörve, halálosan fáradtan tér haza. De ezt itt nem tekintik hősiességnek, rendkívüli áldozatnak, amit érdemes volna az Egyház évkönyveiben feljegyezni, dacára annak, hogy ezek a papok előbb-utóbb valamennyien áldozatul esnek hivatásuknak: máj-, vese- és szívbajt kapnak, esés következtében csonttörést szenvednek, mocsárlázt kapnak és így tovább. És senkinek a világon nem jut eszébe — az itt élő népnek a legkevésbé —, hogy őket hősökként ünnepelje; mert ez a hivatásuk, a kötelességük.

Az alapvető feladat valóban ez: közelférkőzni a lelkekhez, meghódítani őket. Ez a lényeg; a formája és körülményei, a módszerei és eszközei változnak. Odaát a vétkes tudatlanság ellen kell küzdeni, itt az ártatlan tudatlanság ellen. Odaát az elszigetelődés, itt a távolság ellen. Odaát a túlcivilizáltság ellen, itt az írástudatlanság ellen. Odaát az ateizmus és indifferentizmus ellen, itt a babona ellen. Másfelé pasztorális probléma lehet, hogy miképpen lépjünk be a plébániával szomszédos házba; a mi számunkra az a probléma: hogyan másszuk meg a hegyeket, hatoljunk át az őserdőn, gázoljunk át folyókon és mocsarakon, s hogyan járjunk úttalan utakon.

Pásztor és nyáj — nem üres szavak vagy csak szimbólum, hanem egy nagyon is összetartozó valóság. Nyáj pásztor nélkül — kész tragédia és biztos pusztulás, de pásztor nyáj nélkül a világ legszomorúbb látványa.

CSÁKI TIBOR (Ausztria)

Levelek a börtönből

(Amit itt leírok, annak minden szava igaz. Bár első személyben mondom el, nem velem történt, de ugyanennyi erővel velem is megeshetett volna. Sőt: a mi nemzedékünk, a ma 25—30 évesek közül bárkivel. Sokszor úgy érzem: lelkileg lerongyolódott generáció a miénk. Tönkre mart bennünket a kommunizmus, leszedte rólunk a húst. A sejtjeinkbe hatolt be, a lelkünket akarta.

Ti, akik eljöttetek 1945-ben vagy 1956-ban, nem érthetitek a mi életünket. Ti nem tudjátok, nem tudhatjátok, mi mindenen mentünk át odahaza.

Elveszett generáció vagyunk. Vádolom a kommunizmust azért, mert azok lettünk, akik lettünk. De még jobban vádolom azért, mert nem lehettünk azok, akik lehettünk volna.)

Tudod, kedves, nagyon sajnálom, hogy épp a születésnapodon nem tudtalak várni az üzem előtt. Pár órával korábban, úgy dél felé tartóztattak le egyik ismerősöm lakásán. Ahogy a két rendőr feltűnt az ajtóban, tudtam: vége. Az ablakhoz ugrottam, de az nem nyílt valami könnyen. Az egyik rendőr máris a nyakamban volt, lerántott a földre, rám térdelt, és éppen meg akart ütni a gumibottal, amikor azt mondtam neki:

— Uram, nem csináltam semmit!

— Na schön — válaszolta, de amíg a bilincset rám nem tette, nem engedett felállni.

Az őrszobán, a Donaukanal mellett, még egy darabig mindenféle disznóságot vágott a fejemhez, aztán szerencsére elhívták valahova. A többi rendőr korrektul viselkedett. Kikérdeztek, aztán átszállítottak a kerületi parancsnokságra.

Aznap délután veszett érzés volt rágondolni, hogy most jössz ki az üzemből, odanézel a padra, ahol mindig vártalak, talán vársz egy kicsit, azt gondolod: elkéstem. De nem, tudod, hogy

sosem késem el, főleg nem a te születésnapodon, Embergyerek. Akkor éppen azon az undok priccsen feküdtem és bőgtem.

Azt persze rögtön eldöntöttem, hogy írok neked, s magam se tudtam, hogy ennyi mondanivalóm van számodra. Vigasztaló érzés, hogy talán jelentek neked valamit, és nyújtani tudok valamit, amit csak én jelenthetek és nyújthatok. Ti meglehetősen más emberek vagytok, mint mi, magyarok, s kezdetben épp elég nehéz volt érzékelni, megérteni az érzelmeidet. De most már megy, már értem minden fél szavad és mozdulatod. Úgy érzem: egymásra találtunk.

* * *

Nem akartalak megbántani, amikor semmit, illetve majdnem semmit nem mondtam el az életemből neked. Nem tudtad a nevemet, még a címemet sem, és sokáig azt sem, hogy magyar vagyok, azért ilyen furcsa a német kiejtésem.

Amikor veled megismerkedtem, a nyár elején, már az egész országban köröztek. Igazából már éppen el akartam tűnni az országból, de ahogy veled megismerkedtem, elhalasztottam tervemet. Emlékszel? A Prater kezdeténél álltál a biciklidel, és kíváncsian néztél rám, amikor Markus bemutatott. S most arra gondolok a priccsen, hogy tulajdonképpen sohasem azok lettek a barátaim, akiket én akartam, hanem azok, akiket teljesen váratlanul sodort mellém az élet.

Markus lassan leszokott arról, hogy velünk együtt jöjjön biciklizni vagy fürödni a Dunára, s mi egyre közelebb kerültünk egymáshoz. Miattad maradtam egész nyáron Bécsben, nem kis aggodalom nélkül. Ha egy rendőrautó lassított mellettem, ha valakit igazoltattak a közelemben, vagy ha az első kerületben veled sétálva nyomozókat láttam, nem győztem tettetett nyugalommal más irányba forgolódni vagy eltűnni. Ez persze nem a te hibád, de akkoriban nekem annyira kellett valaki, hogy sokkal veszélyesebb helyzetben is maradtam volna.

Hogyan is kezdődött? Emlékszem, nyolc-tízéves koromban könyörögtem anyámnak, hogy legyen egy kistestvérem, akivel játszani lehet, akit szeretni lehet. Aztán tizennégy éves koromban az iskolában mellém került egy fiú, aki újonnan jött, s aznap már együtt mentünk haza. Később évekig ő volt a legjobb barátom. Tibinek hívták, a szülei magas beosztásban dolgoztak a rendőrségen. Ez a tény is rányomta a bélyeget barátságunkra. Tudod, Embergyerek, nálunk a rendőrség sokkal inkább politikai szerv, mint a nyugati országokban, s egy rendőrtisztnek feltétlenül megbízható párttagnak kell lennie. Párt pedig csak egy van...

Mi sokat beszéltünk politikáról. Akkoriban ölték meg Kennedyt, aztán jött Vietnam, az arab konfliktus, és odahaza is történt sok minden.

Hatalmas, hatszobás lakásuk, ami a haború előtt egy bankigazgatóé volt, tele volt az ötvenes évek irodalmával, azóta rég megbukott és elfelejtett sztálinista vezetők életrajzaival, kirakatperek jegyzőkönyveivel. Ha néha anyám látta, mit olvasok, megborzongott. A mi korosztályunknak azok az idők teljesen ismeretlenek voltak, szüleink nem beszéltek róla, az egészből mégis valami szörnyű igazságtalanság tűnt ki.

Úgy látszik, én kedvelem az igazi, totális barátságokat. Tibivel reggelente együtt mentünk iskolába, egy padban ültünk, egymáséról írtuk le a dolgozatokat. Délutánonként megszokott programunkká vált a cukrászdában nagy adag fagylaltot enni. Igaz, ezt veled is sűrűn csináltam egy országhatárral errébb.

Így teltek Tibivel az évek. Aztán ő gimnáziumba ment, én pedig egy másik város internátusába kerültem, s attól kezdve csak a szünidőben láttuk egymást.

Ez a hosszú és kellemes barátság jutott eszembe, amikor te a nyár elején közölted, hogy lévén szünidő, tulajdonképpen délelőttönként is ráérsz velem lenni.

Őszintén szólva az elején csodálkoztam rajtad. Honfitársaidnál természetes, hogy ha valaki különös akcentusban beszéli a német nyelvet, megkérdezik: „Woher kommen Sie?" Esetleg kicsit odábbhúzódnak, végigmérnek, és lenézően azt mondják: „Tudja, annyi baj van magukkal külföldiekkel..." Nekem is sokáig tartott megérteni és nem megsértődni, és hogy te nem kérdezted, ez jólesett. Tetszett az is, hogy te nem voltál oda McDonaldék Big Macjétől, hogy te diszkók helyett csónakázni és biciklizni jöttél, vagy éppen strandra.

Emlékszel, még alig ismertelek, amikor ott a Duna-szigeten, a Stadtlauer-hídnál szalonnát sütöttünk. Ez a tábortűz tényleg kellemes, meghitt valami. Tudtam előre, hogy az ilyesmi közelebb hoz bennünket. Gondolom, ez valami ősi ösztön: a tűz és az ennivaló akkoriban a legfontosabb volt. Attól a perctől kezdve szerelmes voltam beléd. Amióta elhagytam Magyarországot, olyan kevés szeretettel találkoztam, hogy lassan kezdtem feladni a reményt. És akkor jöttél te, Embergyerek; mindennap álmosan mosolyogva megálltál mellettem a bicikliddel.

— Halló, Frédi, hova megyünk ma? — kérdezted, és én elfelejtettem minden gondomat. Arra nyilván hamar rájöttél, hogy nem az igazi nevemet mondtam neked, s hogy mit gondoltál erről a színes televízión és képregényeken nevelődött kis fejedben,

nem tudom. Meglehetősen hosszú időnek kellett eltelnie ahhoz is, hogy kikérdezéseidre válaszoljak, mert utálom, ha faggatnak. Ez megszokásból maradt rám a kommunizmusból.

Egyik nap ott ültünk a Prater végén egy padon, és azt kérdezted?

— Fred, mit csinálsz te tulajdonképpen? Dolgozol?

— Én? Nem, azt nem. Nyár van, és te itt vagy velem — folytattam, de láttam rajtad, hogy ez a válasz nem lesz elég. Már néhány hónapja együtt voltunk, de eddig nem beszéltünk erről. — Nem, hát elméletileg egyetemista vagyok, és pszichológiát tanulok itt a bécsi egyetemen.

— Hogyhogy elméletileg? — kérdezted csodálkozva.

— Úgy, hogy anyagi okokból kénytelen vagyok dolgozni, és így nem jut idő bejárni az egyetemre.

— Markus egyszer kérdezte tőled, hogy miből élsz, és neki mást mondtál...

— Igen, én utálom ezt a kérdést, s legtöbbször azt válaszolom, hogy a szüleim tartanak el. Ettől az emberek irigyek lesznek, és nem faggatnak tovább.

— Milyen szakmát tanultál?

— Te jó Isten, én nem tanultam semmilyen szakmát. Anyám bedugott egy internátusba, sereg vidéki fiú mellé. Legtöbbjüket csak a mozi, diszkó és a beatzene érdekelte, így elég volt valahogy velük kijönnöm. Furcsa módon azonban később kialakult bennük valamiféle kritikus politikai beállítottság. Ezt persze nem kell túlértékelni, csak éppen túl sok jót hallottak az iskolában, a televízióban, a politikai oktatásokon a Szovjetunióról, Leninről, Kádárról. Egyre gyanakvóbbakká lettek, s amikor dolgozni, szakmai gyakorlatra mentek a gyárba, látták, hogy menynyire messze van tőlük a hirdetett szocializmus.

Itt egy kicsit jobban megnéztelek, és mivel nem ásítottál, folytattam:

— Néhányan ezek közül a srácok közül megbeszéltük, hogy március 15-én, amikor ugyan nemzeti ünnep van Magyarországon, de felvonulni nem ajánlatos, lelépünk a kollégiumból, és részt veszünk a Petőfi-szobornál a tüntetésen.

Ó, te Embergyerek, erre a szóra, hogy „demonstration", rögtön felfigyeltél, amint vártam. Csakhogy ez nem olyan nyugis tüntetés Pesten, mint mikor ti végigvonultatok legutóbb a Karntnerstrassén, és kirakatokat betörve fejeztétek ki elégedetlenségeteket... mi ellen is?... A pesti gyerekek nagyon ritkán törnek be kirakatokat, de a feliratok, amiket visznek, s a dalok, ami-

ket énekelnek, sokkal inkább vadítják az amúgy sem puha kezű rendőröket.

— Nem unalmas ez neked? — kérdeztem később. — Itt ülni s csak hallgatni engem?

Megráztad a fejed, megsimogattad a fejem. Hallgattunk. Később eszembe jutott, miről is beszéltünk. Egy dalt dúdoltam félhangosan:

Ha én kapu volnék, mindig nyitva állnék,
Akárhonnan jönne, bárkit beengednék.
Nem kérdezném tőle, hát téged ki küldött,
Akkor lennék boldog, ha mindenki eljött.

Ha én zászló volnék, soha nem lobognék,
Mindenféle szélnek haragosa volnék.
Akkor lennék boldog, ha kifeszítenének,
Nem lennék játéka mindenféle szélnek.

Tetszhetett neked a dal; kérdezted: mit jelent, és én többékevésbé lefordítottam.

Ehhez persze ismerned kellene azt az oroszoktól átvett stílust, hogy aki Nyugatról jön, azt Magyarországon sokáig kémnek, de legalábbis népnyúzó kapitalistának nézik, és a turizmust csak a kemény valuta miatt támogatják. No meg volt egy bizonyos „fényes szelek"-korszak, úgy az ötvenes évek végéig, de 1956-ig biztosan. Akkoriban minden elképzelhető helyen vörös zászlók lobogtak, és a munkások hatalmas transzparensekkel meneteltek, mert kellett, míg aztán ez az indulókkal és üres frázisokkal táplált gazdasági-politikai szisztéma az ötvenes évek elején megingott. Jöttek új vezetők, új frázisok, és akkor úgy mondották: „Most más szelek fújnak." Amit mi, az akkoriban született generáció később ebből megértett, az áll ebben a dalban, amit húsz évvel később írtak, és amit némán hallgatnak a magyar gyerekek. Némán, mert ez a dal be van tiltva. Az utolsó verssorok az 56-os forradalomról szólnak:

Ha én utca volnék, mindig tiszta volnék,
Minden áldott este fényben megfürödnék.
És ha engem egyszer lánckerék taposna,
Alattam a föld is sírva beomolna.

Nem tudom, Embergyerek, értetted-e? Nem tudom, egy forradalmat el lehet-e egyáltalán mesélni? Élsz egy életet, ami ne-

héz, talán igen nehéz, de tartod a szád, mert élni kell valahogyan, mert dolgozni kell, mert a gyerekeid várnak otthon. Aztán egyszer csak eleged van mindenből, és odacsapsz. Nem érdekel többé semmi, járod a magad útját, éppen ezekért a gyerekekért. Ti osztrákok mindig engedtek inkább. Mi nem. Nálunk ennek évszázados hagyományai vannak. Én azon a tüntetésen minden remény nélkül, de meggyőződésből ordítottam. Nemcsak a mi napi céljainkért, de a mai gyerekek jövőjéért is, és a múltbeli forradalmárokért is.

Te hallgattál megilletődve. Most talán megértetted, miért mindig mi, magyarok voltunk a rebellisek. Tudod, ha én Schönbrunnt vagy a Burgot látom, mindig arra gondolok, micsoda vihart kavartak itt a mi embereink 1848-ban, na és hogy itt minden palotában benne van a mi vagyonunk.

— Tudod, ez egy bolond nép — mondtam neked. — A franciák megborzonganak, ha a Marseilles-t hallják, vagy a németek Lily Marlentől, az oroszok partizándalaiktól. Ilyen dalaink nekünk is vannak. És a zászló. Egy rúd, egy darab vászon, de nem rúd és nem vászon, hanem zászló, amiért meg lehet halni, Embergyerek — mondtam, és hálás voltam, hogy végighallgattál.

Tehát volt ez a tüntetés. Pár nap múlva jött két barátságtalan férfi a politikai rendőrségtől, és én örülhettem, hogy egyelőre megúsztam annyival, hogy kirúgtak az iskolából.

Tizenhét éves voltam, cseppet sem zavart a dolog. Anyám persze majdnem frászt kapott. Dolgoztam egy csomó helyen, mindig csak néhány hónapot. Voltam postás, éjjeliőr, csapos, vasúti pályamunkás, textilgyári munkás. Mit mondjak, semmi nem tetszett, és rá kellett jönnöm, hogy jobb helyekre nem vesznek fel. Úgy látszik, a tüntetésen való részvételem miatt megbélyegeztek mint megbízhatatlant.

Egyszer találtam egy fel nem robbant bombát egy bokorban. Éppen pár kis kölyök próbálta szétszedni. Őket ugyan sikerült elijesztenem, de aztán ami történt, az kabarébа illő. Egy hétig rohangáltam a tűzoltóktól a rendőrségig, a városi tanácstól a katonai helyőrségig. A második héten megjelent egy aktatáskás elvtárs, megnézte a bombát, és elment. Ismét eltelt egy hét, mire végre elszállították s valahol felrobbantották.

Körülbelül ez idő tájt döntöttem el, hogy elhagyom az országot. Láttam, nekem ott nincs jövőm. Engem már elkönyveltek olyannak, akinek állandóan jár a szája.

Ezután azt mondtam, hogy ma már rengeteget beszéltem, mesélj inkább te valamit magadról.

— Mit mondjak? — kérdezted. — Az én életemben semmi érdekes nem volt eddig.

— Szerintem minden életben van valami érdekes — mondtam. — Te egy szabad országba születtél bele, ahol a szabadság szót természetesnek tartják az emberek, így nem is beszélnek róla.

S te meséltél egy hétvégi kirándulásról, a nagymamád kutyájáról, az iskoláról. Nem mondhatom, hogy valami izgalmas volt, de ez engem nem zavart, s örültem, hogy ott ültél mellettem. Később átkaroltalak. Este lett.

* * *

Másnap ismét a Prater elején találkoztunk, aznap egy cápa-show-t néztünk meg. Az akváriumban öt hatalmas cápa között úszkált egy nő. Ahogy ott úszkált, azt gondoltam: kutya érzés lehet.

— Nincs az a pénz, amiért megcsinálnám — mondtad.

— Talán nem is a pénz miatt csinálja — válaszoltam. — Lehet, hogy egy megszállott cápakutató. Ki tudja, mióta van már dolga ezekkel a halakkal. Vagy talán nem értékeli az életét olyan sokra. Ha valakinek nincs célja az életben, akkor nyugodtan mehet úszkálni a cápa mellé. Az utolsó percek nyilván nagyon fájdalmasak lesznek, de különben magasabb szempontból nézve jelentéktelen a veszteség.

Lehet, hogy ezt kissé cinikusnak találtad, de én akkor is így gondolom. Nemcsak azért, mert én tényleg cinikus vagyok, akkor is, ha ezt titkolom előtted. Bennem van egy jó adag vágy egy értelmes életcél után.

Még adós vagyok neked egy történettel. Kérdezted egyszer, hogyan jöttem ki Magyarországról.

Hát először is végigjártam az osztrák—magyar határt, de semmi esélyt nem láttam. Képzeld el: jössz Pestről a vonattal a határ felé, az utolsó állomás előtt bejön két elvtárs a fülkébe. Kezdenek faggatni, kihez mész, hol lakik, akihez mész, mit csinálsz ott, meddig maradsz és így tovább. Szóval már itt lekapatják az embert. A határ menti falvak tele vannak spiclikkel. Spicli a kocsmáros, a postás, a paraszt a földeken, a Bodri kutya az ólban. Aztán következik párhuzamosan néhány kerítés, a „műszaki zár", terepjárók tele katonákkal, őrtornyok, határőrök farkaskutyával.

Ez az út tehát nem volt járható. Irány Jugoszlávia, onnan majd csak átvergődöm Olaszországba, gondoltam. Egy héttel később már Trieszt környékén kóboroltam. Lassan sétáltam az országút mentén a határ felé, s ahogy föltűnt a sorompó, be az erdőbe. Kúszva, négykézláb tovább Olaszország felé. Egyszer

csak csattanás, mögöttem pár méterre jugó katona áll, géppisztolya rám mered. Feltartom a karom. Felkísért a katonai őrponthoz, ott egy tiszt kikérdezett. Kérdeztem, mennyit lehet ezért kapni. Úgy két három évet, aztán hazaküldenek — mondta. Lelkileg összetörve vezettek a cellába, ahol már öt másik magyar volt. Ők aztán megnyugtattak, hogy legfeljebb két hetet kapok, utána mehetek, ahová akarok. S valóban, két hét után ismét úton voltam az olasz határ felé, s egy esti naplementekor Goricia városánál nyugodtan átsétáltam Olaszországba. Még aznap este útban voltam autóstoppal Velence felé. A fiatal olasznak sejtelme sem volt, mi megy végbe bennem, micsoda szellemi örömtánc: nem lesz többet elvtársi agymosás, félelem a spicliktől, pártgyűlés, nem kell többet reménytelenül útlevelet kérvényeznem. Reggel, a napkelte vörös sugaraiban megláttam Velencét, s én voltam a világ legboldogabb embere.

Érdekes, ha veled vagyok, úgy érzem: a nap sokkal hamarabb múlik el, hamar este lesz. Vagy csak azért, mert az utóbbi időben annyit beszélek? Most azonban, ahogy ezeket a sorokat írom Neked a bécsi rendőrfőkapitányság fogdájában, itt a napok csak vánszorognak, itt csupán az emlékeiből él az ember. Itt nincs jövő, csak múlt van, és ez a múlt nekem még fájdalmasabb, mert te nem lehetsz mellettem.

— Mit csináltál eddig itt Ausztriában? — kérdezted egyik nap. — Mihez kezd valaki a hazája nélkül?

Tudod, Embergyerek, a kezdet sokszor az egész további életre kihatással van. Talán már említettem valamikor, hogy fél évet menekülttáborban voltam. Traiskirchen, ami előbb kadétiskola, majd a megszálló orosz csapatok egyik legnagyobb támaszpontja volt, ma az egyetlen osztrák tábor a Keletről menekültek részére. 56-ban a kétszázezernyi magyarnak egy sereg tábort állítottak föl; ezekből ma már csak Traiskirchen áll. S az osztrákok viselkedése is megváltozott azóta. Az 56-os menekülteket hősöknek tekintették, mert azok is voltak, bennünket, a hetvenes évek végén menekülteket csaknem bűnözőknek, kalandoroknak, jobb esetben szegény ördögöknek. A táborban először kéthetes karantén vár rád, elkülönítve a többiektől. Aztán kapsz egy ágyat, legtöbbször tíz-húsz másik ágy szomszédságában; egy pokrócot, egy fazekat. És mindehhez kapsz néhány tucat fiatal srácot, veled egykorú sorstársakat Magyarország minden részéből.

Ahogy beléptem a tábori szobába, három kócos hajú fickó fordult felém. Heverésztek az ágyon, kezükben sörösüveg.

— Itt a tizedik — mondta az egyik üdvözlésképpen.

— Honnan vagy, haver? — kérdezte a másik.

Estefelé aztán együtt volt a társaság, a 28-as szoba bandája. Ez állt két testvérből és két másikból, akik valamennyien egy faluból származtak Dél-Magyarországról. Két fiatal fiú, szintén vidékiek; aztán egy buszsofőr, aki otthoni életét a Moszkva tér és a budavári palota között a hatos buszt vezetve élte. Két másik fiú Pestről, egyiküket az egyetemről rúgták ki, másik éppen érettségi előtt jött ki. Sötétedés előtt jön még néhány honfitársunk a szomszédos szobákból; a buszsofőr hazai pálinkát kotor elő bőröndjéből a vendégek tiszteletére. Szobatársaim „kantinoznak", ami abból áll, hogy az olcsón vett sört drágábban adják el este, amikor a falusi üzletek be vannak már zárva.

Egy öregember tűnik fel.

— Gyere, Illegális, igyál! — kínálják.

— Hogyhogy Illegális? — kérdem.

— Fizess neki egy sört, akkor elmondja az egész életét.

— Nem — szólal meg az öreg. — Ez még új fiú, nem kell mindjárt az első napon levágni.

Mellém ül; bűzlik az alkoholtól, de valahogy nagyon becsületes, szomorú arca van.

— Honnan vagy, fiam? — kérdezi. Megmondom, erre kiderül, hogy ő is arra a környékre való. — Akkor pedig földiek vagyunk! — nyomta a kezembe sörösüvegét. — Hogy jöttél ki, fiú? — néz rám homályos szemmel. — Útlevéllel?

— Nem kaptam én útlevelet. Jugón és Olaszon keresztül.

— Tudod, milyen a határ Letenyénél?

— Igen, nagyjából.

— Na, én ott dolgoztam a közelben. Aztán amikor már megint el akartak vinni — mert ha loptak a tsz-ben, mindig engem vittek el —, eljöttem. Fiú, én három tehenet hagytam otthon, meg a házat vízvezetékkel, a gazdasággal. Mindenem volt nekem ott. Na szóval felvettem a fekete pufajkámat, kezemben a franciakulcs meg a csavarkulcsok, kenyér, szalonna, aztán gyerünk. Már a falu végén néztek a katonák, később kétszer is megállítottak: „Hova, hova, papa?" Mondtam nekik, hogy a traktorhoz, ott áll a dűlőben, lerobbant. Így aztán eljutottam a határig. Ott meg már senki nem volt. Átmásztam a kerítésen, és ezzel'kész — mondta büszkén.

— Pufajkában júliusban, mi, Illegális? — ugratják a többiek.

— Na, aztán egy hétig tartott, amíg átmentem a jugókon — folytatja —, aztán látom ám, egészen másfajta falvak jönnek. Megkérdeztem az embereket, hogy hol vagyok. Mondták, hogy Österreich. Láttam rendőrféléket, utánuk mentem be az őrszo-

bára. Láttam, a falon lóg a Kreisky képe. Na, mondtam magamban, megjöttünk. Azok csak lestek, amikor mondom nekik: „Jónapot kívánok, ich illegálisan Ungarnból." Úgy látszott, az érdekelte őket, hogy „illegális". Enni adtak, barátságosak voltak, nem úgy, mint az itteniek — legyint kezével a lagerpolizei épülete felé.

Később a Hosszú Józsinak nevezett srác fölmászott a szekrény tetejére, s egy fényképről másolva felfestette kisfia képét a falra. Vagy egy órát kuksolt ott fönn. A kép pocsékul sikerült, de azért megható. Aztán lemászott, nézte sokáig a festményt, a kis szőke krapekot, aki nagyon-nagyon sokáig nem láthatja aput.

Nos, Embergyerek, így teltek a hónapok. Lassan karácsony lett. 1977-et írtunk akkor, s nekem először az életben nem mondta senki, hogy „kellemes karácsonyi ünnepeket". 1978 januárjában feszültté vált a hangulat az egész táborban. Nagyon kevés embernek volt munkája, a kivándorlások elhúzódtak, s egyre romlott az ellátás. A Caritas is beszüntette segélyeit, kéthetente kaptunk száz schillinget, ez volt minden.

Január végén az egyik srác ordítva rohant végig a folyosón.

— A lengyel kantinban verik a magyarokat! — kiabálta.

Előbb senki sem értette, hiszen a lengyelekkel mindig barátságban voltunk, de aztán felugráltunk, szétkapkodtuk az emeletes ágyakat, és a méter hosszú vasrudakkal rohantunk le az első emeletre. Ott egy harminc ágyas szobában, ahova néha lejártunk tv-t nézni, már állt a bál. A lámpákat leverték, mindenki üt mindenkit. Az ágyán fekve egy lengyel srác lövöldöz felénk a riasztópisztolyával. Ez idegesítő volt; néhányan odaugrottak, s kidobták az ablakon ágyastól együtt.

Reggelre nem volt a szobában egyetlen ép bútor se, a nyomozók fényképezték az összetört szobát. Pár srác kórházba került. Mi délelőtt már kibékültünk a lengyelekkel, délután jött két riporter az osztrák tv-től. Ők filmeztek, a csendőrök meg karabéllyal a kezükben járták körbe a lágert.

Egy más alkalommal az egész magyar társaság moziba ment, csak kevesen maradtunk a szobákban.

— Haver, ez az utolsó éjszakám — telepszik mellém egy tizennyolc év körüli fiú. — Holnap repülök Amerikába. Pasadenába, Kaliforniába, fiú! Ott van a nagybátyám.

Ezt már ismerem. Mondta vagy százszor. Különben nekem is van nagybátyám Kanadában.

— A rohadt életbe! — szólalt meg újra. — Én nem akarok elmenni!

Láttam, hogy teljesen ki van borulva.

— Örülj, hogy kiszabadulsz innen!

Egyszer csak felugrik, felmászik az ablakpárkányra, s ott tántorog fönn.

— Meg vagy őrülve?! — üvöltöm. Tudod, mit csinálsz?

Rázom, ide-oda billeg a feje. Homályosan néz rám.

— Szabadúszó, te rendes fej vagy — mondja végül.

— Térj magadhoz, holnap repülsz, cowboy!

— Holnap... Szabadúszó, tudod te, hogyan jöttem én ki otthonrol? Tudod, hogyan kaptam én nyugati útlevelet? Le kellett feküdnöm egy homoszexuális rendőrrel! Tudod te ezt?

Sír.

Nem szólok semmit, csak ökölbe szorul kezem.

— Te... Pasadena az szép, ugye? — kérdi később.

Ó, Embergyerek, ha tudnád, hány embert csinált ki idekinn a magány, az alkohol! Kiégette, elpusztította céljainkat, terveinket, vágyainkat, amikért hazánkat dobtuk el magunktól. Ahogy a cigányok mondják: Csillag nélküli ég alatt járunk.

Tudod, Embergyerek, mi ráfáztunk erre a bulira alaposan. Igaz, előbb-utóbb talpra álltunk, lett szép lakásunk, kocsink, de a nőnk, a gyerekeink soha nem fogják tudni, mit jelent a naplemente a Duna-parton, mit jelent nekünk Petőfi, 1956 vagy egy lány emléke, aki otthon maradt, érted, otthon, otthon...

* * *

Két hónappal később kezemben volt az osztrák menekültútlevél. Mehettem, ahová akartam. Egyik barátom már korábban Innsbruckba költözött, most hívott magához.

Az innsbrucki Magyar Házban megismerkedtem egy pesti sráccal. Ő elvitt magával dolgozni, reklámcédulákat osztottunk szét a lakásajtókra tűzve. Kora hajnalban kezdtünk, mert ő csak néhány órát dolgozott az egyetemi előadások előtt, illetve a hétvégéken. Ez kegyetlen munka volt, egy-egy városrészben naponta több ezer prospektust szórtunk szét házról házra járva, legalább húsz kilométert futva.

Lassan megismertem Innsbruck minden lépcsőházát, ajtaját. Elég jól lehetett keresni, meg egész nap a szabadban voltam. Sajnos, a cég 1980 karácsonya előtt tönkrement.

* * *

Kedves Embergyerek!

Most, hogy visszanézek eddigi életemre, keresem a hibát, hogy hol és mit rontottam el. Nálunk a lágerben közmondás volt: minden embernek jogában áll elrontania a maga életét. De elrontottam-e valójában? A disszidálással váratlanul nehéz anyagi

helyzetbe kerültem, és olyan lelki problémákkal kellett szembenéznem, amikre előtte aligha gondoltam. De végső soron mégis úgy érzem, ez volt a leghelyesebb út: a szabadság nekem a legszentebb valami, s ha ennek ára van, hát törlesztenünk kell. Embergyerek, te nem tudod, mi a honvágy, ami föltör egy magyar autórendszám vagy egy Bartók-koncert plakátja láttán, vagy álmodban, amikor gyerekkorod kedves tájait járod, s boldog vagy.

De reggel, ha felébredsz, azt mondod magadnak: itt a helyed. Aztán kézbe veszed a bécsi újságot, állást keresel, s fáj, ha azt olvasod: „Ausländer unerwünscht", külföldi nem kívánatos. Persze találkozik az ember kellemes csalódásokkal is, de ha arra gondolok, hogy ötévi küzdelem eredményeként egy cellában találom magam, sírni szeretnék. Szeretnék? Villanyoltás után a párnába fúrom a fejem, és bőgök.

Tegnap megkaptam a vádiratot. Számíthatok egy-két évre. Embergyerek, én ezt nem bírom ki. Kigondoltam mindent, hogyan lehet ezt majd elviselni; tanulás, könyvek, írás, de a hónapokra gondolva elfog a rémület. Nézek ki az éjszakába, a vastag vasrács hidegét érzem a halántékomon. Ha te nem lennél, ezen az éjszakán felvágtam volna az ereimet.

* * *

1981 januárja ismét Bécsben köszöntött rám. Kezdetben nagyon szorgalmasan jártam a munkaközvetítőbe, közben elfogyott a spórolt pénzem, a penzióból ki kellett költöznöm. Napközben órákon át sétáltam a nagy áruházakban a meleg miatt, vagy a Praterben, ahol az automata játékok termei is fűtöttek voltak.

Így teltek a napok. Néha kaptam egy-két napig tartó munkát és sok ígéretet. Megismerkedtem egy fiúval, intézetből szökött meg. Azt a telet együtt húztuk ki. Hogy miképpen? Munkánk nem volt, pénzünk nem volt, még ennivalót sem tudtunk venni. S aki éhes és nincs pénze, az előbb-utóbb lop. Olyanoktól, akiknek több van. Vagy az államtól.

Életem első lopása így történt: Gerivel, az intézetből szökött fiúval aznap még semmit sem ettünk. Szokásos köreinket róttuk a városban. Éjjel tizenkettő után felfedeztünk egy éttermet, aminek nyitva felejtették az ajtaját. Odabenn a mélyhűtőből két hatalmas küblit vittünk el. Az egyikben csokoládéfagylalt, a másikban eperfagylalt volt. Letelepedtünk az egyik parkban, és kézzel tömtük magunkba a fagyit, néha megfagyott ujjainkat melegítettük az öngyújtóval.

Ezen az éjszakán történt első betörésünk is. Egy víkendhá-

zat nyitottunk fel. Nem vittünk el semmit, csak aludtunk másnap délig, mint a bunda, miközben odakinn havazott.

Nem, lelkiismeret-furdalásom nem volt. Csak éhség, hideg meg a félelem a lebukástól. Valahogy szinte természetesnek tűnt egy ajtó felnyitása vagy az élelem ellopása, s azzal mentegettem magam, hogy csak annyit viszek el, amivel jóllakom. Életfenntartás volt ez számomra.

Persze ez idővel oda vezetett, hogy már egyáltalán nem kerestem munkát. Napközben jártuk Bécs nevezetességeit. Sokáig egy uszályon szállásoltuk be magunkat. Az első éjszaka félelmetes volt, tele különös hangokkal, csobogással, nyikorgással, a nagy folyó éjszakai zajaival. Nekem volt még egy buta gondolatom: ha ez az uszály valahogyan elszabadulna, másnap Magyarországon ébredünk.

* * *

Kedves Embergyerek!

Most, hogy ausztriai életem döntő szakaszához értem, felmerül bennem a kérdés: miért mondtam el mindezt Neked?

Azt hiszem, azért, mert valahogy mindenáron azt akarom, hogy valaki megértsen. S nekem sem árt áttekinteni az eseményeket. De a legfontosabb mégis: hidat építeni közénk. Most előtted a kép, a válasz kérdéseidre. Most ismersz meg igazán, s dönthetsz: adsz-e nekem esélyt az életedben, vagy nem.

Egyszer valaki megkérdezte tőlem: miért akarok mindenáron gengszter lenni? Az igazság azonban sokkal egyszerűbb, s most már látom tisztán: képtelen voltam áthidalni életemben az idekinti jólét mindennapos megnyilvánulásait s a még hazulról hozott életszemléletet. Nálunk ugyanis nem kell megszakadni a munkától, s mégsem halsz éhen. Nem kell félned, hogy kirúgnak a cégtől, munkalehetőség millió van, és én csak azt láttam, hogy itt az embereknek jobban megy, szép lakásuk és kocsijuk van, s minden évben nyaralni mennek távoli szigetekre. Én is ezt akartam, csak a türelmem és a kitartásom nem volt meg hozzá. Nem akarom mentegetni magam. Amit tettem, legyen példa arra nézve, hogy mennyire el tudja engedni magát az ember, mennyire hamis szemlélet alapján próbálja fölépíteni jövőjét.

Azóta, hogy téged megismertelek, biciklilopásból tartottam el magam. A lopott kerékpárt legtöbbször ötszáz schillingért adtam el az arab utcai újságárusoknak. Nagy volt a kereslet. A rendőrség hamarosan nyomozni kezdett, hogy ki adja el a kerékpárokat az araboknak. Hamarosan tudták a nevem, tudták, hogy magyar vagyok, de nem tudták, hol lakom. Kiadták elle-

nem a körözést, s csak idő kérdése volt, ezt én is tudtam, mikor fognak el. A kör bezárult.

Ahogy vége lett a nyárnak, és elkezdtél dolgozni, hirtelen megint nagyon egyedül éreztem magam. Emlékszel, néha felkeltem korán reggel, fél hatkor, vártalak a kapuban, és elkísértelek a gyárkapuig, aztán vártalak délután, amikor kijöttél. Sajnáltalak, hogy fáradt vagy, de örültem, hogy szereted a munkád, szorgalmas vagy. Remélem, sokkal könnyebb lesz az életed, mint nekem.

Amikor letartóztattak, az első szívbemarkoló érzésem az volt, hogy elvesznek tőled. A rendőrök jöttek mindenféle kérdéssel, de én csak téged láttalak magam előtt. A születésnapodon, a priccsen, az őrszobán, mindenütt. A rabszállítóból sóváran néztem az utcát; persze nem láttalak, nincs nekem akkora szerencsém. Majdnem egy hétig tartott, mire felhoztak Innsbruckba. Útközben láttam még egy sereg fegyházat.

Végül is számoltam ezzel. Szabad időmet olvasással töltöm, s írom neked az oldalakat, és emlékszem rád.

Hét óra előtt hozzák a reggelit, körülbelül most lépsz be a gyár kapuján. Álmosan visszafekszem, még egy órám van veled. Délelőtt séta a gyönyörű kék ég alatt. Ilyenkor mentünk a Dunára. Aztán tizenegykor evés, utána néhány óra pihenő, kihallgatás. Veled utoljára Alain Delon filmjét láttuk, Cigányok volt a címe. Délután fél négykor megvadulok: mostantól lehetnénk együtt. Néha látlak magam mellett, nyúlok feléd, szólok hozzád. Éjfél felé még rád gondolok.

A többiek alszanak horkolva. Porból vétetett testemé édeskeserű kínom.

NÉMETH ERNŐ (Kanada)

Karácsonyi látogatás

Bíbort ölt az alkony magára,
elvéreznek a felhők lassan,
az árnyaknak már nincs határa,
elvesznek a mély alkonyatban,
s mintha minden bíborban égne,
beolvadna a csendes éjbe,
csak a szívem dobban riadtan.

A szűz hóban út nem vezet még,
s elnyeli a lépteim zaját;
anyám! ma újra hozzád mennék,
s vonszolom a lelkem igazát.
A jelenből a múltba érek.
Szép karácsonyi gyertyafények...
megszelídül, aki hazalát.

Hazaértem, szobádban állok,
szememben a régi láng lobog,
terítődön búzavirágok,
s ágyadon hófehér vánkosok.
Hazaértem, szólítanálak,
kereslek bár, de nem talállak,
s fejem fölött angyalszárny susog.

KERECSENDI KISS MÁRTON (USA)

Buenos Aires-i ének

Kigyúl a város estetájban,
az avenida felragyog.
Fényben úszó Buenos Aires,
hurrá, a te fiad vagyok!
Fényt, fényt! Eddig homályban éltem.
Piros, zöld, lila lángokat!
Tündöklő, büszke déli Bábel,
lobbantsd fel ifjúságomat!
Hadd ragyogjak benne ma én is,
akit magyarnak szült a föld,
széttükrözöm dús csillogásod,
ha rajtam csillagokra tört.
Fényt! Fényt! Merészet: itt az óra.
Gyorsan! Az áram egyre fogy.

(Vakító csóva fürdet végig...
Nem látja rajtam senki, hogy
szikrázó útján Floridának
és a tündöklő Santa Fén
utánad sírok, szelíd lángú,
áldott hevesi lámpafény.)

JANUÁR
JÉZUS NEVE HÓNAPJA

BOLDOGHÓ TÉLHÓ

Vasárnap	1	ÚJÉV, KISKARÁCSONY
Hétfő	2	N. Vazul, Naz. Gergely; Érd
Kedd	3	Genovéva (Gyöngyvér)
Szerda	4	Seton Erzsébet-Anna, Bu. Gáspár
Csütörtök	5	Neum. János; Gerlák (Ellák)
1. péntek, bűnbánat napja.	6	Gáspár, Menyhért, Boldizsár
1. szombat	7	Pe. Rajmund, Január (Gyopárka)
Vízkereszt vasárnapja	8	Szörény ap., Péter (Tas)
Hétfő (Jézus megkereszt.)	9	Julián, Vitályos vtk.
Kedd	10	Vilmos pk., X. Gergely p.
Szerda	11	Higyin p., Teodóz: Dózsa ap.
Csütörtök	12	Ernő ap., Tigrius (Kaplony) vt.
Péntek, bűnbánat napja	13	Hilár: Vidor et., Csongor
Szombat	14	Félix: Felekes (Bódog) vt.
Évközi 2. vasárnap	15	Remete Sz. Pál (Kicsind)
Hétfő	16	Marcell vt. p.: Marcal (Mácsa)
Kedd	17	Antal rt., Béke Királynője (Békés)
Szerda	18	Piroska vt. sz., B. Beátrix
Csütörtök	19	Árpád-házi Szent Margit (Gyöngyi)
Péntek, bűnbánat napja	20	Fábián, Sebestyén, B. Özséb
Szombat	21	Ágnes vt. sz. (Báránka)
Évközi 3. vasárnap	22	Vince vt., Anastáz (Enyed)
Hétfő	23	BA. eljegyzése (Aracsa, Arad)
Kedd	24	Szal. Ferenc (Szalók), Bedő vt.
Szerda	25	Pál ford., Bretannió (Bottyán)
Csütörtök	26	Timót, Titus pkk.
Péntek, bűnbánat napja	27	Arsz. János., Mer. Angyéla
Szombat	28	Akv. Tamás ea., Valér (Erőd)
Évközi 4. vasárnap	29	Konstánc (Taktamér)
Hétfő	30	Mártonka sz., Barzes (Bars)
Kedd	31	Bos. János ra., Péter ps. (Zalán)

JANUÁR

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Újév, Sz. Vazul	Vasárnap	Újév, Zwingli
2	Szilvester: Sorostély	Hétfő	Ábel, Béla
3	Malakiás próféta	Kedd	Énok, Benjámin
4	Hetven apostoltanítvány	Szerda	Titus, Leona
5	Teónás (tompos)	Csütörtök	Noé, Simon
6	**Epifánia**	Péntek	**Vízkereszt**
7	Ker. János, Iván	Szombat	Attila
8	György: Gyerő	Vasárnap	Marcel
9	Polieuktes vt.	Kétfő	Szörény
10	Nisszai Gergely pk.	Kedd	Melánia
11	Teodóz: Dózsa ap.	Szerda	Ágota, Anikó
12	Zakeus vas.	Csütörtök	Ernő
13	Sztratónikus vt. (Csongor)	Péntek	Vidor
14	Sinai atyák	Szombat	Bódog, Révész I.
15	Pál és János remete	Vasárnap	Lóránt, Lasco
16	Szent Péter lánca	Hétfő	Gusztáv, Révész B.
17	N. Antal ap., rem.	Kedd	Antal
18	Nagy Antanáz et., Cirill	Szerda	Piroska
19	Makár remete, Fruzsina	Csütörtök	Sára, Heid, Káté
20	Eutimus ap. (Ötömös)	Péntek	Fábián, Sebestyén
21	Miksa és Ágnes	Szombat	Ágnes, Kun Bert.
22	Timót, Anasztáz.	Vasárnap	Artur, Fejes I.
23	Kelemen vt. pk.	Hétfő	Ézsaiás, Zelma
24	Xénia, Euzébia	Kedd	Taddeus
25	Naz. Gergely: Gecső ea.	Szerda	Saul megt.: Pál
26	Nagy Xenofon vt.	Csütörtök	Vanda
27	Krizosztom (Karád)	Péntek	Lotár, Levente
28	Efrém szír egyháztanító	Szombat	Károly
29	Ignác ereklyéi átvitele	Vasárnap	Adél
30	Triódium, 3 szent pk.	Hétfő	Mártonka
31	Cirus (Csörsz) és János	Kedd	Virgilia

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....3-án
Első negyed.....11-én
Holdtölte.....18-án
Utolsó negyed.....25-én

FEBRUÁR

LOURDES-I SZŰZ

BÖJTELŐ — TÉLUTÓ

Szerda	1	Sövér pk., Pión vt. (Ézelő)
Csütörtök	2	Gyertyaszentelő (Fényő, -ke)
1. péntek, bűnbánat napja.	3	Anzgár, Balázs pkk., Zákoly, Csapó
1. szombat	4	Korzini András: Endrőd
Évközi 5. vasárnap	5	Ágota, Avitus (Ösöny, Ösönke)
Hétfő	6	Japán vtk., Dorottya, Sümegi BA.
Kedd	7	Juliána (Jávorka), Tódor
Szerda	8	Em. Jeromos, Honorát (Becsend)
Csütörtök	9	Apolka vt. sz., Radnót pk.
Péntek, bűnbánat napja	10	Skolasztika: Kolostya, M. Pál
Szombat	11	Lourdes-i Áldó BA. (Áldáska)
Évközi 6. vasárnap	12	B. Fces vtk.: Miklós, László, ts.
Hétfő	13	R. Katalin, Benignus (Bény, -öke)
Kedd	14	Cirill-Metód, Bálint, Adony
Szerda	15	K. Kolos, Erdélyi Síró BA.
Csütörtök	16	Julianna, Pálfalvi BA. (Felhőke)
Péntek, bűnbánat napja	17	Donát, Evermód (Edömén)
Szombat	18	Jeru. Simeon pk.: Semjén
Évközi 7. vasárnap	19	P. Konrád, Mansvét (Szende)
Hétfő	20	Eleutér (Aladár), Potám (Őned)
Kedd	21	Dam. Péter ea., Nóra
Szerda	22	Péter székf., Kort. Margit
Csütörtök	23	Polikárp (Balambér), Szemere
Péntek, bűnbánat napja	24	Mátyás, Montán vt. (Dobó)
Szombat	25	Nicefor (Géza), Taráz (Tarcal)
Évközi 8. vasárnap	26	Viktor, Győző rt., Sándor pk.
Hétfő	27	Leánder: Lándor pk., P. Gábor
Kedd	28	Román, Pupulus (Árvád, -cska)
Szerda	29	Szökőnap

FEBRUÁR

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Trifon (Turány) vt.	Szerda	Ignác, Benkő
2 Jézus tal. Simeonnal	Csütörtök	Karolina
3 Simon és Anna	Péntek	Balázs
4 Izidor: Szidor	Szombat	Veronika, Rákóczi
5 Ágota: Teodula (Toldoska)	Vasárnap	Ágota
6 Bukolus	Hétfő	Dorottya, Jób
7 Parténius pk.: Pertényes	Kedd	Tódor
8 Tivadar vt. Zakariás pr.	Szerda	Salamon, Aranka
9 Nicefor vértanú	Csütörtök	Apollónia
10 Karalampiás	Péntek	Árpád, Elvira
11 Balázs vt., Teodóra	Szombat	Dezső, Bertold
12 Melécius pk. (Vécs)	Vasárnap	Lili, Balogh P.
13 Martinián és Zoé	Hétfő	Ella
14 Ciril apostol	Kedd	Bálint
15 Onézimus vt.	Szerda	Zoltán, Emese
16 Pamfil vértanú	Csütörtök	Juliánna
17 Tódor (Somodor)	Péntek	Konstantin
18 Leó pápa	Szombat	Simon, Luther
19 Árkippus	Vasárnap	Zsuzsánna
20 Katániai Leó főpap	Hétfő	Aladár, Álmos
21 Timót rem.	Kedd	Eleonora: Nóra
22 Péter	Szerda	Gerzson
23 Polikárp (Balambér)	Csütörtök	Alfréd
24 János feje megtalálása	Péntek	Mátyás apostol
25 Taráz pk. (Tarcal)	Szombat	Géza
26 Porfir pk. (Szederkény)	Vasárnap	Sándor
27 Prokóp	Hétfő	Ákos
28 Vazul (Vászoly)	Kedd	Zakariás
29 Szökőnap	Szerda	Elemér

A Hold fényváltozásai:

Újhold 1-én
Első negyed 10-én
Holdtölte 17-én
Utolsó negyed 23-án

MÁRCIUS

SZENT JÓZSEF HÓNAPJA

BÖJTMÁS — TAVASZELŐ

Csütörtök	1	Albin pk., Leó (Arszlán) vt.
1. péntek, bűnbánat napja	2	Szimplic p. (Somló), Pr. Ágnes
1. szombat	3	Kunigunda: Kinga, Kamilla sz.
Évközi 9. vasárnap	4	Kázmér, Elpid (Ete) vt.
Hétfő	5	Özséb vt., Adorján vt.
Kedd	6	Viktorin (Csekőd), Jordán: Ardány
Hamvazósz., szigorú böjt	7	Perpétua, Felicitás vtk., B. Tamás
Csütörtök	8	Is. János, Szilván (Zsolt, Zoltán)
Péntek, bűnbánat napja	9	Rm. Franciska: Fanni, Ni. Gerg.
Szombat	10	40 vt. (Csetény, Cseténke)
Böjt 1. vasárnapja	11	Konstantin (Szilárd), Ötömös pk.
Hétfő	12	Gergely, Ince p. (Ináncs)
Kedd	13	Szabin, Nimfodora (Sellő), B. Egyed
Szerda	14	Matild kné.: Tilda, Afrodiz (Abossa)
Csütörtök	15	1848-as m. ünn., Specióz (Szepesd)
Péntek, bűnbánat napja	16	Geréb pk., Ábrahám: Ibrány
Szombat	17	Patrik (Abos), Ar. József: Izsép
Böjt 2. vasárnapja	18	Jer. Cirill ea, Sándor (Kászon)
Hétfő	19	József (Munkács, Forgácska)
Kedd	20	B. Csák Mór, Martos pk.
Szerda	21	Benedek (Bendegüz, Bekény)
Csütörtök	22	Gy. Katalin, Benvenut (Cséka)
Péntek, bűnbánat napja	23	Turib pk., Frumenc (Magod)
Szombat **Gyüm. oltó BA.**	24	Gyüm. oltó BA., Katalin
Böjt 3. vasárnapja	25	Iréneus (Ernye)
Hétfő	26	Emmánuel: Manó, Montán (Dabas)
Kedd	27	Lidia vt., Sándor vt. (Alpár)
Szerda	28	Kap. János, Vitályos (Elemér)
Csütörtök	29	Auguszta: Ágosta, Bertót kárm.
Péntek, bűnbánat napja	30	Kerény vt., Domnin (Urkony)
Szombat	31	Guidó: Vid., B. Erzs., Ámos

MÁRCIUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Eudoxia vt.: Dóka	Csütörtök	Albin
2	Teodót püspök	Péntek	Lujza
3	Eutrópius vértanú	Szombat	Kornélia: Nelli
4	Gerázimus apát (Ősze)	Vasárnap	Kázmér
5	Kónon vértanú	Hétfő	Perpetua, Adorján
6	Ámori vtk.	Kedd	Jenő, Ursinus
7	Vazul: Vászoly vt.	Szerda	Tamás
8	Teofilaktus pk.	Csütörtök	Zoltán
9	Szebastéi 40 vt.	Péntek	Franciska
10	Kodrát vt. (Karancs)	Szombat	Olimpia
11	Szofron pk.	Vasárnap	Szilárd
12	Teofán	Hétfő	Gergely
13	Nicefor pk. (Géza)	Kedd	Rudolf, Krisztián
14	Benedek atya	Szerda	Matild
15	Nemzeti ünnep, Agápius	Csütörtök	Nemzeti ünnep
16	Szabin vt., Sándor pk.	Péntek	Henrietta
17	Elek	Szombat	Gertrud
18	Jeruzsálemi Cirill pk.	Vasárnap	Sándor
19	József, Krizsán	Hétfő	József
20	Szabbási kolostor vt.-i	Kedd	Hubert
21	Jakab vt.	Szerda	Benedek, Szikszai
22	Vazul vt., Izsák	Csütörtök	Katalin
23	Nikon vt.	Péntek	Ottó
24	Zakár, Jakab	Szombat	Gábor
25	Gyümölcsoltó Boldogasszony	Vasárnap	Mária
26	Gábor	Hétfő	Manó
27	Matróna vt.	Kedd	Hajnalka
28	Hilarion	Szerda	Gedeon: Gida
29	Márk pk.	Csütörtök	Ciril, Koppány
30	Lajtorjás János pk.	Péntek	Mária, Márta
31	Hipácius (Huba)	Szombat	Árpád

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....2-án
Első negyed 10-én
Holdtölte 17-én
Utolsó negyed.....24-én

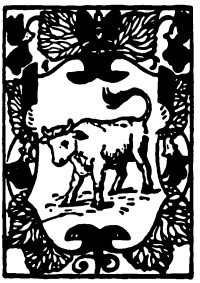

ÁPRILIS

OLTÁRISZENTSÉG HÓNAPJA

Sárkányölő (Szentgyörgyhó) TAVASZHÓ

Bőjt 4. vasárnapja	1	Hugó pk., Makár ap.
Hétfő	2	Pauli Ferenc, Orbán pk. (Iba)
Kedd	3	Rikárd pk., Sixtus: Sükösd p. vt.
Szerda	4	Izidor ea. (Turdos), Benkő fc.
Csütörtök	5	Ferr. Vince dm. (Vasárd, -ka)
1. péntek, bűnbánat napja	6	Cselesztény p., Szatur (Takson)
1. szombat	7	La S. Ján. ra, Afrátes (Árpád)
Bőjt 5. vasárnapja	8	Dénes pk., Radnai BA. (Réde)
Hétfő	9	Konrád, Deszignát (Szecsőd)
Kedd	10	Ezékiel, Geján (Gyalán, -ta)
Szerda	11	Leó, Szaniszló vt., Benedek ps.
Csütörtök	12	Gyula p., Damján: Demők pk.
Péntek, bűnbánat napja	13	Márton p., Ida, Kvintil (Ötény)
Szombat	14	Tibor, Valérián vtk., Abund (Bőd)
Virágvasárnap	15	Eutikes vt. (Etes, -di)
Hétfő	16	Bernadetta; Enkrátisz (Enikő)
Kedd	17	Anicét p. (Etecsény), Rezső vt.
Szerda	18	Amadé szerv., Galdin (Zatád)
Nagycsütörtök	19	IX. Leó, Besnyői BA (Besnyő, -ke)
Nagypéntek	20	Tivadar, Krizofóra (Kincső)
Nagyszombat	21	Anzelm: Enzsel ea., Parz. Konrád
Húsvétvasárnap	22	Zsótér p., Leonidás (Legénd)
Hétfő	23	György vt., Béla pk., Ehellős vt.
Kedd	24	György, Szigm. Fidél (Hived)
Szerda	25	Márk ev., Ányos: Ángyán pk.
Csütörtök	26	Tanácsadó BA, Kilit (Köllő)
Péntek, bűnbánat napja	27	Zita sz., Kástor vt. (Káta, Kátoly)
Szombat	28	Ch. Péter, Tiball vt. (Tiván, -da)
Húsvét 2. vasárnapja	29	Siénai Katalin, Robogány
Hétfő	30	V. Pius, B. Zsófia

ÁPRILIS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Egyiptomi Mária remete	Vasárnap	Hugó
2 Titus, Amfián és Edézius	Hétfő	Áron
3 Nicétás apát	Kedd	Ambrus
4 József ft.	Szerda	Izidor
5 Kolos, Teodul (Toldos)	Csütörtök	Vince
6 Szent Tamás ap.	Péntek	Celesztin
7 György: Györös főpap	Szombat	Herman
8 Heródion vt.	Vasárnap	Lidia
9 Eupszik vt.	Hétfő	Ágost
10 Terencius vt., pk.	Kedd	Zoltán, Zsolt
11 Antipás vt., pk.	Szerda	Leó
12 Vazul pk.	Csütörtök	Gyula
13 Tamás ap.	Péntek	Ida
14 Gyula p.; Damján	Szombat	Tibor
15 Aristárkos vt.	Vasárnap	Tas, Atala
16 Irén vagy Jernő	Hétfő	Lampért
17 Agapit (Ádok) pápa, Semjén	Kedd	Rezső, Anicét
18 János remete, Jóka	Szerda	Ilma
19 Nagycsütörtök	Csütörtök	Nagycsütörtök
20 Nagypéntek	Péntek	Nagypéntek
21 Nagyszombat	Szombat	Nagyszombat
22 Húsvétvasárnap	Vasárnap	Húsvét
23 Húsvéthétfő	Hétfő	Béla
24 Szabbás: Sebők vt.	Kedd	György
25 Szent Márk evangélista	Szerda	Márk. ev.
26 Vazul: Vászoly vt. pk.	Csütörtök	Ervin
27 Simeon: Semjén	Péntek	Rebeka, Arisztid
28 Jázson, Szozipáter	Szombat	Valéria
29 9 cyzikusi vt., Memnon	Vasárnap	Lenke
30 idb. Jakab apostol	Hétfő	Katalin

A Hold fényváltozásai:

Újhold 1-én
Első negyed 9-én
Holdtölte 15-én
Utolsó negyed 23-án

MÁJUS

SZŰZ MÁRIA HÓNAPJA

LÉLEKHÓ (Pünkösdhó) TAVASZUTÓ

Kedd	1	Munkás Sz. József, Bánk, Szalka
Szerda	2	Atanázs ea., Szádok, Márk
Csütörtök	3	Fülöp, Jakab apsk., Sosteneus
1. péntek, bűnbánat napja	4	Flórián: Flóris, Kocsárd bc. pk.
1. szombat	5	Iréne: Jerne, B. Vid (Nyirjes)
Húsvét 4. vasárnapja	6	Benke: Áldóka, B. Árp. Erzs.: Zsóka
Hétfő	7	Domitilla (Dalma), B. Gizella kné.
Kedd	8	Dezsér pk., Benedek p.: Bekő
Szerda	9	Pakóm ap (Bakony), B. Albert ps.
Csütörtök	10	Antonin (Altagur), Jób pátr.
Péntek, bűnbánat napja	11	Ignác fc., Majol bc. (Máhol, Majlát)
Szombat	12	Pongrác, Ehellős vtk., Imelda sz.
Húsvét 4. vasárnapja	13	Gyemma (Gyöngy), Szervác
Hétfő	14	Mátyás aps., Gar. Mihály: Mikecs ra.
Kedd	15	Indár, Torkvát vtk. (Törked), Fürtike
Szerda	16	Nep. János, St. Simon (Botond)
Csütörtök	17	Paskál fc. vt. (Húsvéd, -ka)
Péntek, bűnbánat napja	18	I. János p.: Jóka, Venánc (Vadad)
Szombat	19	Celestény Péter, Pudens (Buda)
Húsvét 5. vasárnapja	20	Bernardin fc., Akvila (Alattyán)
Hétfő	21	Bob. Andocs, Nikostrát (Hősed)
Kedd	22	Júlia (Gyulácska), Rita, Ilka
Szerda	23	Dezső pk., Eutikius (Tékes) vt.
Csütörtök	24	Hadsegítő BA. (Hadad, Hadossa)
Péntek, bűnbánat napja	25	VII. Gergely, Orbán, Béda, Lenke
Szombat	26	Néri Fülöp, Fugác (Füged)
Húsvét 6. vasárnapja	27	Kenti Ágoston, B. Pelbárt
Hétfő	28	Hegyi Bernát, B. Albert (Csanád)
Kedd	29	Gellérke özv., Vótus rt. (Esküllő)
Szerda	30	A. Janka, Sz. Jobb (Kézd, Kézdi)
Áldozócsütörtök	31	Angela (Sallód, -i)

MÁJUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Jeremiás próféta	Kedd	Fülöp, Jakab
2	Nagy Atanáz egyháztanító	Szerda	Zsigmond, Kiss I.
3	Tódor, Timót és Móra vtk.	Csütörtök	Irma, Pósaházi
4	Pelágia vt. sz.	Péntek	Flórián, Fóris
5	Iréne: Jerne vt.	Szombat	Gothárd, Kocsárd
6	Jób pátriárka	Vasárnap	Frida
7	Sz. Kereszt megjelenése	Hétfő	Szilás
8	János ap. és evang.	Kedd	Mihály, Gizella
9	Sz. Miklós átvit.	Szerda	Ármin, Fodor
10	Buzgó v. Zelóta Simon ap.	Csütörtök	Gergely, Ildikó
11	Cirill és Metód pk.	Péntek	Flóra
12	Epifánius pk., Gyermán pt.	Szombat	Pongrác
13	Glicéria (Édeske), Szervác	Vasárnap	Szervác, Anyák n.
14	Izidor vt.	Hétfő	Bonifác
15	Pakóm (Bakony)	Kedd	Zsófia
16	Teodor: Tivadar	Szerda	Mózes
17	Andornok, Junia pannon vtk.	Csütörtök	Ubul
18	Pető és Dénes, Teodót	Péntek	Erik
19	Patrók: Pátricius vt., pk.	Szombat	Sarolta, Előd
20	Talaléus vt.	Vasárnap	Bernát
21	Konstantin és Ilona	Hétfő	Konstantin
22	Baziliszkusz vt. (Basagur)	Kedd	Júlia, Ilka
23	Mihály; Mikes pk.	Szerda	Dezső
24	Oszlopos Simon; Semjén	Csütörtök	Eszter
25	Ker. János fejereklyéje	Péntek	Orbán, Szász Dom
26	Kárpos	Szombat	Ede, Janka
27	Therapont vt. pap	Vasárnap	Béda, Magda
28	Nicétás (Nyék)	Hétfő	Lóránt
29	Teodózia szűz	Kedd	Maxim
30	Izsák szerz., Niceai atyák	Szerda	Hősök napja
31	Áldozócsütörtök	Csütörtök	Áldozócsütörtök

A Hold fényváltozásai:

Újhold.....1-én
Első negyed.....8-án
Holdtölte.....15-én
Utolsó negyed.....22-én
Újhold.....30-án

JÚNIUS

JÉZUS SZÍVE HÓNAPJA

TŰZÁLDÓ (Szentiványhó) NYÁRELŐ

1. péntek, bűnbánat napja..	1	Jusztin vt. Gaudenc (Kadocsa)
1. szombat	2	Marcellin, Ed. BA. (Ildikó), Etele
Húsvét 7. vasárnapja	3	Ugandai vtk., Klotild, Cecil (Csellő)
Hétfő	4	Kerény, Rutilus (Szőny, -ike)
Kedd	5	Bonifác hith., Szancius (Csány)
Szerda	6	Norbert: Norbát ra, Kolos (Káld)
Csütörtök	7	Róbert (Rasd), B. Hedvig prem.
Péntek, bűnbánat napja	8	Medárd (Medes), Klodulf (Siklód)
Szombat	9	Efrém ea, Felician: Felcény vt.
Pünkösdvasárnap	10	Margit, B. Dom. János (Bács)
Hétfő	11	Barnabás aps., B. Gergely ps.
Kedd	12	F. János, Antónia (Adonka)
Szerda	13	Pád. Antal fc. ea, Pereglény
Csütörtök	14	Vazul, Elizeus, Eterius (Ilmár)
Péntek, bűnbánat napja	15	Vidos, Gyermána (Öcse), B. Jolánta
Szombat	16	R. Ferenc. Ferreol (Tömörkény)
Szentháromságvasárnap	17	Ba. Gergely, Esk. Máté (Madacs)
Hétfő	18	Teodul (Told), Amand (Szeretke)
Kedd	19	Romuald ra, Gyárfás, Gyulánka
Szerda	20	Szilvér (Solymár), Pál, Cirjék
Csütörtök	21	Gonz. Alajos, Terencius (Csizér)
Péntek, bűnbánat napja	22	Paulin, Mórus Tamás, Ákos vt.
Szombat	23	Ediltrud (Édua), Józsiás k.
Úrnapja	24	Ker. János, Iván, Héros (Levente)
Hétfő	25	Vilmos pk. Maxim (Mágocs, -a)
Kedd	26	János, Pál vtk., Vigyil (Örs)
Szerda	27	László (Csitár, Hados), A. Cirill
Csütörtök	28	Iréneus: Jernő, B. Kálm. (Kaland)
Péntek, *Jézus Szent Szíve* ..	29	Kassius (Kesző)
Szombat	30	Római első vtk., Tibold rt.

JÚNIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Justin vt.	Péntek	Arnold, Tünde
2 Nicefor pátr.	Szombat	Anna, Blanka
3 Lucián vt. Paula vt. és társai	Vasárnap	Klotild
4 Metrofán pk.	Hétfő	Kerény
5 Tirusi Dorót	Kedd	Bonifás, Józsa
6 Besszárion, Hilárion	Szerda	Norbert, Szidónia
7 Teodót vértanú	Csütörtök	Róbert
8 Tivadar nagyvt. ereklyéi	Péntek	Médárd, Rák. Gy.
9 Alex., Cirill	Szombat	Félix
10 Pünkösdvasárnap	Vasárnap	Pünkösdvasárnap
11 Pünkösdhétfő	Hétfő	Barnabás
12 Onufrius remete	Kedd	Klaudius, Villő
13 Akvilina vt. szűz (Ölvedke)	Szerda	Tóbiás
14 Elizeus próféta	Csütörtök	Zaránd, Vazul
15 Ámos próféta	Péntek	Jolán,
16 Tikon püspök	Szombat	Szász K., Jusztin
17 Szábel vt. (Szabolcs)	Vasárnap	Laura
18 Leoncius vt. (Levente)	Hétfő	Arnót
19 Judás-Tádé apostol	Kedd	Gyárfás
20 Metód vt. pk.	Szerda	Rafael
21 Julián vértanú (Jávor)	Csütörtök	Alajos
22 Özséb vt., pk.	Péntek	Paulina
23 Agrippina vt. (Örkéndi)	Szombat	Zoltán
24 Ker. Szent János: Iván	Vasárnap	Iván, Béza
25 Febrónia vt. sz.	Hétfő	Vilmos
26 Dávid remete	Kedd	János, Kont
27 Sámson pap	Szerda	László
28 Cirus és János ereklyéi	Csütörtök	Arszlán
29 Péter-Pál	Péntek	Péter és Pál
30 12 apostol	Szombat	Pál: Pósa

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 6-án
Holdtölte 13-án
Utolsó negyed.....21-én
Újhold 29-én

JÚLIUS

KRISZTUS VÉRE HÓNAPJA

SARLÓSHÓ (Szentjakabhó) NYÁRHÓ

Vasárnap	1	Péter-Pál apostolok
Hétfő	2	Ottó, Szvitun (Soltony)
Kedd	3	Tamás aps., Sz. pápák
Szerda	4	Izabella kné., Ulrik: Oldor pk.
Csütörtök	5	Z. Antal: Antos, Berta özv.
1. péntek, bűnbánat napja	6	Gor. Mária, Ézsiás próf.
1. szombat	7	Edilburg (Delinke), B. Mikocsa dm.
Évkozi 14. vasárnap	8	Kilián, Szerémi vtk. (Eperjes, Csató)
Hétfő	9	Veronka, B. Bereck ps.
Kedd	10	Amália, Szekunda (Zenedő)
Szerda	11	Benedek ra. (Bendegüz), Cobor vt.
Csütörtök	12	Gv. János ra, Paternián (Abony)
Péntek, bűnbánat napja	13	Henrik: Héder cs.
Szombat	14	Kamill (Kadán), Szolán (Zalán)
Évközi 15. vasárnap	15	Bonaventura: Bónis, Ladomér
Hétfő	16	Kármelh. BA. (Szőlős, -ke)
Kedd	17	Elek, Szórád András rt.
Szerda	18	Frigyes pk., Simforózsa és ts.
Csütörtök	19	Rufina (Bíborka), Epafrás (Eperke)
Péntek, bűnbánat napja	20	Margit vt., Illés (Élesd)
Szombat	21	Br. Lőrinc, Praxédes (Ráska), Dániel
Évközi 16. vasárnap	22	M. Magdolna, Szintike (Szinta)
Hétfő	23	Apollinár: Polnár, Brigitta
Kedd	24	Kinga (Csönge), Krisztina, Salómé
Szerda	25	Jakab aps., Kristóf vt., Tödemér
Csütörtök	26	Anna és Joákim (Dédes,-ke)
Péntek, bűnbánat napja	27	Pentele vt., Aurél (Ajtony)
Szombat	28	Ince p., Bartuzius (Bars)
Évközi 17. vasárnap	29	Márta, László k. hal. (Torda)
Hétfő	30	Kriz. Péter ea., Judit, Árboz
Kedd	31	Loy. Ignác ra. (Iklód, Tüzinke)

JÚLIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Kozma és Damján vtk.	Vasárnap	Tibold
2 Boldogasszony palástja	Hétfő	Ottokár
3 Jácint vértanú	Kedd	Kornél, Soma
4 Krétai András püspök	Szerda	Függetlenségi nap
5 Ciril és Metód	Csütörtök	Enese
6 Nagy Szizoés rem.	Péntek	Ézsaiás, Husz J.
7 Tamás és Ákos	Szombat	Cirill
8 Prokóp vértanú	Vasárnap	Teréz, Marót
9 Pongrác: Pongor	Hétfő	Lukrécia
10 Cavei Szent Antal	Kedd	Amália, Kálvin
11 Eufémia: Fémike	Szerda	Izabella
12 Proklus vértanú	Csütörtök	Lili
13 Gábor arkangyal	Péntek	Jenő
14 Akvila (Turul) és Onézimus	Szombat	Örs
15 Vladimir	Vasárnap	Henrik
16 Athenogénes (Atány)	Hétfő	Ruth
17 Marina vértanú szűz	Kedd	Elek, Bullinger
18 Jácint vértanú: Acintos	Szerda	Frigyes
19 Makrina szűz	Csütörtök	Emilia
20 Illés próféta (Élesd)	Péntek	Illés
21 Simeon remete: Semjén	Szombat	Olivér, Dániel
22 Mária Magdolna: Lenke	Vasárnap	Magdolna
23 Trofim és Teofil vtk.	Hétfő	Lenke
24 Borisz	Kedd	Kinga, Krisztina
25 Anna asszony	Szerda	Jakab
26 Hermolaus, Paraszkéva vt.	Csütörtök	Anna
27 Pantaleon vt.: Pentele	Péntek	Olga
28 Prokórus és Nikánor	Szombat	Ince, Bach
29 Kallinik vt.: Kálnok, Teodóta	Vasárnap	Márta
30 Szilás és Szilván ősker.	Hétfő	Judit
31 Eudocimus	Kedd	Oszkár

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 5-én
Holdtölte 13-án
Utolsó negyed.....21-én
Újhold.....28-án

AUGUSZTUS

BOLDOGASSZONY HÓNAPJA

SZŰZHÓ NYÁRUTÓ

Szerda	1	Lig. Alfonz (Altabarc), Etéd
Csütörtök	2	Ve. Özséb (Versény), Porciunkula
1. péntek, bűnbánat napja	3	Evód (Regős, -sse), B. Ágoston
1. szombat	4	Domonkos, Vianney János
Évközi 18. vasárnap	5	Havas BA. (Havadi), Emőd, Süköd
Hétfő	6	Úr színe vált., 1456 emléke
Kedd	7	Kajetán ra., Cirjék (Cenkes)
Szerda	8	Domonkos: Döme ra. (Désike)
Csütörtök	9	Rusztikus (Csedén, -ke), B. Alv. Ján
Péntek, bűnbánat napja	10	Lőrinc, Astéria (Csilla), Blanka
Szombat	11	Klára, Zsuzsa, B. eml. Hunyad
Évközi 19. vasárnap	12	Krescencián: Kereskény, Sugárka
Hétfő	13	Ipoly (Ibolya), Ber. Ján (Barakony)
Kedd	14	Özséb, Anastáz, Sz. Korona
Szerda	15	NAGY BA. (Nagyod, Forráska)
Csütörtök	16	István k., Rókus, Serénke
Péntek, bűnbánat napja	17	Jácint dm., Szeptim (Hetény)
Szombat	18	Ilona, Laura (Borostyán), Tarzicius
Évközi 20. vasárnap	19	Eu. János ra. (Ozdor), Lajos pk.
Hétfő	20	ISTVÁN k. (Vajk), N. Sz. Bernát ra.
Kedd	21	X. Pius (Pozson), Szidónus
Szerda	22	Királynő BA. (Tábor, Boglárka)
Csütörtök	23	Limai Rózsa, Fülöp, Zakeus (Cakó)
Péntek, bűnbánat napja	24	Bertalan aps. (Badacsony)
Szombat	25	Lajos, Kal. József (Kálozd, -zka)
Évközi 21. vasárnap	26	Zefirin (Szegfű), Pálos BA.
Hétfő	27	Mónika, Cézárius (Décső)
Kedd	28	Ágoston ea., B. Lukács (Bánd)
Szerda	29	Ker. Ján. fővét., Hipác (Huba)
Csütörtök	30	Bonónius (Bodony), B. Jakab ps.
Péntek, bűnbánat napja	31	Rajmund (Nimród), Robustyán vt.

AUGUSZTUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Sz. Kereszt diadalmenete	Szerda	Melinda
2 István első vt. ereklyéi	Csütörtök	Gusztáv, Lehel
3 Izsák, Fausztus: Fástos	Péntek	Ágoston
4 Efézsomi 7 gyermek vt.	Szombat	Domonkos
5 Fábius, Euszignius vt.	Vasárnap	Oszvald
6 Úr színeváltozása	Hétfő	Berta, Bécsi béke
7 Doméc vértanú	Kedd	Ibolya
8 Emilián püspök	Szerda	László
9 Mátyás vt., ap.	Csütörtök	Emőd
10 Lőrinc vértanú	Péntek	Lőrinc
11 Euplus szerpap vt.	Szombat	Zsuzsánna
12 Focius és Anicét vt.	Vasárnap	Klára
13 Maxim v. Miksa szerzetes	Hétfő	Ipoly
14 Mikeás próféta: Mike	Kedd	Özséb
15 Nagyboldogasszony	Szerda	Mária
16 Diomédes vértanú	Csütörtök	Ábrahám
17 Miron vértanú pap	Péntek	Anasztáz
18 Flórus és Laurus vtk.	Szombat	Ilona
19 András vt. és 2500 katona	Vasárnap	Huba
20 Szent István király	Hétfő	István király
21 Tádé	Kedd	Sámuel
22 Agatonikus vértanú és társai	Szerda	Menyhért
23 Kálnok, Lupus vt. (Farkas)	Csütörtök	Farkas
24 Eutikius vt. (Tékes) ősker.	Péntek	Bertalan
25 Bertalan apostol	Szombat	Lajos
26 Adorján és Natália vtk.	Vasárnap	Izsó
27 Poimén	Hétfő	Gebhárd: Gibárt
28 Mózes vértanú: Majsa	Kedd	Ágoston
29 Ker. Szent János fővétele	Szerda	Erna
30 Sándor, János, ifj. Pál pátr.	Csütörtök	Rózsa
31 Boldogasszony öve ereklye	Péntek	Erika

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 4-én
Holdtölte 11-én
Utolsó negyed.....19-én
Újhold.....26-án

SZEPTEMBER
ŐRANGYALOK HÓNAPJA

SEREGFŐ (Szentmihályhó)		ŐSZELŐ
1. szombat	1	Egyed ap., Anna pr.: Anikó
Évközi 22. vasárnap	2	Konkord (Kökénd, -i), Imre hal.
Hétfő	3	N. Sz. Gerg., Ist. Pásztor A. (Csobán)
Kedd	4	Rozsálka sz., B. Ida, Mózes próf.
Szerda	5	G. Lőrinc, Árkonc (Tárkány)
Csütörtök	6	Prezidius (Harka, -ány), Porfir
1. péntek, bűnbánat napja	7	B. Kassai vtk. (Kossa, Kassád)
Szombat	8	KIS BA. (Kücsid, Kücsike)
Évközi 23. vasárnap	9	Kl. Péter, Severjén, Gorgon (Gara)
Hétfő, Munka ünnepe	10	Tol. Mikó, Teodárd (Tardos)
Kedd	11	Prótus (Bogor), Paciens (Senyő)
Szerda	12	Mária Neve (Gyüd, -ike), Kürt
Csütörtök	13	Aranysz. János (Karád), Tunyog
Péntek, bűnbánat napja	14	Kereszt Felmag., Kornél (Somos)
Szombat	15	Hétfájd.: Sasvári BA. (Hete)
Évközi 24. vasárnap	16	Kornél p. (Somogy), Ciprián: Cobor
Hétfő	17	Bellarmin Rób., Sz. Ferenc sebhelyei
Kedd	18	Kup. József, Ferreol (Tömörke)
Szerda	19	Január pk., Szabbác (Szabolcs)
Csütörtök	20	Euszták: Lestár, Teodóra (Tündér)
Péntek, bűnbánat napja	21	Máté aps.: Mátyus, Jónás próf.
Szombat	22	Móric, Exupér vtk. (Csegző)
Évközi 25. vasárnap	23	Tekla, Szózius (Somoró)
Hétfő	24	Fogolykiváltó BA., Pacifik (Békés)
Kedd	25	Gellért vt. pk. (Gyimes)
Szerda	26	Kozma, Damján, Ciprián (Surány)
Csütörtök	27	Páli Vince, Fidenc (Bizond)
Péntek, bűnbánat napja	28	Vencel, B. Salamon k.
Szombat	29	Mihály, Gábor, Ráfael főa.
Évközi 26. vasárnap	30	Jeromos ea., Leopardus (Barca)

SZEPTEMBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Évkezdet. Simon.	Szombat	Egyed
2 Mammás vt. remete	Vasárnap	Rebeka, István
3 Antim	Hétfő	Albert
4 Babilás érs.	Kedd	Rozál, Pálma
5 Zakariás főpap.	Szerda	Viktor, Petúr.
6 Mihály ark.	Csütörtök	Zakariás.
7 Szózon vt.	Péntek	Regina.
8 Kisboldogasszony	Szombat	Mária
9 Joákim és Anna	Vasárnap	Ádám
10 Menodóra vt. sz.	Hétfő	Erik
11 Teodóra bűnbánó (Tündér)	Kedd	Teodóra
12 Autonóm vt. püspök	Szerda	Guidó: Vid, Mária
13 Sír templ. felsz., Kornél	Csütörtök	Lóránt
14 Sz. Kereszt felmagasztalása	Péntek	Szerénke
15 Nicetás nagy vt.	Szombat	Nikodémus
16 Eufémia vt. szűz	Vasárnap	Edit
17 Zsófia vértanú és 3 leánya	Hétfő	Ottó, Bullinger
18 Eumén püspök (Enyég)	Kedd	Tamás, Titus
19 Trofim vt., Szabbác vt.	Szerda	Vilma
20 Euszták vt.: Lestár	Csütörtök	Friderika
21 Kodrát v. Kvadrát pk.	Péntek	Máté
22 Fókás vértanú (Fekecs)	Szombat	Móric
23 Ker. Szent János fogantatása	Vasárnap	Tekla
24 Tekla szűz vt.	Hétfő	Gellért
25 Eufrozina: Fruzsina vt. sz.	Kedd	Farkas, Virág
26 Nilus (Nyilas), János hal.	Szerda	Jusztina
27 Kallistrát és 50 katona vt.	Csütörtök	Adalbert
28 Baruk próféta, Kariton vt.	Péntek	Vencel
29 Cirjék remete	Szombat	Mihály
30 Örmény Világosító Gergely	Vasárnap	Jeromos

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 2-án
Holdtölte 10-én
Utolsó negyed 18-án
Újhold 25-én

OKTÓBER
RÓZSAFÜZÉR HÓNAPJA

FEJFAHÓ (Mindszenthó) ŐSZHÓ

Hétfő	1	Kis Sz. Teréz, Krescens (Kelemér)
Kedd	2	Őrangyalok (Örs, Öröske)
Szerda	3	Gellért: Gyirót ap., Fástos
Csütörtök	4	Assz. Ferenc ra., Krispus (Bodor)
1. péntek, bűnbánat napja	5	Placid, Pálma vtk., Attila pk.
1. szombat	6	Brunó (Berény), Erótisz (Ercse)
Évközi 27. vasárnap	7	Rózsafüzér Királynője (Esenke)
Hétfő	8	Magyarok Nagyassz. (Magyard, -i)
Kedd	9	Dénes, Leon. János, Göntér rt.
Szerda	10	Bo. Ferenc. Gedő, Eulampia (Hajna)
Csütörtök	11	BA. Anyasága (Ajnárka), Zenőke
Péntek, bűnbánat napja	12	Miksa vt., Monás pk. (Nánás)
Szombat	13	Kálmán vt., Ede k., Teofil
Évközi 28. vasárnap	14	Kalliszt p., Burghard (Bogárd)
Hétfő	15	N. Teréz, Aurélia (Aranka)
Kedd	16	Al Margit, Tiszt. BA. (Arika), Lehel
Szerda	17	Ant. Ignác, Heron (Tuhudun)
Csütörtök	18	Lukács ev., Asklepiád (Csokaly)
Péntek, bűnbánat napja	19	Jogues Izs. vt., Ker. Pál, Alk. Péter
Szombat	20	Vendel, Artémius vt.: Tihamér
Évközi 29. vasárnap	21	Orsolya, Viátor (Vétes, -di)
Hétfő	22	Kordula vt. (Karaldi), Alódia
Kedd	23	Kap. János (Koppány, -nka), Zaránd
Szerda	24	Kl. Antal, Ráfael, Maglór (Káldor)
Csütörtök	25	Krizsán (Örkönd), B. Mór pk.
Péntek, bűnbánat napja	26	Evariszt p., Dömötör: Dömös vt.
Szombat	27	Szabina, Elezbán (Besnyőd, Ellák)
Évközi 30. vasárnap	28	Simon, Tádé apsk., B. Gál fc.
Hétfő	29	Nárcisz, Tódor (Somodor), Melinda
Kedd	30	R. Alfonz, Luperkus (Farkasd)
Szerda	31	Farkas pk., Sztakisz (Csekez)

OKTÓBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Boldogasszony védelme	Hétfő	Lucián
2 Ciprián: Coborján vt. pk.	Kedd	Malvin
3 Areopagita Dénes vt.	Szerda	Helga
4 Jerót athéni püspök	Csütörtök	Ferenc
5 Karitina vt. sz.	Péntek	Aurél
6 Tamás apostol	Szombat	Elfrida, Brunó
7 Szergius vt.: Sergyes	Vasárnap	Amália
8 Pelágia: Pelágyia bűnbánó	Hétfő	Etelka
9 ifj. Jakab apostol	Kedd	Dénes
10 Eulamp (Fényőke, Hajnalka)	Szerda	Gedeon
11 Fülöp szerpap	Csütörtök	Kálmán, Zwingli
12 Andornok vértanú	Péntek	Miksa
13 Papilás és Kárpus vtk.	Szombat	Ede, Béza
14 Nazár, Gyárfás, Prótás vtk.	Vasárnap	Helén
15 Lucián vértanú	Hétfő	Teréz
16 Longyinus vértanú	Kedd	Gál
17 Ózeás próféta	Szerda	Hedvig
18 Lukács evangélista	Csütörtök	Lukács
19 Jóel próféta, Kleopátra özv.	Péntek	Nándor
20 Artémius vértanú: Tihamér	Szombat	Irén
21 Hilárion apát	Vasárnap	Orsolya, Hilárius
22 Abercius püspök	Hétfő	Előd
23 Jakab apostol, Ignác pátr.	Kedd	Gyöngyvér
24 Aretás hitvalló	Szerda	Salamon
25 Marcián és Martélyos vtk.	Csütörtök	Vilma
26 Dömötör vértanú: Demők	Péntek	Demeter
27 Nesztor vt.	Szombat	Szabina
28 Parasceva, Terenc (Csizér)	Vasárnap	Simon, Júdás
29 Anastázia vértanú (Neste)	Hétfő	Zénó
30 Zenóbius (Zsember), Zenó	Kedd	Kolos
31 Stachis	Szerda	Reformáció napja

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 1-én
Holdtölte 9-én
Utolsó negyed.....17-én
Újhold.....24-én
Első negyed 31-én

NOVEMBER
SZENVEDŐ LELKEK HÓNAPJA

MENYEGZŐS (Szentandráshó) ŐSZUTÓ

MINDENSZENTEK	1	MINDENSZENTEK (Ögyek)
1. péntek, bűnbánat napja..	2	HALOTTAK NAPJA, Viktorin
1. szombat	3	P. Márton, Hubert, Szilvia (Zolna)
Évközi 31. vasárnap	4	B. Károly, Sarolta, B. János dm.
Hétfő	5	Imre hg. (Téteny, Tétenke)
Kedd	6	Lénárd, B. Lorándh. Istv. ps.
Szerda	7	Engelbert (Csenger), Delinke
Csütörtök	8	4 koron. vt. (Zombor, Hódos)
Péntek, bűnbánat napja	9	Lateráni Baz., Tivadar, B. Ilona
Szombat	10	N. Sz. Leó, Av. András, Tünde
Évközi 32. vasárnap	11	Turi Márton pk., Bartók ap.
Hétfő	12	Jozsafát vt., Asztrik (Ecser)
Kedd	13	K. Szaniszló, Ennáta (Enéh)
Szerda	14	Lőrente pk., Pócsi BA. (Pozson)
Csütörtök	15	N. Albert ea., Samonás vt. (Csoma)
Péntek, bűnbánat napja	16	Skót Margit, Gyertód, Ödön, Ötemér
Szombat	17	Magyar Erzsébet (Berénke), Gerg.
Évközi 33. vasárnap	18	Péter-Pál Baz., Jenő
Hétfő	19	Erzsébet, Köröspén pk. (Bodrog)
Kedd	20	V. Félix (Bódog), Szolutor (Bulcsu)
Szerda	21	BA. bemutatása, (Bercsény, -nke)
Csütörtök, Hálaaldás nap..	22	Cecília: Cicelle vt. (Csellőke)
Péntek, bűnbánat napja	23	Kelemen, Kolumbán, Amfilok
Szombat	24	Krizsogon vt. (Zalkod, Kurszán)
Krisztus király vasárnap....	25	Alex. Katalin, Rézmán vt.
Hétfő	26	P. Lénárd, B. Vác rt., Hegyi BA.
Kedd	27	Érmes BA. (Vezekény), Virgyil pk.
Szerda	28	Márkai Ják, Kreskon (Tényő)
Csütörtök	29	Szaturnin, B. Balázs ps. (Balmaz)
Péntek, bűnbánat napja	30	András aps.: Endre (Almás, -ka)

NOVEMBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR			PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Kozma és Demjén vtk.	Csütörtök	Marianna
2	Acindin vt. (Öcsigür)	Péntek	Győző
3	Acempszimás pk. vt.	Szombat	Hubert
4	Joannicius remete	Vasárnap	Károly
5	Galaktion, Episztémisz vtk.	Hétfő	Imre
6	Pál pk., vt.: Pósa	Kedd	Lénárd
7	Hieron vértanú, Lázár	Szerda	Rezső
8	Mihály arkangyal	Csütörtök	Godofréd
9	Matróna, Onézifor vt.	Péntek	Tivadar
10	Erásztus, Olimpus vtk.	Szombat	Luther, Réka
11	Vince, Ménás, Viktor vtk.	Vasárnap	Márton
12	Alamizsnás Szent János	Hétfő	Jónás
13	Aranyszájú Szent János et.	Kedd	Szaniszló
14	Szent Fülöp apostol	Szerda	Klementín, Aliz
15	Szamonás vértanú (Csoma)	Csütörtök	Lipót
16	Szent Máté evangélista	Péntek	Otmár
17	Csodatevő Szent Gergely	Szombat	Hortenzia
18	Román és Plátó vtk.	Vasárnap	Ödön, Jenő
19	Abdiás próféta	Hétfő	Erzsébet
20	Dekapolisi Sz. Gergely vt.	Kedd	Jolán, Kiss Áron
21	Boldogasszony felajánlása	Szerda	Ilona, Hatvani
22	Filémon és Cecília vtk.	Csütörtök	Hálaadó nap
23	Amfilok püspök (Bokod)	Péntek	Kelemen
24	Alexandriai Szent Katalin vt.	Szombat	Emma, Knox
25	Szent Kelemen	Vasárnap	Katalin
26	Alipius remete.	Hétfő	Jóka, Virág
27	Perzsa Szent Jakab	Kedd	Virgil
28	István vértanú	Szerda	Stefánia
29	Paramon vértanú	Csütörtök	Noé
30	Szent András ap. (Almás)	Péntek	András

A Hold fényváltozásai:

Holtölte 8-án
Utolsó negyed.....16-án
Újhold.....22-én
Első negyed 30-án

DECEMBER
KARÁCSONY HÓNAPJA

BŐVEDHÓ (Karácsonyhó) TÉLELŐ

1. szombat	1	Elegy pk., Diodór (Ozondur)
Advent 1. vasárnapja	2	Bibiána, Aranka, Szekurus (Csekös)
Hétfő	3	Xav. Ferenc (Zovárd, Zovárka)
Kedd	4	Dam. János, Borbála, Ozmund (Özd)
Szerda	5	Szabbás: Sebők (Csaba), B. Lukács
Csütörtök	6	Miklós pk., Tercius (Torzok)
1. péntek, bűnbánat napja	7	Ambrus ea., Polikárp: Korpos
Szombat	8	SZEPL. FOGANTATÁS (Emőke)
Advent 2. vasárnapja	9	F. Péter ra., Bassián (Vázson)
Hétfő	10	Melkiás p., Lorétomi BA. (Lakod)
Kedd	11	Damocsa p., Trázon: Terestyén
Szerda	12	Ch. Franciska (Csanta), Gvad. BA.
Csütörtök	13	Luca vt., Jodók: Józsa, Ottilia
Péntek, bűnbánat napja	14	Ker. János ea., B. Bertót fc.
Szombat	15	Valér, Crocifissa Mária ra.
Advent 3. vasárnapja	16	Etelka csné, Albina, Sidrák
Hétfő	17	Lázár pk., Sturmius (Burány)
Kedd	18	Úrváró BA. (Váród), Töhötöm
Szerda	19	Pelágyia, B. Pál (Bólya), Oros
Csütörtök	20	Döme ap., B. Dénes ps. (Dés, -ike)
Péntek, bűnbánat napja	21	Tamás, Kaniz. Péter, Tömös
Szombat	22	Zénó (Zigánd), Demeter: Dönkös
Advent 4. vasárnapja	23	Kenti Ján., Viktória, Umbert
Hétfő, Szentest	24	Ádám, Éva (Ősed, Őse)
NAGYKARÁCSONY	25	JÉZUS SZÜLETÉSE (Zaránd)
Szerda	26	ISTVÁN 1. vt. (Előd, -ke)
Csütörtök	27	Boráldó Szent János (Böjte)
Péntek, bűnbánat napja	28	Aprószentek (Apor, -di, Fiád)
Szombat	29	Beket Tamás (Bökény), Damó vt.
Vasárnap, Szent Család	30	Dávid k., Sebő érs. (Csebe)
Hétfő	31	Szilveszter: Sorostély, Estike

DECEMBER

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Náhum próféta	Szombat	Natália, Károli
2	Habakuk próféta	Vasárnap	Aranka
3	Sofóniás próféta	Hétfő	Olivia
4	Borbála vértanú szűz	Kedd	Borbála
5	Szabbás apát (Csaba)	Szerda	Vilma
6	**Szent Miklós püspök**	Csütörtök	Miklós
7	Szent Ambrus egyháztanító	Péntek	Ambrus
8	**Boldogasszony fogantatása**	Szombat	Mária
9	Patápius remete	Vasárnap	Natália
10	Mennás vértanú (Nánás)	Hétfő	Judit
11	Oszlopos Szent Dániel remete	Kedd	Lehel
12	Spiridion püspök	Szerda	Gábriella
13	Eustrát vt., Luca vt.	Csütörtök	Lucia
14	Tirzus és vértanútársai	Péntek	Benő
15	Eleutér vt. pk. (Aladár)	Szombat	Johanna
16	Aggeus próféta	Vasárnap	Etelka, Linzi béke
17	Dániel próféta	Hétfő	Lázár
18	Sebő és tsai vt. katonák	Kedd	Auguszta
19	Bonifác vértanú	Szerda	Viola, Gusztáv A.
20	Ignác vértanú	Csütörtök	Ignác, Teofil
21	Juliána (Jávorka) vt. szűz	Péntek	Tamás
22	Anastázia vértanú (Neste)	Szombat	Zénó
23	Viktória vt., Tíz krétai vt.	Vasárnap	Viktória
24	Karácsony vigíliája	Hétfő	Ádám és Éva
25	**Nagykarácsony**	Kedd	**Karácsony**
26	**Istenszülő B. A. és József**	Szerda	István
27	Szent István fővértanú	Csütörtök	János
28	Több ezer nikodémiai vt.	Péntek	Kamilla
29	Aprószentek	Szombat	Dávid, Bocskay
30	Anizia vt.: Anikó	Vasárnap	Zoárd
31	Melánia, Szilveszter	Hétfő	Szilveszter

A Hold fényváltozásai:

Holdtölte 8-án
Utolsó negyed.....15-én
Újhold.....22-én
Első negyed 30-án

Tudnivalók az 1984-es év ünnepeiről

* Újév .....jan. 1.
Vízkereszt.....jan. 8.
Árpád-házi Sz. Margit ....jan. 19.
Gyertyaszentelő BA.....febr. 2.
Hamvazószerda.....márc. 7.
1848-as magyar ünnep .márc. 15.
Szent József.....márc. 19.
Gyümölcsoltó BA. .....márc. 24.
Virágvasárnap .....ápr.15.
A Szent Antal kilenced kezdete .....ápr. 17.
Nagycsütörtök.....ápr. 19.
Nagypéntek.....ápr. 20.
Nagyszombat.....ápr. 21.
Húsvétvasárnap .....ápr. 22.
Édesanyák napja.....máj. 13.
Hősök napja .....máj. 30.
* Áldozócsütörtök.....máj. 31.
† Pünkösdi búcsú .....jún. 10.
Szentháromság vas.....jún. 17.
Édesapák napja.....jún. 17.
Úrnapja .....jún. 24.
Szent László király .....jún. 27.
Magyar hősök, vértanúk jún. 27.
Jézus Szent Szíve.....jún. 29.
Szent Péter és Sz. Pál.....júl. 1.
Függetlenség ünn. USA ....júl. 4.
Kármelhegyi BA.....júl. 16.
Porciunkula .....aug. 2.
* Nagyboldogasszony ....aug. 15.
Szent István király.....aug. 20.
Mária királynő.....aug. 22.
Munka ünnepe .....szept. 3.
Kisasszony napja.....szept. 8.
† Őszi búcsú .....szept. 9.
Sz. Kereszt. felmag. .....szept. 14.
Hétfájdalmas Szűz .....szept. 15.
Mihály, Gábor, Rafael főangyalok ünnepe ...szept. 29.
Assziszi Szent Ferenc .....okt. 4.
Aradi 13 magyar vértanú .okt. 6.
Magyarok Nagyasszonya.okt. 8.
Kapisztrán Sz. János .....okt. 23.
1956-os szabadságharc ...okt. 23.
* Mindenszentek ünnepe..nov. 1.
Halottak napja .....nov. 2.
Szent Imre herceg .....nov. 5.
Magyar Szent Erzsébet..nov. 17.
Szűz Mária bemutatása .nov. 21.
Hálaadási ünnep USA....nov. 22.
Krisztus király ünnepe...nov. 25.
Advent első vasárnapja....dec. 2.
* Szeplőtelen Fogantatás .dec. 8.
* Karácsony ünnepe.....dec. 25.

* Kötelező ünnepnapok.
† Búcsú Youngstownban.

II. RÉSZ

Római katolikus magyar papok címtára az Egyesült Államokban

FIGYELEM!

Cím- és telefonszám-változását vagy helyesbítését kérjük azonnal beküldeni, de legkésőbb szeptember 15-ig a Vasárnap Kiadóhivatalának: Catholic Hungarians' Sunday P.O. Box 2464,1739 Mahoning Avenue, Youngstown, Ohio 44509

SZENT ISTVÁN ZARÁNDOKHÁZ RÓMÁBAN:
Casa di S. Stefano
Via del Casaletto 481 — 00149 Roma, Italy
Telefonok: 53-73-319 és 53-77-361

AMERIKAI MAGYAR KATOLIKUS LIGA
Hungarian Catholic League of America
30 East 30th Street, New York, N.Y. 10016
Telefon: (212) 684-3623

Elnök:
MSGR. SZABÓ JÁNOS
Florida

Alelnök:
MSGR. LENGEN G. IMRE
South Norwalk

Pénztárnok:
FR. POGÁNY GYÖRGY DR.
Irvington

Agana Hts., Guam
Fr. Németh Imre O.F.M. Cap
O.L. of the Blessed Sacrament

Akron, Ohio
Jézus Szent Szíve templom
Fr. Dr. Iván László
212 East Vorris Street
Akron, Ohio 44311
Telefon: (216) 434-4348

Fr.Bartkó J. Alajos
1584 Creighton Avenue
Akron, Ohio 44310
Telefon: (216) 633-8418

Allentown, Pennsylvania 18101
Szent István templom
Fr. Lawrence Ferenc
510 Union St., West
Telefon: (215) 439-0111

Arcadia, Fla. 33821
Fr. Fekete Jenõ
R.R. 4, Box 875
Telefon: (813) 494-6251

Attica, Ohio 44807
Szent István templom
Fr. Vámos József
Rt. #2

Barberton, Ohio 44203
Szentháromság templom
Fr. Ciprian Károly O.F.M.
368 Wooster Road, North
Telefon: (216) 745-4735

Beaver Falls, Pa. 15010
Szent László templom
612 — 9th Street
Telefon: (412) 846-1215

Bellflower, California 90706
Fr. Kiss Imre, S.D.B.
13640 Bellflower Boulevard

Bethlehem, Pa. 18015
Kapisztrán Szent János templom
Fr. Kerestus Thomas
910 East Fourth Street
Telefon: (215) 866-2714

Big Pine Key, Florida 33043
Fr. Schenley Wendel
P.O. Box 47
Telefon: (305) 872-2537

Bremen, Indiana 46506
St. Dominic templom
Fr. Horváth Márton
212 North Maryland Street

Bristol, Indiana 46507
Fr. Vrabély János
St. Mary's Church
P.O. Box 245

Brooklyn, New York 11227
Fr. Dallos Ferenc
St. Matthias Church
58-15 Catalpa Avenue

Buffalo, New York
Szent Erzsébet templom
Fr. Skrapits János
986 Grant Street
Buffalo, N.Y. 14207
Telefon: (716) 875-6586

MAGYAR PIARISTA ATYÁK:
Piarist Fathers
Calasanctius School
175 Windsor Avenue
Buffalo, New York 14209
Telefon: (716) 885-8508

Fr. Gerencsér István dr. Sch. P.
Házfönök és igazgató
Fr. Pintér Mihály dr. Sch. P.
Fr. Fodor Miklós Sch. P.

Canisius College
Fr. Juhász László S.J.
Fr. Derecskey János S.J.

2001 Main street
Buffalo, N.Y. 14208
Telefon: (716) 883-7000

Buffalo, South Dakota 57720
Szent Antal templom
Fr. Morvay András

Carteret, New Jersey 07008
Szent Erzsébet templom
Fr. Chonkó János
119 Washington Avenue
Telefon: (201) 541-5202

Chicago, Illinois 60622
Szent István templom
Fr. Mihályi E. Gilbert, dr.
premontrei kanonok
2015 West Augusta Boulevard
Telefon: (312) 486-1896

Cincinnati, Ohio 45229
Fr. Virágh Andor S.J.
3885 Dakota Ave.

Cleveland, Ohio
Szent Erzsébet templom
Fr. Nyeste János
9016 Buckeye Road
Cleveland, Ohio 44104
Telefon: (216) 231-0325

Szent Imre templom
Fr. Orley S. Richard
Ballássy Géza, diakónus
1860 West 22nd Street
Cleveland, Ohio 44113
Telefon: (216) 861-1937

Szent Margit templom
Fr. Roskó László
11607 Honeydale
Cleveland, Ohio 44120
Telefon: (216) 231-0531

Fr. Horváth Miklós dr.
professzor
P.O. Box 20787
Cleveland, Ohio 44120

Fr. Kárpi Ferenc
16812 Truax Ave.
Cleveland, Ohio 44111
Telefon: (216) 252-6029

Clinton, Ohio 44216
Fr. Magyar S. József
St. George Church
7615 2nd Avenue, North

Davison, Michigan 48423
Fr. Matthew J. Kiss
6340 Roberta

Dayton, Ohio 45404
St. Stephen's Church
Rev. John D. Sauter
1114 Troy Street
Telefon: (513) 222-3634

Detroit, Michigan
Szent Kereszt templom
Kusztos és plébános
Fr. Pocsai Vendel O.F.M.
Fr. Füzes József O.F.M.
8423 South Street
Detroit, Michigan 48209
Telefon: (313) 842-1133

Fr. Bali István
Carmel Hall
2560 Woodward Avenue
Detroit, Michigan 48201

Devon, Pennsylvania 19333
Piarista Atyák, Piarist Fathers
Devon Preparatory School
Valley Forge Road
Telefon: (215) 688-7337
Fr. Mustos István Sch. P.
Fr. Meskó Lajos Sch. P.
Fr. Magyar László dr. Sch. P.
Fr. Pázmány Géza dr., Sch. P.

DeWitt, Michigan 48820
Ferences Atyák
Franciscan Fathers

703 East Main Street
P.O. Box 250
Telefon: (517) 669-8321

Angyalos Boldogasszony
lelkigyakorlatos ház
Fr. Lenner Jenõ O.F.M.
zárdafõnök
Fr. Mandl Maximus O.F.M.
vikárius
Fr. Krupa Sándor O.F.M.

East Chicago, Indiana 46312
Szentháromság templom
Fr. Skerl Alfonz
4759 McCook Avenue

East Palestine, Ohio 44413
Our Lady of Lourdes Church
Fr. Tõrõk Dezsõ
200 East Main Street
Telefon: (216) 426-9346

Erie, Pennsylvania 16501
Fr. Domokos S. Sziárd dr.
Gannon College
109 West Sixth Street

Fairfield, Connecticut 06430
Szent Imre templom
Fr. Szõcs Dénes O.F.M.
Fr. Németh Róbert O.F.M.
838 Kings Highway
Telefon: (203) 334-0312

Fairport Harbor, Ohio 44077
Szent Antal templom
503 Plum Street

Farrell, Pennsylvania 16121
Szentháromság templom
Fr. Kertész Tamás O.F.M.
1132 Fruit Avenue
Telefon: (412) 342-0794

Flint, Michigan 48509
Blessed Sacrament Church
Fr. Kiss Máté O.F.M.
Fr. Phillip Schweda O.F.M.
P.O. Box 6335
Telefon: (313) 742-3151

Ft. Lauderdale, Florida 33308
Piarist Fathers
Gibbons High School
4605 Bay View Dr.
Telefon: (305) 771-6525

Georgetown, Colo. 80452
Fr. Bartos G. József
9th & Taos

Glenmont, N.Y. 12077
Rev. Vida Elemér
St. Michael's Chapel
P.O. Box 85
Telefon: (518) 462-2016

Green Bay, Wis.
Very Rev. Veszelovszky Albin dr.
préposti vikárius (Jászóvárról)
St. Willebrord's Church
209 South Adams Street
Telefon: (414) 435-6075

Guasti, Cal.
San Secondo D'Asti Church
Rev. Joseph L. Varga
10441 Turner Ave.
Telefon: (714) 984-7159

Hallandale, Fl. 33009
Fr. Sághy Pál plébános
St. Charles Borromeo Parish
123 N.W. 6th Ave.
Telefon: (305) 458-1904

Hammond, Indiana
Fr. Vrabély György
1104 Monroe
La Porte, Indiana

Hubertus, Wis. 53033
Fr. Keller Illés, O.C.D.

Holy Hill Monastery
Telefon: (414) 628-1838
vagy (414) 673-3540

Irving, Texas 75062
Ciszterci Atyák
Cistercian Abbey
Our Lady of Dallas
Route 2, Box 1
Telefon: (214) 438-2044
Right Rev. Nagy Anzelm dr.
S.O. Cist., Apát
Fr. Monostori Bánk dr.,
O. Cist., Prior
Fr. Kis Horváth Paszkál,
O. Cist., Subprior
Fr. Szödényi Demjén dr.,
O. Cist
Fr. Csizmazia Placid dr.,
O. Cist.
Fr. Lékai Lajos dr.
O. Cist.
Fr. Ferenczy Csaba dr.,
O. Cist.
Fr. Rábay Kristóf, O. Cist.
Fr. March Ralph dr., O. Cist.
Fr. Zimányi Rudolf dr.,
O. Cist.
Fr. Hardy Gilbert dr., O. Cist.
Fr. Szarka Boldizsár, O. Cist.
Fr. Marton Henrik, O. Cist.
Fr. Lackner Béda dr., O. Cist.
Fr. Kimecz Alajos, O. Cist.
Fr. Nagy Mózes dr., O. Cist.
Fr. Balás Dávid dr., O. Cist.
Fr. Kovács Máté, O. Cist.
Fr. Chladek Menyhért, O. Cist.
Fr. Kereszty Rókus dr. O. Cist.
Fr. Mensáros Aurél, dr., O. Cist
Fr. Lelóczky Gyula dr., O. Cist.
Fr. Farkasfalvy Dénes dr.,
O. Cist.
Fr. Marton Bernát dr., O. Cist.

Irvington, N.J. 07111
Nagyboldogasszony templom
Fr. Pogány György dr.
112 Maple Avenue
Telefon: (201) 374-8880

Johnstown, Pa. 15906
Szent Imre templom
416 — 6th Avenue

Kerman, California 93630
Fr. Tasy Ferenc
Box 486

Keyport, N.J. 07735
Fr. Rauch László
St. Joseph's Church
376 Maple Pl.
Telefon: (201) 264-0322

Lackawanna, New York 14218
Mária mennybemenetele templom
Fr. Fodor Miklós Sch. P.
Adminisztrátor
80 Steelawanna Avenue
Telefon: (716) 822-9828

Lake City, Pennsylvania 16423
Fr. Dismachek Ferenc
Nyugdíjas
R.D. #1

Latrobe, Pennsylvania 15650
Fr. Samay Sebestyén dr. O.S.B.
Szent Vince Bencés Főapátság

Leechburg, Pa. 15656
Nagyboldogasszony templom
222 Third Street

Lorain, Ohio
Szent László templom
Fr. Demetzky Sándor plébános
Fr. Kálmán Miskolczy dr.
1412 East 29th Street
Lorain, Ohio 44055
Telefon: (216) 277-8187
Rev. Julius E. Zahorsky

5856 Hoover Blvd.
Lorain, Ohio 44053
Telefon: (216) 233-7398

Los Angeles, California 90011
Szent István templom
Fr. Horváth A. Benedek dr.
premontrei kanonok
Fr. Robert S. Hodges
O. Praem.
3705 Woodlawn Avenue
Telefon: (213) 234-9246

Los Angeles, California 90031
Rev. dr. Nagy József
2346 Sichel Street
Telefon: (213) 223-0046

McKean, Pennsylvania 16426
Fr. Kotyuk V. Joseph
St. Francis Xavier
8886 W. Grubb Road

McKeesport, Pa. 15132
Szent István templom
Fr. Kató István
2125 Beacon Avenue
Telefon: (412) 672-0693

Menlo Park, California 94025
Főegyházmegyei
Magyar Szórvány
Lelkészi Hivatala
St. Patrick's Seminary
Fr. Jaszovszky József dr.
Middlefield Road
Telefon: (415) 323-0819
és (415) 326-5621 Ext. 62

Miami, Fla. 33156
Msgr. Szabó I. János
6220 S.W. 108th Street
Telefon: (305) 665-2232

Milwaukee, Wisconsin 53233
Szent Imre templom
Fr. Jelinek J. Antal
1017 North 17th Street
Telefon: (414) 933-1240

Monterey, California, 93940
Fr. Domán Imre, Orat.
Our Lady of the Bl. Sacrament
P.O. Box 1688

Morristown, New Jersey 07960
Loyola Retreat House
Fr. Havas János, S.J.
161 James Street
Telefon: (201) 539-0740

Mt. Vernon, N.J. 10552
St. Ursula's Church
Fr. Kilián Csaba dr. O.F.M.
professzor
Fordham University
214 E. Lincoln Avenue
Telefon: (914) 688-0085

Munhall, Pennsylvania 15120
Szent Margit templom
435 Tenth Avenue

Neligh, Nebraska 68756
Fr. Diczky Pál
Antelope Memorial Hospital

New Brunswick, N.J. 08901
Szent László templom
1 Mindszenty Square
Fr. Füzér Julián dr. O.F.M.
plébános
Fr. Pier G. Pius, O.F.M.
215 Somerset St.
Telefon: (201) 545-1427

New Orleans, La.
Fr. Tóth Victor dr.
St. Rosa of Lima Church
2545 Bayou Road
New Orleans, La. 70119
Fr. Mihalik Imre
Notre Dame Seminary

2901 S. Carrolton Avenue
New Orleans, La. 70118

New York, New York
Szent István templom
Fr. Szlezák Imre, O.F.M.
plébános-helyettes
Fr. Páldeák Iván Szabolcs O.F.M.
414 East 82nd Street
New York, N.Y. 10028
Telefon: (212) 861-8500

Magyar Jezsuita Atyák
Hungarian Jesuit Fathers
Fr. Babos István, S.J. Superior
Fr. Ádám János, S.J.
Fr. Hegyi Márton S.J.
Fr. Héjja Gyula, S.J.
Fr. Varga Andor, S.J.

Fordham, University
New York, N.Y. 10458
Telefon: (212) 579-2800

Msgr. Varga Béla
225 East 72nd Street
New York, N.Y. 10021
Telefon: (212) 249-6850

Fr. Moltesz József, S.J.
239 Fingerboard Rd.
Staten Island, N.Y. 10305
Telefon: (212) 727-3844

Hajtas Ferenc
USMCAD A.P.O.
New York, N.Y. 09175

Northampton, Pa. 18067
Magyarok Nagyasszonya templom
1324 Newport Avenue
Telefon: (215) 262-2227

North Tonawanda, N.Y. 14120
Msgr. Szabó J. Gyula
Church of the Ascension
168 Robinson Street
Telefon: (716) 694-0540

Notre Dame, Indiana 46556
Gabriel Asztrik
egyetemi tanár
A francia és a bajor tudományos
akadémiák l. tagja
P.O. Box 578
Telefon: (219) 239-5076
(219) 232-0241

Oconomowoc, Wisc. 53066
Füz Balázs dr. O. Cist., Prior
Cistercian Abbey
Our Lady of Spring Bank
34639 W. Fairview Road
Telefon: (414) 567-7233

Orange, California 92667
V. Rev. Parker Keresztesy László
dr., a csornai premontreiek
perjele
Fr. Szántó Hubert dr. O. Praem.
Fr. Gelencsér Pál O. Praem.
Fr. Horváth Ellák O. Praem.
St. Michael Junior Seminary and
Novitiate
1042 Star Route
Telefon: (714) 633-2041

Passaic, New Jersey, 07055
Szent István templom
Fr. Török Béla
223 Third Street
Telefon: (201) 779-0332

Pecos, New Mexico 87552
Abbey of Our Lady of Guadalupe
Fr. Almásy Alkuin
Telefon: (505) 757-6415

Perth Amboy, N.J. 08861
Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Horváth István
697 Cortland Street
Telefon: (201) 442-0512

Philadelphia, Pennsylvania
Archdiocesan Hungarian
apostolate

Fr. Spaits S. György
7201 Milnor Street
Philadelphia, Pa. 19135
Telefon: (215) 624-1823

Fr. Chester J.C. Beattie
St. Dominic's Rectory
8504 Frankford Avenue
Philadelphia, Pa. 19136

Fr. Nagy Ágoston, C.M.
St. Vincent's Seminary
500 E. Chelten Ave.

Fr. Szeder Mihály S.J.
St. Joseph Rectory
321 Willings Alley
Philadelphia, Pa. 19106
Telefon: (215) 923-1733

Phillipsburg, New Jersey
Szent Péter és Pál templom
Fr. Kázmér Tamás dr.
Sayre Ave. and Anna Street
Telefon: (201) 454-2722

Pittsburgh, Pennsylvania
Szent Anna templom
Fr. Bolváry Pál
4735 Chatsworth Avenue
Pittsburgh, Pa. 15207
Telefon: (412) 421-3063

Fr. Varga L. József C.S.Sp.
professzor
Duquesne University
915 Dorseyville Road
Pittsburgh, Pa. 15238

Portage, Pennsylvania 15946
Keresztelõ Szent János templom
900 Johnson Avenue
Telefon: (814) 736-9747

Portola Valley, Calif. 94025
Bencés Atyák
Benedictine Fathers
Woodside Priory School
302 Portola Road
Tel.: iskola: (415) 851-8221
Tel.: kolostor: (415) 851-8220
Fr. Hites Kristóf, O.S.B.
Fr. Horváth Pius O.S.B.
Fr. Barát Benignusz, O.S.B.
Fr. Jávor Egon dr., O.S.B.
Fr. Németh Maurus, O.S.B.
Fr. Brunner Emõd dr., O.S.B.

Princeton, New Jersey 08540
Fr. Jáki Szaniszló dr. O.S.B.
P.O. Box 167

Prof. Dr. A.L. Gabriel
Institute for Advanced Study
Telefon: (609) 924-4400

Providence, R.I. 02903
Msgr. Varsányi I. Vilmos
Chancery Office
34 Fenner Street

Racine, Wisconsin 53403
Fr. Vajda Ferenc dr.
St. Lucy's Congregation
3059 Carpenter Avenue
Telefon: (414) 634-2832

Redlands, California 92373
El Carmelo Retreat House
926 East Highland Avenue
P.O. Box 446
Telefon: (714) 792-1047

Richfield, Ohio 44286
Fr. Denka Ferenc
P.O. Box 461

Roebling, New Jersey 08554
(Budai Kapisztránus Ferencesek)
Nagyboldogasszony templom
1290 Hornberger Avenue
Fr. Polgár Kapisztrán O.F.M.
házfõnõk és plébános
V. Rev. Csorba Domonkos O.F.M.
Fr. Juhász Ágoston O.F.M.
Telefon: (609) 499-0161

Saint Bonaventure, N.Y. 14778
Fr. Gaál Gedeon dr. O.F.M.
Franciscan Institute
St. Bonaventure University
Telefon: (716) 375-2105

Saint James, N.Y. L.I. 11780
St. Philip and James Church
Fr. Cser László S.J.
Telefon: (516) 584-5454

St. Louis, Missouri 63102
St. Mary of Victories Church
Fr. Somos József
Szent István Egyházközség
744 South 3rd Street
Telefon: (314) 231-9062

San Antonio, Texas 78216
Fr. Sándor Nagy O.M.I.
Oblate College of the South West
285 Oblate Drive
Telefon: (512) 341-1366

San Bernardino, Calif. 92404
Fr. Schilly Károly
200 East 30th Str. Apt. 223

Santa Ana, California 92703
Premontrei Atyák
Norbertine Fathers of Csorna
1248 West Bishop Street
Telefon: (714) 547-4823
Fr. Rudnay Kelemen, O. Praem.
házfönök
Fr. Haigli Sziárd, O. Praem.

San Francisco, Calif. 94121
Fr. Nimród Ferenc
professzor
470 24th Avenue

Scranton, Pa. 18508
Szent István templom

South Bend, Indiana 46613
Magyarok Nagyasszonya templom
Rev. Robert Mahoney
Fr. Molnár D. Antal
829 West Calvert Street
Telefon: (219) 289-6704
Msgr. Peterson Elemér
1705 S. Catalpa Street
Telefon: (219) 288-0225

South Norwalk, Conn. 06854
Szent László templom
Msgr. Lengen G. Imre
Fr. Burke F. Edwin
Fr. Bálint J. István
25 Cliff Street
Telefon: (203) 866-1867

South River, N.J. 08882
Szent István vértanú templom
Fr. Poór R. Albert
20 William Street
Telefon: (201) 257-0100

Spring Valley, Illinois 61362
Fr. Kassovic Kálmán
Szent Antal templom
327 East St. Paul Street

Steubenville, Ohio 43952
Fr. Mészáros István
411 South Fifth St.

Syracuse, N.Y. 13214
Fr. Szebenyi András, S.J.
Le Moyne Heights College
Telefon: (315) 446-2882

Tampa, Fla.
Fr. Fekete Jenõ

Throop, Pa. 18512
St. Mary's Church
524 Dunmore Street
Telefon: (717) 489-2491

Toledo, Ohio 43605
Szent István templom

Fr. Hernády Márton
1880 Genesee Street
Telefon: (419) 691-1673

Trenton, N.J. 08610
Szent István templom
Fr. Stephen Getlik
210 Genesee Street
Telefon: (609) 394-5965

Tribodane, La. 70301
Fr. Tóth Victor, dr.
Rt. 3, Box 625
Telefon: (504) 633-2903

Troy, Michigan 48084
Fr. Rékási S. József dr.
premontrei kanonok
750 Coachman Drive, 4
Telefon: (313) 689-1807

Walkerton, Ind. 46574
Rev. Horváth P. József
nyugdíjas
R.R. 4, Box 136
Telefon: (219) 586-3678

Walston, Pennsylvania 15781
Szent Antal templom
Fr. Varga György

Warren, Ohio 44483
Szent József templom
Fr. Türk P. János
420 North St., N.W.

Warsaw, Indiana, 46580
Jézus Szent Szíve templom
Fr. Horváth Márton
2000 East Center Street
Telefon: (219) 267-5842

Waterbury, Conn. 06702
Immac. Conception Church
Fr. Kish S. Zoltán
74 West Main Street

Washington, D.C. 20017
A piarista atyák tanulmányi háza
Most Rev. Irányi László dr., Sch.P.
az emigránsok püspöke
1339 Monroe Street N.E.
Telefon: (202) 529-7734

Catholic University
Curley Hall
Fr. Örsy László S.J.
Georgetown
Washington, D.C. 20064
Telefon: (202) 635-5492

Georgetown University
Fr. Sebes József, S.J.
Telefon: (202) 625-4697
Fr. Zrinyi József, S.J.
Telefon: (202) 625-4989

The Catholic University of America
Fr. Zalotay József dr.
Telefon: (202) 635-5650

Waukesha, Wis. 53186
Fr. Szépe W. László dr.
W224 — S3685 Guthrie Rd.

West Chester, Pa. 19380
Fr. Kovács D. Lajos
Sts. Peter & Paul Rectory
1322 Boot Road

West Des Moines, IA 50265
Msgr. Kovács János
1400 Buffalo Rd.

Westphalia, Texas
(P.O. Lott, Texas 76656)
Rt. 2, Box 53A
Telefon: (817) 584-3273

Whiting, IN. 46394
Rev. Stephen J. Vrabely
1709 Center Street

Windber, Pennsylvania 15963
Szüz Mária templom
705 Somerset Avenue
Telefon: (814) 467-7642

Woodbridge, N.J. 07095
Kármelhegyi Boldogasszony templom
Very Rev. Vincze Mihály, esperes
267 Smith Street
Telefon: (201) 634-1438

Yonkers, New York 10701
Szent Margit templom
Fr. Kiss Gábor S.J. plébános
76 Locust Hill Avenue
Telefon: (914) 423-2211

Youngstown, Ohio
Szent István templom
Fr. Bernard Bonnot
854 Wilson Avenue
Youngstown, Ohio 44506
Telefon: (216) 743-1905

Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Vitéz Baán, O.F.M.
545 North Belle Vista Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-6829

Fr. Bakos István
3267 Sheridan Rd.
Youngstown, Ohio 44502

Alverna Ferences Zárda
Erdélyi Ferences Atyák
517 South Belle Vista Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-1888
Very Rev. Mészáros György O.F.M. dr.
Delegátus Provinciális, zárdafönök
Fr. Dengl Miklós O.F.M.
Fr. Konrád Kelemen O.F.M.
Fr. Kugler Gottfried, O.F.M. vikárius
Fr. T. Péter Regalát O.F.M.

A "VASÁRNAP" Szerkesztösége és Kiadóhivatala:

Fr. Dengl Miklós O.F.M.
felelös szerkesztö
P.O. Box 2464
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-2600 és
(216) 799-3335

Ferences Nyomda
Könyv- és Kegytárgyüzlet:

P.O. Box 2464
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-2600

Görög katolikus magyar papok címtára az Egyesült Államokban

ARCHDIOCESE OF MUNHALL, PA.

Most Rev.
Stephen J. Kocisko, D.D.
Metropolitan Archbishop of Munhall
50 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214

Chancery Office:
54 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214
Phone: 412-322-7300

Auxiliary Bishop-Vicar General
Most Rev.
John M. Bilock, D.D., V.G.
62 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214

Egyházközségek:

Daisytown, Pa.
St. Nicholas Church
administrated from Brownsville

Brownsville, Pa. 15417
Very Rev. John Bobak, S.T.D. J.C.D.
302 Third St.
Phone: 412-785-7573

Duquesne, Pa. 15110
St. Mary's Church
Fr. Edward Lucas
1209 Kennedy Avenue
Phone: 412-466-1914

Erie, Pa. 16504
Rev. Julius Kubinyi, S.T.D.
Sts. Peter & Paul Church
3415 Wallace St.
Phone: 814-866-7140

McKeesport, Pa. 15132
Transfiguration Church
Rev. Msgr. Basil Shereghy, S.T.D.
121 Six Street
Phone: 412-672-0728

Munhall, Pa. 15120
St. Elias Church
Rev. Msgr. George Vida
4200 Homestead-Duquesne Rd.
Phone: 412-461-1712

Youngstown, Ohio 44511
St. George Church
Rev. Daniel Loya
1762 Canfield Road
Phone: 216-782-2865

Ashtabula, Ohio 44004
St. Nicholas Church
1104 E. 15th St.
Phone: 216-964-3536

DIOCESE OF PASSAIC

Most Rev.
Michael J. Dudick, D.D.
Bishop of Passaic

Chancery Office
101 Market Street
Passaic, N.J. 07055
Phone: 201-778-9595

Bridgeport, Conn. 06605
Holy Trinity Church
Rev. Marcel L. Szabo, OSBM
155 Schofield Ave.
Phone: 203-334-7089

Brooklyn, N.Y. 11222
Rev. John Slivka
143 Kent St.
Phone: 212-389-3725

Carteret, N.J. 07008
St. Elias Church
42 Cook Ave.
Phone: 201-541-5213

Elizabeth N.J. 07206
Msgr. Jackanich V.F.
316 First Avenue

Hazleton, Pa. 18201
Rev. Joseph Homa
227 E. Beach St.
Phone: 717-455-3232

Manville, N.J. 08835
St. Mary Church
Rev. Nicholas Puhak
224 S. Main St.
Phone: 201-725-0615

Matawan, N.J. 07747
Basilian Fathers of Mariapoch
Monastery
360 Monastery Lane
Phone: 201-566-8445

Provincial-Superior
Very Rev. Joseph J. Erdei, OSBM
Fr. Stephen J. Skinta, OSBM
Fr. Basil Rakaczky, OSBM
Fr. Marcel Szabo, OSBM
Fr. Laurence Wolf, OSBM

New Brunswick, N.J. 08901
St. Joseph Church
Rev. Frank Eles
30 High Street
Phone: 201-545-1686

New York, N.Y. 10028
Exaltation of the Holy Cross
Church
Very Rev. Joseph J. Erdei, OSBM
312 East 82nd Street
Phone: 212-737-1159

Perth Amboy, N.J. 08861
St. Michael Church
Rev. Basil Rakaczky, OSBM
401 Hall Avenue
Phone: 201-826-7792

Scranton, Pa. 18505
St. John Church
Rev. John Cigan
310 Broadway
Phone: 717-342-8930

Trenton, N.J. 08611
St. Nicholas Church
Rev. S. J. Skinta
968 S. Broad Street
Phone: 609-392-2282

DIOCESE OF PARMA

Most Rev.
Emil J. Mihalik, D.D.
Bishop of Parma

Chancery Office
1900 Carlton Road
Parma, Ohio 44134
Phone: 216-741-8773

Burton, Ohio 44021
Máriapócs kegyhely
Byzantine Catholic Church of
The Weeping Madonna of
Mariapoch
17486 Mumford Road
Telefon: Kegyhely és nővérek:
216-834-4078

Very Rev. Alex Bobak, S.T.D.
17486 Mumford Road
Phone: 216-834-8807

Detroit, Michigan 48217
St. John Church
Fr. Basil Végvári O.F.M.
441 S. Harbaugh St.
Phone: 313-841-0290

Fontana, Calif. 92335
Rev. John Kovacs
9112 Oleander Ave.

Lorain, Ohio 44052
St. Michael Church
Fr. Francis Thompson O.F.M.
3056 Reeves Ave.
Phone: 216-282-3808

Solon, Ohio 44139
St. John the Baptist Church
Fr. Thomas Loya
Liberty and Aurora Rds.

Toledo, Ohio 43605
St. Michael Church
Rev. Michael Huszti
2008 Valentine Street
Phone: 429-691-5656

Római katolikus magyar papok címtára Kanadában

Bolton, Ontario L0P 1A0
Fr. Tamás László
Box 176

Calgary, Alberta
Szent Erzsébet templom
Fr. Molnár István
Fr. Gombos Mihály S.D.B.
819-13th Avenue S.W.
Calgary, Alberta T2R 0L1
Telefon: 262-4203
Telefon: 262-4091

Fr. Horváth Miklós
910-7A Street, N.W.
Calgary, Alberta T2M 3J3

Courtland, Ontario N0J 1E0
Szent László templom
Fr. Eördögh András, S.J.
Fr. Kiss Lajos, S.J.
P.O. Box 190
Talbot Road
Telefon: (519) 842-8698

Dundalk, Ontario
Fr. Csiszár István
271 Main St.
St. John Rectory

Edmonton, Alberta
Szent Imre templom
Fr. Hámor József
10665 — 98th Street

Granby, Quebec
Fr. Németh Antal
Séminaire du Verbe Divin
C. P. 518
Telefon: (514) 378-7732

Hamilton, Ontario L8L 2W4
Szent István templom
Fr. Chilla Raymond, S.J.
Fr. Kövári Károly, S.J.
130 Barton Street East
Telefon: (416) 529-1213

Fr. Borbély István S.J.
Fr. Hitter József S.J.
St. Elizabeth Nursing Home
307 John Street, South
Telefon: (416) 529-3589

"A Szív" szerkesztősége
Fr. Nagy Ferenc, S.J.
P.O. Box 458
Station "A"
Hamilton, Ont. L8N 3H8
Telefon: (416) 527-7618

Rev. Dr. Henkey Károly
8 Szöllösy Circle
Hamilton, Ont. L9B 1T8
Telefon: (416) 388-1655

Langrut, Manitoba
Szent Imre templom

London, Ontario N6C 1H2
Szent István templom

Fr. Molnár Miklós S.J.
plébános
155 Bruce St.
Telefon: (519) 434-9963

Fr. Beöthy Tamás, S.J.
200 College Ave.
London, Ont. N6B 1Y1
Telephon: (519) 438-4185 ext. 59

Malton, Ont. L4T 2X5
Fr. Kopfensteiner István
7429 Darcel
Telefon: (416) 678-6471

Montreal, Quebec
Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Deák Ferenc, S.J.
plébános
Fr. Boday Jenõ, S.J.
Fr. Bourdeaux Ottó, S.J.
Fr. Csókay Károly, S.J.
90 Guizot Street West
Montreal 351. Quebec
Telefon: (514) 387-9503

Msgr. Kocsis József
Foyer Hongrois
2580 Rue St. Jacques Ouest,
708
Montreal, Quebec H3J 2M8
Telefon: (514) 937-2982

Ottawa, Ontario K1Y 0H3
St. George's Parish
Fr. Tõreki Ödön, S.J.
415 Piccadilly Avenue
Telefon: (613) 728-0201

Regina, Saskatchewan S4N 3N4
Szent István templom
Fr. Vezér Mihály
2241 Reynold Street

Scarborough, Ontario M1L 4P9
Fr. Makko Lajos
3330 Danforth Ave.
Apt. 724
Telefon: (416) 691-4729

St. Romuald, Lévi, Que. G6V 6V4
Fr. Pfemettier János O.C.S.D.

Stockholm, Saskatchewan
Szent Erzsébet templom
P.O. Box 88

Toronto, Ontario
Szent Erzsébet templom
Fr. Jaschkó Balázs, S.J.
plébános
Fr. Békési István, S.J.
Fr. Máté József, S.J.
Fr. Orbán Miklós S.J.
282 Spadina Avenue
Toronto, Ontario M5T 2E5
Telefon: (416) 593-0354, 5

Fr. Horváth Tibor, S.J.
2 Dale Ave.
Toronto, Ont. M4W 1P3
Telefon: (416) 922-2476

Fr. Somfai Béla, S.J.
94 Isabelle St.
Toronto, Ont. M4Y 1N4
Telefon: (416) 921-2592

Fr. Miklósházy Attila, S.J.
47 Ranleigh Avenue
Toronto, Ont. M4N 1X2
Telefon: (416) 484-0181

Fr. Nemesszeghy Ervin, S.J.
kanadai elõljáró, nov. mester
Hungarian Jesuit Noviciate
Szent Imre Noviciátus
Fr. Teleki Béla
Fr. Sajgó Szabolcs
94 Lyndhurst Ave.
Toronto, Ont. M5R 2Z7
Telefon: (416) 921-6572

Fr. Marosfalvy László, S.J.
512 Jarvis St.
Toronto, Ont. M4Y 2H6
Telefon: (416) 964-3528

Fr. Fülöp József S.J.
316 St. George Street
Toronto, Ont. M5R 2P5
Telefon: (416) 960-0297

Oromocto, N.B. E0G 2P0
Fr. Záchfalvy L. István
St. Mary's Chapel
CFB Gagetown

Vancouver 12, B.C. V5N 1S2
Magyarok Nagyasszonya templom
Fr. Ugrin Béla S.J.
1810 East Seventh Avenue
Telefon: (604) 253-2577

Dr. Zsigmond Adalbert
6000 Iona Drive
Vancouver, B.C. V3T 4L5

Welland, Ontario
Magyarok Nagyasszonya templom
Msgr. Horváth István
Fr. Padányi Károly
337 Hellems Avenue
Telefon: (416) 734-3772

Windsor, Ontario
Szent Antal templom
Fr. Tőreki Ödön S.J.
1334 Benjamin Avenue
Telefon: (519) 256-2196

Fr. Gáspár Márton
1504 Elsmere Ave.
Windsor, Ont. N8X 4H3
Telefon: (519) 256-5042

Winnipeg, Manitoba
Szent Antal templom
Fr. Szabó Szerén O.F.M.
365 Burnell Street
Winnipeg, R3G 2B1
Telefon: (204) 772-8140

Görög katolikus magyar papok címtára Kanadában

Courtland, Ontario N0J 1E0
Szent György templom
Rev. Andor Rakaczky, dr.
R.R. 2
Telefon: (519) 842-5601

Hamilton, Ontario L9C 3P7
Szent Mihály templom
Rev. Barna Sándor
521 West 5th Street

Windsor, Ontario N9A 4E3
Very Rev. G. Kádár
nyugdíjban

Szent György templom
Ft. Bodnár István
esperes
Szüz Mária Oltalma, g.k.
631 Giles Blvd. East
Windsor, Ontario N9A 4E3
Telefon: (529) 258-9173

Welland, Ontario L3B 2B8
Keresztelõ Szent János
templom
422 David St.

Római katolikus magyar női szerzetes rendek az Egyesült Államokban

Daughters of Divine Redeemer
(Isteni Megváltó Leányai)

Anyaház:
999 Rock Run Road
Elizabeth, Pa. 15037

Katolikus Magyar Aggmenház
Little Flower Manor
Springfield Road
Darby, Pa. 19023

Daughters of Divine Charity
(Isteni Szeretet Leányai)

Anyaház:
St. Joseph Provincialate
56 Meadowbrook Rd.
White Plain, N.Y. 10605
Telefon: (914) 946-4547

St. Mary's Home
225 East 72nd Street
New York, N.Y. 10021
Telefon: (212) 249-6850

St. Mary's Residence
2120 Orleans Street
Detroit, Michigan 48207

Katolikus Magyar Aggmenház
Holy Trinity Provincialate
St. Elizabeth Briarbank
1315 North Woodward Ave.
P.O. Box 224
Bloomfield Hills, Mich. 48013
Telefon: (313) 644-1011

Little Sisters of the Poor

17550 Southfield Rd.
Detroit, Mich. 48235

Sisters of Social Service
(Szociális Testvérek Társasága)

440 Linwood Avenue
Buffalo, N.Y. 14209
Telefon: (716) 883-0112

935 Tifft Street
Buffalo, N.Y. 14220
Telefon: (716) 825-5464

Social Mission Sisters
(Magyar Missziós Nővérek)

P.O. Box 399
Lenox Hill Sta.
New York, N.Y. 10021

Our Lady of Máriapócs
17486 Munford Road
Burton, Ohio 44021
Telefon: (216) 834-4078

Sisters of Social Service
(Szociális Testvérek Társasága, Canada és California)

Anyaház:
1120 Westchester Place
Los Angeles, Calif. 90019

Noviciátus:
4316 Lanai Road
Encino, California 91316

Sisters of Mercy
(Szatmári Irgalmas Nővérek)

St. Joseph's Home
Rt. 1 — Box 353-A
Hewitt, N.J. 07421
Telefon: (201) 853-7212

Római katolikus magyar női szerzetes rendek Kanadában

Sisters of Social Service
(Szociális Testvérek Társasága, Canada és California)

P.O. Box 88
Stockholm, Sask.

500 Huron Street
Toronto, Ontario

3017 Lacon Street
Regina, Saskatchewan

3589 St. Famille Street
Montreal, Quebec

Courtland, Ontario

Lelkigyakorlatos ház és Noviciátus
Mount Cenacle
88 Fennel Avenue, W.
Hamilton, Ontario
Telefon: (416) 385-1222

St. Elizabeth Nursing Home (For Aged People)

307 John Street, South
Hamilton, Ontario
Telefon: (416) 529-3589

Society of the Sacred Heart Sisters
(Jézus Szíve Népleányai Társasága)

Sacred Heart Day Nursery
56 Spadina Road
Toronto, Ontario M5R 2T3
Telefon: (416) 921-1864

Corda Books - Könyvszolgálat
56 Spadina Road
Toronto, Ontario M5R 2T3
Telefon: (416) 921-1864

Jézus Szíve Otthon
Box 249
Courtland, Ontario N0J 1E0
Telefon: (519) 842-5831

Sisters of Our Lady
(Kalocsai Szegény Iskolanövérek)

546 Euclid Avenue
Toronto, Ontario

Magyar egyházi szolgálatban álló lelkészek Európában

Ambrus Szaniszló
D-6000 Frankfurt/Main
Hainbucherstr. 50
Tel: (0611) 35 03 86

Msgr. Anisich Jenõ
A-6900 Bregenz
Kloster Riedenburg
Tel: (05574) 31 4 53

Bányász Károly
D-4400 Münster
Koskamp 6
Tel: (02501) 49 33

Bárány József
D-2000 Hamburg 1
Holzdamm 22
Tel: (040) 24 60 49

P. Benkõ Antal SJ
A-9010 Klagenfurt
Kaufmanngasse 2
Tel: (04222) 51 27 60

P. Cserháti Ferenc Kálmán OFM
CH-3011 Bern
Rainmattstr. 18
Tel: (031) 25 61 42

Csobánczy-Tóth József
CH-8057 Zürich
Winterthurerstr. 135
Tel: (01) 362 33 03

Czódor István
D-2000 Hamburg 65
Langenstücken 40
Tel: (040) 601 92 94

Deli Imre
CH-4001 Luzern
Hofstr. 1
Tel: (041) 23 76 70

Msgr.Dr. Demel Iván
A-1010 WIEN
Stephansplatz 5
Tel: (0222) 521 02 25
57 15 77

P. Dér János SJ
CH-6035 Perlen
Dorfstr. 2
Tel: (041) 91 22 93

Dobai Sándor
fõlelkész
B-4000 Liege
Rue des Anglais 33
Tel: (041) 23 39 10

P. Dr. Endrédy Csanád OSB
D-4721 Diestedde
Kreis Beckum/Westf.
Internat St. Marien

Dr. Eperjes Ernõ
plébános
D-8000 München 81
Oberföhringerstr. 40.
Tel: (089) 98 26 37-38

Fejõs Otto
D-7000 Stuttgart 1
Werastr. 63
Tel: (0711) 43 37 86

Dr. Frank Miklós
D-8000 München 71
Wolfratshauserstr. 350
Kloster Sankt Gabriel
Tel.: 793 20 61

Fülöp Gergely
F-69110 Ste Foy-Les-Lyon
74 rue du Grand Roule
Tel: (7) 851 84 12

Fűstös Antal
D-8000 München 81
Oberföhringerstr. 40
Tel: (089) 98 26 37-38,
49 72 10, 2102/294

Msgr. Dr. Gróh Béla
A-6020 Innsbruck
Richard-Wagner-Str. 3
Tel: (05222) 26 3 22

P. Dr. Gyurás István SJ
D-7987 Weingarten
Irmentrudstr. 14/b
Tel: (0751) 58 6 76

Dr. Harangozó Ferenc
„Életünk" szerkesztője
D-8000 München 81
Oberföhringerstr. 40
Tel: (089) 98 26 37-38

Hegyi György
A-9800 Spittal/Drau
Litzelhofenstr. 9
Tel: (04762) 37 7 85

Dr. Hieró István
F-75010 Paris
42 rue Albert Thomas
Tel: (1) 208 61 70

P. Dr. Horváth Kálmán SJ
főlelkész
N-Oslo 4
Gladsvei 23
Tel: (02) 15 32 44

Msgr. Dr. Ispánky Béla
főlelkész
GB-London N.W. 2.
56 Randall Avenue
Tel: (1) 452 79 53

P. Dr. Juhász Ferenc SDB
A-1034 WIEN
Hagenmüllergasse 31.
Salesianum
Tel: (0222) 72 25 01, 73 53 95

P. Dr. Karikás Günther OSB
D-4721 Diestedde
Kreis Beckum/Westf.
Internat St. Marien
Tel:

Dr. Kerényi György
CH-8003 Zürich
Schrennengasse 26
Tel: (01) 33 41 78

Dr. Kerny Géza
A-4020 LINZ
Senefelderstr. 6
Tel: (0732) 42 5 86

Kiss István
F-57340 Viller par Morhange
Moselle
Tel:

Dr. Koncsik Endre
D-8700 Würzburg
Kardinal-Döpfner-Pl. 7
Tel: (0931) 38 62 43, 12 8 72

Kondor Tibor
NL-5223 RB-'s Hertogenbosch
Vasco da Gama Str. 12
Tel: (073) 21 70 57

P. Kovách Angelus OFM Cap.
főlelkész
I-00187 Roma
Via Vittorio Veneto 27
Tel: (06) 46 28 50

v. Kölley György
európai főcserkész
D-8000 München 81
Oberföhringerstr. 40
Tel: (089) 98 26 37-38

Kömives János
D-8900 Augsburg
Sterngasse 5
Tel: (0821) 51 87 04

Msgr. Dr. Közi Horváth József
D-8024 Oberhaching

Innere-Stock-Weg 6
St. Rita Heim
Tel: (089) 613 20 81

Kreisz Mihály
D-7980 Ravensburg
Bischof-Ketteler-Str. 21
Tel:

DDr. László István
Diözesanbischof
A-7000 Eisenstadt
St. Rochusstr. 21
Tel: (2682) 998/25 25

Dr. Major Márk
igazgató
D-8455 Kastl/Amberg
Ung. Gymnasium
Tel: (09625) 249

P. Matyasovich Henrik SJ
D-6000 Frankfurt 70/Main
Oppenheimerstr. 49
Tel: (0611) 61 21 66

Prof. P. Dr. Mehrle Tamás OP
főlelkész
CH-1700 Fribourg
Place Georges Python 1
Tel: (037) 22 60 97

Msgr. Dr. Mester István
I-00151 Roma
Via del Casaletto 481
Tel: (06) 53 73 319, 53 62 07
53 73 361

Dr. Mihályfi János
A-5010 Salzburg
Neutorstr. 18.
Tel: (06222)

Mikó György
D-4300 Essen 1
Steelerstr. 110
Tel: (0201) 28 47 40

P. Mórocz István OFM
D-6800 Mannheim 1
Friedrich-Ebert-Str. 34
Tel: (0621) 33 35 00

P. Nádor Albert OFM
D-3302 Cremlingen
Hauptstr. 14.
Tel: (05306) 20 66

Németh János
CH-4000 Basel
Schneidergasse 27
Tel: (061) 25 68 70

P. Nyers János SDB
A-8010 Graz
Brockmanngasse 69
Tel: (0316) 72 76 74

P. Dr. Őry Miklós SJ
A-9010 Klagenfurt
Kaufmanngasse 2
Tel: (04222) 85 4 09

Dr. Radics János
D-4721 Diestedde
Kreis Beckum/Westf.
Internat St. Marien
Tel:

P. Dr. Radnai Tibor OFM Cap.
A-1010 WIEN
Stephansplatz 5/3/2
Tel: (0222) 520 02 22

P. Rába Lukács OSP
CH-1004 Lausanne
Av. des Bergières 59
Tel: (021) 36 99 70

P. Dr. Ruzsik Vilmos CM
főlelkész
F-59910 Bondues
308 Route Nationale
Tel: (20) 78 25 58

P. Salamon László OFM Cap.
I-00151 Roma
Via del Casaletto 481
Tel: (06) 53 73 319, 53 62 07
53 73 361

P. Serei Károly SJ
D-5000 Köln 1
Thieboldsgasse 96
Tel: (0221) 23 80 60

P. Sümegh Lothár OSB
A-8630 Mariazell
Superiorat
Tel: (2727) 25 95
A-1090 WIEN
Boltzmanngasse 14
Tel: (0222) 34 41 05

Dr. Szabó Lajos
B-1050 Bruxelles
123 rue de l'Abre Bénit
Tel: (02) 648 53 36

Szigeti István
D-5100 Aachen
Viktoria Allee 25
Tel: (0241) 50 05 11

P. Szollár Lajos SDB
A-1034 WIEN
Hagenmüllergasse 31
Salesianum
Tel: (0222) 72 25 01

P. Szöke János SDB
Ostpriesterhilfe
D-6240 Königstein 1/Taunus
Bischof-Kaller-Str. 3.
Postfach 1209
Tel: (06174) 30 91, 62 7 15

Dr. Szücsi László
CH-

Tóth Béla
A-6040 Innsbruck
Schillerstr. 4/1

Dr. Tölgyes Lajos
D-8304 Mallersdorf
Kloster
Tel: (08772) 240

Prälat Valentiny Géza
főlelkész
D-8000 München 81
Oberföhringerstr. 40.
Tel: (089) 98 99 12,
98 26 37-38
Europäischer Hilfsfonds
A-1094 WIEN Postfach 62
A-1090 WIEN Boltzmanngasse 14
Tel: (0222) 34 35 17

Msgr. v. Vargha Gábor
D-8571 Mihelfeld/Opf.
Kloster Pf. 5
Tel: (09643) 233

Dr. Vecsey Lajos
CH-9008 St. Gallen
Langgasse 79

Venczák Imre
D-8455 Kastl/Amberg
Ung. Gymnasium
Tel: (09625) 249

Szent István Ház Róma

Casa di Santo Stefano
I-00151 Roma
Via del Casaletto 481
Tel: (06) 53 73 319
53 73 361
53 62 07

HALOTTAINK

Dr. Nyika Béla
1983. március 3.

Sipos József
1983. március 28.

Reisz Elemér S.J.
1983. május 26.

Msgr. dr. Ibrányi Ferenc
1983. június 23.

Msgr. dr. Marina Gyula
1983. július 20.

P. Dr. Török Jenö Sch. P.

Talabér György

R. I. P.!

Az Egyesült Államokban és Kanadában működő római és görög katolikus magyar papok betűrendes névjegyzéke

Ádám János, N.Y.
Almásy Alkuin, New Mexico
Babos István, New York
Bakos István, Youngstown
Balás Dávid dr., Irving
Bali István, Detroit
Barát Benignusz, Portola Valley
Barna Sándor, g.k. Hamilton, Ont.
Bartkó J. Alajos, Akron
Bartos G. József, Georgetown, Col.
Bálint J. István, South Norwalk
Békési István, Toronto, Ont.
Beõthy Tamás, London, Ont.
Bertkus Stanley g.k. Cleveland, O.
Bilock, János, g.k. Pittsburgh
Biron László, S.J. Toronto, Ont.
Bobák János dr., g.k. Brownsville
Bobák Sándor dr., g.k. Burton, O.
Boday Jenõ, Montreal
Bodnár István, g.k. Courtland
Bodnár Vince, nyugdíjba
Bolváry Pál, Pittsburgh
Bonnot Bernard, Youngstown
Borbély István, Hamilton, Ont.
Bourdeaux Ottó, Montreal
Brunner, Emõd dr. Portola Valley
Burke F. Edwin, South Norwalk
Chilla Raymond, Hamilton, Ont.
Chladek Menyhért, Irving
Chonkó János, Carteret
Ciprian Károly O.F.M., Barberton
Cser László, St. James, N.Y.
Csiszár István, Dundalk, Ont.
Csizmazia Placid dr., Irving
Csókay Károly, Montreal
Csorba Domonkos, Roebling
Dallos Ferenc, Brooklyn
Deák Ferenc, Montreal, Can.
Demetzky Sándor, Lorain
Dengl Miklós, Youngstown
Denka Ferenc, Richfield, Ohio
Derecskey János, Buffalo
Dick Fabian, O. Praem., Los Angeles
Diczky Pál, Neligh
Dizmacsek Ferenc, Lake City, Pa.
Domán Imre, Monterey, Cal.
Domonkos S. Sziárd dr., Erie
Dudick Mihály, g.k. püspök Passaic, N.J.
Éles Ferenc, g.k. New Brunswick
Eõrdõgh András, S.J., Courtland, Ont.
Erdei J. József, g.k., Matawan
Erdey P. Francisco S.D.B. Mexico
Farkasfalvy Dénes dr., Irving
Fedeles Vladimir, g.k. Miami
Fekete Jenõ, Arcadia, Fla.
Ferenczy Csaba dr., Irving
Fülöp József, S.J., Toronto, Ont.
Füz Balázs, Oconomowoc, Wis.
Füzér Julián dr., New Brunswick
Füzes József, Detroit
Gaál Gedeon dr. Saint Bonaventure, N.Y.
Gabriel Asztrik dr., Notre Dame, Ind.

Gáspár Márton, Windsor, Ont.
Gelencsér Pál, Orange, Cal.
Gerencsér István dr., Buffalo
Getlik Stephen, Trenton, N.J.
Girhiny János, g.k., Hamilton, Ont.
Gombos Mihály S.D.B., Calgary Can.

Haigli Sziárd, Santa Ana, Cal.
Hámor József, Edmonton, Alta.
Hardy Gilbert dr., Irving
Havas János, Morristown, N.J.
Hegyi Márton, New York
Héjja Gyula, New York
Henkey C. Károly, dr. Msgr., Hamilton, Ont.
Hernády Márton, Toledo
Hites Kristóf, Portola Valley
Hitter József, Hamilton, Ont.
Hoffmann Dezsõ, Fla.
Homa József g.k., Hazleton, N.J.
Horváth A. Benedek, Los Angeles
Horváth Ellák, Orange, Calif.
Horváth István, Msgr. Welland, Ont., Canada
Horváth P. József, Walkerton, Ind.
Horváth Márton, Bremen
Horváth Miklós dr., Cleveland
Horváth Miklós, Calgary, Alta.
Horváth Pius, Portola Valley
Horváth Tibor, Toronto, Can.

Irányi László dr., püspök Washington, D.C.
Iván László dr., Akron

Jackanich József Msgr., Elizabeth
Jáki Szaniszló dr., Princeton
Jaschkó Balázs, Toronto, Ont.
Jaszovszky József dr. Menlo Park
Jávor Egon dr., Portola Valley
Jelinek J. Antal, Milwaukee, Wis.
Juhász Ágoston, Roebling
Juhász László, Buffalo, N.Y.

Kádár, G. g.k. nyugdíjas
Kárpi Ferenc, Cleveland
Kassovic Kálmán, Spring Valley
Kató István, McKeesport
Kázmér Tamás dr., Phillipsburg
Kelemen Konrád, Youngstown
Kertész Tamás, Farrell, Pa.
Keller Illés, Hubertus, Wis.
Kerestus Thomas, Bethlehem, Pa.
Kereszty Rókus dr., Irving
Kilián Csaba dr., Mt. Vernon, N.Y.
Kimecz Alajos, Irving
Kish Gábor, S.J., Yonkers, N.Y.
Kish J. Matthew, Davison, Mich.
Kish S. Zoltán, Waterbury
Kiss Imre, Bellflower
Kiss Lajos, S.J., Courtland, Ont.
Kiss Máté, Flint, Mich.
Kocsis József, Montreal, Que.
Kociskó István, g.k. püspök Pittsburgh, Pa.
Kopfensteiner István, Malton, Ont.
Korpics Tamás, g.k. Landsdale, Pa.
Kotyuk V. József, McKean, Pa.
Kovách D. Lajos, West Chester
Kovach John, g.k. Fontana, Cal.
Kovács János, Msgr., West Des Moines, Iowa
Kovács Máté, Irving
Kõvári Károly, Hamilton, Can.
Kozma, György, Montreal
Kranewitter Wilhelm, Los Angeles
Krupa Sándor, DeWitt, Mich.
Kubiny, Gyula, g.k., Erie, Pa.
Kugler Gottfried, Youngstown
Kulcsár András, Stockholm, Can.

Lackner Béda, Irving
Lawrence Ferenc, Allentown
Lékai Lajos dr., Very Rev. Irving
Lelóczky Gyula dr., Irving
Lengen G. Imre, Msgr. South Norwalk
Lenner A. Jenõ, DeWitt
Loya, Daniel, g.k., Youngstown
Loya, Thomas, Solon

Magyar S. József, Clinton
Magyar László dr., Devon
Mahoney Robert, South Bend
Makkó Lajos, Scarborough, Ont.
Mandl Maximus, DeWitt, Mich.

March Ralph dr., Irving
Marton Bernát, Irving
Marton Henrik, Irving
Máté I. József, Toronto, Ont.
Mensáros Aurél dr., Irving
Meskó Lajos, Devon
Mészáros György, dr., Youngstown
Mészáros István, Steubenville
Mihalik Emil, g.k. püspök Parma, Ohio
Mihalik Imre, New Orleans
Mihályi E. Gilbert dr., Chicago
Miklósházy Attila, Toronto, Ont.
Miskolczy Kálmán dr., Lorain
Molnár D. Antal, South Bend
Molnár Antal, Hammond, Ind.
Molnár István, Stockholm, Sask.
Molnár Miklós S.J., London, Ont.
Molnár Rikárd, Munhall
Moltesz József, Staten Island, N.Y.
Monostori Bánk dr., Irving
Morvay András, Buffalo, S. Dak.
Mustos István, Devon

Nagy Ágoston, Philadelphia
Nagy Anzelm dr., Rt. Rev., Irving
Nagy Ferenc S.J., Hamilton, Ont.
Nagy József dr., Los AngelesNagy
Mózes dr., O. Cist., Irving, Texas
Nagy Sándor, O.M.I. dr., San Antonio, Tex.
Németh Antal, Grandby, Que.
Németh Imre, Agana Hts., Guam
Németh Róbert, Fairfield
Nemesszeghy Ervin, S.J., Toronto
Nimród Ferenc, S. San Francisco
Nyeste János, Cleveland, Ohio

Orbán Miklós, Toronto, Ont.
Orley Richard, Cleveland, Ohio
Orosz László, g.k., Trenton, N.J.
Õrsy László, Washington, D.C.

Padányi Károly, Welland, Ont.
Parker-Keresztesy László dr., Orange
Páldeák Iván Szabolcs O.F.M., New York
Pázmány Géza, Devon
Peterson G. Elmer, South Bend
Pfemetter János, St. Romuald, Que.
Pier G. Pius, New Brunswick, N.J.
Pintér Mihály dr., Buffalo
Pócsai Vendel O.F.M., Detroit
Pogány György, dr., Irvington
Polgár Kapisztrán, Roebling
Poór P. Albert, South River

Rábay Kristóf, Irving
Rakaczky, Andor dr., Courtland, Ont.
Rakaczky Bazil, g.k., Perth Amboy
Rauch László, Keyport, N.J.
Rékási S. József, Troy, Mich.
Roskó László, Cleveland
Rudnay Kelemen, Santa Ana

Sághy Pál, Hallendale, Fla.
Samai Sebestyén dr., Latrobe
Schilly Károly, San Bernardino
Schweda Phillip, Flint, Mich.
Sebes József, Washington
Schenley Wendel, Big Pine Key
Sereghy László dr., g.k. McKeesport
Skerl Alfonz, East Chicago
Skinta István, g.k., Trenton, N.J.
Skrapits János, Buffalo
Slezák István, Ituna, Can.
Somfay Béla, Toronto, Ont.
Somos József, St. Louis
Spaits, S. György, Philadelphia
Spáczay Zoltán, Calgary

Szabó Gyula, Msgr., N. Tonawanda N.Y.
Szabó János, Msgr., Miami
Szabó Marcell, g.k., Bridgeport
Szabó Szerén, dr., Winnipeg
Szántó Hubert dr., Orange
Szarka Boldizsár, Irving
Szebenyi András, Syracuse
Szeder Mihály, Philadelphia

Szépe W. László dr., Waukesha, Wis.
Szlezák Imre, New York
Szlivka János, g.k. Brooklyn
Szöcs Dénes, Fairfield, Conn.
Szödényi Demjén dr., Irving

Tamás László, Bolton, Ont.
Tasy Ferenc, Kerman
Thompson Francis OFM, Lorain
Töreki Ödön S.J., Windsor, Ont.
Török Béla, Passaic, N.J.
Török Dezsö, East Palestine, Oh.
Tóth Viktor, Tribondane, La.
T. Péter Regalát, Youngstown
Türk János, Warren, Ohio
Türk József, Honolulu

Ugrin Béla, Vancouver, B.C.

Vajda Ferenc dr., Racine
Vámos E. József, Attica, Ohio
Varga Andor, New York
Varga Béla, Msgr., New York
Varga György, Walston
Varga József, Guasti, Cal.
Varga L. József, Pittsburgh
Varsányi I. Vilmos Msgr., Providence
Végvári Vazul, Detroit, Mi.
Veszelovszky Albin dr., Very Rev., Green Bay
Vezér Mihály, Regina, Sask.
Vida Elemér, Glenmont, N.Y.
Vida György, g.k. Munhall
Vincze Mihály Very Rev., Woodbridge
Virágh Andor, Cincinnati
Vitéz Baán, Youngstown, Ohio
Vrabély György, Hammond
Vrabély J. István, Whiting, Ind.
Vrabély János, Bristol

Wolf Laurence, Matawan

Yarnovitz Róbert, g.k. Duquesne

Záchfalvy L. István, tábori lelkész
Záhorszky Gyula dr., Lorain
Zalotay József dr., Washington
Zimányi Rudolf dr., Irving
Zrinyi József, Washington
Zsigmond Adalbert dr., Vancouver

Tartalomjegyzék

ddr. vitéz Juba Ferenc: Tengerre, magyar! 7
Tűz Tamás: Confiteor 20
Wass Albert: A lópataki kísértet 21
dr. Vida István: Varga páter elkésett „forradalma" 31
Szikszay László: Kerék a kátyúban 41
Negyedi Szabó Margit: Karácsonyi emlékezés 47
Observator: Zöldülj már, te megnyesett fa! 48
Stirling György: Légszomj 60
Só Bernát: Már megint választunk 69
Mózsi Ferenc: Új kesergő 72
Füry Lajos: Igazolás 76
dr. Mihályi Gilbert: Jézus az első szandinista forradalmár? 82
Meskó Lajos: Zombor neve 89
dr. Irányi László: István király szentté avatásának 900. évfordulójára 93
dr. Varga László: Megszállás 96
Kisjókai Erzsébet: Az egri remete 110
Fiala Ferenc: Egyszerű történet 111
dr. Mailáth István: Az avarok örökösei 122
gróf dr. Somssich László: Báró Lehár Antal tábornok emlékiratai 133
Ocsu Balambér: Meglepő fölfedezések az őstörténelem terén 138
dr. Hanák Tibor: Érintkezési zavarok 142
dr. Halmos Milán: Az írástudók 145
Vajda Albert: Látogatás Kleptomániában 149
Flórián Tibor: Kolozsvári délután Caracasban 152
Thiery H. Ilona: Kanyar 153
Hajnal László Gábor: a szellem különítményesei — többségben 167
Nyisztor Zoltán: Pásztor és nyáj 173
Csáki Tibor: Levelek a börtönből 180
Németh Ernő: Karácsonyi látogatás 194
Kerecsendi Kiss Márton: Buenos Aires-i ének 195
Függelék 196

Ára: 6 USA-dollár